wAUTHENTI
CA

RĂZVAN GHEORGHE **NICOLAE CIURICĂ**

NUNTA PARTIZANULUI CU MOARTEA

Mărturia lui Nicolae Ciurică despre rezistenţa armată anticomunistă din Munţii Banatului şi ai Mehedintiului

» r r

Prefaţă de Marius Oprea
Notă asupra ediţiei de Răzvan Gheorghe

Ratio et Revelaţie
2024

Redactor: Flori Bălănescu
Coperta: Gabi Giuluşan
DTP: Gabi Giuluşan

Pe coperta 1:
Dumitru Mutaşcu zis „Fus” şi Dumitru Işfanuţ zis „Sfârloagă” (la mijloc, fiul său, Ion), înaintea alegerilor din noiembrie 1946.
SURSA: *domasnea.com*

Tipărit la Prinţ Expert, România

Copyright © Ratio et Revelatio, 2024

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României GHEORGHE, RĂZVAN
Nunta partizanului cu moartea: mărturia lui Nicolae Ciurică despre rezistenţa armată anticomunistă din Munţii Banatului şi ai Mehedinţiului / Răzvan Gheorghe, Nicolae Ciurică ; pref. de Marius Oprea, notă asupra ed. de Răzvan Gheorghe. – Oradea : Ratio et Revelatio, 2024
ISBN 978-630-6657-01-8

I. Ciurică, Nicolae
II. Oprea, Marius (pref.)

94

Editura Ratio et Revelatio
Str. Sofiei nr. 3, Oradea, Bihor, România, 410183 e-mail:

office@ratioetrevelatio.com
www.ratioetrevelatio.com

PREFAŢA

„...în vremea aceea, oamenii buni se îmbrăcau în piei de capră şi de oaie şi, pentru că lumea nu-i încăpea, suiau în munte.”

(APOSTOLUL PAVEL, Epistola către Evrei)

Oamenii au drept trăsătură orgoliul, ca o notă a personalităţii. Chiar şi marii duhovnici au orgoliul iubirii de Dumnezeu şi al strădaniei lor. Dar cel mai adesea cantitatea cea mai mare de orgoliu este întîlnită la autori, fie că sînt oameni ai literelor, fie că sînt artişti. Mă număr şi eu printre ei. Aşa că, la prima vedere (şi prima ştire) că Răzvan Gheorghe scrie o carte despre Nicolae Ciurică, mă aşteptam la o tresărire de orgoliu din partea mea. Aceea de a mă fi considerat „în trecut”, adică la mijlocul anului 2009, atunci cînd am întreprins o campanie de cercetări arheologice pentru descoperirea a patru partizani ucişi în 1949 la Teregova, şi „descoperitorul” lui Nicolae Ciurică, partizan încă în viaţă şi trăitor în acea comună bănăţeană. Dar, nu ştiu de ce, n-am văzut niciodată în „Nea’ Ciurică”, aşa cum îi spun cunoscuţii şi vecinii, un „subiect”, ci un prieten. L-am vizitat ades, am dormit la el, m-a ospătat, am depănat ore şi zile de poveşti, dar nu m-am gîndit să scriu o carte despre el, aşa cum a facut-o, cu riscuri şi conştiinciozitate mai întîi Ileana Mateescu, de la Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici Mehedinţi, sau acum, cu osebire, vechiul meu prieten Răzvan Gheorghe.

Există şi un orgoliu al suferinţei. Ştiu foarte bine cit de subţire este graniţa între istorie şi (auto)ficţiune în memorialistică şi mai ales cît de tributari sînt propriului orgoliu inclusiv unii oameni care au trecut, în viaţa lor, prin purgatoriul închisorilor comuniste. Am citit, în ultimele trei decenii, o cantitate enormă de literatură memorialistică avîndu-şi originile în universul concentraţionar al României comuniste şi am găsit, în multe cazuri, clişee comune, amintiri asumate ca personale, dar care de fapt au circulat într-un adevărat .folclor penitenciar". Pot fi număraţi pe degetele tot atîtor mîini cîte ale celor prezenţi la un simpozion pe această temă memoriile celor care, cu toţii, au fost anchetaţi şi maltrataţi neapărat de Nicolschi, devenit cel mai notoriu şi odios personaj al Securităţii, graţie „Memorialului Durerii" al Luciei Hossu Longin, aşa cum am întîlnit trei-patru foşti tineri deţinuţi, care ei înşişi au fost salvaţi de la o moarte sigură, cu preţul propriei vieţi, de „scîndura" lui Mircea Vulcănescu.

Toate acestea sînt istorii scuzabile, nu e vorba de un plagiat, pentru că e o încercare impusă psihologic de propria nevoie de egalare a traumei personale, poate mai greu de explicat în lipsa unor calităţi literare adecvate sau a unui interlocutor potrivit, printr-o altă traumă deja de notorietate, care devine astfel un fel de poncifa. Nu e ceva voit, psihologii numesc simplu acest mecanism „transfer". E poate cel mai mare risc, în cazul analizei memorialisticii supravieţuitorilor „gulagului" comunist din România, antrenaţi în marea aventură comună a

supravieţuirii, însă de departe oricum un risc mult mai mic, în raport cu capcanele întinse la tot pasul de „arhivele Securităţii”, pe care dacă le înghiţi „pe nemestecate” rişti să nu le poţi digera şi să oferi apoi o istorie scrisă după dictarea poliţiei politice. Cazul cel mai notoriu este al celor doi istorici de la CNSAS care au dat „fenomenului Piteşti” exact interpretarea actualizată a
rechizitoriului întocmit de Securitate şi de procurorii militari care au judecat „loturile Ţurcanu”: aceea a unui complot legionar, înăuntrul temniţei de la Piteşti, în care „deţinuţii s-au bătut între ei pentru un blid de linte în plus” şi, fireşte, pentru că „erau legionari” şi violenţa, vezi Doamne, era parte a firii lor.

Am făcut acest lung excurs pentru a înţelege cît de valoroasă este cartea de faţă, fie şi numai datorită personajului ei: Nicoale Ciurică, fost partizan „cu acte în regulă”, iar în zilele noastre, deci la începutul anului 2024, este singurul supravieţuitor dintre cei care au luptat cu arma în mînă, în munţii României. Amintirile lui nu sînt contaminate de povestirile de celulă şi nici fasificate, în declaraţii smulse la Securitate. Sînt unice şi valoroase prin unicitatea lor. Este, practic, ultima dintre mărturiile posibile ale acestei categorii de eroi, care au trăit nebăgaţi în seamă, printre noi. „Nunta partizanului” se alătură cîtorva cărţi (căci se numără pe degetele unei mîini) de memorii de acelaşi gen, între care s-au distins cele ale celebrilor partizani Ion Gavrilă Ogoranu, Gavril Vatamaniuc şi Lucreţia Jurj sau Aristina Pop-Săileanu, adăugate interviurilor cu alţi protagonişti sau martori ai

rezistenţei anticomuniste, care au mai apucat să vadă căderea comunismului şi să-şi povestească ei înşişi propriile experienţe. Aici nu mai e vorba de „poncife”, ci de viaţă adevărată, dusă în cele mai dure condiţii, de luptă adevărată, în care nu se folosesc cuvintele, ci trupele de Securitate, în care protagonistul nu se luptă doar cu foamea şi frigul, ci la propriu cu arma şi glonţul.

O altă diferenţă majoră, care este nota specifică a acestei categorii de supravieţuitori, constă în aceea că au avut un imens beneficiu, deşi lupta a fost una pe viaţă şi pe moarte, cît se poate de „la propriu”: ei au fost, o bună bucată de timp, pînă să fie arestaţi de Securitate, oameni liberi. Amintirile lor sînt preponderent despre libertate, şi nu

despre temniţă. Despre libertate şi preţul ei de sînge, despre tributul plătit din propria viaţă, pentru această „nuntă a partizanului” care, cu arma şi viaţa în propriile mîini, îşi apără alegerea de a fi liber. „Nunta partizanului” e un titlu pentru care îl invidiez pe Răzvan. Am avut revelaţia unei căsătorii pentru veşnicie a lui Nicolae Ciurică şi a celor asemenea lui cu libertatea. E senzaţia care m-a dominat şi pe mine atunci cînd am publicat un reportaj despre „ultimul partizan” în revista *Formula AS,* în care am reluat una din afimaţiile domnului Ciurică, o mărturisire în care-mi spunea *„Nu l-am văzut pe Dumnezeu, dar i-am văzut puterea”.* Reiau, cu îngăduinţa dumneavoastră, a cititorilor, cîteva pasaje din cele povestite mie de Nicolae Ciurică, în cîteva rînduri, pentru a înţelege ce carte aveţi în faţă – pentru că

întîmplările care mie abia mi-au fost schiţate, cît pentru un articol, lui Răzvan Gheorghe i-au fost istorisite cît pentru o carte.

> Mă numesc Nicolae Ciurică, m-am născut în 1931, în 3 februarie în Mehedinţi, la Baia de Aramă. Am ajuns unde locuiesc şi acum, labătrîneţe, în comuna Teregova din Caraş-Severin, în 1964, după zece ani de închisoare, la 33 de ani. M-au eliberat şi m-am căsătorit aici. Am făcut parte din grupul de partizani al colonelului Ion Uţă patru ani de zile şi m-au prins în comuna Cornereva; am fost vîndut, căci numai prin vînzare puteau să pună mina pe noi, am fost încercuit de opt ori, dar a opta oară m-au prins în comuna Cornereva. Am fost trădat de Toma Duicu, Toma lui Rom, aşa îi spunea acestui cornerevean. Marţi pe miercuri noaptea în săptămîna Patimilor m-au prins şi în Joia Patimilor anului 1954 am ajuns în temniţă, vîndut fiind de acesta.

Descriam apoi în articol ce vedeam în faţa ochilor, pe măsură ce Nicolae Ciurică îmi vorbea. Sînt sigur că şi Răzvan Gheorghe a avut

aceleaşi trăiri ca ale mele, şi mult mai intense şi mai lungi – pentru că el a stat alături de domnul Ciurică multe zile şi zeci şi zeci de ceasuri:

> Bătrînul din faţa mea vorbeşte cu o voce egală, calmă şi adîncă. Are chipul neted şi curat, deşi a împlinit 90 de ani; numai o rană adîncă, demult cicatrizată, îi brăzdează

mijlocul frunţii, ca o stea micuţă. îl privesc vorbind, aparatul înregistrează şi mă gîndesc la toate cîte le-a dat Dumnezeu oamenilor spre a le îndura, în timpuri nu mai lungi decît o viaţă de om în urmă, şi îi mulţumesc Lui că n-am fost supus, la rîndul meu, unor cumpene pe care nu ştiu cum le-aş fi trecut. Ultimul partizan în viaţă din munţii României, Nicolae Ciurică, îmi istoriseşte povestea vieţii sale şi a unor timpuri cînd **curajul nu însemna curaj civic,** ci însemna să te iei în fiecare zi la trîntă cu moartea, cînd frica nu se rezuma la siguranţa zilei de mîine, ci la a nu-ţi pierde speranţa că mai apuci acea zi. L-am lăsat pe Nicolae Ciurică să vorbească, a făcut-o el mai bine, oricum, decît aş putea să o fac eu, despre lupta partizanilor din munţii Semenicului.

Nicolae Ciurică mi-a povestit apoi cum a ajuns partizan, în urma unei adevărate „întîlniri cu soarta”, pe care a avut-o pe o potecă de munte: „Tatăl meu avea legătură cu acest colonel Ion Uţă, care era şeful partizanilor din Munţii Mehedinţiului şi ai Banatului, din zona aceasta”. Colonelul Uţă fusese prefect al Severinului, numit de mareşalul Antonescu şi, în timp ce Armatele Roşii se pregăteau să ocupe întreaga Românie, presimţind ce avea să vină, a mai avut vreme să organizeze cîteva depozite de armament în zona montană a Banatului, pentru lupta de rezistenţă armată împotriva comunismului. Despre colonel şi ceilalţi membri ai grupului, veţi vedea mult mai multe în cuprinsul cărţii lui Răzvan Gheorghe.

Mă întorc însă la povestea lui Nicolae Ciurică:

La un moment dat, tata m-a luat cu el. Mi-a zis într-o seară: *„Măi Nicolae, mergem la munte”. „Merg, tată!”* Mergem cu doi cai, cu poveri pe cai. Nu ştiam ce era pe cai, credeam că mergem cu alimente pentru ciobani, pentru că pe vremea aceea tatăl meu avea în proprietate un bun teren din muntele Olanu, vreo 300 de hectare şi avea o turmă de oi, şi-a noastră şi-a altora, care acoperea acest teren. După ce-am trecut rîul Cerna, zice tata: *„măi Nicolae, nu mai trecem pe plaiul ăla, că-i soare, e deschis, mai bine dăm pe-aici, prin pădure, mai pe la umbră".* Ştiam eu şi drumul acela, un drum ferit, aşa, un drum pe care rar trecea cîte cineva. Pînă n-a ajunge la muntele Olanu la stînă, prin pădurile de pe munte, ne-au apărut vreo şase-şapte persoane în faţă. Eu eram cu un cal de căpăstru, tata meu în faţă cu celălalt cal şi m-am speriat, cînd am văzut oamenii ăştia înarmaţi, îmbrăcaţi în diferite haine, nu era tot o uniformă, au dat mîna cu tata, s-au sărutat, atunci m-am liniştit, mi-am dat seama că erau ceva cunoscuţi.

Aici era colonelul Uţă, era grupul său, o parte din oamenii colonelului. Zice: *„Nene Ioane, hai să ne tragem mai într-oparte din drum, să nu fim văzuţi”,* era pădure, dar se întîmpla că mai trecea cîte cineva pe acolo. Deci s-au dat în lături, au dat ei poverile de pe cai jos şi-atunci am văzut că alimentele erau pregătite pentru ei. Eu nu ştiusem pînă atunci nimic, că tata avea legătură cu aceşti partizani. Discuţii, tot felul de discuţii: toţi se adresau, aceşti oameni, către unul cu *„Mătuşoniule",* acel *„Mătuşoniu" era* colonelul Uţă: un om în vîrstă, mi-am dat seama că ar fi şeful lor şi la despărţire el zice *„măi frate Ioane”,* către tata, *„ce facem cu băiatul, că acum vede, ştie tot".* Şi tata îl asigură: *„n-aveţi nicioproblemă, efiul meu”.* Era în vara anului 1948 această

întîmplare, şi din acel moment eu am
devenit un om de legătură al lor. Mă trimiteau cu anumite scrisori, ba într-o parte, ba într-alta...

O scrisoare am primit-o să mă duc cu ea la un cetăţean din comuna Sacu, judeţul Timiş, la unul Avram Ion. Acest Avram era un om foarte bogat, mai fusesem la el de cîteva ori, tot cu scrisori de la ei, deci mă cunoştea, il cunoşteam. Era un om cu situaţie bună, pe vremuri fost deputat la ţărănişti... Cînd am ajuns la casa lui, i-am spus *„Nene Ioane, uite o scrisoare, dacă întreabă cineva ce caut eu la matale, spune că vreau să cumpăr nişte porumb”.* I-am dat scrisoarea, n-a trecut mult, cinci-zece minute i-a lătrat cîinele în curte la cetăţean, iese proprietarul casei afară – erau doi miliţieni şi-l întreabă dacă are persoană străină. *„Da.*" Au venit înăuntru, m-au legitimat şi după ce m-au legitimat, au spus *„Mergi cu noi, să dai o declaraţie la post”.* Eu am fost convins că s-a terminat totul, acum e gata cu mine, deşi nu mi-am arătat niciun fel de spaimă, niciun fel de frică, m-am stăpînit, să nu las impresia că am o teamă, şi am plecat spre postul de miliţie din comuna Sacu. Postul de miliţie faţă de casa omului era cam pe direcţia unde era halta, că Sacu nu e o gară, e o haltă şi mergînd spre post mă întreabă unul *„unde-i taică-tu?”,* eu îi spun că e arestat, *„unde”, zic* că după cîte ştiu la Craiova, zice *„vrei să te întîlneşti cu taică-tu?”„păi, cum să nu vreau?” „Atunci nu mai mergem la post, mergem la Craiova!”.* Ei nu erau de la postul de Miliţie. Şi-am mers la haltă, a venit un tren pe la ora patru, nu era electrificat trenul atunci, avea locomotivă cu cărbune, cu abur şi îmi făceam toate planurile cum să scap de ei, dar nu mă arătam cu frică, cu spaimă – eram indiferent. Adică voiam să le arăt eu că n-am nicio problemă. M-am urcat pe tren, după ce m-

am aşezat pe bancă, spune *„măi, băiatule, nu eşti arestat, dar nu ai voie să părăseşti compartimentul fără aprobarea noastră". „Nu, domnule."*

Mi-am dat seama că nu am decît numai să scap, cunoşteam foarte bine traseul. De la gara Teregova pînă la gara Poarta trenul urcă un pic, şi-mi zic că în porţiunea asta să sar din tren. Aşa am şi făcut. Pe undeva pe la jumătatea distanţei dintre Teregova şi Poarta, am cerut permisiunea să merg la toaletă. Mi-am dat seama între timp, pînă atunci, că miliţienii sau ce-or fi fost erau foarte obosiţi, cam cucăiau. Am cerut deci permisiunea şi au dat din cap, că pot să mă duc, cu coada ochiului i-am urmărit şi am văzut că unul s-a ridicat după mine, dar cînd am ajuns în capăt la vagon, eu n-am pus mîna pe uşa de la toaletă, ci pe uşa de la vagon, am izbit-o şi am sărit afară. Am ţinut cont să nu sar în direcţia în care merge trenul, să nu mă bage curentul de aer sub roţi, am sărit şi sărit am fost, patru ani de zile... M-am lovit, bineînţeles, cînd am sărit din tren la genunchi, la coate, dar au fost lovituri la care nu le-am dat importanţă, am ajuns la grupul celor trei partizani care-mi dăduseră scrisoarea pentru Avram. Au fost foarte miraţi de felul în care am procedat şi le-am spus *„Măi, eu mă duc şi mă predau, că ei nu mi-au spus că sînt arestat, pot să le spun că am sărit de frică, de spaimă". „Dacă te duci şi te predai, ştii prea multe şi ăştia te bat, de spui şi ce n-ai ştiut, şi ce nu ştii! Noi nu putem să luăm o hotărîre, numai noi trei",* s-au întîlnit cu toţii care mai rămăseseră din grupul colonelului Uţă în două-trei zile, erau vreo zece şi s-a luat hotărîrea ca să rămîn cu ei. Am depus jurămîntul, şi am rămas cu ei din 1950, din iulie, pînă în 1954, cînd am fost vîndut şi m-au prins în comuna Cornereva.

Pe vremea aceea, nu populaţia, ci comuniştii ne spuneau bandiţi. Dar „bandiţii" ăştia care eram noi, fiecare avea cîte o carte de rugăciune, în sacul de merinde. Eu am avut „Noul Testament", pe care într-o acţiune undeva în munţii Semenicului mi l-au împuşcat, deci a lipsit un centimetru să nu mă-mpuşte aici în şold [şi

Nicolae Ciurică arată şoldul său drept] şi greu a fost, pentru că nu aveam inamicul numai în faţă, din orice parte puteai să te aştepţi la un atac. A fost foarte greu, foarte greu. Nu era vorba de alimente, pentru că lumea ne iubea, lumea ne ajuta, ne informa, ne dădea tot ceea ce avea şi aveam şi noi nevoie şi puteau să ne dea; muniţie nu ne trebuia, pentru că muniţie aveam – erau muniţie şi armament, pregătite de colonelul Uţă din timpul de pînă a nu ajunge el să fie urmărit. Dar numai şi numai puterea lui Dumnezeu a fost cu noi. Nicio zi, din cele opt încercuiri prin care am trecut, cînd ne-au vînat cîte zece oameni la unul, nu le-am uitat, de parcă le trăiesc şi acum, acum le văd.

Rareori stăteam toţi laolaltă, umblam în grupuri mici, de doi-trei. în 1952, l-au prins fără să ştim pe unul dintre ai noştri. Victor Curescu, zis Gudulea. în 28 august 1952, eu aveam o întîlnire cu tata, la 1 septembrie 1952, iar el ştia de întîlnirea cu tata. Tatăl meu fusese arestat un an, între 1949-1950, fusese eliberat şi pe urmă l-au arestat din nou, cînd m-au prins pe mine şi i-au mai dat încă şase ani. Ei bine, atunci în 1952 trebuia să mă întîlnesc cu el în muntele Buza Ursii, la locul numit Tavane, loc indicat de tata în prezenţa lui Victor Curescu, care fusese cu mine, era camaradul meu.

Fără să ştiu, eu am mers fără grijă să mă întîlnesc cu tata, dar între timp Curescu a spus de această întîlnire. Şi acolo,

s-a pus la punctul de întîlnire, scrie într-o carte scrisă de ei *[„Bande, bandiţi şi eroi",* editată de CNSAS – *n.n.]* trei posturi, a cîte cinci persoane. Un pic mai exagerează ei acolo, dar în mare spun ce s-a întîm- plat, căci i-au întrebat mai-marii lor, *„băi, de ce nu l-aţi prins pe Ciurică?"* Şi spune un oarecare Bratu, parcă aşa îl chema: *„am văzut pe banditul Ciurică, care s-a apropiat la şapte metri de noi, dimineaţa, am somat şi am tras, după primul foc mi s-a blocat*
pistolul", spune el. Cine i-a blocat pistolul, domnule profesor, dacă numai unul, bunul Dumnezeu? [Eu, unul, cel apelat, Marius Oprea, n-am avut răspuns…]
[După un oftat, Nicolae Ciurică şi-a reluat povestea:] Şi aşa am scăpat. Că altfel m-ar fi împuşcat, pistoalele lor aveau încărcătoare din acelea mari, cu 32 de cartuşe. în munte trăiam bine, din punct de vedere al aprovizionării, nu era o problemă, că eram bine aprovizionaţi, toamna era mai greu, că trebuia să adunăm multe alimente, pentru iarnă, cînd nu mai puteam umbla pe sate, ni s-ar fi văzut urmele şi puteam fi găsiţi. Iarna făceam un buncăr în pămînt, un adăpost, o cazemată, cum vreţi să-i spuneţi, în care aveam tot ce ne trebuie, adunat din an. Mai puţine lemne, insuficiente pentru toată iarna. Pentru lemne, ieşeam cînd observam, aşa, pe după-amiază, că începe să ningă, ieşeam afară şi tăiam un fag-doi, şi băgăm înăuntru, pentru foc, că dimineaţa toate urmele erau apoi acoperite, nu se mai vedea nimic. Şi primăvara, cum e acum, prin martie, plecam. Ştiam că zăpada jos e dusă, plecam să vedem ce mai noutăţi sînt. Nu coboram pe timp de iarnă niciun pas, acolo stăm. Vara umblam tot timpul, aveam legătură cu oamenii, îi încurajam, îi îndemnam, opream colectivizările, unde vedeam că se

văitau oamenii că *„uite, ne presează cu colectivizările, cu cotele",* mai trăgeam la răspundere cîte un activist de partid, îi transmiteam *„băi, linişteşte-te, că dacă nu îţi venim de hac, ai de-a face cu noi".*

L-am întrebat pe Nicolae Ciurică şi dacă, în peregrinările sale pe munţi, cu arma în mînă, nu s-a simţit singur.

M-aţi întrebat, domnule profesor, despre singurătate: nu ne apăsa singurătatea, pentru că pe munte nu eram niciodată singuri. Şi nici pe sate. Dragoste nu prea era, ca să nu fie nici suferinţă, nici

trădare. Ne ajungea grija, unul de altul. Era cel mai greu iarna, pentru că stai tot timpul înăuntru în bordei, sub pămînt, primăvara cînd ieşeam ne dureau toţi muşchii, dar ne reveneam noi foarte repede. Altfel nu duceam mare lipsă, eram bine gospodăriţi, ştiam tot ce ne trebuia, spuneam *„bă, aici iernăm, cinci sîntem",* aduceam alimente pentru cinci. în tot acest timp am căutat să luăm legătura cu populaţia, cu oamenii, fie că erau cu noi, fie că nu, să-i întărim, să-i încurajăm că acest regim va avea sfîrşit, sub nicio formă nu va dura o veşnicie – cum a şi fost, tîrziu, dar a fost. Acţionam mai ales împotriva colectivizării, mai trăgeam la răspundere şi cîte un trădător, care colabora cu Securitatea. Dacă nu-i trăgeam la răspundere, s-ar fi înmulţit. Că nu erau prea mulţi. Pe bani o făceau cei care o făceau, că ştim cu toţii, pădure fără uscături nu este. Domnule profesor, ne era mai teamă de trădare decît de singurătate, că s-au întîmplat şi treburi de felul acesta... dar Dumnezeu de fiecare dată m-a scăpat, nu l-am văzut pe Dumnezeu, dar i-am văzut

puterea.

îmi reamintesc şi acum, scriind aceste rînduri, cum m-am oprit pe drumul spre casă, la mama, la Braşov, pe care aveam să o pierd peste un an... îmi pusesem în gînd să o întreb ce ştia ea în 1952 (cînd avea numai 15 ani) despre partizani, dar m-au oprit privirea ei fericită şi palmele împreunate la buze. N-avea rost să o iscodesc de lucruri străine: se uita la televizor, la slujbă. Am întrebat-o doar ce mai face. Mi-a răspuns „la vîrsta mea, mai mult gîndesc, decît fac...", în timp ce din televizor, spre noi, curgea un fragment din slujba Duminicii Icoanei, *„...în vremea aceea, oamenii buni se îmbrăcau în piei de capră şi de oaie şi pentru că lumea nu-i încăpea, suiau în munte".* Parcă era vocea ultimului partizan, pe care o auzisem în sinea mea de la Tere- gova spre casă, povestind cu vocea lui adîncă, şi nu glasul preotului.

Mie, Nicolae Ciurică mi-a povestit doar cîteva împrejurări trăite ca om liber şi partizan în munţi, la care ultimul partizan din România face referire pe larg în amintirile sale, aşa cum i le-a istorisit lui Răzvan Gheorghe. Veţi citi aici, zugrăvite în amănunt, povestiri din timpuri în care în România mai existau eroi. Despre acele vremuri e vorba aici, vremuri în care istoria nu-i mai încăpea pe oamenii adevăraţi şi ei suiau în munte, îmbrăcaţi în piei de capră, vremuri în care Antihristul coborîse pe Pămînt, unde domnea fărădelegea şi singura lege mai domnea numai printre cîţiva oameni şi în liniştea pădurii, în care ei s-au cununat cu moartea, punîndu-şi pe

cap coroana libertăţii. Căci, în esenţă, asta e *Nunta partizanului...*

MARIUS OPREA

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Partizanul cu picioare de vînt, pe care Dumnezeu l-a iubit nespus

E indubitabil, pentru mai bine de două decenii, domnul Nicolae Ciurică (93 ani) a participat la Istoria mare, chiar dacă, în ţara eternelor reeducări, aceasta încă nu-şi găseşte locul binemeritat în manualele şcolare şi cu atît mai puţin în proiectele Ministerului Educaţiei, rămînînd în special în conştiinţa românilor. Ceea ce nu-i deloc puţin lucru. Ci e chiar ceea ce contează în mod intim şi esenţial, pentru că, în lipsa unei înrădăcinări lăuntrice, istoriile mari nici nu ar fi posibile.

în iunie 1948, la doar 17 ani, Nicolae Ciurică devine om de legătură al partizanilor bănăţeni şi mehedinţeni conduşi de colonelul Ion Uţă, erou decorat al Armatei Regale. în iulie 1950, reţinut de doi miliţieni, care intenţionează să-l predea Securităţii Craiova, tînărul evadează spectaculos – mai exact, se aruncă din tren, undeva între Teregova şi halta Poarta –, ulterior alăturîndu-se cu arma în mînă luptătorilor supravieţuitori ai grupării Uţă (colonelul căzuse în luptă cu trupele de Securitate în dimineaţa de 8 februarie 1949, înconjurat la un sălaş din apropierea satului Borlovenii Noi).

De-a lungul următorilor patru ani, Nicolae Ciurică va lua parte la raiduri şi ciocniri sîngeroase, cu rafale de pistoale-mitralieră şi explozii de grenade, reuşind să scape din nu mai puţin de şapte (!)

încercuiri ale Securităţii, în pofida condiţiilor total potrivnice, de parcă ar fi avut picioare de vînt. L-a iubit Dumnezeu, asta e incontestabil – în iunie 1951, în codrii Semenicului, salvîndu-se, alături de cîţiva ortaci, dintr-o ambuscadă nocturnă, va observa cu stupoare că securiştii îi ciuruiseră sacul de merinde, unul dintre gloanţe străpun- gînd Noul Testament pe care-l purta mereu asupra sa. *„Dacă nu l-ar fi deviat cartea sfîntă, mi-arfi perforat şoldul. Cine ştie pe unde mi-ar fi zăcut acum ciolanele...*", mi-a spus fostul luptător, parcă străfulge- rîndu-mă cu ochi de tînăr, în pofida deceniilor ce i se tot bulucesc pe umeri. Ceea ce înseamnă că Dumnezeu încă îl iubeşte, hărăzindu-l cu o viaţă lungă tocmai pentru a-şi mărturisi lupta şi camarazii. La 1 septembrie 1952, căzut într-o ambuscadă, Nicolae Ciurică alunecă şi se prăbuşeşte pe spate, cu piciorul prins într-o îngemănare de fag, totodată avînd şi pistolul-automat blocat. Cuprins de groază, vede cum se apropie un securist cu pistolul la ochi, care vrea să-i împrăştie creierii de la o distanţă de numai trei metri. Numai că şi aceluia i se blochează arma, ceea ce-i permite partizanului să se facă nevăzut în desişuri. Da, l-a iubit Dumnezeu!

După uciderea lui Dumitru Işfanuţ zis „Sfîrloagă" şi a lui Nistor Duicu zis „Boieru", în 1952, *„cel mai blestemat an petrecut pe munte",* începînd cu primăvara anului 1953, în documentele Securităţii apare sintagma *„banda lui Nicolae Ciurică".* Luptătorul avea să fie arestat abia în primăvara anului 1954, prin trădare, în noaptea de 21 spre 22 aprilie. Se întîmpla în Joia Mare, la o zi după ce

Iuda îl vînduse pe Hristos pentru 30 de arginţi. Vor urma şase luni de anchete la Securitatea Timişoara şi Securitatea Craiova, timp în care tînărul e torturat şi bătut abominabil pentru a-şi turna camarazii şi susţinătorii, însă refuză categoric orice fel de colaborare cu autorităţile, rezistînd persecuţiilor ca unul fără de carne. Drept urmare, la proces,
securiştii solicită condamnarea lui la moarte. Finalmente, avînd în vedere că nu luase viaţa nimănui, a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică. A executat un deceniu de puşcărie politică, trecînd prin penitenciarele Craiova, Jilava, Oradea, Popa Şapcă (Timişoara), lagărul de la Baia Sprie şi Gherla, unde rămîne 7 ani. A fost sancţionat cu izolarea de zeci de ori. *„Gherla s-a dovedit facultatea mea. Fără Gherla, n-aş fi devenit omul care sînt”.* Avea să fie eliberat prin graţiere în iulie 1964, în urma Decretului 411, cu unul dintre ultimele loturi, alături de alţi politici consideraţi „nereeducaţi”. Avea 33 de ani.

S-a stabilit la Teregova şi s-a căsătorit cu Mărioara Berzescu, familia avînd doi băieţi. Securitatea l-a supravegheat în permanenţă, dovadă zecile de turnători consemnaţi la dosar. în 19761978, suspectîndu-l că s-ar afla în legături cu Europa Liberă şi Vocea Americii, un colonel şi doi maiori de Securitate s-au deplasat la Teregova şi i-au supravegheat toate mişcările, cu ajutorul turnătorilor, deşi fostul partizan nu desfăşura astfel de acţiuni. După Revoluţie, la solicitarea lui Corneliu Coposu, Nicolae Ciurică a devenit preşedintele filialei

PNŢCD Caraş-Severin, organizaţie pe care a construit-o de la zero. S-a retras din politică imediat după moartea Seniorului. A ocupat funcţia de vicepreşedinte şi apoi de preşedinte al AFDPR Caraş-Severin, în prezent fiind simplu membru.

Indiscutabil, mărturiile domnului Ciurică au o însemnată valoare istorică, indiferent de unghiul din care alegem să ne raportăm la relatări. Nu doar că e ultimul om în viaţă care l-a văzut şi l-a ascultat pe Ion Uţă în carne şi oase, dar e ultimul partizan supravieţuitor al celei mai ofensive grupări de rezistenţă armată din România comunizată. E de ajuns să subliniez că luptătorii colonelului au încercat în două rînduri să-l ucidă pe maiorul Zoltan Kling, comandatul Securităţii Severin, organizînd ambuscade din care acesta a scăpat
ca prin urechile acului, fie fugind printre gloanţe, fie beneficiind de inutilitatea unei grenade anti-tanc, pe care Dumitru Işfanuţ i-a aruncat-o pe capota GAZ-ului, incident la care a participat şi tînărul Ciurică. De asemenea, partizani afiliaţi grupării Uţă – conduşi de Spiru Blănaru şi de Ion Urdăreanu zis „Tunariu” – au atacat postul de Miliţie din Teregova. Cît a trăit Uţă, luptătorii săi au lichidat securişti şi colaboraţionişti (şefi de organizaţii de partid, primari, trădători, turnători), acest lucru rămînînd literă de lege şi sub Dumitru Işfănuţ, din 1949 pînă în 1952, perioadă în care doar facţiunea sa a executat 10 colaboraţionişti. Aşadar, mărturiile lui Nicolae Ciurică reprezintă o inedită şi incisivă descindere în culisele foarte puţin cunoscute ale celei mai ofensive

grupări de rezistenţă armată din România. Organizaţi paramilitar, partizanii lui Uţă desfăşurau antrenamente şi diverse exerciţii de tragere, aveau ramificaţii în toate satele de munte, menţineau legături cu militari activi sau deblocaţi, reţeaua de susţinere ajungînd pînă la Bucureşti, depuneau un jurămînt al morţii, foloseau nume şi parole conspirative, luînd în calcul şi o amplă insurecţie la Timişoara şi Caransebeş, în primăvara anului 1949, dacă situaţia externă s-ar fi dovedit favorabilă.

Nu există o altă mărturie care să aducă mai multe informaţii din interiorul grupării Uţă decît cea lăsată posterităţii de Nicolae Ciurică în volumul de faţă. Situaţia e explicabilă: cei mai mulţi dintre camarazii săi au pierit fie în luptă cu trupele de Securitate, fie în faţa plutonului de execuţie, iar puţinii supravieţuitori au fost arestaţi şi condamnaţi la ani grei de zeghe în prima perioadă a rezistenţei, neluînd parte la încleştările de după 1950. Dramatică prin excelenţă, figura lui Ion Uţă domină relatările, rămînînd bîntuitoare pînă în prezent. Fragmentele recompun chipul şi caracterul acestui martir pe nedrept necunoscut, evidenţiindu-i realele calităţi de lider. La fel
se întîmplă cu Dumitru Işfănuţ şi cu Nistor Duicu, pe care Ciurică pare a-i scoate din gropile comune, rămase necunoscute pînă astăzi, cumva readucîndu-i printre noi. Fostul partizan analizează şi o serie de mistere ale organizaţiei – bunăoară, condiţiile încă neelucidate în care au fost ucişi Nistor Armaş (martie 1949), Dumitru Mutaşcu zis „Fus” (noiembrie 1954) şi Ion Banda zis

„Meilescu” (1962), precum şi enigma ce învăluie destinul postum al rămăşiţelor pămînteşti ale lui Uţă, pe care le-a căutat ani la rînd în zona Teregova-Domaşnea.

O importanţă aparte o au informaţiile referitoare la Ion Banda, care a fost susţinător şi om de legătură al partizanilor din grupările Duicu şi Uţă, facilitînd întîlnirea ce a dus la unirea celor două facţiuni sub comanda colonelului, pentru ca mai apoi, începînd cu 21 august 1948, să devină fugar cu arma în mînă, ceea ce înseamnă că, pînă în 1962, a rezistat în munte nu mai puţin de 14 ani. E vorba de o reuşită remarcabilă. Tot în 1962, la Jilava, în Valea Piersicilor, a avut loc şi ultima execuţie oficială a unui partizan – colonelul Gheorghe Arsenescu. în acest sens, să nu-l uităm nici pe Ion Banda, ultimul partizan ucis în munţii României, el nefiind niciodată prins de Securitate. Convenţional, se obişnuieşte să se spună că ultimii luptători supravieţuitori din organizaţia Uţă au fost ucişi sau arestaţi în primăvara şi în toamna anului 1954, însă acest calcul nu îl ia în considerare şi pe Banda, care iată că avea să reziste pe cont propriu, exclusiv în munte, încă 8 ani. Putem doar să ne închipuim cît de greu i-a fost să îşi asigure alimentele (deseori hrănindu-se doar cu plante, rădăcini, ciuperci şi fructe sălbatice, rareori vînînd) şi cît de cumplite îi vor fi fost iernile petrecute în cea mai desăvîrşită singurătate. Din moment ce Banda s-a numărat printre primii susţinători şi apoi partizani ai colonelului, rămînînd afiliat luptătorilor ce i-au supravieţuit, atît timp cît au fost activi, îndelungata rezistenţă a acestui ţăran dîrz din

Rusca aruncă o nouă lumină asupra longevităţii grupării Uţă, a cărei extensie mirabilă a fost. Nu cunosc cazul unui alt partizan care să fi rezistat exclusiv în munte o perioadă de 14 ani.

Întîlnirea cu domnul Ciurică e una dintre marile întîlniri ale vieţii mele. L-am cunoscut în urmă cu mai bine de 10 ani şi de atunci am tot ţinut legătura, intervievîndu-l în repetate rînduri, ore-n şir, fie la Bucureşti, fie la Teregova. Uneori, ascultîndu-l, am avut strania senzaţie că mă privea o sălbăticiune a codrilor, cu o stăruinţă atemporală, de parcă aş fi ridicat, de un colţ, un voal subtil. Alteori, mă aţinteau ochii tînărului de odinioară, scăpărători, parcă aducînd cu ei întreaga pădure, deopotrivă cu zvonul unor glasuri uitate, care-şi cereau dreptul la memorie. Rezultatul e *Nunta partizanului cu moartea,* care în primul rînd li se dedică lor, partizanilor bănăţeni şi mehe- dinţeni ucişi în luptă, la zidul execuţiilor sau la margini de drumuri, în şanţuri, cu un glonţ în ceafa, sub pretextul aşa-ziselor „evadări de sub escortă”. Ei sînt adevăraţii eroi şi martiri.

Nicolae Ciurică a fost şi rămîne una dintre cele mai respectate şi mai incomode voci ale AFDPR. Uşa sa este mereu deschisă pentru tinerii care vor să audă o istorie încă ţinută sub tăcere în şcoala românească. Privindu-l în ochi, de fapt, privim în ochii istoriei. Şi nu este deloc puţin lucru.

„Vulpile au vizuini şi păsările cerului au cuiburi,
dar Fiul Omului nu are unde să-şi plece capul”
(Luca 9:58)

Răzvan Gheorghe: Domnule Ciurică, zic să începem cu reperele personale...

Nicolae Ciurică: M-am născut la 3 februarie 1931, la Titerleşti, în Munţii Mehedinţiului. Sat de ungureni, cum se zice prin părţile noastre, Titerleştiul se află în imediata apropiere a Băii de Aramă. Am fost al patrulea copil al Frusinei şi al lui Ion Ciurică, gospodari de frunte ai locului. Aşa cum le şade bine muntenilor, am muncit de mic copil alături de întreaga familie. La munteni nu există răsfăţ sau trai în puf, nu... chiar dacă aveam de toate şi am fi putut trăi în puf. Muntenii nu-şi răsfaţă defel copiii, ci îi învaţă de fragezi să fie responsabili şi deprinşi cu greutăţile vieţii. Lipsa răsfăţului e o dovadă de iubire, dragul meu, fiindcă asta te căleşte ca om, te pregăteşte pentru viaţă. De mic am luat parte la toate muncile gospodăriei.

Credinţa era foarte importantă pentru comunitatea noastră, înainte de înălţare mergeam cu toţii la mănăstire, părinţii, fraţii şi vecinii, pe jos prin munţi, ca să ne împărtăşim, să ne curăţăm sufletele, şi abia după aceea ne apucam de munci. Nu se făcea să te porneşti la treburi aşa, neprimenit. Ţineam rînduielile cuvenite. Mi-e tare dor de timpurile alea, de oamenii aceia simpli şi curaţi... Am avut o copilărie fericită. Am crescut în mijlocul naturii, am colindat munţii, dealurile, am respirat aer curat şi am avut parte de hrană sănătoasă, nu ce găseşti acum prin magazine, că te ia groaza. De copil am învăţat să folosesc armele de foc. Am fost deseori la vînătoare cu tata şi cu cei de-ai locului.

Şcoala primară am facut-o la Baia de Aramă, tot acolo

aveam să urmez gimnaziul industrial împreună cu fratele meu Victor şi cu alţi băieţi din Titerleşti. Am fost norocos, fiindcă profesorii încă erau cei proveniţi din vechea şcoală, slavă Domnului, oameni cu har, care-şi respectau disciplinele şi statutul. Emanau o anumită

prestanţă. Comunismul urma să distrugă cu totul sistemul de învăţământ.

Ai mei erau oameni înstăriţi. Tata avea în proprietate un munte întreg – Muntele Olanu –, cîteva sute de oi, păzite de ciobani plătiţi, două darace de lînă, o moară pentru măcinat porumb şi o prăvălie rentabilă. Sătenii erau mulţumiţi, îşi făceau mai repede şi mai uşor muncile, în timp ce nouă ne ieşeau bani frumoşi din activităţile astea. Toată lumea avea de cîştigat. Nea Ion – aşa-i ziceau oamenii locului – era respectat de întreaga suflare a Titerleştiului, fiind cunoscut prin împrejurimi cale de multe sate, pînă-n partea cealaltă a munţilor, în Banat. După satisfacerea stagiului militar fusese lăsat la vatră cu gradul de sergent, păstrîndu-şi o oarecare disciplină de viaţă deprinsă în anii cătăniei. Era foarte corect, îşi respecta cuvîntul dat, indiferent de situaţie şi urmări. Ambiţios din fire, ba chiar bătăios, atunci cînd ştia că avea dreptate, era deschis la minte şi promova idei moderne pe care nu ezita să le pună în practică, în ciuda costurilor uneori considerabile. întreprinderile lui au ajutat mult comunitatea. De exemplu, a cumpărat primul darac din sat pentru scărmănat lîna, ceea ce a uşurat munca ţărăncilor. Cînd utilajul s-a uzat şi nu a mai făcut faţă, a mai cumpărat unul.

La un moment dat, tata şi-a dat seama că dacă ar cumpăra un microbuz s-ar dovedi o sursă constantă de venituri pentru familie. O astfel de maşină ar fi înlesnit drumurile sătenilor, care pierdeau foarte mult timp deplasîndu-se cu căruţe trase de cai sau boi. Tata şi-a pus

în cap treaba asta, s-a interesat de ce avea nevoie, s-a dus la şcoala de şoferi, a învăţat, a dat examen şi a obţinut carnetul de conducere. Aşa ceva nu mai văzuse nimeni în Titerleşti şi nici în satele din împrejurimi.

R.G.: Asta se întîmpla în cea de-a doua jumătate a anilor 1940. Pe-atunci nu oricine avea maşină şi carnet la oraş, darămite în satele de munte.

N.C.: Aşa-i, foarte puţini aveau carnet de şofat în anii ăia, ţin minte că sătenii s-au îngrămădit să-l vadă. Care ne treceau pragul vorbeau de una, de alta şi pînă la urmă îl rugau să le arate şi lor carnetul. Era ca un fel de cărticică. Pe prima filă scria ceva care începea aşa: *„Prin voinţa Majestăţii Sale, Regele Mihai I decretează...*". Pe o altă filă se enumerau diverse reguli, dintre care una mi-a rămas întipărită în memorie: *„Maşina are voie să circule prin localităţi cu viteza unui cal la trap".* Acum e amuzant să auzi asta, e-adevărat, dar pe-atunci oamenii erau obişnuiţi să se deplaseze cu căruţele şi caii. Aşa îşi transportau recoltele şi lucrurile de trebuinţă, cu boii, caii şi măgarii, în satele de munte mai ales, maşinile încă păreau ceva de domeniul fantasticului.

După ce a obţinut carnetul de condus, tata a comandat un microbuz marca Chevrolet. Avea opt locuri plus şoferul. Ieşea lumea la poartă să-l vadă ca pe o mare noutate. Făcea zilnic curse dus-întors pînă la Baia de Aramă şi Turnu Severin în schimbul unor sume modice. Oamenii aveau posibilitatea să parcurgă mai iute distanţele cînd se duceau la oraş, la medic, la neamuri sau mai ştiu eu unde. Microbuzul s-a dovedit de mare

folos pentru comunitate.

R.G.: Cînd au început problemele pentru familia dumneavoastră?

N.C.: După abdicarea forţată a Regelui Mihai nimic nu a mai fost la fel. Dacă pînă atunci s-a mai putut respira şi oamenii s-au descurcat într-un fel sau altul, pentru că le mai rămăsese o speranţă, acum, prin uzurparea monarhiei, dictatura comunistă înghiţea totul. Aveam şi încă am un adevărat cult pentru Regele Mihai, a cărui memorie o voi

respecta cîte zile mi-o da Dumnezeu. M-a cutremurat alungarea sa şi a Reginei-mame Elena. La aflarea veştii am trăit o revoltă teribilă, aşa cum nu mai simţisem niciodată. Toată familia mea a suferit cînd s-a întîmplat samavolnicia, în decembrie ‘47. Tata era monarhist pînă-n măduva oaselor, am fost crescut în lumina acestor valori. Regele Mihai reprezentase cel din urmă bastion de rezistenţă în faţa ciumei comuniste, urma sovietizarea barbară a României. Năimiţii ruşilor acaparaseră toată puterea.

Şi-apoi, în iunie 1948, odată cu impunerea aşa-zisei Legi a naţionalizării mijloacelor de producţie, toate utilajele şi bunurile familiei au fost confiscate peste noapte, adică furate ca la drumul mare de statul comunist criminal. Cică le-ar fi trecut în „proprietatea poporului”, auzi hal de expresie! Păi, despre ce popor era vorba, fratele meu, dacă oamenii din Titerleşti şi împrejurimi n-au mai avut acces la utilajele care le uşurau şi le

eficientizau muncile? în ‘49 ne-au luat şi pământurile, atunci au băgat Muntele Olanu în patrimoniul statului. Tîlhăriile astea i-au ţintit pe ţăranii gospodari, au amărît şi au revoltat satele. Pretutindeni domnea o atitudine ostilă comuniştilor. Ţăranii nu i-au înghiţit niciodată pe aceşti criminali veniţi cu tancurile ruseşti, dar teroarea i-a forţat să-i suporte. A urmat chinul de pe lume. Ţărănimea a fost categoria socială cea mai nenorocită de comunişti. **R.G.:** în ce perioadă a intrat tatăl dumneavoastră în contact cu partizanii conduşi de colonelul Ion Uţă?

De fapt, pînă să-mi răspundeţi, permiteţi-mi, vă rog, să fac o serie de precizări pentru cititorii noştri, cu scopul de a-i ajuta să contextualizeze şi să înţeleagă dinamica evenimentelor puse în discuţie. Născut la 22 decembrie 1891, la Caracal, Ion Uţă e încorporat la nici 21 de ani ca simplu soldat al Armatei Regale. în 1913 participă la cel de-Al Doilea Război Balcanic, ulterior luptînd pe fronturile Primului Război Mondial, unde se distinge şi e decorat pentru fapte de arme, avansînd pînă la gradul de căpitan. La începutul anilor 1940 e trecut în rezervă cu gradul de colonel.

După 27 ianuarie 1941, Uţă e numit prefect al judeţului interbelic Severin, poziţie pe care o va deţine pînă la îndepărtarea mareşalului Ion Antonescu. O lungă perioadă e comandant al Regimentului 97 din Lugoj. La 24 ianuarie 1942 e decorat cu Ordinul „Coroana României” în grad de comandor.

Imediat după execuţia lui Ion Antonescu, la 1 iunie

1946, consilierii sovietici (cu toţii agenţi ai NKVD şi GRU) declanşează, prin intermediul Guvernului Petru Groza, arestarea ofiţerilor superiori apropiaţi mareşalului. Printre cei vizaţi se numără şi Ion Uţă, desigur, cu atît mai mult, cu cît e membru al PNŢ-Maniu.

După ce se ascunde o perioadă prin satele de munte ale Banatului, pe la oameni de încredere, în primăvara anului 1947 colonelul se retrage definitiv în munţi (în primă instanţă, prin pădurile şi pe la sălaşele din preajma Vîrciorovei), reuşind astfel să se sustragă arestării. în iulie 1947, vestea înscenării de la Tămădău, care a reprezentat distrugerea PNŢ, îi confirmă cele mai întunecate aşteptări. Vor urma aproape doi ani de rezistenţă anticomunistă la cel mai înalt nivel posibil, pînă în fatidica dimineaţă de 8 februarie 1949, cînd, trădat şi încercuit, Ion Uţă va muri eroic în luptă cu trupele de Securitate, lingă Borlovenii Noi, împuşcat în timp ce acoperea retragerea camarazilor cu rafale de pistol-automat. Rămăşiţele sale pămînteşti nu au fost recuperate nici pînă în zilele noastre.

Supravieţuitorii grupării – printre care v-aţi numărat şi dumneavoastră – îşi vor continua lupta pînă în 1954, cînd ultimii partizani vor fi arestaţi sau ucişi. Desigur, există şi o excepţie notabilă, mă refer la cazul lui loan Banda, însă speţa comportă o serie de particularităţi.
Toate aceste aspecte vor fi discutate în prezentul interviu. Pînă atunci, să revenim la întrebarea iniţială:

în ce perioadă a devenit tatăl dumneavoastră membru al organizaţiei Uţă?

N.C.: Asta s-a întîmplat încă din 1947. Tata a fost printre primii susţinători ai grupării. Ţi-am spus că familia mea deţinea Muntele Olanu. Acolo păşteau şi oi de-ale bănăţenilor, nu doar cele ale proprietarilor din zona Mehedinţiului. Nu erau deloc puţini bănăţenii care-şi lăsau animalele în grija ciobanilor tocmiţi de noi. Asta a fost situaţia an de an, era normal să se lege nişte relaţii bazate pe încredere şi cîştig reciproc. Ne ştiam şi ne ajutam între noi, că la stîne e muncă grea. Fiindcă tata era cunoscut ca om de ispravă şi în cealaltă parte a munţilor, în Banat, a fost uşor să intre în contact cu Uţă. Colonelul şi ortacii săi l-au abordat, rugîndu-l să-i ajute cu alimente, îmbrăcăminte şi informaţii. Tata a acceptat imediat, îi ura pe comunişti din toată inima. Pe-atunci satele începuseră să vuiască despre partizani, despre iminenţa unui război între Vest şi URSS, despre venirea americanilor... Erau vremuri tulburi.

Pe la începuturi, deblocat din armată şi vînat de poliţia politică, după o perioadă petrecută la Vîrciorova, Ion Uţă s-a ascuns în comuna Cornereva, în gospodăria lui Ghiţă Picură zis „Vulpeş”, unul dintre apropiaţii săi. Vecinii sesizaseră apariţia străinului şi-şi tot băgau nasul pe unde nu le fierbea oala:

- Mă Vulpeş, mă, dd cine-i omu’ ăla de şade la tine?

Aşa-i la ţară, dragul meu, lumea e mereu curioasă şi se bagă-n treburile altora, dar mai curioase erau autorităţile.

Turnătorii se-nmulţiseră.

R.G.: Să precizăm că încă nu fusese înfiinţată Securitatea. Oficial, asta urma să se întîmple la 28 august 1948. Pînă la acea dată, cei care îi vînau pe anticomunişti erau agenţii Brigăzii Mobile, structură condusă de NKVD-istul Alexandru Nicolschi (Boris Griinberg). Brigada Mobilă (adică unitatea SMERŞ din România) a pregătit apariţia Securităţii pe care a construit-o şi a organizat-o după chipul şi asemănarea CEKA/NKVD/GRU.

N.C.: Aşa-i, criminalii Rusiei îi instruiau pe-ăştia de-aici cum să ne toace şi să ne termine. îţi dai seama că identitatea colonelului trebuia protejată cu orice chip, fiindcă în spatele întrebărilor puse de ţărani se puteau ascunde autorităţile, nu curiozitatea.

- *Iaca e un amărît, l-am tocmit să vadă de vaci,* le zicea Vulpeş, facînd tot ce-i stătea în putinţă pentru a-l camufla pe fugar.

Numai că autorităţile, care ştiau pînă şi cît lapte dădeau caprele oamenilor, au mirosit că Ion Uţă se ascundea în Cornereva şi au detaşat în zonă agenţi şi trupe. Turnătorii pîndeau în spatele oricărui gard. Rele vremuri mai erau, rele cum nu s-au mai văzut... comunismul scotea la suprafaţă toată răutatea din oameni... Sesizînd pericolul, colonelul a luat calea pădurii şi a început lupta de partizani. După acel moment, în Munţii Banatului s-au constituit şi alte organizaţii. Cît a rămas în viaţă, Uţă a fost comandantul tuturor acestor grupări de rezistenţă armată. Intenţiona să înfiinţeze Blocul Naţional, o structură paramilitară din care să facă

parte toate organizaţiile, acesta urmînd să lupte pe viaţă şi pe moarte cu regimul comunist şi cu trupele ruseşti de ocupaţie. Dacă ar fi izbucnit într-adevăr un război între Vest şi URSS, partizanii ar fi luptat atît în avangardă, cît şi în spatele liniilor inamice, hărţuindu-le în permanenţă. Pentru aşa ceva ne pregăteam noi, dar n-a fost să fie.

R.G.: Cînd aţi aflat că tatăl dumneavoastră facea parte din gruparea lui Uţă?

N.C.: încă din ‘47 observasem că devenise tăcut, era mai mereu îngîndurat. Ceva îl măcina teribil şi nu ghiceam motivul. Eram puştan, nu m-am gîndit prea mult la asta că mă luam cu de-ale vîrstei, însă ţin minte că au fost situaţii cînd a plecat încărcat spre stînă, zicînd că ducea alimente ciobanilor, dar nu ajungea acolo. Era clar că facea şi alte drumuri, că ascundea ceva. Pleca tot mai des la munte cu desagii plini pe şaua calului. Familia nu ştia nimic, nu voia să ne supună riscurilor. Aveam să aflu adevărul în vara lui 1948, cînd tata mi-a propus să călărim împreună pînă la Muntele Olanu. Spunea că trebuia să rezolve ceva la stînă, dar n-a zis ce şi nici eu n-am întrebat.

Asta se întîmpla în iunie *48. Ziua a fost însorită încă de la primele ore, nu vedeai nici urmă de nor. Tata a aruncat pe şei desagii plini. Nu ştiam ce băgase acolo, bănuiam că-s lucruri trebuincioase la stînă. Am făcut cîteva popasuri. O bună parte din drum am mers pe jos, ducînd caii de hăţuri. Era zăpuşeală. Drumul pînă la Muntele Olanu e destul de lung, pleci cînd se crapă de ziuă şi ajungi pe-nserat. Am trecut Rîul Cerna printr-un loc ştiut, cu apă largă dar puţin adîncă. Cînd am ajuns pe

o culme, chiar în buza codrilor, tata mi-a zis:

- Măi, ia să n-o mai luăm pe plaiul ăsta, că ne bate soarele-n cap. Hai s-o tăiem direct prin pădure, ştiu eu o scurtătură.

M-am mirat cînd am auzit asta, dar n-am comentat. Ştiam prea bine că pe acolo nu era nicio scurtătură – în realitate, drumeagul ne ocolea destul de mult prin păduri seculare. Crescusem în munţii ăia şi vînam deseori pe versanţi, îi cunoşteam ca-n palmă. Abia pe urmă mi-am dat seama că, de fapt, tata nu voia să fim văzuţi de eventualii drumeţi sau de cine ştie ce alţi ochi interesaţi în timp ce

ne duceam cu desagii plini la munte, fiindcă ulterior, arestat şi strîns cu uşa, oricine ar fi putut vorbi prea mult. Ăsta-i motivul pentru care a preferat să o apucăm pe o rută ocolitoare. Venind dinspre Cerna, am trecut prin Stima şi am urcat prin Poiana Stîrminosu, urmînd îndeaproape apa Olanului. întregul drum e prin pădure.

Cînd ajunseserăm aşa, cam la vreun kilometru de stînă, în calea noastră au răsărit vreo şapte-opt bărbaţi înarmaţi cu pistoale-mitra- lieră. La-nceput m-am speriat de armele şi de feţele lor nebărbierite, crezînd că e vorba de nişte tîlhari, auzisem de mic poveşti de-astea, dar am văzut că tata le zîmbea şi m-am liniştit pe loc. Mi-a fost clar că se cunoşteau bine, se vedea că se-ntîlniseră de multe ori. A dat fuga la ei, i-a sărutat pe amîndoi obrajii şi i-a îmbrăţişat ca pe nişte vechi prieteni.

-Ele Nicolae, fraţilor, feciorul meu, m-a prezentat.

Mi-au strîns mina şi m-au îmbrăţişat. Abia atunci mi-am dat seama că-i aveam în faţa ochilor pe vestiţii partizani ai colonelului Ion Uţă. Toată suflarea satelor bănăţene şi mehedinţene şuşotea cu speranţă despre ei în timp ce autorităţile îi hăituiau zi şi noapte, numindu-i „teroriştі", „bandiţi", „duşmani ai poporului", „lupi" şi cîte alte de-astea.

R.G.: La întîlnire a participat şi Uţă?

N.C.: Da. A fost primul care l-a îmbrăţişat pe tata.

R.G.: în vara anului 1948, colonelul avea 56 de ani. Ce fel de om era? Cum vi-l amintiţi? Dumneavoastră sînteţi ultimul om în viaţă care l-a cunoscut. Ion Uţă păşea pe o cale fără de întoarcere. După numai şapte luni va muri în luptă cu trupele de Securitate. Vorbim despre un militar de carieră cu o îndelungată experienţă de front şi

de viaţă în general, un bărbat pîrguit şi călit din toate punctele de vedere. Era oltean la origine, la fel ca dumneavoastră, şi a ales să lupte în Banatul montan, acolo unde de altfel urma să luptaţi şi dumneavoastră, nu peste mult timp, cînd împrejurările vă vor forţa să luaţi calea pădurii.

N.C.: Fără să ştiu cine era, unul dintre acei bărbaţi mi-a captat pe loc întreaga atenţie. Chipul lui exprima hotărîre şi un calm desăvîrşit, avea trăsături aspre şi-şi rostea cuvintele cu fermitate, apăsat, la fel cum păşea. Cînd vorbea îşi îngusta ochii, care-i scînteiau tinereşte. Era bine legat la trup, însă deloc gras. Avea o condiţie fizică

de invidiat pentru vîrsta lui şi asta se datora strictei discipline militare pe care o respectase întreaga viaţă. De înălţime potrivită, era îmbrăcat cu straiele obişnuite ale ţăranilor bănăţeni, pe care le purtau şi ortacii săi. Haine din dimie neagră, stofa de-aia groasă. Dacă nu le-ai fi văzut pistoalele-mitralieră şi raniţele ai fi zis că-s munteni plecaţi la o stînă. Erau încălţaţi cu opinci de cauciuc, de-alea de se trăgeau direct pe laba piciorului, nu trebuia să le mai legi cu nojiţe. Toţi aveau la căciuli cîte o panglică tricoloră fixată cu ajutorul unor monede de o sută de lei cu chipul Regelui Mihai. Am remarcat că ceilalţi partizani erau foarte respectuoşi cu omul despre care îţi spun, îi ascultau indicaţiile şi i se adresau cu „mătuşoniule”. în părţile muntoase ale Banatului asta-i o veche formulă ce exprimă respectul. Aşa vorbeşti cu o rudă vîrstnică în care te-ncrezi, cu un bărbat înţelept pe care-l preţuieşti. Mai tîrziu voi afla că Ion Uţă îşi instruise camarazii să nu-i pronunţe niciodată numele, nici măcar în creierii munţilor, tocmai pentru a-i deprinde cu o conspirativitate absolută, crucială în timpul incursiunilor prin diversele localităţi vizate, cînd nimeni nu trebuia să scape, indiferent de situaţie, nume grele aflate pe răbojul Securităţii.

- Hai să ne tragem din drum, măi Ioane, ca să putem vorbi în tihnă, a zis mătuşoniul.

Ne-am depărtat puţin, circa o sută de metri, şi-am zăbovit într-o poiană ferită. Partizanii nu s-au despărţit nicio clipă de arme. Foarte curînd aveam să dezvolt şi eu o dependenţă similară. în desagii aduşi erau diverse

alimente. Le-au băgat în raniţe şi-am mai stat la vorbă. Tata i-a transmis lui Uţă cîteva informaţii despre efectivele de Securitate şi Armată din zonă. într-un tîrziu, colonelul l-a întrebat, facînd semn spre mine:

- Ce ne facem, măi Ioane? L-ai adus pe băiat, acum a aflat socotelile noastre.

- Stai fără grijă, mătuşoniule, l-a-ncredinţat tata, Nicolae e de toată isprava, ştie să păstreze un secret. Puteţi avea încredere în el, n-o să vă vîndă niciodată.

Apoi ne-am despărţit. Ei au dispărut în desişuri, noi ne-am dus la stînă, unde am ajuns cînd deja se-noptase. Deşi aveam numai 17 ani, din ziua aceea am devenit unul dintre principalii oameni de legătură ai partizanilor.

R.G.: Mai exact ce presupunea asta?

N.C.: Plecam la munte pe rute ştiute doar de noi şi-i ajutam cu provizii, îmbrăcăminte, informaţii şi diverse alte lucruri. Le aduceam şi ce ziare găseam, fiindcă aşa mai aflau ce se întîmpla prin ţară, chiar dacă toate erau pline cu prostiile comuniştilor. Mă duceam singur de-acum, aveau încredere totală în mine. De multe ori le-am asigurat schimbul de mesaje cu anumite persoane fidele cauzei – asta era o parte importantă a activităţii mele. Trebuie spus că organizaţia lui Ion Uţă avea numeroase ramificaţii. Pe lîngă contactele din satele de

munte, partizanii păstrau o legătură permanentă cu intelectuali, cu militari deblocaţi sau activi şi cu foşti politicieni ai partidelor istorice. Gruparea îşi revendica o

zonă întinsă de acţiune, de la Băile Hercu- lane şi Orşova, luptătorii colonelului activau pe toată Valea Cernei şi în tot spaţiul acela vast pînă la Reşiţa, Caransebeş, Lugoj şi Timişoara. E vorba de peste 100 de kilometri pătraţi. Uţă era un lider foarte bine informat. Avea oameni în gări şi halte, care numărau efectivele trupelor de Securitate şi de Armată, cu tot cu cîinii dresaţi, de cum erau coborîte din garnituri. Unul dintre aceştia era Ion Toacă, acar în halta Poarta. Alţii ne transmiteau numărul şi poziţiile trupelor descărcate din camioane. Au fost cîteva situaţii cînd partizanii au aflat locaţiile exacte unde urmau să aibă loc descinderi şi împresurări, reuşind astfel să dejoace planurile Securităţii.

Devenise din ce în ce mai primejdios să te duci la munte, mai ales cînd erai cu desagii încărcaţi. Asta cauza mari suspiciuni. Turnătorii şi colaboraţioniştii se-nmulţiseră ceva de speriat. Cînd mă întîlneam cu partizanii îmi luam toate precauţiile posibile, mă asiguram că nu eram urmărit şi mă furişam din sat pe cele mai ascunse trasee, tăind-o direct prin codru. Altfel nici nu se putea. Securiştii aveau pădurarii lor, era esenţial să nu fiu văzut şi să nu las urme. Tot din considerente de siguranţă nu mă întîlneam decît arareori cu întregul grup. De regulă, în locurile stabilite mă aşteptau ba doi, ba trei camarazi, care nu-mi dezvăluiau niciodată planurile şi poziţiile organizaţiei. îţi dai seama că nici nu-i întrebam chestii de-astea, înţelegeam prea bine gravitatea situaţiei şi riscurile pe care mi le asumam. Prima lor grijă era să se asigure – şi asta se-ntîmpla în

cazul fiecărui om de legătură – că ştiam doar strictul necesar, pentru ca riscul să nu fie chiar atît de ridicat dacă aş fi căzut arestat şi aş fi fost zdrobit în torturile Securităţii. Ne aflam în plin război şi numai nişte inconştienţi nu şi-ar fi luat toate precauţiile cu putinţă, dar chiar şi-aşa moartea ne-nconjura la tot pasul.

R.G.: Cîţi partizani număra organizaţia Uţă în vara anului 1948? Cîţi luptători a însumat de-a lungul întregii perioade de rezistenţă?

N.C.: în vara lui ‘48, cînd am intrat prima oară în legătură cu ei, cred că erau vreo 14-15 oameni cu arma în mînă, dar situaţia se schimba de la o zi la alta. Dragul meu, din ‘47 şi pînă-n ‘54, în gruparea înfiinţată de colonelul Uţă am activat peste 70 de partizani, însă n-am putut lupta niciodată cu toţii în acelaşi timp, au fost perioade şi perioade. Unii piereau în luptă, cum s-a întîmplat cu Uţă, cu Dumitru Işfanuţ, cu Ion şi Nistor Duicu, ca să dau numai cîteva exemple, în timp ce alţii plecau sau cădeau arestaţi, cum s-a întîmplat cu Victor Curescu... Au tot fost cazuri de-astea, însă erau destui care să le ia locul şi să apese pe trăgaci. Lumea îi ura pe comunişti.

în vara lui ‘49, după moartea lui Uţă, în grupare activau următorii partizani: Dumitru Işfanuţ zis „Sfîrloagă”, Ion, Petru şi Nistor Duicu zişi „Boierii”, Dumitru Mutaşcu zis „Fus”, Vasile Luţă, Petru Românu, Ion Ciovică, Gheorghe Cristescu, Nicolae Lalescu, lancu Baderca, Victor Curescu zis „Gudulea”, loan Enea, Gheorghe Serengău şi Stelian Berbecaru. Toţi bărbaţi

dintr-o bucată. Cei mai mulţi făcuseră frontul de Est, ştiau prea bine ce însemna URSS, ce însemna colhozul. Şi Ion Banda zis „Meilescu” s-a numărat printre primii fugiţi în munte, însă mai tîrziu, după moartea lui Uţă, a ales să rămînă pe cont propriu, ascunzîndu-se prin locuri greu accesibile. Ţinea legătura cu noi, la o adică ne ajutam, dar a decis să stea în treaba lui fiindcă nu voia să fie responsabil pentru trădătorii şi turnătorii împuşcaţi de organizaţie. Nu s-a putut obişnui cu vărsările de sînge. Întrucît a rămas de unul singur, hrănindu-se cu ce găsea prin pădure şi permiţînd doar cele mai stricte legături, avea să fie prins şi împuşcat abia în cursul anului 1962, în nişte condiţii nici astăzi elucidate.

Cînd spun că au fost peste 70 de partizani în gruparea Uţă, printre aceştia nu-i socotesc şi pe numeroşii susţinători şi oameni de legătură, zeci de români demni şi inimoşi împrăştiaţi prin satele de la poalele munţilor, care ne ajutau cu alimente, îmbrăcăminte şi informaţii despre numărul şi poziţionările trupelor de Securitate şi Armată. Eu fac referire numai la aceia care au venit în munţi şi au purtat armă.

Dacă Uţă ar fi dorit asta, te asigur că putea suplimenta oricînd numărul partizanilor, fiindcă mulţi veneau la el şi-i spuneau că voiau să i se alăture. însă colonelul nu urmărea aşa ceva decît în eventualitatea izbucnirii unui război între Vest şi URSS, moment în care România sovietizată s-ar fi transformat într-un front al acestui conflict, iar partizanii ar fi luptat în spatele liniilor inamice, sabotînd, hărţuind şi presărînd haos. Pentru un

astfel de context ne pregăteam noi, asta ar fi însemnat constituirea Blocului Naţional. în lipsa războiului mult aşteptat, Uţă prefera ca oamenii care încă nu riscau arestarea să rămînă la casele şi sălaşele lor, alături de familii, ajutîndu-i pe luptători cu diverse alte lucruri, după posibilităţile fiecăruia, pentru că, dacă ar fi luat calea pădurii, după aia nu mai exista drum de întors. Au fost destui care au procedat aşa o perioadă şi-apoi, cînd devenea clar că Securitatea pusese ochii pe ei, fiind turnaţi sau suspectaţi că aveau legături cu „cei din pădure”, cum ne zicea lumea, puneau mîna pe armă şi se alăturau grupării. Ţi-am spus, unii dispăreau, alţii veneau, aşa a fost în toţi anii ăia, mai cu seamă în perioada de început.

Strategia colonelului presupunea menţinerea unui comandament ascuns în munţi, redus numeric şi alcătuit din oameni aleşi
pe muchie, care oricum erau vînaţi de Securitate. Acest comandament lua toate deciziile referitoare la planurile, acţiunile şi legăturile noastre. Nimic nu era lăsat la voia întîmplării. Ofiţer superior cu o îndelungată experienţă militară, trecut prin încleştările frontului, Uţă înţelegea foarte bine că împrejurările nu-i permiteau să comaseze mulţi oameni în munte, întrucît grupurile numeroase puteau fi detectate şi nimicite rapid. Aşa ceva nu doar că ar fi reprezentat o sinucidere sigură, dar am fi întîmpinat şi mari, mari probleme cu alimentarea. Cum să hrăneşti atîtea guri pe munte? Cum să te deplasezi în număr mare fără să fii depistat de trupe şi avioane? Acestea au fost

motivele care l-au făcut pe colonel să-şi scindeze deseori gruparea în două sau trei facţiuni, care se puteau strecura mai uşor prin zonele înţesate de trupe, reunindu-se rapid ori de cîte ori se punea problema unor acţiuni comune. Conspirativitatea era literă de lege. De exemplu, dacă unii iernau într-un loc şi ceilalţi în altul, ca să se descurce mai uşor cu hrana şi să nu lase multe urme, deşi ortacii păstrau legătura, nu-şi dezvăluiau niciodată unii altora unde aveau bordeiele, asigurîndu-se astfel că nu vor fi prinşi cu toţii în eventualitatea în care un loc ar urma să fie descoperit iar unii camarazi ar cădea prinşi vii şi ar fi supuşi torturilor. Regulile stabilite de Uţă au fost respectate cu sfinţenie şi înainte, şi după moartea lui. Gruparea era organizată paramilitar. Se făceau exerciţii de tragere, se simulau ciocniri cu trupele de Securitate. Nopţile se stătea de pază cu schimbul. Prin toate astea voi trece şi eu curînd.

R.G.: Ce armament avea gruparea?

N.C.: Arme erau destule. Vezi tu, o parte rămăseseră încă de pe vremea războiului, că înainte de *48, cînd le-au confiscat comuniştii, satele erau pline de arme şi muniţii. Cele mai multe le-a procurat

colonelul Uţă, care păstrase legături cu numeroşi militari deblo- caţi sau activi, doar comandase Regimentul 97 din Lugoj. Nu i-a fost deloc greu să strîngă armament, fiindcă oamenii îşi puneau speranţele în lupta partizanilor, aşteptînd izbucnirea unui război care să ducă la prăbuşirea regimului comunist. Nu puţine muniţii

proveneau din vechiul depozit de armament de la Jimbolia pe care nemţii îl părăsiseră în grabă cînd s-au retras. După aia îl goliseră nişte mecanici de trenuri, iar printre ăştia s-au numărat destui care ulterior îi vor ajuta pe partizani, ani în şir, cu muniţie. De exemplu, în perioada de început a rezistenţei armate din Banat asta se întîmpla în unele nopţi la cotul Mehadiei, unde calea ferată face o buclă largă şi se duce spre Bucureşti. Trenurile încetineau în zona aia retrasă, iar ceferiştii aflaţi în legătură cu gruparea aruncau lăzi cu muniţie în căruţele ce aşteptau la adăpostul întunericului.

Să-ţi zic ceva. în vara lui ‘50, cînd m-am alăturat definitiv organizaţiei, m-am dus în pădure cu arma mea de-acasă, un pistol-mitra- lieră Oriţa de calibrul 9 mm, n-am aşteptat să-mi dea ei una. Familia mai avea şi altele dar eram obişnuit cu asta. Am purtat multe arme în cei patru ani rămaşi în pădure. O lungă perioadă am folosit un ZB, apoi un pistol-automat Daimler-Puch. ZB-ul era remarcabil, bătea la distanţe mari. Pentru ZB-uri se găseau cartuşe şi la săteni, că le foloseau Ia vînătoare şi braconaj. Pe lîngă automate aveam diverse tipuri de pistoale şi revolvere „de buzunar”, cum le numeau ortacii. Fiind munteni, eram obişnuiţi cu armele, făceau parte din viaţa noastră.

Aveam şi două tipuri de grenade, unele cu mîner şi altele ovale, cu pătrăţele sau romburi tăiate pe suprafaţă, care la explozie se transformau în schije. Uneori s-a-ntîmplat să avem probleme cu grenadele şi cartuşele fiindcă erau ţinute în condiţii necorespunzătoare, le

trăgea umezeala. Cînd ţi-era lumea mai dragă, te trezeai că nu exploda grenada sau că nu-ţi lua foc cartuşul. S-au întîmplat şi chestii de-astea, uneori în situaţii de viaţă şi de moarte. Acum zîmbesc cînd mi-amintesc, da atunci vedeam negru în faţa ochilor. E-adevărat, armamentul era destul de învechit, însă de regulă şi-a făcut treaba. Nici securiştii nu erau dotaţi cu arme mai performante, ei doar veneau grămadă, de multe ori deschizînd focul fără somaţie. Pe lîngă menţinerea noastră în formă, exerciţiile de tragere aveau şi rolul de a ne ajuta să identificăm muniţiile deteriorate.

R.G.: Spuneţi-mi despre jurămîntul pe care îl depuneau toţi partizanii din gruparea Uţă. L-aţi rostit şi dumneavoastră.

N.C.: Nu mai reţin formularea exactă, că a fost destul de lungă şi făcea referire la multe aspecte. Cel mai important era că trădătorul se pedepseşte cu moartea, indiferent cine e ăla. Aşa am jurat cu toţii şi ne-am legat să nu dăm înapoi. Acolo se specifica şi următoarea regulă: dacă trădătorul ţi-era rudă de gradul unul, doi sau trei, nu erai obligat să-l omori, însă trebuia să ceri ajutorul celorlalţi partizani şi cineva îl pedepsea în locul tău. Nu erai forţat să-ţi împuşti mama, tatăl, fraţii, unchii sau verişorii, de ei se ocupau alţii, cărora nu le-ar fi tremurat degetul pe trăgaci, în schimb, dacă te vindea oricine altcineva, jurămîntul te obliga să pui mina pe armă şi să acţionezi personal. Nu puteai de unul singur, îi anunţai pe ceilalţi şi pînă la urmă se-ntîmpla. Dacă eu i-aş fi trădat, ei mi-ar fi împrăştiat creierii fără să stea la discuţii. Păi,

ce voiai să-mi zică, *„Stai cuminte, Nicule, că nu efrumos ce faci...”.* Colonelul Uţă fusese foarte strict cu acest punct din jurământ:

- *Dacă nu-i omorîm, trădătorii se-nmulţesc şi ne trimit pe toţi în faţa plutonului de execuţie.*

Şi-avea dreptate, asta s-a-ntîmplat cu mulţi dintre noi. Unii şi-au lăsat ciolanele prin rîpele munţilor, nici pînă-n zilele noastre n-am aflat în ce împrejurări a murit Dumitru Mutaşcu... Alţii am înfundat puşcăriile şi lagărele de exterminare. Eram conştienţi de toate astea. Nu puteam să ne lăsăm duşi ca nişte miei la abator. Ne trădezi ca să fim împuşcaţi şi ne bagi familiile în aresturi şi puşcării, păi aşteaptă-te să te căutăm şi să-ţi tragem un glonţ între ochi. Astea erau vremurile. în luptă se mai şi moare.

Pe lîngă trădători mai erau şi recenţii comunişti racolaţi dintre scursurile satelor. Pînă nu demult, ăştia fuseseră nişte neică nimeni, rîsuri fără căpătîi, cărora nici nu le-a plăcut munca, nici avere n-au avut. Aşa au fost neam de neamu’ lor, nişte neisprăviţi. Acum deveniseră mari comunişti şi le făceau probleme oamenilor noştri, îi turnau şi-i prigoneau cu Securitatea şi Miliţia. Din cauza lor mulţi ţărani gospodari au fost ţinuţi prin aresturi, schingiuiţi şi aruncaţi în puşcării. Au distrus familii întregi. Comuniştii ăştia de care-ţi spun ne lăsau fără susţinători şi ne tăiau mijloacele de aprovizionare. Situaţia era gravă, îţi dai seama. Şi-atunci, Uţă a decis împuşcarea unora dintre ei.

R.G.: Aşa a murit şi comunistul-lăutar Lazăr Cernescu din Rusca Teregovei, odinioară zeificat cu limba de lemn a lui Dan Deşliu.

N.C.: Hai să-ţi zic cum de s-a-ntîmplat să ajungă Cernescu omul Securităţii, că-s unele detalii pe care puţini le mai ştiu în zilele noastre. Era în *48, prin vară, cînd Uţă a primit informaţia că maiorul Zoltan Kling, unul dintre marii duşmani ai partizanilor, se va deplasa spre Cornereva prin Rusca Teregovei, destinaţia finală fiind Lugoj. Colonelul s-a adresat grupului:

- *Măi fraţilor, care vreţi să-i ţineţi calea lui Kling?*

Aşa proceda Uţă, mi-au relatat ortacii care-au luptat sub el. Niciodată nu-i numea pe partizanii ce urmau să participe la acţiuni, îi lăsa pe ei să decidă dacă erau pregătiţi pentru asta. în ziua aia s-au oferit vreo cinci, printre ei fiind şi Gheorghe Urdăreanu zis „Tunariu”, mîna dreaptă a colonelului. Au ales o bucată de drum ce şerpuia prin pădure, aşa, într-o pantă, au tăiat cit de cît un fag mare de pe margine şi, cînd s-a apropiat maşina de teren, l-au împins de-a curmezişul ca să-i oblige să oprească. Erau vreo şapte-opt securişti în maşină. La-nceput nu şi-au dat seama ce se-ntîmpla, coborîseră cu armele-n mîini şi se uitau chiorîş la fagul ăla bătrîn, şuşoteau. Probabil că se ridicase praful, nu ştiu, n-am fost acolo, da ăla era drum de ţară, l-au asfaltat abia de curînd. Şi-atunci au deschis focul ai noştri. Prrrrrrrr... rafale de pistoale-mitralieră de pe ambele părţi ale drumului. Securiştii au fugit iepureşte, trăgînd la

nimereală, ca disperaţii, vreo patru au fost răniţi, umbla vorba că or şi murit din ei, da nu ştiu nimic sigur, că-n anii ăia Securitatea nu-şi recunoştea pierderile. Ortacii au găsit dîre de sînge în colb şi pe frunze. Maşina a ars, praful şi pulberea s-a ales de ea. Din păcate, Kling a rupt-o la fugă şi a reuşit să scape cu viaţă, arză-l-ar focul să-l arză, fiindcă satul era aproape.

R.G.: La momentul incidentului, Zoltan Kling era şeful Serviciului Judeţean al Securităţii Poporului Severin cu sediul la Lugoj, poziţie pe care o va deţine pînă în septembrie 1950. Kling era vînător şi ucigaş de partizani. Începînd cu ianuarie 1949 se va număra printre şefii Comandamentului Unic Timiş, înfiinţat la Caransebeş, prin intermediul căruia Securitatea va coordona toate acţiunile menite lichidării luptătorilor anticomunişti din zona muntoasă a Banatului. Iată că şi partizanii îl vînau pe el. Inevitabil, de-a lungul interviului ne vom mai întîlni cu această figură sinistră care va avea un sfirşit pe măsură.

N.C.: în ziua aia Kling a fugit de-a mîncat pămîntul. Era îmbrăcat în uniformă de securist şi i-a sărit cascheta din cap, da' nu s-a mai oprit s-o adune. Făcea pe el de frică, asta dacă nu se scăpase deja. Peste o zi-două, cine crezi că găseşte cascheta lui Kling? Chiar Lazăr Cernescu, măi băiatule, care nu ştiu ce dracu' făcea prin pădure, că lui nu-i prea plăcea munca. Era tînăr, îl ştiam din vedere. Pe-atunci n-avea nici cea mai mică treabă cu politica, îşi făcuse o trupă cu alţi patru şi zdrăngănea din lăută pe la nunţi, botezuri şi alte paranghelii.

R.G.: A găsit cascheta lui Kling. Scena asta ar putea fi începutul unui roman sau al unui film. Bănuiesc că prima oară şi-a îndesat-o pe cap, ca să vadă cum se simte, poate că s-a şi plimbat ţanţoş prin pădure, în fine, ce a făcut cu ea?

N.C.: S-a dus la postul de Miliţie din Rusca Teregovei, că vezi Doamne uite ce-a găsit el. Miliţienii l-au lămurit că aia-i caschetă de securist şi i-au zis să meargă la Lugoj, la Securitate. S-a urcat în tren şi s-a dus la Lugoj, unde le-a arătat-o securiştilor. Auzind ce şi cum, l-au băgat în biroul lui Kling. Aşa şi-a recuperat ăla cascheta, îmi închipui că s-a bucurat. Drept mulţumire l-a recrutat personal pe Lazăr Cernescu. Fie că s-a dus la Lugoj mînat de oportunism, fie că a ajuns acolo pentru că era bătut în cap, nu ştiu ce să cred, poate că a fost puţin din amîndouă, e însă limpede că lăutarul devenise un om foarte periculos după ce a ieşit din biroul lui Kling. Tăia şi spînzura. I-a băgat pe mulţi de-ai noştri în aresturi şi închisori, ne teroriza susţinătorii. Şi-atunci oamenii au venit şi i s-au plîns lui Uţă:

- Mătuşoniule, de ce-l lăsaţip-ăsta să ne chinuiască şi să ne bage-n puşcărie? Uite ce face! Noi vă ajutăm, vă informăm şi vă dăm alimente, ajutaţi-ne şi voi...

Te lăsa inima s-o scalzi cînd auzeai aşa ceva? Oamenii ăştia riscau totul pentru noi şi cauză, nu puteam să-i lăsăm de izbelişte. Fără sprijinul lor am fi fost decimaţi cu uşurinţă, le datoram viaţa şi libertatea. Printre cei persecutaţi se numărau şi neamuri de-ale partizanilor,

situaţia era din ce în ce mai tensionată. La-nceput, colonelul i-a trimis o scrisoare lui Lazăr, sperînd că poate s-o sperie şi-şi va schimba comportamentul, ca să nu se ajungă la vărsare de sînge. L-a avertizat că-l vor împuşca dacă nu se va potoli. Doi ortaci i-au lăsat scrisoarea undeva la şură sau la o fereastră, asigurîndu-se că o va vedea. Ei bine, Lazăr a luat-o şi i-a dus-o lui Kling, apoi a-nceput să-i terorizeze şi mai straşnic pe oameni, ignorînd toate avertismentele primite de la munte.

R.G.: Asta pînă-n dimineaţa de 8 noiembrie 1948.

N.C.: Atunci s-a sfîrşit cu el. Uţă primise informaţia exactă şi a dat ordinul. Ortacii i-au ţinut calea pe deal, lîngă un pîlc de mesteceni, cînd se-ntorcea spre Rusca de la o nuntă din Domaşnea. Cernescu era însoţit de mamă-sa, Iconia o chema.

- *Maică, du-te acasă. Lazăre, tu mergi cu noi, i-au zis.*

Şi l-au luat. Mamă-sa plîngea şi-i blestema, ştia că n-o să-l mai vadă viu, dar asta nu a schimbat nimic. L-au dus undeva pe dealul dintre Domaşnea şi Cornereva, l-au omorît şi l-au îngropat superficial, că o parte era în pămînt, o parte rămăsese acoperită cu bolovani şi crengi. Nu şi-au bătut prea mult capul, voiau să fie găsit. Chiar şi-aşa, cadavrul va fi găsit abia în primăvara lui *49. îi mîncaseră vulpile faţa, era desfigurat într-un hal fără de hal după atîtea luni. Poate că ortacii l-or şi chinuit înainte să-l împuşte, nu ştiu ce să-ţi zic, eu încă nu fugisem în munte, da Cernescu făcuse multe nenorociri,

era lipsit de orice scrupule. Autorităţile au susţinut că trupul avea nasul şi urechile retezate, însă nu-i deloc sigur că părţile alea n-au fost mîncate de animale.

Şi-apoi să te ţii, a-nceput panarama de pe lume: l-au transformat pe Lazăr Cernescu în martir al clasei muncitoare. Vai Doamne, închipuie-ţi ce tragic... ce mai răpăiau puştile şi pistoalele pe-aici... comuniştii depuneau coroane, ţineau discursuri isterice... au decretat-o „mamă eroină" pe mamă-sa, familia Cernescu primea zilnic pîine albă, cînd ceilalţi ţărani nici nu mai ştiau cum arăta... în „Scîn- teia" apăreau cele mai mari prostii posibile... Dan Deşliu i-a dedicat o baladă caraghioasă, intitulată *Lazăr de la Rusca* – deşi plină de minciuni şi tîmpenii, a fost introdusă în programa şcolară obligatorie. Pe un perete al casei în care trăise Lazăr a fost fixată o placă de marmură pe care scria cine fusese şi cum murise. După Revoluţie, placa aia a fost aruncată la gunoi şi nici neamurile lui nu mai aduc vorba despre el, le e ruşine. Ăsta a fost Lazăr Cernescu.

R.G.: Apoi, în vara lui 1949 partizanii l-au împuşcat pe Eftimie Davidescu, secretarul organizaţiei de bază a PMR din Rusca şi primar al localităţii. Davidescu ducea mai departe acţiunile lui Cernescu.

N.C.: l-or împuşcat pe mai mulţi, dragul meu, dar cazurile Cernescu şi Davidescu au rămas printre cele mai cunoscute din pricina propagandei. Porecla lui Davidescu era „Ciolac". Aveam neamuri la Rusca, pe fratele lui tata, şi-l ştiam bine, l-am văzut de multe ori cînd mă duceam

pe-acolo. Ciolac era o namilă de om, era cunoscut pentru oportunism şi lăudăroşenie, se-mbrăca zilnic cu aceiaşi pantaloni roşii de catifea şi purta armă. O ţinea la vedere, spunînd tuturor că era gata să-i împuşte pe partizani. Şi ăsta băga lumea la puşcărie,

teroriza, coordona percheziţii, devenise la fel de periculos ca Lazăr. Şi-i ziceau oamenii, am auzit cu urechile mele:

- Mă Ciolac, mă, lasă-te dracului de prostiile astea că te duci pe urmele lu'Lazăr.

Malacul le răspundea:

- Nu contează, rămîn în istorie! în istorie rămîn!

Şi-n istorie a rămas, numai că sub pămînt. L-a omorît Vasile Luţă, unchiul lui tata. De la el am aflat ce şi cum. Era vară atunci, mi-a zis c-au plecat cinci partizani să-l împuşte. Se puteau trezi oricînd cu trupe după ei, de-aia s-au dus atîţia. Cînd l-au reperat, Ciolac cosea şi facea o claie, nici nu bănuia că ăştia-l priveau de la oarece distanţă. Şeful echipei era Ion Duicu zis „Boieru" sau „Popa", pentru că uneori se deghiza în haine preoţeşti. El ar fi trebuit să tragă, dar în ziua aia ezita. Luţă l-a repezit:

- Mă Ioane, ce mai aştepţi?

- Hai să facem altfel, hai să punem bilete în căciulă şi să tragem la sorţi..., i-apropus Boieru.

Ştiau prea bine că omorurile îi duceau în faţa plutonului de execuţie dacă ar fi fost capturaţi, de aici

veneau reţinerile. Şi-atunci Luţă a răbufnit:

- Ce bilete mai vrei, mă Ioane, ce căciulă? Dă-mi Z.B.-ul tău, că automatul meu nu bate pînă acolo.

A luat Z.B.-ul, i-a băgat o cartuşă şi gata cu Ciolac, l-a împuşcat. Din echipă mai făceau parte Dumitru Mutaşcu, lancu Baderca şi Nistor Duicu. Acelaşi Vasilică Luţă va cere pedepsirea informatorilor

Romulus Bengescu şi Gheorghe Zgîndăr, care-i fuseseră vecini şi-l turnau la Securitate, ambii comunişti cunoscuţi pentru nenorocirile făcute sătenilor. Cred că ăştia l-or turnat şi pe tata. Bengescu era secretarul organizaţiei PMR din Titerleşti.

R.G.: Şi episodul ăsta se va consuma tot după dispariţia lui Uţă. în noaptea de 24 spre 25 august 1949, cei doi au fost răpiţi şi duşi în pădure. Bengescu va muri.

N.C.: Chiar Luţă mi-a povestit ce s-a întîmplat în noaptea aia. Ortacii s-au furişat în Titerleşti şi l-au strigat pe Zgîndăr la poartă. Fiind beznă, turnătorul nu şi-a dat seama cu cine avea de-a face, a ieşit şi l-au înhăţat imediat. Sub ameninţarea armelor, l-au dus în faţa casei lui Bengescu şi l-au pus să-l cheme pînă-n uliţă. Fără să bănuiască nimic, auzind de la Zgîndăr că *„partidul are nevoie de Romulus",* aşa cum îl instruise Luţă s-o mintă, nevastă-sa a bombănit ceva şi le-a strigat că era plecat la un grajd al familiei. De-acolo l-au ridicat. Pe drum spre pădure i-au luat la întrebări. Disperaţi să-şi salveze viaţa, Bengescu şi Zgîndăr au început să se acuze reciproc,

aruncînd unul în cîrca altuia nenorocirile pe care le săvîrşiseră împreună. Se scuipau, se-njurau de toate cele.

- *La care dintre voi vă trebuiepământul meu?,* i-a descusut Luţă.

Ştia prea bine că-i voiau pământul, mai ales vipera de Romulus, că erau vecini gard în gard, de-aia îl turna la Securitate şi-i prigonea familia. Ăia s-au arătat unul pe celălalt cu degetul. Şi-atunci Luţă l-a pus pe Zgîndăr să-i tragă un pumn în gură lui Bengescu.

- Dă-i cit poţi, Zgîndăre, că altfel ţi-o iei tu!

Şi trosc!, ăla l-a lovit fără să stea pe gînduri. înnebunit de furie, Bengescu s-a aruncat să-l strîngă de gît. Aşa a-nceput o luptă pe viaţă

şi pe moarte care a durat ceva. Ortacii îi aţîţau de pe margine, Luţă anunţase că învingătorului i se va cruţa viaţa. Turnătorii se tăvăleau pe întuneric şi încercau să se omoare. Şi-au cărat pumni şi picioare cu nemiluita pînă cînd, într-un tîrziu, au rămas lăţi, nu mai dădeau semne de viaţă. Erau plini de sînge. Văzînd asta, partizanii i-au lăsat în plata Domnului, s-au dus la ale lor. Cînd s-a crăpat de ziuă, nişte săteni i-au găsit zăcînd în acelaşi loc, însă doar Zgîndăr mai respira. Fireşte, cînd şi-a revenit a susţinut că Luţă şi ai lui i-ar fi omorît tovarăşul, asta urmînd să rămînă şi versiunea Securităţii. Ulterior, la o beţie, Zgîndăr avea să recunoască în văzul lumii că se bătuseră.

R.G.: Haideţi să mai stăruim puţin asupra unor

evenimente petrecute în 1948. La un moment dat, partizanii lui Uţă vor împuşca şi doi agenţi ai Securităţii care încercau să se infiltreze în grupare.

N.C.: lancu Baderca mi-a povestit ce s-a întîmplat atunci. El l-a împuşcat pe unul dintre securiştii ăia în vara lui ‘48. Cu lancu vorbeam multe, era mai mare cu numai trei ani ca mine şi asta ne-a apropiat. Cică s-au trezit cu băieţii ăştia doi umblînd prin pădure. Ziceau că-s studenţi din Bucureşti şi insistau să devină partizani, se rugau de ei să-i primească. Dădeau strada şi numărul unde locuiau, spuneau tot felul de date. Uţă a acceptat pînă la urmă, dar îi mirosise de la bun început. îi ţinea aşa, într-o formă de carantină, erau supravegheaţi în permanenţă şi n-aveau voie să poarte arme. Noaptea se stătea de pază cu rîndul. Şi dacă ar fi vrut să fugă nu mai puteau. Nimeni nu s-ar fi riscat să-i lase de capul lor, de-acum ştiau nume, trasee, ascunzători. în tot timpul ăsta colonelul i-a verificat cu ajutorul oamenilor de încredere, cineva a scormonit şi la Bucureşti. Ţi-am zis, Uţă era foarte bine informat. Şi-au început să vină informaţii că minţeau, nu se potrivea nimic din ce spuseseră. Veri-

ficarea a durat vreo două luni. Ăia se comportau ciudat, se vedea că ascundeau ceva.

Cînd a fost de i-or împuşcat, Uţă le-a zis aşa celor doi:

- Mă băieţi, mă, m-aţi convins că sînteţi intr-adevăr oameni de încredere. De-acum rămîneţi cu noi. Azi ne mutăm de aici, da’-nainte de asta, duceţi-vă şi aduceţi cîteva braţe de lemne că trebuie să facem mîncare.

înainte de a-i mîna pe securişti, colonelul îi întrebase pe ortaci:

- Care dintre voi îi împuşcă p-ăştia? Am nevoie de doi voluntari.

lancu Baderca a făcut un pas în faţă, al doilea a fost Puşchiţă Mutaşcu. Uţă le-a zis în felul următor:

- Haideţi să vedem ce vor face. Trageţi în plin numai dacă încearcă să fugă.

Şi-mi povesteşte lancu:

- Mă Nicolae, noi ne-am băgat în pădure cu mult timp înainte să plece ei după lemne. Ne-am ascuns şi-i aşteptam să vedem ce fac. Luau o creangă, se uitau înapoi, apucau un vreasc, iar se uitau înapoi... Cînd or observat că nu mai pot fi văzuţi din tabără, or dat drumu la lemne şi-or rupt-o la fugă. Am tras într-unu', o căzut lat fără suflare.

Lat a rămas şi al doilea, l-a doborît Puşchiţă. I-au împuşcat la Izvorul Rău de lîngă Pîrvova. Pentru treaba asta amîndoi aveau să fie condamnaţi la moarte.

R.G.: Ce vă amintiţi despre studentul Radu Mihăilescu? Aşa s-a prezentat tînărul bucureştean care v-a călcat pragul casei din Titer- leşti în iarna lui 1948. Episodul e încă învăluit în mister.

N.C.: Ne-am pomenit cu băiatul ăsta la poartă, insista să stea de vorbă cu tata. Zicea că-l cheamă Radu Mihăilescu şi că era student în anul al V-lea la Facultatea de

Medicină din Bucureşti. Ne-a spus că tată- său fusese militar şi-l deblocaseră comuniştii, aşa cum se-ntîmplase cu mii şi mii de ofiţeri ai Armatei Regale. îl ruga pe tata să-l ajute să se alăture partizanilor. Eram în casă atunci, l-am văzut şi l-am auzit cum te văd şi te aud pe tine. Tata nu era vreun gură-spartă, evident c-a negat cu vehemenţă că s-ar afla în legătură cu oamenii lui Uţă, deşi a admis că-i întîlnise întîmplător pe munte, aşa cum îi întîlniseră mulţi ţărani din sat care aveau sălaşe şi stîne. I-a spus asta pentru că, la urma urmei, tînărul ar fi putut fi un securist trimis să se infiltreze în grupare. Măsurîndu-l din ochi, tata a căutat să-l descurajeze:

- Mă Radule, mă, tu nu ştii să mergi pe munte. Mersul tău e mers de oraş, de trotuar, nu se merge pe munte în felul ăsta.

Şi asta-i adevărat. Mersul pe munte e altceva decît mersul pe stradă prin oraş.

- Mă Radule, tu ai văzut cum arată capra?

- Nu, nea Ioane, decît în fotografie.

- Păi vezi, mă Radule... cum vrei tu să te descurci pe munte?

Era hîtru bătrînul meu, m-a amuzat ce-i zicea, însă situaţia s-a schimbat total în momentul în care, pricepînd că-i suspectat, Mihăilescu i-a comunicat o anumită parolă ştiută numai de foarte puţini oameni de încredere, totodată divulgîndu-i şi numele celui care-l trimisese la poarta familiei noastre. E drept, n-am auzit partea asta a

discuţiei, nu-ţi pot spune despre cine a fost vorba, pentru că i-a şoptit la ureche ce era de spus, dar acele informaţii l-au convins pe tata că putea avea încredere deplină în el.

L-au luat cu ei şi pe Vasile Luţă, pe-atunci încă nu fugise în pădure, dar asta urma să se-ntîmple destul de curînd, şi-au plecat la munte să-l găsească pe colonelul Uţă. Practic, au înotat prin zăpezi pînă la brîu, ninsese straşnic în perioada aia. Ţin minte că-şi puseseră vîrsoave, ovale de-alea ca să mergi pe zăpadă. Au trecut prin Poiana Ruscă şi-au coborît spre Cornereva, drumul era lung. Intenţionau să ia legătura cu ortacii prin intermediul unui cornerevean de nădejde, care să le transmită ce şi cum, fiindcă partizanii nu umblau pe timpul iernii, rămîneau în bordeie pînă-n primăvară, că altfel lăsau urme şi-i prindeau securiştii. Cînd a dat cu ochii de ei, săteanul le-a zis să dispară cît mai repede cu putinţă, avertizîndu-i că împrejurimile erau pline de trupe de Securitate şi Armată. S-au grăbit să facă drumul înapoi, îţi dai seama.

Un detaliu interesant e că, exact în perioada aia, parvenit primar în Rusca, Eftimie Davidescu era călăuza trupelor care îi vînau pe partizani. Lucrurile se precipitau într-un mare fel. Peste puţin timp, în mai ‘48, Luţă va lua calea muntelui şi-l va împuşca pe Ciolac în vara lui *49. Auzise de el încă din iarnă, datorită drumului despre care ţi-am povestit.

Radu Mihăilescu s-a întors cu ei la Titerleşti, s-a întremat după gerul tras şi-apoi a plecat la Bucureşti, fiindcă nu putea să rămînă la noi fără a i se detecta

prezenţa. S-a înţeles cu tata să revină în primăvară, cînd vremea le-ar fi permis să ia legătura cu partizanii. Nu s-a mai întors niciodată. Era un băiat înalt, frumos, plăcut la vorbă şi comportament. Peste cîţiva ani am auzit că fusese arestat, dar n-am informaţii sigure în privinţa asta.

R.G.: Securitatea v-a arestat tatăl în 1949 şi l-a eliberat după un an, timp în care familia nu a ştiut nimic de soarta lui. Motivul era susţinerea
oferită grupării Uţă. Credeţi că e posibil ca arestarea tatălui să fi avut o legătură cu venirea lui Mihăilescu?

N.C.: M-am întrebat deseori asta, ani şi ani de zile, încă mă-ntreb, dar probabil că nu voi afla niciodată întregul adevăr aşa cum a fost. Despre tata poate că o fi spus cîte ceva şi Radu Mihăilescu – nu vreau să vorbesc cu păcat, Doamne fereşte, însă chiar nu pot exclude o astfel de posibilitate, cu toate că n-am dovezi în sensul ăsta, nici în dosare n-am găsit –, sau poate că arestarea lui s-a bazat doar pe turnătoriile lui Bengescu şi ale lui Zgîndăr, consătenii noştri comunişti pe care Vasilică Luţă avea să-i pedepsească. Pe de altă parte, Luţă urma să fie arestat şi anchetat timp de o lună în primăvara lui ‘48, deci nu la mult timp după drumul făcut cu tata şi Mihăilescu, însă interogatoriile n-au avut legătură cu acel episod.

R.G.: Că tatăl dumneavoastră a fost pus în libertate după un an şi ceva s-a datorat, cel mai probabil, faptului că securiştii l-au considerat o momeală. în perioada aceea încercau să vă prindă pe dumneavoastră şi pe ceilalţi ortaci supravieţuitori ai grupării Uţă. Eliberîndu-l, au

presupus corect, aşa cum de altfel s-a întîmplat şi în cazul părinţilor fraţilor Toma şi Petre Arnăuţoiu, că-şi va relua întîlnirile cu partizanii, cu atît mai mult cu cît fiul său se alăturase organizaţiei. Au sperat că, urmărindu-l, vor da de urma luptătorilor din munţi, însă lucrurile nu s-au petrecut deloc aşa cum şi-ar fi dorit Securitatea. Ion Ciurică nu a avut nici cea mai mică vină pentru arestarea vreunui partizan, deşi a continuat să ajute gruparea cu tot ce i-a stat în putere, întîlnindu-se cu dumneavoastră şi cu alţi ortaci în cel mai mare secret. în primăvara lui 1954, imediat după ce veţi fi prins, securiştii îl vor aresta din nou pe tatăl dumneavoastră. De data asta avea să fie condamnat la ani grei de închisoare

politică doar pentru delictul de a vă fi tată. Va fi eliberat abia în 1964, la decret.

Despre Radu Mihăilescu nu ştim mai nimic şi nu avem încă certitudini, e-adevărat, dar poate că le vom deţine cîndva, cine ştie ce ne rezervă viitorul şi arhivele CNSAS. La fel de adevărat e că au existat multe cazuri de tineri care au încercat să ia calea munţilor cu scopul de a li se alătura partizanilor. Unii au reuşit, alţii au murit încercînd, probabil că cei mai mulţi au căzut arestaţi.

Nu demult s-au împlinit 73 de ani de la cele trei asasinate pe care Securitatea le-a săvîrşit la Isverna, în Munţii Mehedinţiului. La sfîr- şitul lunii martie 1949, fraţii Eugen şi Ion „Nelu" Bocîrnea încearcă, împreună cu prietenul Gheorghe Eftimiu, să se alăture rămăşiţelor grupării Uţă. Eugen era student în anul al III-lea la Facultatea de Medicină din Bucureşti, iar ceilalţi doi erau

elevi în clasa a VUI-a la Liceul Traian din Drobeta-Turnu Severin. Proveneau din familii lovite de comunişti. Fără să cunoască regiunea muntoasă, tinerii au ajuns în satul Prejna unde un localnic i-a avertizat că deja erau luaţi la ochi de Securitate. Tot căutîndu-i pe partizani, fiind conştienţi că, dacă s-ar întoarce la casele lor, ar fi arestaţi, băieţii s-au rătăcit prin munţi. Probabil că au răsuflat uşuraţi, într-un tîrziu, cînd au întrezărit o casă printre fagi. Nimeriseră la locuinţa săteanului Pătruţ Pîrvănel. Acesta i-a încredinţat că-i cunoştea bine pe ortaci şi le-a promis că-i va duce la grupare, însă primul lucru pe care l-a făcut a fost să anunţe Securitatea. Nu peste mult timp, călăuziţi de acelaşi Pătruţ Pîrvănel, cei trei au fost conduşi într-o ambuscadă. Se întîm- pla la 31 martie 1949. Securiştii au tras în plin, fără somaţie. Eugen şi Gheorghe au murit pe loc, împuşcaţi în cap. Nelu Bocîrnea a mai agonizat cîteva ore pînă cînd s-a prăpădit. Vorbim despre nişte crime monstruoase, e evident. Aceşti tineri nu fuseseră judecaţi şi nici nu erau condamnaţi la moarte de vreo instanţă. Domnule Ciurică, în martie 1949 încă nu eraţi plecat în pădure, dar e clar că băieţii ăştia îi căutau pe ortacii dumneavoastră.

N.C.: Da, sărmanii băieţi... la ortacii mei încercau să ajungă... Tare ne-am mai îndurerat cînd am auzit cum i-au omorît. Cu asta se ocupa Securitatea, cu execuţii sumare. Vezi tu, ar fi putut să-i aresteze cu uşurinţă, să-i judece şi să-i condamne pe viaţă, dacă-i considerau chiar aşa de primejdioşi, dar uite că nici nu s-au gîndit la asta. Securiştii au preferat să facă o diversiune şi să împuşte în cap

nişte copii. Cu aşa bestii ne luptam noi, să iei aminte la asta cînd îţi povestesc despre trădătorii şi turnătorii pedepsiţi de gruparea Uţă.

R.G.: L-aţi întîlnit de multe ori pe Uţă în cele şapte luni ce aveau să-i prefaţeze moartea survenită în dimineaţa de 8 februarie 1949?

N.C.: Am avut onoarea să-l întîlnesc de multe ori, l-am văzut şi l-am auzit cînd îşi instruia oamenii. Dragul meu, personalitatea colonelului m-a marcat profund, cuvintele lui au rămas cu mine mereu şi aşa va fi pînă cînd voi coborî în mormînt. Dumnezeu să-l odihnească în pace alături de fraţii de arme! Deseori îi aprind cîte o luminare lîngă fotografie. Era un om cu solide principii morale şi cu un caracter de fier, un anticomunist desăvîrşit. îmi amintesc perfect învăţăturile pe care le transmitea camarazilor. Uţă ne-a explicat că cel mai cumplit lucru cu putinţă era să cădem vii în mîinile securiştilor. Asta presupunea tortură permanentă, primejdia era destăinuirea unor secrete şi nume. în anchete se scoteau dinţi cu cleştele şi se smulgeau unghii cu patentul, te băteau şi te schingiuiau pînă te desfiinţau de le ziceai şi laptele pe care l-ai supt. Dacă ne-am fi aflat într-o misiune fără scăpare, soluţia era una singură: sinuciderea prin împuşcare sau otrăvire.

- Da ce-i de făcut, de pildă, dacă adormiţi sau mai ştiu eu ce se-n- tîmplă şi vă treziţi c-un securist călare pe voi? Nuputeţi să vă-mpuşcaţi, nu puteţi să vă otrăviţi. Cădeţi vii în mîna lor, da? închipuiţi-vă asta. Ce faceţi atunci?,

întreba colonelul, luînd în calcul toate posibilităţile.

Trebuie spus că toţi cei care am luptat în gruparea Uţă aveam cusută în gulerul hainei o fiolă cu stricnină ce ne-ar fi adus o moarte rapidă, chiar dacă aceasta ar fi presupus spasme, chinuri şi agonie. O ţineam în guler ca să poată fi apucată cu gura şi spartă-n dinţi, în cazul în care s-ar fi întîmplat să fim arestaţi şi încătuşaţi. O fiolă de-asta am purtat şi eu.

- Da, mătuşoniule, aşa-i, există şi riscu'să ne prindă vii, da' tot nu spunem nimic, îndurăm pîn la moarte, răspundeau ortacii.

Şi-atunci colonelul îl lua pe unul dintre ei şi-l învăţa:

- Ioane, de te-or prinde viu, nu poţi să taci. N-ai cum! Te vor bate, te vor tortura şi te vor interoga zi şi noapte. Trebuie să le spui ceva, da' niciodată să nu le dai vreun om de-al nostru. Le zici că ai legături cu oameni de-ai lor, trădători şi turnători, doar ştii destule iude. Nu vei spune decît două nume, trei sînt deja prea multe, şi pe-astea le vei , scăpa'' cu greu, după torturi şi interogatorii, că ei te vor ancheta în permanenţă. Da' tu s-o ţii pe-a ta: oamenii lor ţi-au dat hrană, haine, informaţii şi adăpost. Ce le zici trebuie să fie simplu şi credibil. Să nu vorbeşti mult, să nu spui nimic complicat, că te vor prinde cu minciuna şi-o vor lua de la capăt. E de-ajuns să dai un singur om de-al nostru şi putem muri cu toţii.

Aşa ne vorbea Uţă, capta întreaga atenţie. Noi ştiam că, dacă dădeam numele unor colaboratori ai autorităţilor, securiştii, care n-aveau încredere nici măcar

în oamenii lor, i-ar fi arestat şi i-ar fi

băgat în anchete, ajungînd şi ei la bătaie şi tortură. Măcar am fi reuşit să scoatem din joc nişte pioni inamici.

Tot colonelul ne-a învăţat să facem următoarea chestie: în cea de-a zecea, a unsprezecea sau a doăusprezecea zi după o eventuală capturare, să mimăm acceptarea unei înţelegeri cu Securitatea şi să minţim că sîntem gata să dezvăluim locaţia exactă a grupării. în perioada indicată, atît pe timp de zi, cît şi pe timp de noapte, restul partizanilor urmau să pîndească, într-un loc propice unei lupte purtate în minoritate numerică, trupele călăuzite de ortac. Prin organizarea unei astfel de ambuscade, scopul nostru principal nu era eliberarea camaradului, fiindcă aşa ceva ar fi fost aproape imposibil, ci împuşcarea fratelui de arme pentru a-l scăpa de torturile Securităţii şi de primejdia de a turna.

- Fiecare să-şi aleagă un loc în munţi. Veniţi şi-mi spuneţi: ăsta-i locul unde vreau să mor. Atenţie, îl veţi alege în aşa fel încît să nu rămînă nici măcar 1 % şanse să scăpaţi cu viaţă! Acolo trebuie să existe o unică posibilitate, anume ca doi-treiprieteni să te poată împuşca fără probleme, de la o distanţă rezonabilă, şi-apoi să se retragă în siguranţă, eventual împuşcînd şi cîţiva securişti.

R.G.: Dumneavoastră v-aţi ales un astfel de loc?

N.C.: Da. Impresionat de învăţăturile auzite, l-am ales şi i l-am arătat colonelului, cînd s-a nimerit ca ortacii să-şi facă tabăra în zona respectivă. Asta se-ntîmpla în ‘48,

undeva pe Valea Cernei. Dragul meu, cred că găsisem cel mai bun loc în care să mor de mina prietenilor. Pe Cheile Corcoaiei, la vreo 70 de kilometri de Băile Herculane, undeva sus, sus, sprijinit de stînci colţuroase, exista un podeţ cu o lungime de vreo trei-patru metri, n-avea mai mult, pe sub care se buluceau puhoaiele Cernei. Acolo, spune o legendă, viteazul lovan

Iorgovan ar fi ucis un balaur. Şi-acum zona a rămas aproape la fel de sălbatică, doar podul a fost înnoit şi dotat cu balustradă, însă la sfîrşitul anilor ‘40 nu exista aşa ceva, bîrnele erau paradite şi întreaga punte avea o lăţime de cel mult doi metri. Dedesubt, la cîţiva metri, apa era adîncă, nu puteai desluşi bolovanii de pe fund.

- *Bravo, mă Nicolae, ai ales cel mai bun loc!,* m-a felicitat colonelul.

Ca să răzbată pînă la podeţ, securiştii ar fi fost nevoiţi să se deplaseze nu mai puţin de un kilometru şi jumătate pe o porţiune foarte îngustă – într-o parte se înălţau stînci pline cu mărăcini- şuri, în cealaltă se revărsau apele Cernei. Pe-acolo putea înainta doar un singur om cu un cal ţinut de dîrlogi, dar un grup trebuia să se răsfire şi să înainteze în şir indian, ceea ce ne şi doream. Unul sau doi trăgători m-ar fi lichidat fără nici cea mai mică problemă, existînd şi posibilitatea de a provoca pierderi semnificative trupelor de Securitate. Asta ar fi fost ideal. Regula alegerii unui astfel de loc a fost respectată cu sfinţenie şi înainte, şi după moartea lui Ion Uţă.

R.G.: Partizanul Cornel Drăgoi, arestat la 19 iunie 1949, fost membru al grupării de la Nucşoara, condusă de colonelul Gheorghe Arse- nescu şi apoi de locotenentul de cavalerie Toma Arnăuţoiu, spunea într-un interviu[1]: *„Deci noi aşteptam semnalul de la Timişoara. Ei erau cei mai aproape de sîrbi. Sîrbii reuşiseră să iasă din tutela rusă şi aveam speranţe de acolo. Adevărul este şi istoria trebuie să consemneze că a existat o dată fixată pentru Banat, dar a eşuat datorită trădării".*

La ce semnal de la Timişoara se referea Cornel Drăgoi? La ce anume făcea trimitere atunci cînd invoca „o dată fixată pentru Banat"? Se referea la ortacii dumneavoastră din gruparea Uţă, de la ei ar fi trebuit să vină acel semnal. Şi ce legătură avea Timişoara cu toate astea?, se vor întreba mulţi dintre cititorii noştri, fiindcă vorbim despre o istorie care nu se învaţă la şcoală. Dacă războiul mult aşteptat ar fi răbufnit, facilitînd conjunctura şi breşele necesare, partizanii bănăţeni plănuiau organizarea unei insurecţii la Timişoara prin ocuparea instituţiilor publice, arborarea drapelului monarhist şi anunţarea ruperii de comunism. Acesta ar fi fost semnalul de la Timişoara. în funcţie de împrejurări, colonelul Uţă preconiza ca lovitura să aibă loc în primăvara anului 1949.

N.C.: E adevărat, exista o astfel de intenţie, se plănuiau insurecţii la Timişoara, Caransebeş şi Lugoj, dar pentru a

1 *Povestea Elisabetei Rizea din Nucşoara urmată de mărturia lui Cornel Drăgoi,* Relatări culese şi editate de Irina Nicolau şi Theodor Niţu, Editura Humanitas, Bucureşti, 2019.

pune în practică aşa ceva era nevoie de condiţii favorabile, condiţii pe care gruparea nu le-a avut niciodată. Uţă nu excludea nici să încerce o trecere în Iugoslavia, dacă situaţia externă nu se schimba. De acolo ortacii sperau să poată ajunge în lumea liberă. Asta presupunea mari pericole, frontiera şi împrejurimile erau păzite cu străşnicie. Dacă scăpai de grăniceri, de trupele de Securitate şi de Armată, exista riscul să te prindă comuniştii iugoslavi, care fie te împuşcau fără să stea pe gînduri, ca să nu se mai complice cu tine, fie te băgau în puşcăriile şi-n lagărele lor, deloc diferite de cele din România. Exista şi posibilitatea să te trimită înapoi în schimbul unui vagon de sare, că aşa era pe vremea aia, şi-ţi dai seama ce păţeai cînd te luau în primire securiştii. Cine ştie ce s-ar fi întîmplat pînă la urmă, dacă Uţă nu ar fi fost trădat şi ucis. încă avea relaţii şi legături importante, poate că ar fi reuşit să treacă în Sîrbia, cum îi ziceam noi, şi de-acolo să ia calea Vestului.

R.G.: Relataţi-mi ce ştiţi despre împrejurările în care a murit Uţă. Dumneavoastră aţi auzit ce s-a întîmplat chiar de la cei doi partizani care au supravieţuit acelei încercuiri.

N.C.: Aşa-i. Tot ce ştiu am aflat de la lancu Baderca şi de la Dumitru Mutaşcu zis „Fus”. Ambii sînt morţi de mult. Căzut arestat, lancu a fost executat în incinta penitenciarului Caransebeş, la 13 august 1953, iar Fus va fi găsit împuşcat în pădurea de lîngă Văliug, la 22 noiembrie 1954, circumstanţele morţii rămînînd învăluite în mister, în dimineaţa de 8 februarie 1949, cînd securiştii

l-au înconjurat pe colonelul Uţă şi pe cei cîţiva luptători care-l urmaseră la sălaşul de lîngă Borlovenii Noi, lancu şi Fus au fost singurii care au reuşit să scape cu viaţă. Restul au murit în luptă sau au căzut arestaţi. Peste ani aveam să aflu mai multe detalii privind modul în care a operat trădătorul, că lancu şi Fus ştiau numai ce se-ntîmplase în timpul împresurării. Ceva informaţii am auzit şi în puşcărie, apoi în libertate, cînd am vorbit din nou cu oamenii din sate, iar după Revoluţie s-au mai publicat ici-colo diverse chestii.

Trădătorul era chiar unul dintre partizani. Andrei Vădrariu îl chema, de loc din Mehadica. Se ocupase cu plugăritul înainte să fugă în munţi. Asta nici n-a stat mult cu ei, că li se alăturase recent, prin decembrie ‘48.

R.G.: Documentele Securităţii atestă că Andrei Vădrariu s-a înfăţişat la postul de Miliţie din comuna Mehadica, în cursul nopţii de 7 spre 8 februarie, unde a cerut să fie pus în legătură cu organele de Securitate pentru a oferi informaţii despre localizarea lui Ion Uţă şi a celorlalţi ortaci. Părăsise grupul în cursul aceleiaşi nopţi, invocînd diverse pretexte. Suprimarea colonelului reprezenta un obiectiv major, Batalionul 9 Securitate a luat de urgenţă calea muntelui. Călăuza era

chiar Vădrariu. în Raportul emis de Comandamentul Unic Timiş cu nr. 30155, datat 9 februarie 1949, se consemnează că la acţiune au participat 4 ofiţeri, 7 subofiţeri şi 38 de ostaşi ai trupelor de Securitate.

N.C.: Trădătorul i-a condus prin împrejurimile satului Borlovenii Noi, dar nici el nu cunoştea cu exactitate care era cea mai recentă locaţie a ortacilor. Ajunşi în zonă de puţin timp, după ce reuşiseră să scape din alte tentative de împresurare, că de-aia umblau iarna, Uţă şi oamenii săi plecaseră de la sălaşul lui Dionisie Careba, om de încredere din Borlovenii Noi, care le mai oferise adăpost şi în trecut, la un alt sălaş, situat nu foarte departe, ce-i aparţinea lui Meilă Careba, unchiul lui Dionisie. Posibil ca Ion Uţă să fi simţit ceva, dovadă trecerea asta de ultim moment de la un sălaş la altul. Din ce mi-au spus lancu şi Fus, sălaşul lui Dionisie era poziţionat mai la drum, or grupul avea nevoie de o ascunzătoare cît mai retrasă. Vădrariu nu ştia cum să ajungă la sălaşul lui Meilă, aşa că i-a dus pe securişti la Dionisie, care s-a-ncăpăţînat să nu le spună nimic. Şi-au început să-l bată, să-l schingiuiască... L-au confruntat şi cu iuda de Vădrariu, care-l cunoştea şi-i amintea de diverse situaţii cînd îi ajutase pe partizani.

R.G.: Potrivit unor mărturii păstrate la Borlovenii Noi, cînd au văzut că Dionisie Careba refuza să colaboreze, în pofida bătăilor primite, unul dintre securişti a apucat-o de un picior pe fetiţa acestuia, care avea doar 3 ani, şi a ţinut-o cu capul în jos deasupra fintînii, amenin- ţînd că-i va da drumul dacă Dionisie nu îi va conduce la sălaşul unde se aflau partizanii. Disperat şi zdrobit, tatăl acceptă, numai că, ajuns în apropierea sălaşului, e capabil de un ultim act de eroism. Mai exact, le cere un muc de ţigară

securiştilor, iar ăia, nu prea isteţi, i-l dau şi i-l aprind, bucuroşi că-i duce la „bandiţi”. Dionisie pufăie cît poate,

astfel incit santinela partizanilor vede jarul în noapte. E motivul pentru care nu vor fi luaţi chiar ca din oală. Se pare că Uţă, care era obişnuit să pună răul înainte, îl învăţase să facă asta dacă ajungea într-o astfel de situaţie, ştiind prea bine că Dionisie Careba nu era fumător. Gestul ţăranului le-a oferit ceva timp partizanilor şi le-a dat şansa să lupte. Potrivit documentelor, securiştii au ajuns la sălaş în jurul orei 6.45. Maiorul Ciorapciu, cel care a condus acţiunea, şi-a împărţit oamenii în patru grupe cu scopul înconjurării sălaşului. Lupta a durat între 30 şi 45 de minute. A debutat sîngeros: ieşind din sălaş, Pantelimon Erimescu şi Meilă Careba au fost împuşcaţi mortal.

N.C.: lancu mi-a zis că s-a tras ca la război. Ai noştri au aruncat şi grenade, că asta era cutuma cînd cădeai încercuit. Pe securişti îi îngrozeau grenadele, după ce auzeau exploziile preferau să rămînă cu capul la cutie. Ortacii s-au luptat cu îndîrjire, la disperare, dar erau într-o zdrobitoare inferioritate numerică şi nici zona nu i-a avantajat. Securiştilor le reuşise împresurarea. Ion Uţă, Ilie Voica, Mircea Vlădescu şi Dumitru Mutaşcu au încercat să răzbească de mai multe ori prin cordonul fixat de Securitate, dar le-a fost imposibil. La cea din urmă încercare, colonelul a rămas în urmă, acoperind retragerea camarazilor cu rafale de pistol-automat. Atunci au fost loviţi mortal Uţă şi Ilie Voica. Pe Mircea Vlădescu l-au rănit şi a căzut viu în mîinile lor. lancu şi Fus n-ar fi

scăpat fără sacrificiul colonelului.

R.G.: Mircea Vlădescu va fi condamnat la 20 de ani de muncă silnică, în noiembrie 1949, alături de alţi 11 partizani din gruparea Uţă. Şef de lot, ulterior, Vlădescu a fost asasinat. Potrivit documentelor, au fost în total 86 de arestaţi, dintre care 65 erau ţărani. După moartea lui Uţă conducerea organizaţiei va fi preluată de Dumitru Işfanuţ, zis .Sfîrloagă", care urma să fie condamnat la moarte în contumacie, în

martie 1950, împreună cu Dumitru Mutaşcu. în urma incidentelor de la sălaşul lui Meilă au fost capturate următoarele: cinci puşti Z.B., un pistol Schmeisser, o puşcă-mitralieră sovietică, o traistă cu muniţii pentru puşca-mitralieră, două cutii de tablă cu material explozibil, o grenadă Kissle, un pistol-automat Browning şi o traistă ţărănească ce-i aparţinuse colonelului, în care se aflau diverse acte, o hartă şi cîteva însemnări, printre care şi aceste rînduri scrise de mîna lui:

> Este momentul suprem să le spunem: a sosit clipa. Dar pentru aceasta sînt necesare mijloace, nu numai vorbe de încurajare şi exemple de răbdare şi curaj. Trebuie să trecem de la pregătirea tăcută, plină de suferinţe şi pericole, la acţiune, care întotdeauna a fost plină de rezultate fructuoase. Dacă e să pierim, mai degrabă pierim prin pasivitate decît prin acţiune, în plus duşmanul politic se întăreşte. Deci, acţiune pentru a ridica moralul şi cu orice sacrificiu a împiedica consolidarea inamicului[2].

Ce s-a întîmplat, domnule Ciurică, cu trupurile sparte

2 Radu Ciuceanu, *Potcoava fără noroc.* Editura Meridiane, Bucureşti, 1994.

de gloanţe ale partizanilor ucişi în dimineaţa zilei de 8 februarie 1949?

N.C.: Cadavrele lui Ion Uţă, Ilie Voica, Pantelimon Erimescu şi Meilă Careba au fost coborîte din munte şi duse la Domaşnea, unde le-au rezemat de gardul postului de Miliţie, păzite în permanenţă de miliţieni. Acolo le-au batjocorit cum le-a trecut prin cap... le-au lovit cu picioarele, le-au scuipat, le-au pus ţigări în gură... *„Cine face ca el, ca el să păţească"* -*le* agăţaseră mesajul ăsta pe piept. I-au lăsat în văzul lumii timp de trei zile ca să bage spaima în ţărani, însă rămîne un mister ce s-a întîmplat ulterior cu trupurile lor, rămăşiţele pămînteşti nefiind recuperate nici pînă-n zilele noastre, aşa cum se întîmplă în cazul multor partizani ucişi de Securitate. Ani de zile am

încercat să găsesc rămăşiţele colonelului, unele informaţii spuneau că cele trei cadavre ar fi îngropate pe raza comunei Teregova sau prin împrejurimile Domaşnei. I-au îngropat noaptea, în cel mai adînc secret cu putinţă. îmi stă pe inimă că rămăşiţele lui Ion Uţă sînt pierdute, că n-are şi el un mormînt ca tot omul unde să i se poată aprinde o luminare.

R.G.: Există şi posibilitatea ca trupul colonelului nici să nu fi ajuns într-o groapă. Ştiind că mă întîlnesc cu dumneavoastră, deunăzi l-am întrebat pe istoricul şi arheologul Gheorghe Petrov dacă a aflat informaţii referitoare la traseul postum al lui Uţă. El i-a găsit şi i-a dezgropat pe cîţiva dintre ortacii dumneavoastră, dar şi

pe alţi partizani. Vă spun ce mi-a răspuns:

> Trupul lui Uţă a fost expus prima oară la Domaşnea, împreună cu trupurile celorlalţi partizani. După trei zile l-au dus cu o maşină la Bucureşti. Prima oprire a fost la Ministerul de Interne, apoi am informaţia că l-au incinerat la Crematoriul Cenuşa. Este certă şi sigură informaţia. Ar trebui verificată evidenţa de la Crematoriu, poate că au notat, cine ştie, deşi sînt puţine şanse, întrucît aşa ceva se facea cu nişte norme de conspirativitate.

Voi încerca să fac nişte verificări, sper ca registrele să existe şi să mi se permită accesul, dar n-am aşteptări în privinţa rezultatului, întrucît mi-e greu să cred că securiştii ar fi acceptat consemnarea incinerării lui Ion Uţă, dacă într-adevăr aceasta a avut loc. Ce credeţi despre o astfel de ipoteză?

N.C.: Nu ştiu ce să-ţi zic... Eu sînt convins că l-au îngropat pe-aici, că i-au aruncat pe toţi într-o groapă şi aia a fost, aşa cum s-a procedat şi-n alte cazuri. Uţă murise, se terminase cu el, asta era clar pentru toată lumea, ce rost mai avea să-i ducă trupul pînă la Bucureşti?

R.G.: Totuşi, după Vladimir Macoveiciuc, împuşcat tot prin trădare, în vara anului 1946, într-un climat oarecum diferit, dar la fel de întunecat, care nu favoriza încă speranţa declanşării unui război între Vest şi URSS, colonelul Uţă era, la începutul anului 1949, cel mai important lider de partizani lichidat de securişti. Moartea lui a reprezentat o victorie însemnată pentru regimul

comunist. Controla rezistenţa armată din Munţii Banatului şi ai Mehedinţiului pînă departe-n Oltenia, avea numeroase ramificaţii, nu degeaba semnalul va fi fost aşteptat de la partizanii lui. însăşi existenţa unui plan privind o eventuală insurecţie la Timişoara arată că Uţă gîndea la scară mare. Să punctăm şi că organizaţia sa paramilitară s-a dovedit a fi cea mai ofensivă comparativ cu toate celelalte care au activat în rezistenţa armată anticomunistă din România.

Nu ştiu, dar poate tocmai faptul că era vorba de o captură de calibrul lui Uţă, reuşită într-o conjunctură internă deosebit de tensionată, să-i fi făcut pe securişti să recurgă la ceea ce susţine domnul Gheorghe Petrov. Poate că unii generali şi colonei au ţinut morţiş să se tragă-n poze lîngă trupul lui desfigurat, cine ştie? Poate că au vrut să se asigure că nu va exista niciodată un mormînt al lui Ion Uţă, crezînd că lupta, crezul şi memoria lui vor fi distruse odată cu trupul înfulecat de flăcări. Asta dacă într-adevăr a fost adus la Bucureşti şi incinerat. Oare vom afla vreodată? Mă gîndesc şi că era iarnă, frig, cadavrul colonelului n-ar fi intrat în descompunere după cele trei zile în care a fost expus la Domaşnea. Sau poate că răspunsul este mult mai simplu, în virtutea unei practici vechi de mii de ani: rămăşiţele sau părţi (capul) din trupul unui duşman temut erau duse ca trofeu regelui (conducătorului taberei învingătoare), în acelaşi timp ca dovadă certă a eliminării.

N.C.: Chiar nu ştiu ce să-ţi zic. Poate că securiştii or fi recurs la asta în cazul lui Uţă, fiindcă fusese cine fusese,

dar nu cred că ar fi procedat aşa şi cu Dumitru Işfanuţ, că acum asta susţin urmaşii lui, deşi nu există dovezi care să probeze aşa ceva. Se spune că, în vara lui ‘52, cînd l-au omorît securiştii, i-ar fi trimis cadavrul la Bucureşti sau l-ar fi decapitat şi i-ar fi expediat doar capul. Eu nu pot crede asta. Sînt convins că l-au îngropat în secret pe undeva.

R.G.: în ceea ce priveşte contextul suprimării lui Uţă, de remarcat că noaptea de 7 spre 8 februarie 1949 s-a dovedit foarte fructuoasă pentru Securitate, căreia i-au mai reuşit două operaţiuni importante. Atunci a fost arestat grupul condus de Petru Grozăvescu zis .Dragu”, în regiunea Globu-Craiovei, şi tot în aceeaşi noapte au căzut capturaţi comandorul de aviaţie Petre Domăşneanu şi Domilescu zis .Manea”, în regiunea Valea Bolvaşniţa, cu acelaşi prilej fiind arestat Dumitru Başulescu zis „Radoslav”, gazda celor doi. Domăşneanu şi Domilescu se numărau printre partizanii grupaţi în jurul lui Spiru Blănaru, în zona Domaşnea-Teregova. Dincolo de aportul esenţial al trădătorilor şi turnătorilor, cele trei acţiuni au fost opera Comandamentului Unic Timiş, înfiinţat în ianuarie 1949 la Caransebeş. Maiorul Zoltan Kling devenise unul dintre şefii acestei structuri. Se apropia ciocnirea de la Pietrele Albe, prefaţată de o serie de incidente relevante în logica evenimentelor. Dar pînă atunci, haideţi să vorbim puţin şi despre Spiru Blănaru. Dumneavoastră l-aţi cunoscut?

N.C.: Da, l-am întîlnit de cîteva ori. Era încă destul de

tînăr.

R.G.: Cînd l-au executat în Pădurea Verde, la 25 iunie 1949, abia ce împlinise 30 de ani. Cu prilejul Revelionului 1948/1949, petrecut la sălaşul lui Puşchiţă zis „Liber”, femeile făcuseră un joc tradiţional de prevestire a viitorului, punînd diferite obiecte sub farfurii fără să

ştie locul în care va sta fiecare. Sub blidul lui Spiru se afla un glonţ şi iată că de glonţ a avut parte. A lăsat în urmă un băieţel de numai 3 ani, pe Corneliu. Familia îi va fi deportată, va trece prin umilinţe şi chinuri greu de închipuit, va fi marginalizată şi supravegheată în permanenţă. Alături de Spiru a fost executat şi Petre Domăşneanu, care, potrivit mărturiilor, în noaptea de dinaintea execuţiei a fost năpădit de o presimţire neagră, a lovit cu pumnii în uşa celulei şi le-a strigat caraliilor:

- *Hai băieţi, că-i vremea!*

Mărturiile susţin şi că Domăşneanu nu a murit în urma primei rafale a plutonului de execuţie, motiv pentru care le-a strigat soldaţilor:

- *Trageţi, măi băieţi şi omorîţi-mă odată, foc!*

N.C.: Spiru Blănaru nu era de prin părţile Banatului, el a fost moldovean la origine. Luptase pe front o perioadă, era caporal, urmase Facultatea de Drept la Iaşi, îşi obţinuse diploma şi intenţiona să practice avocatura. O luase de nevastă pe Maria, fiica lui Nicolae Horescu, şeful garnizoanei legionare din zonă. Şi Blănaru a fost legionar,

erau mai mulţi legionari printre oamenii de jurul lui, asta-i adevărat, dar să ştii că majoritari erau tot ţăranii fără afiliere politică, aşa au fost cei mai mulţi dintre partizani. Ascultă la mine ce-ţi spun, c-am trăit vremurile alea cu arma-n mînă: nimeni nu făcea politică legionară în munţi şi-n păduri, singura politică a partizanilor a fost anticomunismul. Şi sub Uţă au luptat cîţiva legionari, într-o perioadă sau alta, dar foarte puţini. Acolo luptau foşti militari, ţărănişti, liberali, legionari şi ţărani de toate felurile. Nu se făcea deosebire între ei, conta doar crezul comun anticomunist, ne ştiam prea bine

duşmanul. Eu şi familia mea n-am avut nici cea mai mică legătură cu legionarii. Eram ţărani monarhişti, iar tata avusese convingeri ţărăniste, la fel ca Ion Uţă, însă nu pot să nu recunosc că legionarii s-au numărat printre primii care au pus mina pe arme şi au luat calea munţilor, atrăgînd atenţia cu privire la consecinţele comunizării şi rusificării României.

R.G.: în publicistică sau în unele volume au existat şi voci care au susţinut că Blănaru ar fi refuzat să colaboreze cu Uţă pentru că acesta i-ar fi persecutat pe legionari după Rebeliune, din postura de prefect al judeţului Caraş-Severin, funcţie în care fusese numit de mareşalul Ion Antonescu. Cum comentaţi?

N.C.: Baliverne, dragul meu. Or fi fost legionari Blănaru şi cîţiva de-ai lui, nu zic nu, însă pe munte nu făceau legionarism şi nici nu putea exista legionarism, hai să fim

serioşi. Ei făceau rezistenţă anticomunistă, nimic altceva. Asta făceam cu toţii. Scopul nostru era dărîmarea regimului. Blănaru nu l-a refuzat niciodată pe colonelul Uţă, fii convins – dacă ar fi făcut-o, aş fi aflat, s-ar fi vorbit despre asta. Precizez că pe Blănaru l-am cunoscut tot prin intermediul organizaţiei Uţă, ştiu ce spun. Colonelul trimitea emisari şi ţinea legătura cu toate grupările. Cît timp a trăit, el a fost comandantul tuturor acestor oameni despre care vorbim, deciziile îi erau respectate şi i se cerea îndrumare pentru o mişcare sau alta. Comportamentul şi acţiunile lui erau luate drept model de luptă în clandestinitate în toată zona muntoasă a Banatului şi a Mehedinţiului. Şi-apoi, presupunînd c-ar fi existat totuşi nişte probleme mai vechi, deşi eu unul nu cred, cine ar fi fost într-atît de nebun să le dezgroape atunci şi să le agite aiurea, cînd era clar pentru toată lumea că duşmanul comun era regimul comunist? Aceeaşi Securitate ne vîna şi pe noi, şi pe ei, cum să nu

colaborăm între noi, cum să nu ne ajutăm ca fraţii? Spiru Blănaru nu şi-ar fi permis să-l refuze pe Uţă, nici n-ar fi avut motive reale s-o facă.

Sub colonel n-au luptat decît cîţiva legionari, tot puţini au rămas şi după moartea lui, în anii în care organizaţia şi-a continuat rezistenţa. Cei mai mulţi partizani au fost, repet, ţărani fără o anumită afiliere politică, dar cu menţiunea că toţi eram monarhişti, că nu degeaba purtam la căciuli panglica tricoloră şi moneda de o sută de lei cu chipul Regelui Mihai.

R.G.: Adaug un detaliu care întregeşte peisajul. Am aflat că Dumitru Işfanuţ avea reale şi solide convingeri social-democrate. La alegerile din 1946 făcuse propagandă pentru Partidul Social Democrat Independent – Titel Petrescu.

N.C.: Iar fraţii Duicu, la fel ca întreaga lor familie, aveau vederi naţional-ţărăniste.

R.G.: însă esenţial e ceea ce tocmai aţi punctat: singura politică a partizanilor a fost anticomunismul, nimic altceva. Asta v-a unit şi v-a făcut să mergeţi la moarte împreună. Cît despre Spiru Blănaru, să notăm că el începuse să se organizeze încă din cursul anului 1948, luînd din ce în ce mai des calea sălaşelor retrase şi aşteptîndu-se la ce era mai rău. Intrat în atenţia autorităţilor pentru convingerile legionare, venise în regiunea muntoasă a Banatului în contextul primelor grupuri de luptători paraşutaţi, care au fost tot legionari, dar o perioadă, cît încă s-a mai putut, a preferat să rămînă într-un soi de semiclandestinitate. în 1948 se coagulează un nucleu de rezistenţă în jurul lui şi al comandorului Petre Domăşneanu, în zona Terego- va-Domaşnea. Atît organizaţia lui Uţă, cît şi gruparea Blănaru-Do- măşneanu menţineau o strînsă legătură cu Gheorghe lonescu, notar public în Teregova.

N.C.: Notarul lonescu avea convingeri liberale, să spunem şi asta. Fusese membru PNL.

R.G.: Respectat în Teregova şi împrejurimi, lonescu îi

coordona pe teregovenii care-i ajutau cu hrană, îmbrăcăminte şi informaţii pe partizanii lui Uţă şi pe cei din gruparea Blănaru-Domăşneanu. Era de toată nădejdea, un anticomunist convins. în cursul anului 48 şi la începutul celui următor, pe Spiru şi pe ai săi îi găsim pe la sălaşele de pe dealurile Teregovei.

N.C.: Tot pe-acolo i-am întîlnit şi eu. Problema lor era că nu se duceau departe în munţi, bunăoară nu luau calea Semenicului sau a Godeanului. E mult mai uşor să te prindă cînd stai în apropierea satelor, asta-i clar, deşi aşa îşi rezolvau mai uşor problema alimentării.

R.G.: Pentru a avea acces la un tablou cît mai complet al spiralei sîngeroase în care se rostogoleau evenimentele, trebuie să spunem că anul 1949 debutase cu incidente fără precedent, climatul devenind din ce în ce mai tensionat. în noaptea de 12 spre 13 ianuarie, partizanii lui Blănaru se uniseră cu oamenii notarului Gheorghe lonescu şi luaseră cu asalt Postul de Miliţie din centrul Teregovei, situat în incinta primăriei. Motivul a fost că doi partizani – Gheorghe lonescu zis „lanosiga" şi Moise Anculia zis „Păsule" – căzuseră arestaţi şi încă erau ţinuţi la post, urmînd să ajungă curînd în anchetele Securităţii, restul ortacilor temîndu-se că, supuşi bătăilor şi torturilor, ar putea trăda secretele grupării. Obiectivul loviturii a fost eliberarea celor doi.

Potrivit mărturiilor, atacul începe după ora 22.30. Blănaru trage rafale de mitralieră în timp ce ortacii aruncă grenade şi deschid focul cu pistoale-automate. Miliţienii şi paznicii o rup la fugă înspăimîn- taţi, unii sar

pe ferestre. Cu armele la ochi, lacob Cimpoca şi Martin Copăceanu zis „Rică" intră în postul de Miliţie şi-şi eliberează cama-

razii. La atac au participat Spiru Blănaru, Gheorghe lonescu, Petru Anculia, lacob Cimpoca, Martin Copăceanu, Tudor Roşeţ, Nicolae Ghimboaşe, Pavel Stoichescu, Gheorghe Smultea, lanaş Grozăvescu, Vasile Văluşescu şi Ghiţă Ungureanu.

A doua zi, la 14 ianuarie, figura se repetă în gara din Teregova, în ciuda faptului că localitatea e plină de trupe, avocatul Cornel Costescu fiind eliberat după ce partizanii îi dezarmează pe cei doi miliţieni care-l arestaseră. Costescu va rămîne ascuns pînă în 5 martie, cînd va fi din nou arestat şi de data aceasta ajunge în anchetele Securităţii Timişoara.

Represiunea se accentuează imediat după lovitura de la postul de Miliţie, sînt arestate familiile teregovenilor care fugiseră în pădure şi li se sigilează locuinţele. Percheziţiile şi raidurile securiste se înmulţesc, turnătoria atinge cote paroxistice. Schimbînd mai multe sălaşe, Blănaru şi oamenii săi sînt convinşi, potrivit mărturiilor păstrate, că se apropie un moment hotărîtor. în ziua de 22 februarie – aşadar, la 14 zile după ce Uţă şi alţi luptători fuseseră lichidaţi în cursul unor operaţiuni distincte şi la 10 zile după lovitura de la postul de Miliţie –, lucrurile se precipită iremediabil. Partizanii Romulus Mariţescu, Martin Moatăr şi Gheorghe Urdăreanu îi prind pe doi comunişti tere- goveni, cunoscuţi informatori ai Securităţii – Gheorghe Munteanu şi Meilă Cherciu –, în

timp ce aceştia se deplasau cu căruţele pe valea pîrîului Teregova. Copilul lui Munteanu o rupe la fugă şi reuşeşte să alerteze compania din comună în jurul orei 13.45. Luptătorii n-ar fi răpit sau împuşcat un copil, şi-au asumat riscul ăsta. Duşi la locaţia celorlalţi ortaci, informatorii sînt executaţi în grabă. între timp, trei companii ale Batalionului 5 Securitate porniseră în urmărirea lor.

După mai bine de două ore şi jumătate, trupele reuşesc să-i ajungă în punctul numit Pietrele Albe, situat la aproximativ 8 kilometri Vest de comuna Teregova, la cota 1099. Securiştii au în faţă 30 de partizani: Spiru Blănaru, Gheorghe lonescu, Vasile Văluşescu, Petru Anculia, Gheorghe Urdăreanu, Nicolae Horescu, Anişoara Horescu (sora Măriei Blănaru), Ion Caraiman, Gheorghe Smultea, Moise Anculia, Romulus Mariţescu, Martin Copăceanu, Romulus Anculia, lancu Ghimboaşă, Gheorghe Ivănici zis „Căsapu”, lovan Berzescu, Ion Berzescu, Petre Berzescu, lanăş Grozăvescu, Ilie Covaci, loan Stoichescu, Horia Smultea zis „Crişu”, Nicolae Ghimboaşă, Pavel Stoichescu, Tudor Roşeţ, lacob Cimpoca, Gheorghe Cristescu zis „Galea”, Martin Moatăr, Vichente Puşchiţă şi Petru Puşchiţă zis „Liber”.

Apărarea e organizată şi coordonată de Spiru Blănaru. Cînd securiştii se revarsă prin vîlceaua ce duce la Pietrele Albe, în jurul orei 15.30, ortacii îi lasă să se apropie cam la 100-150 de metri şi-apoi îi primesc cu grenade, rafale de mitralieră şi pistoale-automate. De-a lungul următoarelor ore, trupele de Securitate vor încerca

diverse manevre de învăluire cu scopul de a le tăia calea spre pădure. Poziţionaţi pe o culme ce domină zona, ortacii rezistă cu îndîrjire şi resping tentativele de împresurare, păstrînd un tir intens. Mai mult, în jurul orei 17.00 cade rănit chiar comandantul efectivelor de Securitate, sublocotenentul Vasile Airoaei. în pofida acestui fapt, odată cu lăsarea întunericului laţul se strînge din ce în ce mai mult. Schimburile de focuri continuă pînă după miezul nopţii, cînd partizanii izbutesc totuşi să răzbească în pădurea de fag.

Mărturiile păstrate susţin că această retragere salvatoare a fost posibilă întrucît patru ortaci s-au sacrificat şi s-au postat în ariergardă, acoperindu-şi camarazii cu rafale de pistol-automat. Doi au murit – Petru Anculia zis „Miloi" şi Gheorghe Urdăreanu zis „Tuna- riu" –, iar ceilalţi doi – Gheorghe Smultea şi Nicolae Ghimboaşă – au
căzut vii în mîinile securiştilor. Nu ştim dacă Anculia, împuşcat în tîmplă, şi Urdăreanu, despre care informaţiile spun că avea artera carotidă tăiată, au murit în luptă sau au ales să se sinucidă pentru a nu fi capturaţi. Poate că nu vom afla niciodată împrejurările exacte. Imediat după ciocnire, securiştii au scotocit sălaşele şi întregul masiv păduros pînă în zona satului Brebu Nou, unde au pierdut urma partizanilor.

Se produc scene de o barbarie înfiorătoare. Tîrîte pînă în centrul Teregovei, cadavrele lui Anculia şi Urdăreanu sînt profanate şi agăţate sub nucul din faţa Preturii, care se înalţă şi în zilele noastre. De mină cu fetiţa lui încă de-

o şchioapă, bătrîna mamă a lui Anculia e adusă să identifice trupul desfigurat. Acolo sînt aduşi toţi sătenii, minaţi de miliţieni, ca să vadă şi să nu mai facă nimeni ca ei. Cara- liul care păzeşte trupurile trage bocancii din picioarele lui Anculia şi-i probează în văzul lumii – îi plac, se simte comod în ei, aşa că şi-i însuşeşte descălţînd mortul. Apoi încearcă să-i bage bocancii săi răpănoşi în picioare, dar nu izbuteşte, sînt mult prea umflate. Drăcuind şi înjurînd în gura mare, le retează botul, îndesîndu-i în picioarele cadavrului. Peste decenii, cînd osemintele lui Anculia vor fi dezgropate, mărturiile sătenilor vor fi confirmate în totalitate – sînt găsiţi inclusiv bocancii cu botul retezat.

Să notăm că echipa de arheologi a IICCMER condusă de domnul Gheorghe Petrov a scos la lumină rămăşiţele lui Anculia şi Urdăreanu în cursul anului 2009, verificînd informaţiile ce susţineau că cei doi au fost înmormîntaţi într-o zonă din fundul unuia dintre cele trei cimitire ale Teregovei. Aveau să fie reînhumaţi în acelaşi loc. De ani de zile poate fi văzută o cruce de marmură care-l comemorează pe Petru Anculia, însă numele lui Gheorghe Urdăreanu nu e scris niciunde, cu toate că se află tot acolo şi a purtat aceeaşi luptă. Păcat,
mare păcat. Posibil ca nimeni dintre ai lui să nu mai trăiască, dar cineva ar trebui să se ocupe de asta.

S-a speculat mult despre pierderile pe care le-ar fi suferit trupele de Securitate la Pietrele Albe. Potrivit mărturiilor consemnate de Atanasie Berzescu[3] în baza

3’ Atanasie Berzescu, *Lacrimi şi sânge. Rezistenţa Anticomunistă Armată din Munţii Banatului,* Editura Marineasa, Timişoara, 1999.

celor ce i-au fost relatate de unchiul său, Ion Berzescu, protagonist al încleştării, văzînd că trupele vin direct în bătaia focului, Spiru Blănaru ar fi strigat:

- Nu mai trage, Ioane, cu mitraliera, că-i omorîm pe toţi românii ăştia!

Ordinul a fost respectat. Berzescu scrie şi următoarele, referin- du-se la una din primele faze ale luptei:

> Atacul a fost respins. Armata s-a retras încărcîndu-şi morţii în căruţă. Văzînd că flancul stîng este bine fixat la teren şi înzestrat cu armament bun, Securitatea a deschis un alt foc, atacînd flancul drept al grupului.

Alţi urmaşi ai partizanilor vorbesc despre o cocie (trăsură) cu morţi şi răniţi. Relatări de genul acesta veţi auzi şi astăzi prin satele de munte ale Banatului.

Cu toate acestea, documentele Securităţii insistă că întregul efectiv ar fi înregistrat numai doi răniţi, ambii supravieţuind. Fie autorităţile şi-au ascuns pierderile, poate numărul real al răniţilor, întrucît ar fi fost prea umilitor în contextul în care n-au reuşit să împresoare şi să lichideze gruparea, chiar dacă securiştii se aflau într-o zdrobitoare superioritate numerică, fie situaţia avea să fie exagerată de unii urmaşi ai ortacilor şi mai apoi legendată de gura

satului: ne-aţi împuşcat, ne-aţi băgat în puşcării şi ne-aţi chinuit, dar uite că şi ai noştri au omorît mulţi dintre voi

la Pietrele Albe. Pe de altă parte, e o evidenţă că nici înainte şi nici după Revoluţie nu s-a auzit niciodată despre cineva de oriunde din România care să-şi fi pierdut tatăl, fiul sau fratele la Pietrele Albe, din postura de gradat sau de soldat al trupelor de Securitate împuşcat de luptătorii anticomunişti.

Avînd în vedere că la această încleştare au luat parte cel puţin treizeci de partizani, printre care şi o serie de teregoveni care apucaseră calea pădurii de numai cîteva zile, după lovitura de la postul de Miliţie, fiindcă altminteri ar fi fost arestaţi, precizez că n-am informaţii despre alte ciocniri cu Securitatea care să presupună angrenarea simultană a unui număr atît de mare de luptători. Poate că grupurile comandate de bucovineanul Vladimir Macoveiciuc au fost mai mari, în primăvara anului 1944, cînd acţiona în spatele liniilor inamice, organizînd ambuscade şi hărţuindu-i pe sovietici, dar atunci era o cu totul altă conjunctură, încă ne aflam în plin război. Şi durata încleştării de la Pietrele Albe e remarcabilă, întrucît vorbim despre o luptă care s-a desfăşurat de-a lungul a aproape 9 ore, ceea ce spune multe atît despre îndîrjirea rezistenţei, cît şi despre incompetenţa autorităţilor. Vom trece mai departe, dar nu înainte ca dumneavoastră, domnule Ciurică, să spuneţi ce părere aveţi despre lupta de la Pietrele Albe. Sînt numai ochi şi urechi.

N.C.: Vezi tu, poate că nu-i bine să-ţi zic asta, că s-ar putea ca unii să se supere pe mine, dar ce s-a-ntîmplat atunci, la 22 februarie, a fost o greşeală care avea să

coste multe vieţi. Nu te-apuci să-mpuşti oameni pe timp de iarnă, cînd Securitatea are trupe împrăştiate peste tot şi abia aşteaptă să faci un pas greşit ca să te-nhaţe. Dacă eşti în condiţiile astea, omori numai atunci cînd viaţa ta e condiţionată
de moartea rapidă a ălora, altfel te expui şi-ţi periclitezi şansele de supravieţuire, care şi-aşa sînt reduse dramatic. Atenţie, eu nu zic că n-ar fi trebuit să-i împuşte pe informatorii Gheorghe Munteanu şi Meilă Cherciu, nu, nici pe departe, fiindcă-i clar că trebuiau s-o facă, ăia le băgau neamurile şi oamenii de încredere în puşcărie, era necesar să dispară, numai că ar fi putut să mai aştepte puţin, măcar pînă trecea iarna. Dacă-i omorau peste două-trei luni, îşi mai aranjau lucrurile între timp.

E drept, au reuşit să scape de la Pietrele Albe, e adevărat că au luptat frumos, cu îndîrjire, umilind trupele de Securitate, care le erau net superioare numeric, însă ştii la fel de bine ca mine ce a urmat. Pînă la 1 aprilie ‘49, grupul lui Spiru Blănaru a fost complet lichidat. Asta s-a-ntîmplat în numai două luni, îţi daţi seama în ce hal a degenerat totul? El a fost trădat, arestat şi executat, la fel mulţi dintre oamenii lui, alţii au pierit împuşcaţi în luptă în timp ce foarte mulţi au înfundat puşcăriile. Doar notarul Gheorghe Ionescu, fugit în munţi după lovitura de la postul de Miliţie din Teregova, şi lancu Ghimboaşă au reuşit să mai rămînă ceva vreme în libertate, ascunşi pe la neamuri şi oameni de încredere, însă aveau să fie arestaţi în 1950, în noaptea de 30 septembrie spre 1

octombrie. Pe Ionescu l-au condamnat la moarte şi l-au executat, pe Ghimboaşă l-au condamnat la 10 ani de închisoare. Dacă Ion Uţă fusese nevoit să umble iarna, în februarie, cînd a şi fost lichidat de altfel, în cele mai vitrege condiţii, asta se-ntîmplase pentru că Securitatea îi luase urma, fusese trădat şi nu mai avea de ales, altfel ar fi rămas într-un bordei întreaga iarnă.

R.G.: Credeţi că s-ar mai fi ajuns la momentul Pietrele Albe dacă ar mai fi trăit colonelul Uţă?
N.C.: Nu ştiu, mă gîndesc că i-ar fi oprit, i-ar fi lămurit să amine reglările de conturi. Cred că le-ar fi zis:

- Măi fraţilor, haideţi să-i tmpuşcăm peste o lună, o lună şi ceva, că n-or intra zilele-n sac.

Le-ar fi explicat riscurile şi urmările, condiţiile nefavorabile de luptă, însă ei s-au lăsat purtaţi de mînie. Romulus Mariţescu zis .Fiert" avea o fire aprigă, fusese în vechi conflicte cu turnătorii ăia. De-aia i se spunea „Fiert", că-l apucau nervii şi parcă fierbea. Dacă nu-i omorau atunci nu mai veneau trupele grămadă după ei, Anculia şi Urdăreanu, care în trecut fusese mîna dreaptă a lui Uţă, ar mai fi avut nişte zile, iar gruparea ar fi ieşit din iarnă, altfel ar fi putut să se pregătească şi să-şi numere paşii. Nu ştiu ce să-ţi zic, cînd e să se-ntîmple năpasta, păi se-ntîmplă.

R.G.: într-un interviu acordat în cea de-a doua jumătate a anilor 1990, Maria Blănaru, soţia lui Spiru, sugerează că acesta fie nu a aflat îndeajuns de repede de răpirea şi

executarea celor doi informatori ai Securităţii, fie că nu i-a putut înduplеca pe Mariţescu şi pe alţii să-i lase în viaţă. Oricum a fost, e clar că lucrurile s-au succedat cu cea mai mare repeziciune. Întîlnindu-l în zilele acelea, soţie lui a reţinut că Spiru era cutremurat de noua situaţie în care ajunsese gruparea în urma ciocnirii de la Pietrele Albe.

N.C.: Păi, să-mi fie cu iertare, dar dacă lucrurile au stat într-adevăr aşa, ce fel de comandant mai era el? Sub Uţă nimeni nu şi-ar fi permis să ia decizii de genul ăsta, care puteau provoca dispariţia organizaţiei, fără să-l consulte în prealabil, fără să-i urmeze indicaţiile. Ţi-am zis, te-apucai să omori oameni iarna numai dacă supravieţuirea ta imediată ar fi depins de asta, cînd erai pe muchie de cuţit şi nu mai

aveai ce să faci, dar să-i împuşti pe-ăia atunci a fost o greşeală care pe mulţi i-a costat viaţa. Ţi-o spun ca fost partizan, ca om care-am stat în munţi cu arma-n mină. Dovadă că în urma episodului ăluia n-au mai avut linişte şi s-a terminat rapid cu ei.

Pe Blănaru l-au prins pe la-nceputul lui martie. Ninsese straşnic, zăpada era pîn’ la brîu. Ei n-or avut nici spatele asigurat, adică nu-şi pregătiseră bordeie şi alimente în munţi, cît mai departe de regiunea în care ştiau că-s căutaţi, ca să aibă unde să se retragă în siguranţă. Au rămas în preajma sălaşelor şi a satelor. De fapt, locului ăstuia i se zice Pietrele Albe aici Ia noi, aşa l-or numit oamenii, dar adevărata culme Pietrele Albe e

mult mai departe, e în zona muntoasă a Mehe- dinţiului. Acolo nu poţi să ajungi nici cu jeep-ul, că nu-s drumuri, trebuie s-o apuci la picior printre rîpe. Acolo am iernat cu ortacul şi consăteanul meu Gheorghe Stănescu între ‘53 şi ‘54.

R.G.: Acum, cînd îmi spuneţi că la Pietrele Albe nu e, de fapt, la Pietrele Albe, îmi dau seama că locul face parte dintr-o topografie a aparenţelor, aşa cum în Rîpele cu Brazi, unde gruparea Arnăuţoiu s-a ascuns în ultimii săi ani, sînt atît de puţini brazi incit cu greu i-aţi putea număra pe degetele a două mîini, risipiţi în oceanul de fagi pe o rază de aproximativ doi kilometri pătraţi, incit ai senzaţia că oriunde altundeva sînt mai mulţi decît acolo. Sau tot aşa cum în Valea Piersicilor de la Jilava, care nici măcar nu e o vale, ci un loc de execuţii plin cu gropi comune, nu există nici măcar un singur piersic. Valea Piersicilor este, de fapt, o adîncitură alipită Fortului 13, rezultată în urma construirii şi îngropării acestuia. E foarte posibil ca odinioară în acel loc să fi fost o livadă de piersici, de unde persistenţa denumirii. Pe culmea din Banat numită „Pietrele Albe” există totuşi două-trei mormane de bolovani albicioşi, care însă par total secundari în peisaj. I-am văzut cînd am campat acolo. Cît despre Rîpele cu Brazi, se pare
că înainte vreme ar fi existat, totuşi, un pilc de brazi chiar pe culmea povîrnişului. Fiind vizibili din sat, negricioşi în contrast cu verdele crud al puhoiului de fagi, rămînînd la fel indiferent de anotimp, oamenii locului i-au nemurit prin această denumire.

Dar să revenim. La începutul lunii martie 1949 va ninge masiv în Banatul montan. Vremea rea îşi spune cuvîntul. Ascunşi în punctul numit Tîrşitura, Blănaru şi ai lui rămîn fără alimente. Satele şi împrejurimile mişună de securişti, miliţieni şi soldaţi. în seara de 12 martie, Spiru şi Ion Caraiman decid totuşi să coboare în Feneş, deşi satul e complet blocat, localnicilor fiindu-le interzisă părăsirea domiciliilor sub sancţiunea împuşcării. Anunţul fusese transmis prin baterea tobei. Măsura încerca să facă imposibile contactele grupării cu susţinătorii. în pofida tuturor acestor condiţii, cei doi se furişează pînă la gospodăria lui Caraiman, care-l călăuzeşte pe Spiru fără să ştie că socrul său îi trădase. Sînt aşteptaţi, securiştii trag în plin. Rănit în picior, Blănaru încearcă să fugă, îşi descarcă încărcătorul pistolului-automat şi aruncă o grenadă, însă pînă la urmă cade viu în mîinile lor. Va fi condamnat la moarte şi executat. Şi el rănit, Caraiman reuşeşte să reziste într-o primă fază, apărîndu-se cu îndîrjire, însă e încercuit şi moare în schimbul de focuri.

Simultan, în urma unor trădări, trei plutoane de Securitate răscolesc sălaşele situate în regiunea Cracu Feleacului, la doi kilometri Sud-Est de Feneş, unde îl găsesc pe Romulus Mariţescu, care iniţial răspunde cu foc şi izbuteşte să se facă nevăzut. I se ia urma şi e depistat curînd, la un sălaş din apropierea satului Brebu Nou, unde se mai aflau partizanii lovan Berzescu, Martin Copăceanu, Horea Smultea şi lanăş Grozăvescu. Berzescu şi Smultea mor în schimbul de focuri, Copăceanu şi Mariţescu sînt prinşi vii. Tot în ziua de 12 martie cad

capturaţi Petre Puşchiţă şi Vichente Puşchiţă, cei doi adăpostindu-se într-un sălaş situat la o distanţă de aproximativ 3 kilometri de comuna Domaşnea.

Cadavrele lui Berzescu şi Smultea sînt expuse şi batjocorite în faţa Preturii din Teregova, în timp ce trupul lui Caraiman, legat de o maşină şi tîrît pe drumuri forestiere, împărtăşeşte aceeaşi soartă în faţa Primăriei din Armeniş. Rămăşiţele lor pămînteşti n-au mai putut fi recuperate. Intervievat de jurnalistul Constantin Mărăscu, poetul losif Caraiman, fiul partizanului Ion Caraiman, care avea mai puţin de un an în momentul morţii tatălui, spunea:

> Tatăl meu a fost ucis chiar în faţa casei lui. Era luna martie, dar era o iarnă tîrzie în Feneşul de sub munte şi în locul în care a căzut a rămas o pată de sînge pe zăpadă. Bunica mea, adică mama lui, a făcut un bulgăre de zăpadă cu sîngele curs şi l-a păstrat în catrinţă. După ce zăpada s-a topit, catrinţa a rămas pătată cu sîngele lui. Atît ne-au rămas bunicii mele şi mie din tatăl meu. Trupul neînsufleţit a fost legat de o maşină şi a fost tîrît de la Feneş pînă la primăria din Armeniş, unde a fost lăsat timp de trei zile ca material didactic pentru sătenii aduşi să vadă şi să citească mesajul: „Cine face ca el, ca el să păţească”[4].

Să mergem mai departe. Domnule Ciurică, relataţi, vă rog, ce s-a întîmplat cu Vasile Luţă. Care a fost soarta lui?

N.C.: Vasilică Luţă a fost consăteanul nostru din

4 Constantin Mărăscu, *Sfinţi fără aureolă,* volumul I, Editura Eubeea, Timişoara, 2019.

Titerleşti. Era învăţător şi provenea dintr-o familie de gospodari înstăriţi, normal că se pusese rău cu toţi comuniştii ăştia noi de apăruseră prin sat. încă de la alegerile din ‘46 fusese luat la ochi, că tare mai era slobod la gură,

nu se temea să vorbească pe faţă împotriva autorităţilor. L-au turnat la greu comuniştii din sat, mai ales Romulus Bengescu, invidios că Luţă era om cu stare. Prima oară de la turnătoriile astea i s-a tras lui, că de făcut, încă nu ajunsese să facă nimic, pe-atunci stătea la locul lui, doar că-şi manifesta antipatia faţă de comunism. în ‘48, numai pe baza delaţiunilor, Securitatea Craiova l-a arestat timp de aproape o lună, însă nu l-au putut acuza de nicio faptă, că Luţă s-a-ncăpăţînat să nege toate acuzaţiile şi ca el a rămas, deşi l-au bătut şi l-au schingiuit. Avea un caracter foarte puternic, era bărbat dintr-o bucată, nu vreun de-ăla să se piardă cu firea. Era încă tînăr, înalt şi bine făcut. L-au eliberat în preajma Sfintelor Paşti, cînd a aflat că fusese dat afară din învăţămînt. Devenise clar că-l supravegheau şi căutau motive să-l aresteze din nou, poate că de data asta urmau să-i facă dosar şi să-l condamne. în discuţiile cu neamurile şi apropiaţii, Luţă spunea mereu că prefera să moară decît să mai ajungă arestat. Păţise şi văzuse destule la Securitatea Craiova, de-acum nu mai avea naivităţi.

Nu la mult timp după eliberare, în mai *48, Luţă s-a trezit pe cap cu o percheziţie. La-nceput a adoptat o atitudine liniştită. Nu deţinea nimic interzis în casa

propriu-zisă, însă avea îngropată, în beciul de sub o anexă a gospodăriei, o cutie în care dosise un pistol, cîţiva galbeni şi nişte bijuterii rămase de la mama lui. Spera că nu vor căuta şi-acolo, dar se-amăgea. Cel mai probabil, securiştii primiseră informaţia exactă despre pistol, aşa că nu s-au mulţumit numai cu scotocirea casei, au coborît şi-n beci. în timpul ăsta Luţă stătea în curte, păzit superficial de la oarece distanţă. Se uita în jos peste treptele beciului, că securiştii lăsaseră uşa dată de perete. Cînd i-a văzut pe ăia că s-au apucat să dea putina la o parte, a ştiut că vor găsi pistolul. Atunci a rupt-o la fugă şi a rămas în munţi cu arma-n mînă. Nu i-a fost greu să se facă nevăzut, locuia aproape de buza pădurii.
Securiştii nici n-au sesizat cînd a luat-o din loc, degeaba l-au căutat după aia. Pistolul ăla îl avea din anii războiului, nu-l folosise niciodată, însă posesia lui l-ar fi băgat în puşcărie. înainte vreme se mai lăudase cu el pe la unii şi alţii, aşa aflase şi Securitatea. Deşi Luţă era practic nevinovat, uite că a fost nevoit să ia calea pădurii. Astea erau vremurile. A devenit partizan la disperare.

S-a alăturat grupărilor din Mehedinţi şi Banat, o perioadă rămînînd alături de supravieţuitorii organizaţiei Uţă. Devenise cunoscut în toată regiunea după ce i-a omorît pe Ciolac şi Bengescu. Securiştii puseseră o recompensă babană pe capul lui. A rezistat aproape doi ani pînă cînd l-a trădat un neam – Ilie Popescu, fiul unei mătuşi.

R.G.: Potrivit documentelor existente, la 28 decembrie 1949, Ilie Popescu anunţă Securitatea din Baia de Aramă

că în noaptea următoare Vasile Luţă va veni la locuinţa sa pentru a primi nişte alimente. Dovadă că organele au subapreciat informaţia, raportul întocmit la aproape un deceniu după evenimente relatează că, în seara de 29 decembrie, echipa de cinci plutonieri care pleca să facă pînda a fost instruită mai întîi să meargă cu autobuzul I.R.T.A. şi abia după aceea, cînd s-a aflat că plecase, i s-a pus totuşi la dispoziţie o maşină a unităţii. Cei cinci s-au pornit în jurul orei 21.00, împreună cu Popescu, iar la 22.45 îşi ocupaseră deja locaţiile.

N.C.: Luţă n-ajunsese încă. Trădătorul i-a ascuns pe securişti într-o cameră, îl pîndeau cu armele pregătite. Aveau ordin să-l prindă viu sau mort. N-au aşteptat mult, partizanul a apărut după numai 10-15 minute. Era lună plină, i-au văzut silueta pe botul unui deal. Prevăzător, s-a apropiat cam la vreo 50-60 de metri de gard şi a cîntat ca huhurezul de cîteva ori. Asta era semnalul convenit cu gazda.

R.G.: Raportul relatează că Ilie Popescu a ieşit şi au vorbit cîteva minute înainte să-l conducă în casă. între timp securiştii se descăl- ţaseră ca să nu facă zgomot.

N.C.: în locuinţă se mai aflau copilul mic şi soţia turnătorului, care i-a pus lui Luţă să mănînce şi-i tot umplea paharul cu ţuică. Ştiin- du-se vînat şi avînd o fire băuitoare, ortacul nu se despărţea niciodată de armament. Stătea cu o grenadă pe masă, mai avea una pregătită în buzunarul drept iar pistolul-automat îl ţinea rezemat de picior, ca să fie cît mai la-ndemînă. îşi lăsase

păr lung şi barbă, c-aşa era în pădure. Avea o barbă mare, despicată, de ziceai că-i călugăr. După ce l-au lăsat să bea o jumătate de litră de ţuică, crezînd că asta o să-i ajute, la semnalul lui Popescu uşa camerei a fost deschisă şi patru securişti s-au aruncat peste el, în timp ce ultimul rămăsese cu arma la ochi în micul hol de la intrare. Nu l-au putut imobiliza atunci pe loc, că era un bărbat robust, dar au reuşit să-l ţină departe de pistolul-automat, că se termina cu ei dacă ajungea să pună mîna pe armă. Fiind învălmăşeală, ăla de pe hol n-a tras, că risca să-şi împuşte tovarăşii. Luţă lovea în toate părţile şi era lovit din toate părţile, se căznea să scape din strînsoare. La un moment dat, cu patru securişti agăţaţi de gîtul, mîinile şi picioarele lui, partizanul a izbutit totuşi să-apuce grenada de pe masă şi s-o rostogolească în cameră, printre picioarele ălora. Dacă nu mai exista cale de scăpare, măcar să moară cu toţii.

- *Grenada! Grenada!,* urla soţia turnătorului, ţopăind prin pat cu ăla mic în braţe.

Era haosul de pe lume. Cu mare, mare greutate, întrucît Luţă încerca s-o protejeze ba cu picioarele, ba cu întregul corp, un secu- rist a luat grenada şi a aruncat-o în curte, dar tot undeva aproape.

Suflul exploziei a spulberat geamurile şi a stins lampa. întuneric total. Femeia zbiera ca ieşită din minţi, o rănise o schijă sau o loviseră cioburile. Prin bezna aia, unul dintre securişti i-a căutat capul cu pistolul, reuşind să-i lipească ţeava de tîmplă, dar Luţă l-a-mpins cu o ultimă

sforţare, evitînd cele două-trei gloanţe care au perforat tavanul, asurzindu-1. După aia, trădătorul a reaprins lampa chiar cînd partizanul încerca să scoată a doua grenadă şi securiştii l-au putut doborî cu patul armelor. I-au spart capul în mai multe locuri, era plin de sînge. Aşa l-au prins pe Vasilică Luţă.

R.G.: „A oftat, a exprimat «m-aţi prins» şi că vrea să moară”, va menţiona sec raportul Securităţii[5]. Imaginea lui Luţă reuşind să arunce grenada, deşi se luptă cu cinci securişti şi un turnător, e imaginea hieratică a partizanului anticomunist român. La fel şi cea a colonelului Ion Uţă vorbindu-le luptătorilor şi învăţîndu-i cum să moară, ulterior transpusă în scena ultimă, cînd, vîndut şi împresurat, cade răpus de gloanţe în timp ce acoperă retragerea ortacilor.

N.C.: Nici pentru Luţă n-a fost cale de scăpare, îţi dai seama că nu putea rata plutonul de execuţie. Securitatea l-a acuzat că îl omorîse pe Bengescu chiar dacă la dosar n-au existat probe. Asta nu a contat cîtuşi de puţin. Luţă şi-ar fi dorit să moară în luptă, într-o explozie care să-i spulbere şi pe securişti. S-ar fi dus în pămînt fără bătăi, tortură şi umilinţe, dar iată că nu a avut norocul ăsta. L-au chinuit într-un hal fără de hal. După ce l-au izbit cu patul armelor, l-au încătuşat, l-au legat fedeleş şi l-au dus cu o căruţă pînă-n gara de la Strehaia. Şiroia de sînge. în noaptea aia a rămas la Securitatea din Baia de Aramă, apoi a fost transferat la Securitatea Turnu Severin,

5 Ileana Mateescu, *Mărturiile lui Nicolae Ciurică, ultimul partizan în viaţă,* Editura Stef, Drobeta-Turnu Severin, 2018.

unde i s-a îngăduit o minimă îngrijire medicală pînă cînd a fost băgat în anchete. Peste un an, în decembrie 1950, urma să fie judecat şi condamnat la moarte. Rămăşiţele lui pămînteşti n-au mai putut fi recuperate. Familiei i s-a luat întreaga avere fără să i se prezinte un proces-verbal de confiscare. Nu vom afla niciodată dacă bunurile au ajuns în posesia statului sau dacă au fost împărţite de comuniştii din sat, că de multe ori aşa se-ntîmpla, arză-i-ar focul.

R.G.: După moartea lui Uţă, vînaţi în cele mai vitrege condiţii de iarnă, partizanii organizaţiei se scindează în mici subgrupuri din raţiuni de siguranţă şi de înlesnire a procurării alimentelor, fiind urmate aceleaşi reguli şi deprinderi de pe vremea colonelului. Unii sînt conduşi de Dumitru Işfanuţ, alţii rămîn comasaţi în jurul fraţilor Ion, Nistor şi Petru Duicu. Facţiunile păstrează o strînsă legătură şi acţionează împreună ori de cîte ori e cazul. Işfanuţ e căpetenia cea mai influentă. Inevitabil, există şi diverse alte situaţii. Unii ortaci aleg să facă un pas în spate şi se izolează de grupuri, ascunzîndu-se pe la sălaşe sau prin satele de munte, la neamuri şi oameni de încredere. Printre aceştia se numără şi loan „Ion" lenea zis „Budarcă", uneori ortografiat „Enea", născut la 15 martie 1909. De loc din Verendin, comuna Luncaviţa, bărbatul fusese gospodar de frunte, lucrase pămîntul şi crescuse animale la poalele Semenicului. Vînător iscusit, în armată deprinsese armurăria, fapt ce avea să reprezinte o adevărată comoară pentru partizanii lui Uţă, în 1948, cînd li se va alătura în munţi şi se va îngriji de

armele lor. Din 1949, lenea se va izola total în apropierea Verendinului pentru ca după aceea să revină în satul natal, mai întîi la o rudă, apoi chiar în vechea sa locuinţă, unde se va ascunde luni de zile într-o groapă acoperită cu o lespede, ca într-un mormînt. Ce a urmat, pînă în dimineaţa de 17 februarie 1950, cînd a fost împuşcat, dar şi despre ororile pe care securiştii le-au săvîrşit imediat după crimă, mi-a relatat doamna Călina lenea, nora partizanului, pe care am cunoscut-o la Verendin:

> Pînă la urmă o venit acasă şi o săpat o groapă sub cuptor, în bucătărie. Era aşa ca un mormînt. Ţinea o lespede deasupra. El mai ieşea nopţile de-acolo, că anchiloza în pămînt, apoi revenea şi potrivea lespedea ca un fel de acoperiş. După ceva vreme, l-o turnat bărbatu' unei sore de-a lui. Securiştii l-or găsit, că lenea nu potrivise bine lespedea aia. L-or puşcat direct în cap.
>
> Apoi l-or scos în curte, l-or aruncat sub şopru. Ţin minte că pereţii erau stropiţi cu sînge. Pe-atunci aveam 12 ani, eram colegă de şcoală cu hui lui şi urma să ne căsătorim peste patru ani. !n ziua aia treceam prin faţa casei, era multă lume la poarta lor. Am intrat şi l-am văzut. Zăcea pe spate, sub şopru, cu o mînă întinsă. Avea capul găurit de nu-l mai cunoşteai. Era plin de sînge. Un ochi în sărise din cap[6].

Cadavrul e aruncat în curtea casei şi lăsat acolo o zi întreagă cu capul sfarîmat într-o baltă de sînge. Ţăranii sînt aduşi să-l vadă, escortaţi de miliţieni. Respectîndu-se ritualul impus de Securitate, alte două zile va fi expus în

6 Interviu din arhiva personală.

faţa Primăriei, unde comuniştii îi vor profana trupul în văzul familiei disperate, scuipîndu-l, lovindu-l cu bocancii şi turnîndu-i ulei pe gît. Spre deosebire de alte cazuri, verendinenii au prins de veste că lenea a fost îngropat pe un izlaz, în apropierea cimitirului, dar familiei nu i s-a permis să se apropie de locul respectiv. Rămăşiţele partizanului vor fi scoase la lumină în 2013 de echipa de arheologi condusă de istoricul Gheorghe Petrov.

Domnule Ciurică, ne apropiem de vara anului 1950, cînd veţi lua calea munţilor. Pentru a le prezenta cititorilor o perspectivă de

ansamblu asupra contextului, vorbiţi-mi, vă rog, şi despre partizanii grupaţi în jurul fraţilor Duicu.

N.C.: în toamna lui *46, cînd comuniştii au furat alegerile, fraţii Duicu fuseseră cei mai categorici contestatari din Domaşnea. Au făcut scandal şi au instigat oamenii la revoltă. Luaţi la ochi, autorităţile le-au tot căutat nod în papură. Ba-i chemau la postul de Miliţie, ba se trezeau cu diverse plîngeri. Turnătorii se ţineau scai de vieţile lor. Ei au fost patru fraţi: Ion, Nistor, Samuilă şi Petru. Lumea le zicea .Boierii”. Nelu făcuse frontul de Răsărit, era cel mai mare, văzuse în ce hal trăiau ruşii. Petru era cel mai mic. Prin toamna-iarna lui ‘47, cînd devenise clar că urmau să fie arestaţi, Ion, Nistor şi Petru au fugit în pădure şi i s-au alăturat colonelului Uţă. Samuilă a rămas în Domaşnea şi-i ajuta. I-am cunoscut pe toţi.

R.G.: La momentul alegerilor din 1946, Ion şi Nistor erau

deja căsătoriţi. Ion avea un băiat şi o fată, Nistor era tatăl a două fete. Ce au făcut „Boierii” şi ortacii din jurul lor după dispariţia lui Uţă? Potrivit informaţiilor, grupul avea să fie infiltrat destul de repede, pînă-n martie 1949.

N.C.: După Borlovenii Noi, Ion rămăsese cu Nistor şi Petru, cu Gheorghe Cristescu, Petru Românu, Nicolae Lalescu, Stelian Berbe- caru, Ion Izbaşa zis „Daba”, Horia Izbaşa şi Nistor Armaş zis „Gîrbin”. Pe ei mi-i amintesc. Berbecaru venise de prin părţile Buzăului, cei doi Izbaşa erau din Cănicea, restul fiind din Domaşnea şi Cornereva. Da, au fost infiltraţi şi s-au confruntat cu încercuiri. Prin martie, pe o zăpadă de pomină, au fost împuşcaţi Horia Izbaşa şi Nistor Armaş.

R.G.: Asta s-a întîmplat în dimineaţa de 7 martie 1949. Cei doi au căzut într-o ambuscadă a trupelor de Securitate. Viscolise ore-n şir. Izbaşa a fost împuşcat mortal în urma schimbului de focuri. Grav

rănit, Armaş a reuşit totuşi să scape într-o primă fază, fiind împuşcat mortal cîteva ore mai tîrziu în condiţii încă neelucidate. Se prea poate să-l fi lichidat un localnic care colabora cu Securitatea, ceva zvonuri au tot circulat. La fel ca în multe alte cazuri, misterul continuă să persiste întrucît nu a mai supravieţuit nimeni care să povestească. Cum a murit Ion Duicu?

N.C.: Iarna dintre ‘49 şi ‘50 s-a dovedit grea din toate punctele de vedere, dincolo de faptul că nu pot exista ierni uşoare atunci cînd lupţi pe munte. Iarna era testul suprem. încă din octombrie autorităţile impuseseră o

nouă măsură ce viza distrugerea partizanilor: toţi muntenii erau obligaţi să-şi părăsească sălaşele pe durata sezonului rece. Uşile şi ferestrele au fost scoase din ţîţîni. Interzicîndu-le sătenilor să mai urce la munte, urmăreau să-i lase pe ai noştri fără adăposturi şi posibilităţi de alimentare. întregul an 1949 fusese extrem de dificil, un an blestemat... mulţi ortaci muriseră, printre ei nume sonore, alţii căzuseră prinşi, prin sate se făceau arestări, turnătorii se-nmulţiseră. Securiştii erau foarte prezenţi iernile, că lăsai urme iar alimentarea devenea aproape imposibilă în unele situaţii. Veneau mulţi, aveau cîini dresaţi, angajau pădurarii lor. Pîndeau cea mai mică greşeală ca să te distrugă.

Ortacii îşi săpaseră bordeiul pe undeva prin pădurea Mărăzdi- nului de lîngă Domaşnea, un codru vechi de fag. Două iude – Elena Popa şi Mihai Românu – au prins de veste şi au informat Securitatea, dar nici turnătorii nu ştiau locaţia exactă. Pînă la urmă bordeiul a fost descoperit de un pădurar, tot om de-al Securităţii, care a găsit urme în apropierea izvorului, s-a ascuns şi a pîndit ce se întîmpla. Partizanii deviaseră izvorul prin bordei, era esenţial să aibă apa aproape. Tot în izvorul ăla îşi făceau nevoile şi murdăria se ducea la vale. Pădurarul a înţeles imediat situaţia.

R.G.: Aţi pomenit un anume Mihai Românu. Era rudă cu ortacul Petru Românu, nu?

N.C.: Neamuri erau, aşa-i, neamuri îndepărtate. Securitatea i-a plătit trădarea cu vîrf şi îndesat, că de unde era sărac lipit pămîntului, în primăvară urma să-şi

cumpere vreo 60 de oi.

R.G.: Cum a fost anihilată gruparea din jurul fraţilor Duicu?

N.C.: La 30 ianuarie 1950, înainte să se crape de ziuă, o companie de Securitate şi mai multe efective de Miliţie au înconjurat bordeiul, trupele fiind călăuzite de pădurarul cu pricina. Asaltul a început prin aruncarea mai multor grenade. A urmat un schimb de focuri din care au mai putut scăpa doar Nistor şi Stelică Berbecaru. Nelu şi Cristescu au murit în luptă, eroic, în timp ce Petru Duicu, Lalescu şi Petru Românu au căzut arestaţi. Nistor mi-a povestit ce s-a întîmplat, cînd m-am alăturat definitiv grupării, iar alte detalii le-am aflat de la Petru Duicu, dar asta peste ani şi ani, după ce ne-am eliberat din închisori. Cînd şi-au dat seama că fuseseră înconjuraţi era deja prea tîrziu. Grenadele cutremurau bordeiul. Erau pe jumătate dezbrăcaţi, luaţi direct din somn. Petru Duicu a încercat să se sinucidă, noroc că Românu a fost pe fază şi a reuşit să-l oprească.

Ştiind prea bine că aveau şanse infime să rămînă în viaţă, Nelu şi Cristescu au ieşit primii, hotărîţi să scape sau să piară-n luptă, ceea ce s-a şi întîmplat. Curajul lor nebunesc i-a derutat pe securişti, numai aşa Nistor şi Stelică au reuşit să răzbată, la fel de eroic, ieşind imediat după moartea celor doi şi aruncîndu-se la vale, printre securişti şi troiene, că viscolise în zilele alea. Au deschis focul la nimereală şi au fugit în picioarele goale, cu gloanţele vîjîindu-le pe la urechi. A fost o adevărată minune că au rămas teferi. Depărtîndu-se în josul povîr-

nişului, ajunseseră deja într-o poziţie favorabilă, pentru că securiştii

erau nevoiţi să se salte niţel ca să poată trage după ei, expunîndu-se. Pădurea colcăia de uniforme şi cîini dresaţi. Era frigul de pe lume.

Degeraţi şi uzi din cap pînă-n picioare, cei doi au înotat kilometri prin zăpezi, pînă la gospodăria lui moş Marian din Cornereva, vechi om de încredere al organizaţiei, care i-a adăpostit în pofida uriaşelor riscuri. Neascultînd sfatul lui Nistor, care-i zisese să folosească apă rece, Stelică şi-a băgat picioarele în apă caldă. Bietul de el îşi va pierde toate degetele, i se vor usca unul cîte unul. Va fi arestat la Cornereva, în primăvara lui ’50. Ajunsese de se tîra în genunchi şi pe coate, nu mai putea merge, darămite să fugă de securişti. Va fi judecat în lotul celor din Rusca Teregovei, condamnat la moarte şi executat în 1952, alături de mai mulţi ruscani. Stelică avea în jur de 35 de ani, l-am cunoscut bine.

Securiştii au legat pe pari cadavrele lui Nelu Duicu şi Gheorghe Cristescu, ca pe nişte oi sacrificate, le-au coborît în Domaşnea şi le-au aruncat pe jumătate dezbrăcate în faţa Primăriei. Comuniştii din sat dădeau cu piciorele în trupuri, le batjocoreau în fel şi chip. Au rămas expuse timp de două zile, apoi nu se ştie ce s-a întîmplat cu ele. Izbiţi cu patul armelor, Petru Duicu, Lalescu şi Petru Românu au fost schingiuiţi ca vai de sufletele lor. După ce i-au desfigurat în bătaie, i-au legat pe pari şi i-au purtat prin Domaşnea ca să-i înspăimînte pe oameni. Urmau torturile de lă Securitatea Lugoj şi Securitatea

Timişoara. Petru Duicu a încercat să se sinucidă şi în perioada anchetelor, a vrut să se spînzure, da uite că i-a dat Dumnezeu şi zile, şi putere să le ducă pe toate. A ajuns în puşcărie şi pînă la urmă s-a eliberat. Prin primăvară, cînd se-ndreptase vremea, Dumitru Işfanuţ şi alţi cîţiva ortaci au răpit-o pe trădătoarea Elena Popa, au dus-o în pădure şi au împuşcat-o. Mihai Românu a reuşit să scape de glonţ. A stat băgat la cutie şi a fost păzit bine.

R.G.: în tuşe groase, acesta e climatul în care, forţat de împrejurări, veţi lua şi dumneavoastră calea muntelui. Cum s-a întîmplat?

N.C.: Dragul meu, vremurile erau din cele mai tulburi. Devenise foarte dificil să te strecori spre munte. Aveam trasee ştiute numai de mine, o tăiam direct prin pădure şi mă-ntîlneam cu ortacii în locurile stabilite. Asta am făcut timp de doi ani. îi aprovizionam cu haine şi de-ale gurii, le spuneam tot ce aflam despre poziţiile trupelor şi le duceam scrisorile către diverşi oameni de încredere. Uneori mesajele erau scrise, alteori le transmiteam verbal. Cel mai dificil era să ies din sat fără să fiu luat la ochi, dar m-am descurcat într-un fel sau altul. Tata fusese arestat, familia era bănuită că menţinea legături cu partizanii. Prin împrejurimile Titerleştiului mişunau tot felul de feţe noi, adică securişti travestiţi în haine ţărăneşti, turnători şi pădurari plătiţi să raporteze orice mişcare suspectă. Nici comuniştii locului nu se lăsau mai prejos. Pădurarii erau extrem de periculoşi fiindcă se putea întîmpla să-ţi ia urma sau să dea peste bordeie şi ascunzători, doar ţi-am relatat ce au păţit Ion Duicu şi ai

săi. Trebuia să fiu atent la fiece pas. Asta era situaţia în toată regiunea muntoasă a Mehedin- ţiului şi a Banatului.

în iulie 1950, ducîndu-mă la Muntele Olanu, Nistor Duicu, Ion Caraibot zis „Ciovică" şi Dumitru Mutaşcu mi-au dat o scrisoare şi m-au însărcinat să i-o înmînez lui Ion Avram din comuna Sacu. Menţionez că-l mai vizitasem de cîteva ori în scopuri similare, îl cunoşteam foarte bine. înainte vreme fruntaş şi deputat al PNŢ-Maniu, Avram deţinuse peste o sută de iugăre de pămînt pînă să-i confişte comuniştii proprietăţile. Era om cu şcoală, temeinic instruit, fidelitatea lui nu putea fi pusă la îndoială. Ne susţinea cu toate cele, ajutase organizaţia Uţă încă de la începuturile retragerii în munţi. El şi colonelul se cunoscuseră în urmă cu mulţi ani. Deseori i-am dus scrisori şi unui fost maior din Baia de Aramă, Constantin lonescu îl chema, noi îi ziceam Costache. Şi el se numărase printre primii susţinători.

Ajuns la Sacu, Ion Avram m-a băgat repede în casă, că era ziuă şi nu trebuia să mă vadă lumea. I-am dat biletul şi i-am zis:

- Nea Ioane, dacă m-ofi văzut careva şi te-ntreabă ce caut la mata, spune-i c-am venit să cumpăr nişte porumb.

N-a durat mult, după vreo 6-7 minute am auzit cum lătrau cîinii a om. Pe mine mă cunoşteau, stătuseră potoliţi. Nea Ion a ieşit în curte să vadă despre ce era vorba şi a dat nas în nas cu doi miliţieni. Poate că m-or fi urmărit fără să bag de seamă, cine ştie, poate că era casa supravegheată sau poate că m-o fi văzut vreun turnător,

nu ştiu, n-am putut afla, dar cred că locaţia era pusă sub supraveghere. Cert e că eu îi interesam cel mai mult. întrebat dacă se afla o persoană străină în casă, Avram nu a avut cum să nege şi a trebuit să-i aducă la mine. Erau vizibil obosiţi şi puţeau a transpiraţie, cine ştie prin ce hîrtoape umblaseră în ultimele zile. Deşi am fost luaţi prin surprindere, nu ne-am pierdut cumpătul, ştiam că dacă te pierzi cu firea comiţi greşeli şi cazi din lac în puţ. Miliţienii mi-au cerut să mă legitimez, s-au uitat pe rînd la buletin iar unul dintre ei m-a anunţat că trebuie să-i însoţesc pînă la postul de Miliţie ca să dau o declaraţie scrisă. Am încuviinţat, ce mai puteam face? Ştiam că mă aflam pe muchie de cuţit, credeam că se terminase cu mine. Singurul lucru bun era că-i înmînasem scrisoarea lui Avram, care reuşise s-o facă dispărută.

- *Tatăl dumitale unde e?,* m-a luat la descusut miliţianul care mă anunţase că trebuie să dau o declaraţie.

în timpul ăsta ne deplasam prin Sacu spre postul de Miliţie. Mă flancau îndeaproape.

- *E arestat.*

Le-am zis-o pe faţă, n-avea rost să ascund situaţia. La post m-ar fi verificat, aflau oricum şi pe urmă o dădeau în alte alea.

- *Unde-i arestat?*
- *La Craiova, aşa ştiu.*

în realitate nu ştiam unde e, familia nu aflase nimic. Ulterior ne va spune că fusese ţinut administrativ la Poarta Albă.

- Şi n-ai vrea să te-ntîlneşti cu taică-tău, ce zici?, a continuat ăla.

- Da cum să nu vreau?

îţi dai seama, nu-i puteam răspunde că nu, nu vreau să-l văd pe taică-meu.

- Atunci nu te mai ducem la post, te ducem direct la Craiova. Mergem să te întîlneşti cu taică-tău!

Şi într-adevăr, m-au tras de mînă către halta din Sacu, nu mai mergeam spre postul de Miliţie. Atunci mi-a fost cît se poate de limpede că voiau să mă ducă direct în arestul Securităţii. Pesemne că, văzîndu-mă atît de tînăr, credeau că eram naiv sau că nu mă prea ducea capul. Numai la tata nu mergeam noi. Oi fi fost tînăr, dar nu eram deloc prost, cei care mă trimiteau îmi făcuseră o oarecare instrucţie. Mi-era clar că miliţienii ştiau destule despre situaţia reală şi că reţinerea nu se putea datora decît relaţiilor mele şi ale familiei cu partizanii. Am rămas liniştit la suprafaţă cu toate că în mine se dezlănţuise furtuna, mă consumam teribil căutînd o soluţie salva-

toare. De cîteva ori am fost cit pe ce să-i împing pe-ăia şi s-o rup la fugă, oricum erau rupţi de oboseală, însă aveau arme şi ne aflam în spaţiu deschis, fără posibilităţi de acoperire. Strada era lungă, lungă, casele erau lipite una

de alta, dacă trăgeau n-aş fi ajuns prea departe. Ne aflam chiar în mijlocul comunei, ziua-n amiaza mare, şansele de reuşită ar fi fost mult prea reduse, fie că trăgeau, fie că nu trăgeau.

în haltă am zăbovit ceva, acolo mi-a încolţit în minte planul evadării. Ştiam că dacă intram în mîinile securiştilor soarta mi-ar fi fost pecetluită, aşa că mi-am făcut toate socotelile. Primul tren personal către Craiova a ajuns pe la orele 14.00-15.00, nu mai reţin exact. După ce m-au băgat în compartiment, unul dintre miliţieni mi-a zis:

- Mă băiatule, tu nu eşti arestat, dar n-ai voie să părăseşti compartimentul fără aprobarea noastră.

- *Da, domnule, am înţeles.*

Păstram aparenţa tînărului prostuţ, asta m-a ajutat tare mult. Ei s-au aşezat pe o banchetă, eu pe cealaltă. Cunoşteam foarte bine traseul căii ferate către Băile Herculane, ştiam că de la Teregova spre Poarta, trenul urcă printr-o vale şi trebuie să-şi reducă viteza, că în vremurile alea erau locomotive cu abur. Tolănit în colţul dinspre geam al banchetei, unul dintre miliţieni cucăia, abia dacă îşi mai putea ţine ochii deschişi. I-am zis celuilalt, cînd am văzut că începuserăm urcuşul:

- *Domnu, trebuie să mă duc la toaletă.*

- *Du-te.*

Altceva nici n-am aşteptat, m-am săltat şi-am luat-o din loc pe culoar. Miliţianul s-a ridicat şi m-a urmat

îndeaproape, l-am văzut cu coada ochiului, însă nu mai putea face nimic ca să mă oprească.

Mi-am grăbit pasul. Cînd am ajuns la capătul vagonului, în loc să pun mîna pe clanţa de la toaletă, am deschis cealaltă uşă cu o lovitură de picior şi m-am aruncat din tren. Bineînţeles că am ţinut cont de felul cum trebuie să sar ca să nu mă bage sub roţi. M-am lovit pe la coate, pe la genunchi, că erau mărăcini şi bolovani, dar dus am fost. La puţin timp am auzit scrîşnetul roţilor pe şine. Miliţianul trăsese semnalul de alarmă, însă totul a fost în zadar, nu mă mai puteau prinde. Erau tufişuri, copaci, am dispărut imediat. Peste ceva timp am aflat că locul acela se numeşte Valea lui Ban.

Am fugit pînă cînd m-am simţit în siguranţă şi am aşteptat căderea întunericului. Eram surescitat, nu ştiam ce se va întîmpla cu viaţa mea. Am mers întreaga noapte şi am ajuns la Muntele Olanu cînd se crăpa de ziuă. Dumitru Mutaşcu, Nistor Duicu şi Ion Caraibot mă aşteptau, aşa conveniserăm. Au apreciat atît modul în care acţionasem, cît şi felul în care interpretasem reţinerea, se vedea că nu stătusem degeaba pe lîngă ei, însă noua situaţie ridica o serie de probleme.

- *Acum ce facem cu tine, măi băiatule?,* m-a întrebat Fus.

Ştiam la fel de bine ca ei că aş fi fost arestat dacă m-aş fi întors acasă. Văzîndu-i îngînduraţi, le-am spus:

- *Măi, dacă vreţi să fac asta, mă duc şi le zic că m-am*

pierdut cu firea, că m-a apucat frica şi de-aia am sărit din tren. O fac în continuare pe prostul... cît să mă ţină pe arest? Ştiţi că-s de încredere, nu le voi spune nimic.

Şi-atunci ortacii mi-au explicat cum vedeau problema. Chiar dacă miliţienii nu mă arestaseră ca la carte erau şanse minore ca evadarea mea să treacă drept un teribilism adolescentin. N-aş fi fost primul arestat fără vină. Nu-i vorbă, ei se încredeau în fidelitatea

mea, însă trecuseră prin multe nenorociri şi erau convinşi că torturile Securităţii puteau dezlega limba oricărui muritor. Fus mi-a zis:

- *Măi Nicolae, ce rezolvăm dacă te schingiuiesc animalele alea pînă dai nume şi bagi oameni în puşcărie? Da'şi dacă te luăm cu noi şi te-m- puşcă securiştii, cum ne-om mai uita în ochii lui taică-tău? Ce-o să-i spunem cînd s-o elibera şi ne-o întreba de ce te-am trimis la moarte?*

îl respectau enorm pe tata, voiau să aleagă cea mai potrivită soluţie. Oricum, deciziile de genul ăsta nu se puteau lua numai de către aceşti trei membri ai grupării şi a trebuit să aştept încă vreo trei zile pînă cînd s-au reunit toţi partizanii, pentru că întîlnirile nu erau posibile oricînd, oriunde. Fiecare nou venit avea nevoie de acceptul tuturor ortacilor. în iulie 1950 în organizaţie activau următorii: Işfanuţ Dumitru zis „Sfîrloagă", Nistor Duicu zis „Boieru", Mutaşcu Dumitru zis „Fus", Ion Caraibot zis „Ciovică", Gheorghe Serăngău şi lancu Baderca. S-au sfătuit cît s-au sfătuit şi pînă la urmă mi-au dat de ales: fie

mă alăturam lor cu arma în mină, fie mă întorceam şi mă predam, dar în acest din urmă caz trebuia să întrerup orice legătură cu organizaţia, fiindcă riscau să cadă prinşi din cauza mea. Nu exista cale de mijloc.

Evident că doream să mă alătur grupării, încă de la prima întîl- nire cu ei îmi pusesem în cap să devin partizan dacă situaţia din ţară nu se îndrepta. Cînd le-am zis asta li se citea bucuria pe feţe. Am rostit jurămîntul, m-am legat să apăr secretele şi să-i pedepsesc pe trădători cu moartea. Atunci am devenit oficial partizan. M-au îmbrăţişat şi m-au sărutat pe amîndoi obrajii ca pe fratele lor. A fost un moment foarte emoţionant pentru mine. După ani de zile, cînd mi-am consultat dosarul de la CNSAS, am observat că turnătorii din Titerleşti se dovediseră eficienţi: securiştii aflaseră încă din luna

august că mă alăturasem luptătorilor din munţi. Mama mi-a înţeles situaţia şi nu a încercat să mă facă să-mi schimb hotărîrea. Nu voi uita niciodată cum m-a îmbrăţişat şi mi-a zis, cu ochii şiroind de lacrimi:

- Tu pleci, dragul mamei, şi poate că vei scăpa cu viaţă, că eşti tînăr şi sprinten de gleznă, dar nu uita că noi rămînem în mîinile lor...

Aşa era. întreaga familie fusese pusă sub supraveghere după ce-l arestaseră pe tata. Am lăsat-o cu inima grea. Ea, surorile şi fratele vor munci din greu ca să ţină gospodăria. A murit peste doi ani, măcinată de griji şi suferinţe.

Primele trei luni petrecute pe munte au fost oarecum

liniştite. în general m-am ocupat cu ce făcusem şi pînă atunci: păstram contactul cu oamenii de încredere, procuram alimente şi transmiteam mesaje. Stăteam mult în pădure, am ajutat la construirea bordeiului pentru iarnă şi aveam grijă de tabără. La început am folosit un pistol-auto- mat Oriţa. Eram bun trăgător. Fiind cel mai tînăr dintre ei, ortacii se-nţeleseseră să mă protejeze. Pe cît posibil, încercau să mă ţină departe de acţiunile periculoase, dar mai toate presupuneau riscuri. Regulile erau aceleaşi de pe vremea colonelului Uţă. Prelucrat de ei, mi-am ales doi turnători pe care, dacă aş fi fost capturat, i-aş fi tras după mine în anchetă, insistînd că ne-ar fi „colaboratori”. M-au învăţat să folosesc la foc numai lemn bătrîn de fag şi fără coajă, că cel mai mult fum îl scoate coaja. Am tot repetat pînă am învăţat să cînt la perfecţie ca huhurezul, ghionoaia şi alte vieţuitoare ale codrilor. Foloseam tot felul de semnale de-astea. Cîntînd ziua ca păsările de noapte, pentru noi era clar cine dădea semnalul, în timp ce securiştii nu s-ar fi putut prinde niciodată de chestiile astea.

R.G.: Cînd aţi participat la prima confruntare cu Securitatea?

N.C.: în seara de 1 noiembrie 1950, era într-o marţi, am pornit cu Dumitru Işfanuţ spre Domaşnea, satul lui natal. Dăduse frigul, ploua mărunt de vreo două-trei zile. Plănuiam să facem ultimul transport de alimente pentru iarnă, că la munte zăpezile cad încă de timpuriu şi după aia nu ne mai puteam deplasa. Avînd greutăţi de cărat ne-am dus călări. De cai făcusem rost în urmă cu o

săptămînă-două, pe al lui Sfîrloagă îl prinsesem pe izlaz şi era bătrîior, se mişca destul de greoi. Pe al meu l-am luat într-o noapte din grajdul unui cetăţean din Cornereva, Suroni îl chema. Nu l-am furat, îl cunoşteam pe om şi mi l-ar fi împrumutat, însă m-am gîndit că cel mai bine era să nu ştie nimic. N-aveam nici cea mai vagă idee despre ce urma să se întîmple cu mine şi dacă ar fi recunoscut că îmi dăduse calul l-ar fi arestat cu siguranţă. Nu l-am anunţat tocmai ca să-l protejez. Era un cal sur, tînăr, destul de năbădăios. îi lipsea o potcoavă la piciorul din stingă spate şi l-am potcovit noi pe munte cu nişte cuie de şindrilă. Cînd călca, sucea un pic copita aia şi urma rămînea puţin ştearsă într-o parte.

Era beznă cînd am ajuns lîngă Domaşnea. Ne-am lăsat caii într-un sălaş, ne-am îngrijit să aibă fin şi ne-am furişat spre sat, luîn- du-ne toate măsurile de precauţie întrucît ştiam că întreaga zonă era înţesată de trupe de Securitate, Armată şi Miliţie. Doar Sfîrloagă îl cunoştea pe proprietarul sălaşului, eu îl mai însoţisem o singură dată la Domaşnea. Trebuia să luăm legătura cu Lena, nevasta lui, dar, fiind mult prea riscant să ne strecurăm pînă în centrul satului, acolo unde locuia familia lui Işfanuţ, ne-am dus la Gheorghe Badiu, un tînăr care avea casă mai pe la margine. Era rudă cu Sfîrloagă şi se număra printre susţinătorii organizaţiei. Işfanuţ s-a înţeles cu el să o anunţe pe Lena să aducă proviziile aici, în casa lui, iar noi urma să revenim şi
să le luăm în noaptea următoare. Auzind că voiam să cărăm la munte o cantitate atît de mare de alimente,

Badiu l-a întrebat:

- *Mătuşoniule,* aşa-i zicea, fiindcă Işfanuţ avea de-acum o vîrstă, *dar cum veţi transporta numai voi doi toată greutatea asta?*

- *Ne descurcăm, măi băiatule. Am venit cu doi cai.*

Din vorbă-n vorbă i-a zis şi că-i lăsaserăm la sălaşul cutare al lui cutare. A fost o mare greşeală că i-a dezvăluit informaţiile asta, vei vedea de ce. N-am stat deloc mult la Badiu şi în niciun caz n-am fi rămas acolo peste noapte, asta ar fi fost total exclus. Zona era foarte periculoasă şi nici nu voiam să-i facem probleme inutile, că iscoadele Securităţii pîndeau peste tot. Ne-am întors la sălaş şi ne-am decis să ne afundăm în pădure, deşi era frig şi umezeală, urmînd să revenim a doua seară. în timp ce Sfîrloagă a pus repede şaua, a încălecat şi a dispărut în beznă, am întîmpinat unele greutăţi cu armăsarul meu nărăvaş, care-şi umfla burta ori de cîte ori încercam să-i strîng curelele de la şa. Mi-a luat 3-4 minute să rezolv, însă după aia nu l-am mai putut găsi pe Işfanuţ, se îndepărtase fără să-şi dea seama, că nu-i ţinusem urma. Problema n-a fost asta, ştiam că în seara următoare ne-am fi întîlnit la acelaşi sălaş, că doar am stabilit să ne întoarcem la Domaşnea, însă toată mîncarea rămăsese în raniţa lui, iar eu nu mîncasem nimic toată ziua. Ne zisese Badiu să ne pună la masă dar l-am refuzat, ştiind că aveam hrană cu noi. Mi-au chiorăit maţele întreaga noapte şi toată ziua următoare. Burniţa, frigul era pătrunzător. De-acum mirosea a iarnă. M-am adăpostit în

pădure pe sub fagii bătrîni şi am aşteptat să se facă seară. La sălaş l-am regăsit pe Sfîrloagă şi i-am reproşat că plecase fără mine.

- îmi pare rău, măi Nicolae, da am fost ferm convins că erai în spatele meu. Degeaba te-am căutat după aia.

Ca un făcut, nu mi-am potolit foamea nici atunci, am zis să mănînc la Badiu, că oricum ajungeam repede, măcar nu mai stăteam în noroi şi-n frig. Acolo l-am găsit şi pe Meilă zis „Caleaua", care era fierar de meserie şi cocheta cu ideea de a se alătura grupării. Sfîr- loagă s-a bucurat cînd a auzit, Meilă era de toată nădejdea şi ne-ar fi prins bine unul ca el. Atunci venise doar să vorbim, intenţiona să ia o decizie pînă-n primăvară, cînd se mai îndrepta vremea. Badiu ne-a informat că nu putuse să ia legătura cu Lena, întrucît casa era păzită zi şi noapte, dar că vorbise cu Anastasia Benghia să ne aducă o parte din alimente. Era vorba de o femeie în vîrstă, noi îi spuneam „Staşia". Fusese soţia lui Gheorghe Urdăreanu, cel care luptase sub Uţă şi-apoi murise la Pietrele Albe. O respectam şi o consideram un fel de mamă a noastră pentru că ajutase gruparea încă de la începuturi şi continua să o facă în ciuda persecuţiilor la care o supunea Securitatea.

La un moment dat s-au auzit ciocănituri în oblonul ferestrei. Ajunsese Staşia, Badiu s-a grăbit s-o bage în casă. înainte să-i deschidă uşa, Meilă a intrat în camera alăturată ca să nu-l vadă bătrîna, că nu ştiam ce urma să ne rezerve viitorul, cel mai bine era să fim prevăzători. Că ne vedea pe mine şi pe Işfănuţ nu era o problemă, pe el îl

ştia de ani de zile iar eu o mai întîlnisem o dată, într-o conjunctură similară. Staşa adusese puţine alimente în comparaţie cu aşteptările noastre, ceea ce însemna că eram nevoiţi să mai facem un drum sau mai multe pe la diverşi oameni şi asta într-un viitor foarte apropiat, cit încă ne mai puteam asigura strictul necesar.

- *Nicolae, hai vin la mama că te descalţ eu,* mi-a zis, văzînd că nu reuşeam să-mi scot ciorapii care erau atît de uzi că mi se lipiseră de picioare.

I-am făcut semn că nu era nevoie, spunîndu-i că o să-i scot puţin mai încolo. M-am adresat cu *„mamă Staţia”,* aşa-i ziceau toţi ortacii. Voiam să mă trag lîngă sobă, eventual să-mi scot şi puloverul de lînă. Abia ce-mi lepădasem opincile, eram ud din cap pînă-n picioare şi înfometat ca un lup.

- *Lasă puloveru pe tine, ţucu-te mama, c-aşa se usucă cel mai repede,* m-a sfătuit.

Staşia avea ochii înlăcrimaţi şi glasul sugrumat. M-a durut s-o văd atît de tristă, însă n-am dat atenţie la asta. Ştiam că suferise enorm în ultimii ani, numai în sufletul ei să nu fi fost. Parcă o văd cum îi jucau lacrimile în ochi. Nu a rămas mult, cînd a plecat ne-a sărutat pe toţi ca Iuda pe Hristos. Da, măi băiatule, Staşia ne vînduse, de-aia nu se mai oprea din lăcrimat! Fusese supusă unor presiuni permanente şi pînă la urmă securiştii şi-au atins ţelul, colabora cu ei. Nu ne mai sărutase înainte, dar nici asta nu ni s-a părut ciudat. Nimeni n-a dat vreo importanţă gestului. Urma să fim luaţi ca din oală.

Meilă revenise în cameră şi vorbeam de-ale noastre în timp ce mîncarea fierbea pe plita sobei. Era cald, abia ce mi se dezmorţeau oasele. Urma să-mi potolesc foamea, să ne uscăm cît de cît şi s-o luăm din loc spre pădure. îmi lăsasem sacul de merinde jos că era incomod să-l car tot timpul, mă durea umărul drept. Stăteam pe un scăunel şi-mi ţineam pistolul-automat pe genunchi. Totul părea în ordine, nimic nu ne-a stîrnit vreo bănuială. N-au trecut nici 5 minute de cînd plecase bătrîna şi s-a auzit un foc de pistol – poc! M-am uitat lung la Işfanuţ şi i-am zis:

- *Nea Dumitre, pin aici ne-o fu!*

Era evident că fuseserăm vînduţi şi că ne aflam în mijlocul unei încercuiri organizate. Din aşa ceva nu prea puteai scăpa cu viaţa-n tine. Imediat după ce-am zis asta o rafală de mitralieră a spulberat fereastra şi a spart lampa, stingînd-o. întuneric beznă. Gloanţele ne-au vîjîit pe lîngă urechi, s-au înfipt în pereţi sau au ricoşat din diverse obiecte. Se dezlănţuise o adevărată furtună de fier şi foc. Era iadul pe pămînt. Eu şi Sfîrloagă ne-am aruncat în cuină, aşa-i spun bănăţenii odăii sau holului micuţ care dă spre curte. Uşa era întredeschisă, se zgîlţîia puternic sub tirul constant. Ne-am alipit de pereţi, el de-o parte, eu de cealaltă parte a uşii. Ne situam într-un unghi în care nu puteam fi loviţi. Rafalele ne asurziseră. Securiştii trăgeau cîte cinci-şase rachete de semnalizare care se deschideau simultan deasupra casei, luminau zona ca să ne taie orice posibilitate de fugă. Erau scene de război. La un moment dat, Sfîrloagă s-a apropiat de uşă, şi-a dat părul pe spate cu mîna stingă, că-i

crescuse, se temea să nu-i vină-n ochi, şi mi-a strigat:

- *Eu ies, Nicolae. Lasă să mor eu primul!*

I-am strigat să mă aştepte, că-mi lăsasem dincolo sacul de merinde. în el aveam cîteva încărcătoare de pistol-automat, grenade, medicamente şi diverse alte lucruri de care nu voiam să mă despart. Rămăsese undeva pe lîngă scăunelul pe care stătusem. Cînd m-am întors să-l iau am auzit o explozie puternică. Işfanuţ azvîrlise grenada şi-apoi se aruncase prin golul uşii.

Badiu şi Meilă stăteau întinşi pe burtă, vii şi nevătămaţi, dar erau de-a dreptul îngroziţi. N-am înţeles ce ziceau. Luminile rachetelor pătrundeau în odaie. M-am tîrît pe coate şi pe genunchi, mi-am luat sacul de merinde şi am revenit în cuină. Rafalele crescuseră în intensitate, ciuruiau totul în jur. Eram doar în ciorapi şi fără cojoc,

că nu mi-a mai stat mintea la de-astea. Nici căciula n-am luat-o, bine că nu-mi scosesem puloverul. M-am postat lingă uşă, am pregătit o grenadă şi am aşteptat vreo 4-5 minute pînă s-o arunc. Nu ştiam unde se ascunsese Sfîrloagă şi exista riscul să-l spulber. Partizanii cu experienţă mă învăţaseră că, dacă pici în situaţii de-astea, înconjurat în case sau mai ştiu eu pe unde, cel mai bine e să arunci una-două grenade şi să încerci să te strecori imediat după explozii, ca să profiţi de frica şi deruta securiştilor. Asta făcuse Işfanuţ. Asta am făcut şi eu, cînd am văzut că împuşcăturile se concentraseră într-o altă direcţie, apoi m-am aruncat pe uşă. în cădere m-am izbit cu pieptul de una din treptele de piatră – erau vreo trei-

patru, uitasem cu desăvîrşire de ele. Fiind plin de adrenalină, atunci nu mi-a păsat, m-am săltat, am deschis focul în direcţia din care văzusem că se trăgea şi am căutat un loc mai adăpostit, dar mult timp după aceea am avut nişte dureri îngrozitoare.

Se trăgea în permanenţă. Securiştii nu aveau o ţină anume, încercau să ne intimideze. Spre deosebire de mine, care eram pentru a doua oară în ograda aia, mă gîndeam că Işfanuţ avea oarece şanse să scape cu viaţă, întrucît era domăşnean şi cunoştea foarte bine împrejurimile. Uneori curtea era luminată mai ceva ca ziua de văpă- ile rachetelor ce se deschideau deasupra casei.

Primul lucru pe care l-am făcut a fost să caut un loc mai retras, unde am scurmat pămîntul cu mîinile şi am îngropat cîteva din lucrurile pe care le aveam la mine, pentru ca securiştii să nu ajungă şi la alte legături ale grupării în cazul în care aş fi căzut arestat. A fost uşor, plouase mult, apoi am bătătorit locul şi, folosind orice denivelare a terenului, m-am ghidat înspre direcţia din care auzeam împuşcături mai puţine, disperat să găsesc o breşă şi să mă salvez din încercuire. Nici eu nu-mi dădeam multe şanse. Către miezul nopţii,
printre rafale de pistoale-automate am auzit strigăte ce răzbateau din faţa casei. Bănuiam că era vorba de gazdă şi de Meilă, dar se trăgea puternic şi n-am desluşit decît o larmă îndepărtată. Abia a doua zi urma să aflu că se tîrîseră pînă-n curte şi urlau:

- Domnilor nu ne omorîţi! Domnilor nu ne omorîţi!

Din momentul ăla rachetele luminoase au fost trase deasupra lor, securiştii crezînd că Badiu şi Meilă erau Sfîrloagă şi cu mine. Am speculat momentul, încercînd să mă furişez spre stînga, de unde observasem că se trăgea mai puţin, însă pînă la urmă m-au simţit şi au deschis focul în forţă, fiind nevoit să bat în retragere şi să caut alte căi.

Trecuse bine de miezul nopţii cînd am auzit împuşcături ce veneau din direcţia sălaşului unde ne lăsaserăm caii. în zona aia securiştii lansau rachete după rachete ca şi cum ar fi urmărit pe cineva. Văpăile lor luminau pînă departe. Aştia-l vînează pe Işfănuţ?, mă-ntrebam, sperînd ca măcar el să scape.

Gospodăria lui Badiu se afla pe o pantă nu întocmai molcomă, ceea ce mă avantaja pînă într-un punct, întrucît, ocupînd poziţii joase, i-aş fi putut nimeri cu uşurinţă pe urmăritori, aceştia fiind nevoiţi să se salte puţin pentru a trage, moment în care s-ar fi expus gloanţelor mele. M-am lăsat în voia pantei şi m-am rostogolit pînă între nişte stive de lemne aflate în spatele casei unui vecin. Acolo am dat cu ochii de un ditamai cîinele flocos, aşa cum au de fel domă- şnenii, care era legat de un coteţ de porci cu finar deasupra. Iniţial m-am temut, crezînd că o să latre, semnalîndu-mi astfel prezenţa, dar sărmanul era mai speriat ca mine. îl amuţiseră împuşcăturile şi grozăvia exploziilor. Nu m-am ascuns în finar, mi-a fost clar că nu va scăpa de vigilenţa securiştilor, doar nu era să treacă pe lîngă el şi să nu-l vadă.

Rafalele se-nteţiseră din nou, acum se trăgea din toate părţile. Reanalizînd rapid situaţia, am ajuns la concluzia că nu aveam şanse de scăpare. Atunci am fost cuprins de o neagră deznădejde. Mă înspăimînta ideea de a cădea viu în mîinile lor, ştiam că ar urma bătăi şi torturi în timpul cărora exista riscul să-mi trădez camarazii şi să-i aduc în faţa plutonului de execuţie. Un partizan prins într-o capcană fără de ieşire, ne învăţase colonelul Uţă, trebuia să moară în luptă sau de propria-i mînă, fie împuşcîndu-se, fie otrăvindu-se. E-adevărat, cel mai onorabil era să mori în luptă, dar dacă mă răneau şi mă capturau viu? Cususem o fiolă de stricnină în guler, la fel ca toţi ceilalţi ortaci, dar cojocul rămăsese în casă şi oricum otrava nu mă încînta. Atunci, pradă disperării, mi-am proptit ţeava pistolului în piept, măi băiatule, şi-am apăsat un pic pe trăgaci, cît să simt la deget şi să nu declanşez glonţul. Am rămas aşa 2-3 minute, faţă-n faţă cu dulăul ăla, undeva la graniţa dintre viaţă şi moarte. Toată scurta mea existenţă mi s-a perindat prin faţa ochilor... copilul fără de griji care fusesem, Uţă vorbindu-le ortacilor, arestarea tatei, lacrimile din ochii mamei... Apoi m-a năpădit revolta şi am hotărît să lupt pînă la ultima suflare, ce-o fi, o fi. N-am putut să-mi iau viaţa, dragul meu. întotdeauna am crezut în Dumnezeu, iar sinuciderea este un păcat de moarte. Mi-am zis că-i mai bine să mor în luptă decît să mor şi pe lumea cealaltă.

Nu apucasem să mă depărtez nici doi metri de coteţ cînd s-au apropiat cîţiva soldaţi din trupele de Securitate. Văzuseră de unde trăsesem ultima oară şi bănuiau că

ajunsesem în perimetrul ăsta. M-am ghemuit exact în locul în care eram, în apropierea unor lemne. Oricum n-aş fi avut timp să fug. Sesizînd fînarul, unul a scos o lanternă şi l-a cercetat cu de-amănuntul, apoi a luminat şi interiorul coteţului. La un moment dat s-a apropiat într-atît, că dacă aş fi întins
mîna i-aş fi pus pistolul la tîmplă. Vorbeau despre mine, credeau că murisem sau că eram rănit. S-au îndepărtat încet, încet, pregătiţi să tragă la orice zgomot.

După prima încercare sortită eşecului, spre dimineaţă am mai încercat de două ori să sparg împresurarea. Ştiam că dacă apuca să se lumineze se termina cu mine, m-ar fi găsit imediat. Prima oară am nimerit din nou în dreptul unor posturi fixe şi m-au respins cu uşurinţă, mare minune că n-am fost lovit. A trebuit să fac alte şi alte ocolişuri, tîrîndu-mă pe coate şi genunchi, folosind orice scobitură sau movilă. Cînd am încercat ultima oară, cred că mai rămăsese cam o oră şi jumătate pînă la ivirea zorilor. Tot furişîndu-mă dintr-o parte-n alta, i-am auzit pe soldaţi strigînd nişte parole: *„1-10! l-10!'* Asta m-a ajutat mult că mi-am dat seama unde erau pilcurile de urmăritori.

într-un final am nimerit chiar între două posturi fixe, ceea ce a fost un adevărat noroc, să-ţi explic de ce: deşi simţiseră cam pe unde eram, n-au putut deschide focul, fiindcă riscau să se împuşte între ei aşa că am tras la nimereală cîteva rafale de pistol-automat, ca să-i ţin la distanţă, am aruncat o grenadă şi-am rupt-o la fugă înainte să-i aud explozia, pentru a specula din plin

momentul. Şi-am alergat, am alergat pînă cînd m-am prăbuşit într-o adîncitură, despre care iniţial am crezut că era o groapă cu var, dar, slavă Domnului, era un drum adîncit de ploi şi de roţile carelor. Pe acolo m-am strecurat ca printr-o tranşee, puteau să tragă cît voiau. Numai cu o grenadă m-ar mai fi putut lichida, dar securiştii nu se pricepeau la de-astea. Ori de cîte ori ajung prin Domaşnea mă uit spre drumeagul ăla, care aproape că a rămas neschimbat, şi-mi amintesc cum goneam spre culmea dealului. Nu m-am oprit decît după ce m-am afundat suficient de mult în pădure, încît să mă simt în siguranţă. Scăpasem cu viaţă, îmi
venea să cînt, să joc! Numai Dumnezeu m-a călăuzit şi m-a salvat, dragul meu, altfel praful şi pulberea s-ar fi ales de mine în noaptea aia. Mare e puterea lui Dumnezeu.

R.G.: Aşadar, prima acţiune periculoasă la care aţi participat a coincis cu prima trădare. Vor urma şi altele, mult mai dureroase. Unde v-aţi dus după aceea? Işfanuţ scăpase din împresurare?

N.C.: Eram ud din cap pînă-n picioare, rămăsesem doar în ciorapi şi-n pulover, n-aveam căciulă. Trebuia să găsesc haine, trebuia să-mi astîmpăr foamea. Nu ştiam nimic despre soarta lui Sfîrloagă. Burniţa, era frig de-a binelea. M-am dus direct la sălaşul lui Ilie Urdăreanu din Cornereva, om de mare nădejde, unde am găsit-o numai pe baba Stana, mamă-sa. Sărmana s-a speriat cînd a dat cu ochii de mine şi a văzut în ce hal arătam. A insistat să intru, să stau oleacă la căldură, dar nici n-am vrut să aud. Era ziua-n amiaza mare, mă temeam de o descindere a

trupelor de Securitate. Am rămas undeva în buza pădurii, ghemuit în spatele unui bolovan, la vreo 60-70 de metri de sălaş, şi am rugat-o să-mi aducă nişte opinci, o haină mai groasă, ciorapi şi ceva de mîncare. Am zăbovit pînă aproape de căderea întunericului şi-apoi am urcat spre izvorul Timişului, am traversat Poiana Ruscăi şi am coborît spre Feneş, pe celălalt versant al muntelui. Cînd s-a luminat ajunsesem prin împrejurimile Feneşului. începuse să ningă mărunt, dar fulgii se topeau de cum atingeau pămîntul. Printre copaci pluteau smocuri de ceaţă.

într-un tîrziu am dibuit în noroi nişte urme proaspete de potcoavă şi am remarcat cu stupoare că una dintre ele semăna leit cu urma puţin ştearsă a calului meu, pe care îl lăsasem lîngă Domaşnea. La-nceput mi-am zis că doar mi se părea, fiindcă nu puteam înţelege cum de ar fi fost posibil să ajungă pînă aici, dar tot văzînd-o m-am

convins că era vorba despre unul şi acelaşi cal. Dar cine era călăreţul? întrebarea asta nu-mi dădea pace. Exista un călăreţ, fireşte, întrucît amprentele potcoavelor erau adîncite iar calul n-ar fi bîntuit singur pe acolo. Mă tot gîndeam la ciudăţenia asta. Am rătăcit urmele pe o culme împădurită, din pricina păturii de frunze moarte, dar mi-a fost clar că se deplasau spre o poiană largă aflată lîngă un deal cu fineţe. „Diavoia" se numea locul. Se lăsase o ceaţă groasă, abia dacă vedeam la trei-patru metri. Pieptul mă durea îngrozitor din pricina treptelor de care m-am izbit după ce plonjasem pe uşa casei lui Badiu. M-a durut săptămîni în şir.

Pînă la urmă am simţit miros de fum din direcţia unei văcăreţe. N-o desluşeam încă, o-nghiţise pîcla, dar ştiam că se afla acolo. Grajdurile şi sălaşele erau pustii din toamnă şi pînă la începutul primăverii, ţi-am zis că autorităţile le interziseseră sătenilor să aibă activităţi de felul ăsta. Dacă nu ţăranii din zonă, atunci cine făcuse focul? Mi-am pregătit pistolul-automat, m-am apropiat tiptil şi m-am uitat printre bîrnele umede. Nu mică mi-a fost bucuria să văd că lîngă foc se afla chiar Işfanuţ, scăpase cu viaţă! Nu prinsese de veste că eram acolo, dar calul m-a simţit numaidecît şi a-nceput să fornăie, să bată din copite. Dîndu-şi seama că cineva îl luase la ochi, Sfirloagă a apucat pistolul şi s-a-ntors într-o fracţiune de secundă, gata să-mi împrăştie creierii. Cînd m-a văzut a tresărit şi i s-au umezit ochii de lacrimi, se uita ca la o fantomă. S-a grăbit să mă strîngă-n braţe:

- *Nicolae, măi băiatule, măi, eram sigur că te-au omorît!*

Nu-i venea să creadă că scăpasem fără să fiu rănit, n-aveam nici măcar o zgîrietură. Am stat lîngă foc şi ne-am povestit peripeţiile. Ieşise din casă la fel de panicat şi dezbrăcat ca mine, decis să răzbească sau să moară. Cunoscînd foarte bine Domaşnea, reuşise

să traverseze printre gloanţe un teren învecinat, care înainte vreme fusese sesionul popii, aşa-i zicea lumea, dar acum aparţinea colectivului. După ce a ieşit din împresurare, s-a strecurat spre sălaşul unde ne lăsaserăm

caii. Securiştii i-au luat imediat urma, că-i arestaseră pe Badiu şi Meilă iar gazda le-a spus locaţia. Mare greşeală făcuse Sfîrloagă cînd i-a divulgat informaţiile astea, ne-a rămas învăţătură de minte. Ştiind că avea cal bătrîn, ortacul a-ncălecat pe al meu, că era tînăr şi sprinten de picior, luînd-o la trap cu securiştii după el. Aşa se explica de ce auzisem împuşcături acolo şi de ce insistaseră atît de mult cu rachetele de semnalizare în direcţia aia. Supăraţi că le-a scăpat, securiştii au luat calul rămas şi au dat foc sălaşului. Era normal ca Işfanuţ să ia calul meu, urmăritorii îi suflau în ceafa şi eu nu aş mai fi ajuns acolo. La momentul ăla credea că fusesem omorît sau arestat.

I-am reproşat că ieşise din casă fără să mă aştepte. Şi-a cerut iertare, chiar crezuse că va muri. Se gîndise că va atrage o parte din urmăritori după el, ceea ce de altfel s-a şi întîmplat, şi că în situaţia asta voi avea mai multe şanse de supravieţuire. Işfanuţ era ultimul om din lume pe care l-aş fi putut bănui de laşitate, supărarea mi-a trecut repede.

- *No, acum ce facem?,* l-am întrebat.

- *Mă Nicolae, la grup nu ne putem duce aşa, dezbrăcaţi şi cu traista goală, că ne facem de tot rîsu! Hai să ne-ntoarcem la Domaşnea, ne procurăm nişte haine, facem rost de provizii şi aflăm ce s-a întîmplat cu adevărat.*

După lăsarea întunericului am revenit la Domaşnea, am ascuns calul şi ne-am strecurat pînă la gospodăria lui Petru Ionescu zis „Armen”, vechi prieten de-al lui

Sfîrloagă şi susţinător al organizaţiei.

Omul ne-a pus la masă şi ne-a dat haine. Ne-a zis că întreaga comună vuia după exploziile şi împuşcăturile de noaptea trecută. Oamenii ne apreciau şi se bucurau că am scăpat neatinşi. Securitatea rămăsese cu buza umflată. Vestea proastă era că Staşia ne trădase. Securiştii o păzeau cu străşnicie, ştiau că mai devreme sau mai tîrziu gruparea va încerca să o pedepsească. Badiu şi Meilă fuseseră arestaţi, urmau să fie condamnaţi la închisoare pentru favorizarea „bandiţilor" din munţi. La împresurare participaseră peste 300 de securişti, miliţieni şi soldaţi revărsaţi din camioane militare cu prelată. Fuseseră dispuşi în trei cercuri concentrice, era o minune că încă respiram. Trupele părăsiseră comuna în cursul zilei.

- *Securiştii ziceau c-aveţi iarba fiarelor, că de-aia nu prinde glonţul în carnea voastră!,* ne-a relatat lonescu.

Dar cea mai importantă informaţie a nopţii a fost că maiorul Zoltan Kling urma să plece peste puţin timp din Teregova spre Băile Herculane. Auzind asta, ne-am grăbit să-i ţinem calea, nu înainte ca Işfănuţ să-l însărcineze pe Armen să trimită vorbă către domăşnenii de încredere ca să ne aducă la el o parte din alimentele de care aveam nevoie pentru iarnă. Intenţionam să le luăm mai tîrziu. Uciderea lui Kling ar fi însemnat o mare lovitură, era vechiul nostru duşman de moarte. După o noapte de pomină se cuvenea să executăm un securist de frunte.

Am ieşit din Domaşnea şi ne-am postat pe marginea drumului ce venea dinspre Teregova. N-am rămas în

spaţiu deschis, ne-am băgat după o stîncă uriaşă ce se află în apropierea locului în care nu demult a fost înălţată o troiţă în memoria partizanilor care au luptat la Pietrele Albe, cred că e cea mai înaltă troiţă din România. Stînca asta e la vreo 15-16 metri de drum. Nu a durat mult pînă cînd am

sesizat farurile GAZ-ului. Pe vremea aia erau puţine maşini şi-abia dacă le vedeai prin munţi, treceau la intervale mari de timp. Cred că în jeep erau trei sau patru securişti, le-am întrezărit umbrele. Cînd au ajuns în dreptul nostru, Işfanuţ a aruncat o grenadă anti-tanc pe plafonul GAZ-ului, iar eu am apăsat trăgaciul pistolului-automat cu intenţia de a descărca toate cele 32 de gloanţe ale încărcătorului. Deşi i-am auzit zgomotul cînd s-a izbit de tablă, grenada nu a explodat. Ca un făcut, nici arma mea nu a luat foc, n-am putut trage! Auzind şi ei zgomotul, că doar grenada le căzuse chiar deasupra capetelor, securiştii au accelerat şi au scăpat cu viaţă, nici prin cap nu le-a trecut să oprească sau să riposteze într-un fel sau altul. Ne-am îndepărtat în grabă, tare, tare supăraţi. Sfîrloagă era pămîntiu la faţă, păstrase grenada anti-tanc tocmai pentru situaţii de genul ăsta. Am evitat perimetrul în care căzuse de teamă ca nu cumva să explodeze totuşi, sfîrşind prin a ne dezmembra. Uneori ni se-ntîmpla ca armamentul şi muniţiile să dea rateuri sau să nu funcţioneze deloc, întrucît datau încă de pe vremea războiului şi fuseseră păstrate în condiţii necores-punzătoare. Şi-apoi eram în a treia noapte de ploaie

petrecută sub cerul liber, umezeala îşi spusese cuvîntul.

R.G.: Aceasta a fost cea de-a doua tentativă a grupării de a-l lichida pe maiorului Zoltan Kling după cea din vara lui 1948, cînd securis- tul scăpase ca prin urechile acului de gloanţele oamenilor lui Uţă. Peste patru ani, în septembrie 1954, Kling va fi retras pe motive de sănătate dintre cadrele active, fiind trecut în rezervă cu gradul de locotenent-colonel. Cînd a murit, în 1970, la Spitalul de bolnavi psihic din Lugoj, avea minţile complet rătăcite.

N.C.: Dumnezeu nu dă cu parul, dar dă! îl ţineau legat de pat ca să nu-şi mănînce fecalele. Aşa a murit Kling. Ani şi ani de zile, psihopa-

tul ăsta torturase cu mîinile lui în anchete, ordonase execuţii sumare şi aruncase familii întregi în puşcărie. Pe unde a trecut a presărat doar chin şi moarte. Pînă la urmă s-a îndeplinit voinţa lui Dumnezeu.

R.G.: Regretaţi că nu l-aţi ucis în toamna anului 1950?

N.C.: Atunci mi se ridicase sîngele-n cap, am fost tare dezamăgiţi că ne-a scăpat. Işfănuţ începuse să suduie. Peste ani însă, cînd m-au arestat, m-am bucurat că se-ntîmplase aşa. Dacă-l omoram, te asigur că m-ar fi condamnat la moarte şi aş fi sfîrşit în faţa plutonului de execuţie, oricum asta au intenţionat la proces. Pe de altă parte, nici grenada lui Işfanuţ şi nici gloanţele mele nu i-ar fi cauzat o moarte mai straşnică decît aia de care a avut parte. Ţi-am zis, Dumnezeu nu dă cu parul, dar dă!

R.G.: Ce s-a întîmplat după ce v-a scăpat Kling?

N.C.: Tot nu ne-am potolit! După ce ne-am schimbat muniţia, Işfa- nuţ a propus să intrăm în Teregova şi să-l pedepsim exemplar pe Miroslav Juca, secretarul organizaţiei PMR. Asta şi frate-său băgaseră în puşcărie o grămadă de oameni nevinovaţi, îi terorizau pe săteni. Burniţa şi ne-nvăluia aceeaşi ceaţă groasă, frigul pişcă prin haine. Am pornit spre Teregova, deplasîndu-ne pe marginea drumului în paralel cu linia de cale ferată. Eu mergeam înainte în timp ce Sfîrloagă mă urma la o distanţă ce-i permitea să mă vadă, astfel încît să ne putem ajuta în cazul în care s-ar fi întîmplat ceva. De regulă asta era cutuma cînd înaintam cîte doi sau mai mulţi – să-l vezi pe cel din faţă. Fiind tînăr şi avînd ochii buni a fost normal să merg primul. Eram aproape de Teregova, cînd am desluşit o lumină slabă de felinar sau de lanternă, încă nu-mi dădeam seama. I-am făcut semn ortacului, ne-am ghemuit şi am ascultat. Cineva izbea cu ciocanul

în şine, nu putea fi vorba decît de un ceferist de-al locului. Sfîrloagă mi-a şuierat în ureche:

- *Hai să-l luăm, Nicolae! Cred că-i revizoru' ăla care ne-a tot turnat. Pe-aici lucrează.*

- *Hai!,* i-am zis.

Era posibil să fie lepra aia, nu-i mai reţin numele. Gruparea plănuia de mult să-i facă de petrecanie. Turnase o grămadă de lume din Teregova, Domaşnea şi împrejurimi, inclusiv despre Sfîrloagă şi familia lui dăduse note informative. Ne-am apropiat pe nesimţite, m-am suit pe şine şi i-am ordonat:

- *Stai!*

- *Stau, tovarăşe!*

Sărise ca ars. Eu şi Sfîrloagă ne uitam lung unul la celălalt, parcă nevenindu-ne să credem că ăla tocmai îmi zisese „tovarăş”. închi- puie-ţi cum a sunat în conjunctura aia. Cînd a dat cu ochii de arme a-nceput să se bîlbîie. N-am stat la discuţii, l-am dus puţin mai încolo, după o claie de fîn. Işfanuţ i-a cerut buletinul şi carnetul de membru de partid. Ne-a arătat legitimaţia de ceferist, jurîndu-se cu cerul şi cu pămîntul că nu era membru de partid. Tremura ca o frunză. Am găsit şi alte hîrtii care-i confirmau identitatea, le-am verificat deschi- zînd lanterna sub pelerina de ploaie pentru ca lumina să nu poată fi văzută de pe drum. Nu era omul nostru, ne-am lămurit. Printre lucruri avea şi cărticica „Visul Maicii Domnului”, ceea ce ne-a făcut să-l privim cu simpatie.

- *Du-te cu Dumnezeu, om bun, că nu pe dumneata te căutăm,* i-a zis Sfîrloagă, bătîndu-l pe spate.

Ne-a părut rău că l-am speriat, nu meritase tratamentul ăsta, înainte să plece ne-a zis că-l ştia pe ceferistul căutat de noi, doar se ocupau de aceleaşi sectoare, însă n-avea prietenie sau alte legături cu el, chiar îi făcuse şi lui nişte chestii urîte.

Am pornit din nou spre Teregova. în sălaşul lui Miroslav Juca pîlpîia lumina. Am rămas la marginea drumului, ca să dau alarma dacă ne trezeam cu cineva pe cap, iar Işfanuţ s-a dus şi s-a uitat pe geam. înăuntru era doar o fetiţă de 7-8 ani, nici urmă de comunist. Ne-am

continuat drumul, convinşi că o să ne cadă-n mîini. Ajunşi foarte aproape de comună, la un moment dat am observat o siluetă care se apropia din sensul opus, i-am făcut semn ortacului şi ne-am lăsat pe burtă în şanţul de lîngă drum. Respectivul a trecut pe lingă noi fără să ne bage de seamă. Işfanuţ l-a recunoscut: era Miroslav Juca, abia acum venea la sălaş. A ţişnit din şanţ în spatele lui, l-a aţintit cu pistolul şi l-a somat să se oprească. Miroslav s-a-ntors fulgerător, reuşind să prindă ţeava armei cu mina, însă nu a mai putut face nimic altceva pentru că m-am săltat lîngă el, i-am alipit ţeava pistolului de gît, i-am poruncit să nu mişte şi l-am întors cu faţa spre mine. A-nlemnit pe loc. Şi-atunci Işfanuţ s-a prezentat:

- *Eu mi-s Sfirloagă, mă!*

Miroslav s-a-nverzit cînd l-a auzit, i-a evitat privirea şi a-nceput să se bîlbîie. Sfirloagă băgase groaza în toţi comuniştii satelor de munte, pe cîţiva îi împuşcase, se ştia că-i aprig la mînie, alţi cîţiva urmau să muşte curînd din ţărînă. Sub ameninţarea armelor, l-am pus să urce dealul spre un sălaş retras. Acolo l-am percheziţionat cu de-amănuntul, în drum doar ne-am convins că nu era înarmat. Ştiam că de regulă purta pistol şi se lăuda cu asta, se credea de neatins. în schimb, i-am găsit carnetul roşu de membru de partid şi o reţetă

medicală din care am aflat că era bolnav de sifilis. La percheziţie îl lăsasem numai în izmene şi cămaşă, tremura în faţa noastră. Sfîr- loagă l-a întrebat de ce le facea rău atîtor oameni de ispravă, amin- tindu-i mai

multe nume şi acţiuni concrete. Miroslav plîngea în hohote, se grăbea să-l aprobe şi dădea vina pe partid. Partidul mi-a ordonat, partidul m-a pus, eu n-am vrut, dar m-au obligat – aşa o ţinea întruna. La Sfîrloagă nu veneai cu de-astea, îţi dai seama, că mai rău îl înfuriai. Văzînd că nu ajungea nicăieri, a-nceput să se milogească şi să ne implore:

- *Iertaţi-mă, fraţilor, cruţaţi-mi viaţa! Mă leg să nu vă ies din cuvînt cîte zile oi avea! Nu mă omorîţi!*

- *Tu nu eşti frate cu noi, bă lingăule! Tu eşti ctrpa comuniştilor!,* a răbufnit Sfîrloagă, apoi i-a ordonat să se îmbrace şi să rămînă întors cu faţa la perete.

Cînd a auzit şi asta, Miroslav s-a convins că-l vom împuşca. Era dărîmat cu totul, se scăpase pe el. S-a îmbrăcat plîngînd şi a făcut ce i s-a zis. în timp ce stătea cu faţa la perete, eu şi Işfanuţ ne-am uitat unul la altul ca să ne-nţelegem din priviri. Ochii îi scăpărau, voia să-l împuşcăm. Şi-a scos pistolul din buzunar, dar mie nu-mi venea să fac moarte de om, aşa că i-am împins mîna, facîndu-i semn să mai aştepte puţin. Miroslav îşi întorsese capul şi a văzut gestul meu, şi-a dat seama că-i salvasem viaţa.

Sfîrloagă încă era între două ape şi nu-i prea venea să-l cruţe, dar se mai potolise. Ca să-l împac, l-am pus pe Miroslav să-şi mănînce carnetul de membru de partid. N-o să uit cîte zile oi avea cum l-a înfulecat, măi băiatule, deşi avea coperţi de-alea mari, cartonate, iar cotorul ăla baban era lipit cu clei de oase. Pe tot l-a mestecat şi l-a-

nghiţit, n-a mai rămas nimic, nimic. Apoi l-am pus să jure că

nu le va mai face rele oamenilor, asigurîndu-l că-l vom împuşca dacă o va lua de la capăt. De-acum ştia că nu ne era greu să punem mîna pe el. S-a legat să respecte asta, dar ne-a explicat că nu putea răspunde şi pentru faptele fratelui său, că dacă s-ar fi luat de el sau i-ar fi spus ceva, ăla l-ar fi turnat la Securitate. L-am lăsat să plece şi n-am regretat: nu doar că Miroslav Juca n-a dat fuga la securişti ca să raporteze incidentul, dar chiar şi-a schimbat comportamentul şi nu le-a mai făcut probleme ţăranilor, a stat la locul lui. E-adevărat, frate-său a rămas un vierme.

Pe Miroslav aveam să-l revăd peste un noian de ani, după eliberarea din închisoare, cînd am aflat că era neam cu cea care urma să-mi devină soţie. Am stat de vorbă şi mi-a mulţumit din nou că-l lăsasem în viaţă. Ulterior mi s-a spus că însemnase într-un carnet ce păţise în noaptea aia, ţinuse un fel de jurnal. Scrisese că i-a salvat viaţa un tînăr care după grai nu era de prin părţile Banatului. Aşa-i, eu sînt oltean, nu vorbeam ca bănăţenii. A scris şi că l-am fi bătut, dar asta chiar nu-i adevărat. Nimeni nu s-a atins de el, ţi-aş fi spus dacă ar fi fost aşa. însă de bătut, l-a bătut Dumnezeu, că de unde Miroslav Juca fusese şeful exploatării de feldspat de la Armeniş, deci om cu avere şi influenţă, la bătrîneţe a pierdut totul, a rămas al nimănui şi ajunsese să doarmă pe sub podurile din Timişoara. A murit în cea mai groaznică mizerie, mînca de pe jos.

însemnările de care-ţi spun sînt păstrate de Gheorghe Grozăvescu, o rudă de-a lui.

După episodul consumat în sălaşul de lîngă Teregova s-au terminat şi peripeţiile nopţii. Am revenit la Domaşnea, am luat alimentele şi celelalte lucruri strînse de Petru Ionescu şi ne-am întors la ceilalţi ortaci. Curînd, într-o noapte la fel de ceţoasă, am dus calul la Cornereva şi l-am lăsat în grajdul de unde-l luasem. Deşi n-am vorbit despre asta cu el, o murit de mult săracul, sînt convins că proprietarul şi-a dat seama că fusese împrumutat de partizani. Nici nu ar fi existat o altă explicaţie plauzibilă.

R.G.: Ce s-a întîmplat în iarna dintre 1950 şi 1951? A fost prima pe care aţi petrecut-o pe munte.

N.C.: Ne-am separat în grupuri de 2-3-4 ortaci, fiecare grup neşti- ind unde îşi săpaseră ceilalţi bordeiele. Măsura asta de siguranţă era obligatorie. Ne-ar fi fost mult mai greu să construim o ascunzătoare în care să se poată adăposti corespunzător 9-10 oameni. Şi mai dificil era să asiguri hrana pentru atîtea guri, nu mai spun de faptul că grupurile mari pot fi detectate cu uşurinţă în condiţii de iarnă.

Eu am iernat doar cu Işfanuţ, în Munţii Ţarcu, undeva în apropierea locului de unde izvorăşte Timişul. Bordeiul era situat într-o zonă foarte bună pentru scopurile noastre, greu accesibilă, trebuia să urci printre rîpe. Reuşiserăm să strîngem toate alimentele şi lucrurile de trebuinţă, am mai ieşit de-acolo abia la primăvară. Asta era cel mai important, să-ţi asiguri strictul necesar de

hrană, altfel foamea te-m- pingea spre sate şi-ţi luau securiştii urma. Cîţi n-au murit aşa... Pe munte nu există iarnă uşoară, oricum ar fi, tot grea e cînd viscoleşte şi trăieşti într-o groapă. Timpul se scurge foarte greu, ţi se urăşte să stai sub pămînt ca o lighioană, mai ales că pe aici iernile ţin şi cîte o jumătate de an. Domnul nostru lisus Hristos zice în Sfînta Evanghelie: *Vulpile au vizuini şi păsările cerului au cuiburi, dar Fiul Omului nu are unde să-şi plece capul.* Aşa eram şi noi.

R.G.: Descrieţi, vă rog, cum arăta bordeiul în care aţi iernat cu Işfă- nuţ. Ce presupunea construirea acestor ascunzători?

N.C.: Bordeiul ăla era un fel de cazemată îngropată, la fel ca toate celelalte bordeie în care am stat. L-am construit încă din toamnă,

Sfîrloagă ochise locul de ceva vreme. Nu puteam lăsa pe ultima sută de metri aşa ceva că riscam să ne prindă zăpezile în fundul gol. Pe-aici ninge de timpuriu, nu-i de joacă. Oricum, nici nu se putea altfel, întrucît începeau ploile de toamnă, pădurea se desfrunzea rapid şi devenea din ce în ce mai uşor să fii văzut. L-am săpat şi l-am amenajat doar noi doi. Munca a fost istovitoare, s-a întins pe durata multor zile. Pămîntul de munte nu e pămîntul de colea din grădină, e truda de pe lume să sapi acolo, dai de stînci, de bolovani, dar am răzbit cu tîrnăcopul şi cu multă răbdare. Din momentul în care ne-am apucat de lucru am păzit locul. Ne temeam să nu dea vreun pădurar peste bordei şi să păţim ca grupul lui Ion Duicu.

Groapa rezultată avea cam 3 metri pătraţi. Dacă ar fi iernat şi alţii acolo ar fi trebuit să o facem mult mai mare, dar aşa aveam spaţiu îndeajuns pentru două paturi, alimente, soba cu plită, muniţii şi celelalte lucruri. Nevoia ne-a învăţat să folosim fiecare centimetru. Pereţii i-am căptuşit cu bîrne şi am avut grijă să fixăm în colţuri cei mai solizi butuci pe care i-am găsit. Groapa a fost acoperită tot cu butuci bine îmbinaţi deasupra cărora am presat un strat de cetină, iarbă uscată şi frunze moarte, pentru ca apoi să revărsăm aproximativ un metru de pămînt pe alocuri presărat cu pietre. La asta am folosit pămîntul scos din gaură, pe care l-am bătătorit şi l-am nivelat cît am putut de bine, fie cu ajutorul unor bolovani, fie sărind pe el cu toată greutatea corpului. Chiar dacă ne-ar fi găsit securiştii şi ar fi aruncat una-două grenade, tavanul ăla tot ar fi rezistat. La final am presărat bălării uscate şi frunze moarte facînd să pară la fel cum era în jur. întotdeauna ascunzătorile au păstrat înclinaţia iniţială a solului pentru a nu ieşi cu nimic în evidenţă.

în iarna dintre ‘50 şi ‘51 ne-am confecţionat uşa dintr-o cutie groasă umplută cu pămînt bătătorit. Avea o dimensiune de 70-80 de
centimetri pătraţi, nici nu era nevoie de mai mult. O ţineam deschisă cu un par – cînd îl trăgeam, cutia aluneca pînă într-un opritor şi acoperea perfect intrarea. Accesul se făcea cu o scară. într-o parte a cutiei-uşă lăsasem un orificiu prin care să poată intra lejer o ţeavă de armă, în eventualitatea în care am fi fost descoperiţi şi trebuia să ripostăm. De regulă bordeiele erau asigurate şi cu o ieşire

secundară: un tunel de cîţiva metri care dădea într-un pîrîu sau într-o rîpă. Dacă nu exista o sursă de apă imediat lîngă, preferabil ar fi fost ca tunelul să străpungă pămîntul într-o zonă greu accesibilă pentru urmăritori, însă ideal era ca ieşirea de siguranţă să dea totuşi într-un izvor. Intrînd în apă, cîinii nu ne mai puteau lua urma. în timp ce ortacii s-ar fi tîrît pe rînd prin tunel, ultimul rămas ar fi deschis focul din cînd în cînd, dîndu-le de furcă securiştilor şi lăsîndu-i să creadă că prada se afla încă acolo. Au fost situaţii cînd am deviat izvorul chiar prin interiorul bordeiului, trecîndu-l printr-un colţ. Asta ne aducea numeroase beneficii, îţi dai seama, aveam cu ce să spălăm, aveam apă proaspătă, că apa rezultată din zăpadă nu-ţi astîmpără setea. în majoritatea iernilor au existat şi ascunzători alternative, întrucît persista riscul să fim descoperiţi şi era vital să ne păstrăm cît mai multe şanse de rezistenţă. N-am fi putut supravieţui sub cerul liber, iar în apropierea satelor era doar o problemă de timp pînă să te prindă viu sau mort.

Făceam focul numai pe timp de noapte şi doar în spaţiu închis. Soba era din piatră, am înjghebat un soi de burlan care scotea fumul prin trunchiul scorburos al unui fag uscat. Miza era să fie dus cît mai sus ca să-l împrăştie repede vîntul. Spre deosebire de alte anotimpuri, iarna fumul se vede foarte uşor, nu te mai protejează frunzişul. Eram obişnuiţi să-i simţim mirosul de la distanţe mari, uneori apreciabile, ştiam prea bine la ce riscuri ne expuneam şi am rămas precauţi.

Uneori şi pe securişti i-am simţit după mirosul de ţigară.

Ei oricum făceau zgomot, nu ştiau să meargă pe munte. în pădure ţi se dezvoltă toate simţurile, capeţi reflexe noi. Făceam focul cît să ne încălzim şi dacă era cazul găteam repede una-alta, n-am abuzat niciodată. Nici de mîncare n-am abuzat, respectam nişte raţii egale. De multe ori am dormit îmbrăcaţi şi încălţaţi, gata s-o luăm oricînd din loc. E motivul pentru care păstram cîte o porţie de mîncare în raniţă. Dacă vedeam că stătea să ningă ieşeam din bordei, mărunţeam lemne cu securea şi le băgăm sub paturi, adunînd cu grijă toate aşchiile şi celelalte resturi. Peste puţin timp ninsoarea ne acoperea urmele, ai fi jurat că nimeni nu trecuse pe-acolo. Ne depărtam numai doi-trei paşi de bordei, aşa, cît să ne mai dezmorţim oasele şi asta se-ntîmpla doar cînd eram siguri că urma să ningă. Uneori viscolea zile-n şir, vîntul mugea în neştire.

Dacă aveam brînză şi carne ne descurcam cumva pînă-n primăvară. Astea au fost cele mai importante alimente, trăgeam cît puteam de ele. Ne străduiam să ţinem mălaiul cît mai departe de umezeală. O perioadă am mîncat şi ceva cartofi, dar se stricau destul de repede. Slana şi carnea afumată sau uscată la vînt erau cele mai rezistente.

Undeva pe la jumătatea sau la finalul lui martie, în funcţie de cum se prezenta vremea, părăseam bordeiul şi ne reapucam de activităţile obişnuite. în cazul meu şi al lui Işfanuţ asta s-a întîmplat la 15 martie 1951. în doar cîteva zile frunzişul parcă explodase, se-ntu- necase întreaga pădure. N-am iernat niciodată de două ori în aceeaşi ascunzătoare pentru că exista riscul să fi fost

descoperită între timp. Din bordei luam doar plita şi o îngropam pentru mai tîrziu. Dacă nu începeam încă din perioada verii, toamna următoare ne apucam şi construiam altul, rugîndu-ne să supravieţuim pînă-n primăvară,
fiindcă viaţa partizanului are mult mai multe necunoscute decît certitudini.

R.G.: în vara anului 1951 gruparea urma să o omoare pe Anastasia Benghia. Cum s-a întîmplat?

N.C.: Din păcate, Staşia nu ne vînduse numai pe mine şi pe Işfănuţ. Zdrobită de securişti, odată ce o apucase pe calea asta, bătrîna nu se mai oprea din turnătorii. Băgase în arest vreo 20 de oameni şi divulgase secrete ale organizaţiei, mulţi săteni de treabă urmau să înfunde puşcăriile. încă din primăvară, cînd s-a nimerit să ajungem prin împrejurimile Domaşnei, Işfanuţ m-a tras de mînecă şi mi-a zis:

- *Nicolae, hai s-o luăm pe Staşia.*
- *Mă Dumitre, nu-i momentul, hai să mai aşteptăm...*

Am dat-o din colţ în colţ, simţind cum mi se punea un nod în gît. Mi-a aruncat o privire urîtă şi m-a bodogănit cîteva minute, încercînd să mă convingă, dar a rămas ca mine. Mă codeam, dragul meu, nu voiam să iau parte la aşa ceva cu toate că mă legasem prin jurămînt să-i pedepsesc pe trădători cu moartea. Staşia mă vînduse în mod direct şi nu-mi era rudă, deci jurămîntul mă obliga s-o omor cu mîna mea. Aceeaşi obligaţie îi revenea şi lui Sfirloagă, dar nici prin cap nu-i trecea s-o cruţe. Pentru

el, aplicarea pedepsei era o datorie dar şi o problemă personală, că o cunoştea pe Staşia de mulţi ani, luptase împreună cu Ghiţă Urdăreanu, bărbatul ei, familiile fuseseră apropiate, împărţiseră binele şi răul... nu putea să uite că l-a îmbrăţişat, l-a sărutat şi l-a trimis la moarte, aşa cum făcuse şi cu mine. Că noi am scăpat pînă la urmă e o altă discuţie. Nimic din toate astea nu s-ar fi întîmplat dacă ea nu ne-ar fi dat pe mîna Securităţii.

După vreo două-trei săptămîni, cam aşa, am ajuns din nou pe lîngă Domaşnea. De data asta Işfanuţ era şi mai pornit:

- *Hai s-o luăm, Nicolae, hai să terminăm odată!*

- *Mai las-o, mă Dumitre, că n-au intrat zilele-n sac...*

El nu şi nu: Staşia a trădat, Staşia trebuie să moară. Se schimbase la faţă. Mă punea într-o situaţie delicată. Atunci mi-a fost greu, greu de tot să-l conving să renunţe. Desigur, problema se tranşase în cadrul organizaţiei. în timpul discuţiilor le-am zis:

- Mă fraţilor, mă, eu nu-s de acord să iau omului ce nu i-am dat. Haideţi s-o batem, să-i rupem o mină, un picior, dar să nu ne facem alte păcate...

Işfanuţ nu s-a lăsat înduplecat iar ceilalţi l-au susţinut. N-am mai putut comenta, doar am rostit cu toţii acelaşi jurămînt. N-a trecut mult, prin vară se-ntîmpla, şi Işfanuţ s-a dus la Domaşnea cu Gheorghe Balica, un ortac de aceeaşi vîrstă cu mine, care se alăturase de curînd grupării, au răpit-o pe Staşia şi au omorît-o. A avut parte

de o moarte cumplită, mi-a rămas pe inimă că a sfîrşit-o aşa. Au dus-o pe dealul Băută, aflat între Domaşnea şi Rusca Teregovei, au crestat-o cu briceagul pe faţă şi pe trup, i-au turnat ţuică pe răni şi-apoi au împuşcat-o. Cadavrul a fost lăsat la vedere ca să fie găsit curînd, să-i înspăimînte pe trădători şi comunişti.

Işfanuţ era iute la mînie şi-avea o fire aspră, e-adevărat, dar nu a fost un criminal cu sînge rece, nimic mai fals. Nu s-ar fi atins nici măcar de-un fir de păr din capul cuiva dacă cel în cauză nu l-ar fi trădat cu scopul de a-l trimite la moarte. Fiindcă asta însemna trădarea pentru noi şi în special pentru unul ca Sfîrloagă – moarte. Fie moartea în luptă, fie capturarea în viaţă, trecerea prin tortură şi

trimiterea în faţa plutonului de execuţie. îl condamnaseră la moarte în contumacie încă din martie 1950, nici nu l-ar mai fi judecat. Poate că ar fi reuşit să se sinucidă şi să scape de torturi, dar cum putea fi sigur pe asta? înainte să fugă în pădure Işfănuţ fusese gospodar de frunte, era săritor şi-i ajutase pe mulţi. E drept, uneori se ambala şi mai facea lucruri necugetate fără să-i întrebe pe ceilalţi ortaci, însă recunoştea cînd greşea şi obişnuia să-şi ceară iertare cu sinceritate. Era genul de om care-şi punea sufletul pe masă. Avea un puternic simţ al dreptăţii, îl enervau la culme toate furturile şi abuzurile comuniştilor. A fost unul dintre partizanii de la care am avut cele mai multe de învăţat, un camarad de toată nădejdea. Cît despre trădători, şi Uţă, şi Işfanuţ spuneau adevărul: dacă n-ar fi fost pedepsiţi cu moartea s-ar fi înmulţit şi sfîrşeam

cu toţii împuşcaţi.

R.G.: Anul 1951 e interesant din toate punctele de vedere. Au loc cîteva ciocniri cu trupele de Securitate, Işfanuţ e grav rănit, gruparea se apropie de graniţa cu Iugoslavia şi ia în calcul o trecere, dar zona e minată şi înţesată de trupe. în mare, cam ăsta-i tabloul. Haideţi să-l dezvoltăm.

N.C.: După 15 martie am ieşit cu toţii din ascunzători, ne-am reunit pentru o perioadă, am luat legătura cu oamenii de încredere, am aflat ce se mai întîmplase în cursul ultimelor luni şi ne-am sfătuit ce să facem. Veştile erau rele: multe arestări, turnătorii cu duiumul, numeroase trupe comasate în diverse zone. Alimentarea devenise din ce în ce mai dificilă.

R.G.: în primăvara anului 1951, grupului i se alătură şi o femeie. E vorba de Maria Vlădescu, o prezenţă surprinzătoare. Cum s-a întîmplat?

N.C.: O perioadă ne-am stabilit prin pădurile Verendinului. într-o zi, Ion Caraibot i-a zis lui Dumitru Mutaşcu:

- *Mă nea Mitre, hai mă să ne luăm şi noi cîte-o femeie, că-i tare greu fără... Ne mai spală o cămaşă, ne mai face un ciorap...*

- *Hai, nea Mitre, ia-o pe Boboanţal,* insista şi Victor Curescu.

Aşa am poreclit-o pe Maria Vlădescu din Verendin – „Boboanţa". Şi el verendinean, lui Mutaşcu zis „Fus" i-a

surîs planul, oricum obişnuia să se întîlnească din cînd în cînd cu Boboanţa. Nelu şi Victor aveau şi ei nişte drăguţe la care se mai furişau, nu reţin pe cine voiau să aducă. Şi plecară toţi trei, măi băiatule, au luat-o de-a valea prin pădure urmînd ca fiecare să revină cu cîte o femeie. Asta a fost înţelegerea. Fus şi Boboanţa au venit după vreo trei-patru zile, optimişti şi hotărîţi să trăiască împreună pentru tot restul zilelor. Cînd mă uitam la ei mă bufnea rîsul. Parcă erau în luna de miere, zău aşa. Nelu şi Victor s-au întors abia peste vreo două-trei săptămîni, singuri şi puşi pe glume:

- *Mă nea Mitre, noi n-am găsit pe niciuna. Asta e, bine că ţi-ai luat tu mireasă!*

Rîdeau de el. Boboanţa avea aşa cam spre 50 de ani, tare mai era strîmbă şi întortocheată. Fus a mormăit ceva, nu i-a căzut deloc bine că rămăsese singurul în situaţia asta. A stat trist vreo două săptămîni, şi-a dat seama că făcuse o greşeală, însă n-ar mai fi putut să o alunge nici de-ar fi vrut. De-acum Boboanţa auzise despre unii oameni de legătură, ştia locurile noastre, dacă o ducea îndărăt şi o aresta Securitatea, care prinsese de veste că ni se alăturase, ar fi spus totul. Ăsta a fost motivul pentru care a rămas în pădure, dar pentru ea a fost un chin. Noi înduram cumva, ne descurcam cu problemele şi asprimea

muntelui, însă pentru o biată femeie chiar că era iadul pe pămînt. Din momentul ăla Fus a fost nevoit să se izoleze treptat de grup fiindcă nu puteam sta cu toţii în acelaşi

bordei, de-acum el şi Boboanţa erau un fel de familie. Noi cu groapa noastră, ei cu groapa lor. Ce să-i faci, dacă i-a trebuit mireasă? Uitase că miresele partizanului sînt pădurea şi moartea. Peste ceva timp, Fus şi Boboanţa vor prefera să rămînă mai mult prin părţile Almăjului, alături de Gheorghe Serăngău, lancu Baderca şi Gheorghe Balica. înaintea arestării din ‘52, Baderca şi Balica plănuiau să revină în pădurile Verendinului alături de restul ortacilor. Aici era mai sigură iarna.

Revenind la cele întîmplate în primăvara lui ‘51, la scurt timp după „nunta” lui Fus ne-am împărţit în două grupuri. El şi Boboanţa au rămas în zona Verendinului, alături de Nistor, Serăngău şi Curescu, în timp ce eu am umblat cu Işfanuţ, Baderca, Caraibot şi Balica, mutîndune de colo-colo de la Domaşnea pînă la Lăpuşnicu Mare. Mobilitatea e esenţială în lupta de partizani.

R.G.: Curînd după ieşirea din ascunzători, în noaptea de 23 spre 24 martie, gruparea atacase cu rafale de pistoale-automate un jeep al Securităţii. S-a întîmplat undeva la marginea Domaşnei. Securiştii au accelerat şi au reuşit să scape din ambuscadă, nici prin cap nu le-a trecut să riposteze. La 31 mai, Işfanuţ şi Balica au fost protagoniştii unui incident consumat în Borlovenii Vechi. Ce s-a întîmplat mai exact?

N.C.: Atunci au atacat Sfatul Popular din comună. Au dat năvală înarmaţi pînă-n dinţi şi-au făcut harcea-parcea afişele şi diversele materiale de propagandă. Dracu’ s-a ales de toate tablourile alea, le-au rupt şi le-au călcat în picioare. Apoi i-au luat pe vreo 10 comunişti care

avuseseră ghinionul să se afle în clădire, în frunte

cu secretarul organizaţiei PMR din Borlovenii Vechi, şi i-au dus în pădure spre Semenic. O perioadă, Sfirloagă i-a lăsat să creadă că-i vor împuşca, le-a scos pe nas colectivizarea şi cotele mari, le-a amintit nenorocirile pe care le făcuseră, dar le-au dat drumul după ce i-au pus să jure că nu le vor mai face rele oamenilor. Unii s-au cuminţit subit, alţii s-au întors la vechile îndeletniciri. Aşa-i omul, cînd e stricat n-ai ce să-i mai faci.

R.G.: Cum a fost rănit Işfănuţ?

N.C.: Asta s-a întîmplat pe la începutul lui iunie. Recent alăturat grupului şi avînd o figură necunoscută, puţind astfel să intre prin sate mai uşor ca alţi ortaci, Gheorghe Balica a coborît în Borlovenii Noi, la un sătean de ispravă, ca să ia nişte cartuşe. Sfirloagă îl aştepta într-o livadă şi la un moment dat a fost surprins de o trupă de miliţieni călare. Ăia erau vreo patru-cinci, el era singur, şi-au tras fără să-l someze. Deşi grav rănit în picior de mai multe gloanţe, Sfirloagă l-a împuşcat mortal pe sergentul care comanda trupa şi a reuşit să dispară în pădure. Auzind împuşcăturile, Balica s-a grăbit să vină spre Luncaviţa, la mine şi la Nistor, aşa am aflat ce şi cum. Nu ne-a luat deloc mult să-l găsim pe Işfănuţ, se adăpostise într-un sălaş de pe lîngă Verendin, însă rănile lui ne-au îngrozit. Unul dintre gloanţe îi smulsese o bucată mare de pulpă, nu exagerez cîtuşi de puţin cînd spun că în gaura aia ar fi încăput un ou de găină. A fost nevoie de mult timp ca să-şi revină, avea dureri cumplite. îţi dai seama ce tărie de

caracter şi ce stăpînire de sine? A alergat cu cizma plină de sînge, a împuşcat un sergent şi a scăpat de restul miliţienilor călare. Oare cîţi ar fi reuşit să supravieţuiască unei situaţii similare?

R.G.: Aceasta e o altă imagine hieratică a partizanului anticomunist român, la fel scena în care acelaşi Işfănuţ a strigat *„Lasă să mor eu*

primul!", a aruncat o grenadă şi a plonjat în beznă prin golul uşii casei lui Badiu din Domaşnea.

N.C.: După rănirea lui Işfanuţ, la începutul verii ne-am mutat centrul de acţiune în pădurile Semenicului. Pe-atunci eram în grup cu Serăn- gău, Baderca, Caraibot şi Curescu. Oamenii locului s-au dovedit buni români, au fost săritori şi ne-au ajutat cu provizii, informaţii şi haine. Cînd se mai întîmpla să intrăm prin sate izolate, citeam speranţa şi bucuria pe feţele ţăranilor. Ne considerau un sprijin.

R.G.: Şi în pădurile Văliugului au fost incidente.

N.C.: Da, acolo l-au rănit securiştii pe Nelu Caraibot. Să-ţi zic cum a fost. Era într-o zi însorită de iunie cînd ne-am hotărît să facem nişte exerciţii de tragere. Asta nu doar că ne relaxa şi ne ţinea în formă, dar aveam nişte muniţie veche şi ne temeam că ne va face surprize în luptă, am zis ca măcar să o folosim într-un mod util. Fiind în mijlocul unor păduri seculare, departe de orice aşezare, chiar nu ne-am făcut griji că împuşcăturile vor fi auzite de cineva. Ciopliserăm nişte ţinte pe copaci aflaţi nu foarte departe,

cît să le putem nimeri cu pisto- lul-automat, şi ne puneam în diverse situaţii ipotetice. De pildă, un ortac se făcea că înaintează liniştit şi dintr-odată altul îi dădea semnalul de tragere – *„Foc!"* –, moment în care se rostogolea şi încerca să nimerească toate ţintele. Ne pregăteam pentru situaţiile în care securiştii ne-ar fi luat prin surprindere, Sfirloagă abia ce păţise asta.

După finalizarea antrenamentului am tăiat-o prin pădure. Patrulam deseori, trebuia să ştim tot ce mişca în zona aia. Se apropia seara cînd am dat de o poiană mare unde se afla cantonul unui pădurar. Imediat l-am reperat şi pe el, ieşise dintre copaci, la numai cîţiva metri de noi, însă ne-am lăsat pe burtă în iarba înaltă şi nu apucase să ne sesizeze prezenţa. îşi lepădase puşca lîngă un fag şi se foia de

colo-colo, era limpede că-l frămînta ceva. Un ortac s-a săltat, l-a somat, i-a zis să-şi ia arma şi l-a chemat la noi, atenţionîndu-l să nu facă vreo prostie că va fi împuşcat pe loc. Speriat, pădurarul s-a conformat întocmai. Era neamţ, vorbea stîlcit româna. Auzise împuşcăturile şi-l alarmaseră, dar i-am spus să nu-şi mai bată capul. A înţeles ce a fost de înţeles.

Ne-a invitat în canton, ne-a pus la masă şi ne-a omenit cu pîine şi untură, cum se obişnuia pe la ei. Din vorbă-n vorbă ne-am dat seama că era om de treabă, nici el nu-i înghiţea pe comunişti. Era din Gărîna sau Brebu, satele alea săseşti. Fiind tînăr şi fără astîmpăr mă tot fiţîiam pe-acolo. La un moment dat am auzit un murmur ciudat ce venea dintr-un colţ al încăperii. Ortacii încă erau la masă,

nu l-ar fi desluşit. M-am apropiat şi am remarcat că zgomotul răzbătea dintr-o cutie de lemn în interiorul căreia am găsit un telefon cu receptorul ridicat. I-am chemat degrabă pe ceilalţi şi împreună am surprins o convorbire extrem de interesantă: un necunoscut care abia vorbea româna îi alerta pe miliţienii din Văliug, reclamînd că în cantonul lui s-a tras întreaga zi. Exagera, desigur, dar cine era individul?

- Aoleuuu, ăsta-i un coleg al meu! E porcu' de brigadier silvic de la cantonul 2 Păroasa! Numai el poate vorbi direct cu Văliugul, ne-a lămurit pădurarul, punîndu-şi mîinile-n cap.

Apoi ne-a explicat cum să ajungem la el. I-am mulţumit pentru tratament şi colaborare, rugîndu-l să nu spună nimănui despre prezenţa noastră. Evident c-am pornit imediat spre cantonul 2, n-aveam timp de pierdut. Activam în regiune şi eram obligaţi să-i dăm o lecţie pe măsură pădurarului, trebuia să ne asigurăm că nu va face şi alte reclamaţii care ne-ar fi putut aduce trupele de Securitate pe cap. Se lăsase noaptea cînd am ajuns la canton. Ne-am furişat spre

lumina ce pîlpîia la fereastră şi ne-am uitat printre bîrnele gardului fără a întrezări vreo mişcare sau altceva ciudat. Atunci mi-a venit o idee aşa, mai buclucaşă, şi le-am spus-o ortacilor:

- Mă, ştiţi ce-ar fi indicat? Ia să mă-mbrac eu în miliţian şi să-i zic ăstuia c-am venit să investighezreclamaţia. Dacă-i totul în ordine, săriţi

gardul, îl luăm şi hotărîm ce facem cu el, e bine-aşa?

Au fost de acord. Aveam uniforme de miliţieni şi soldaţi, că pe-ăia de-i prindeam îi dezarmam, îi dezbrăcăm, îi speriam de-n- cepeau să plîngă şi-apoi le trăgeam cîte-un şut în cur şi le dădeam drumul. Am căutat prin raniţe şi am izbutit să înjghebăm două uniforme – unul avea o pereche de pantaloni şi o caschetă, altul păstrase doar pantalonii, un al treilea avea veston şi caschetă. M-am echipat şi-am sărit gardul nu înainte de a stabili o parolă, astfel încît ceilalţi să mă urmeze imediat ce o auzeau. Spre surprinderea mea, deşi îi zisesem să n-o facă, pentru că-i crescuse ditamai barba, la cîteva secunde m-am trezit că şi Curescu a sărit după mine. Se îmbrăcase cu resturile celeilalte uniforme.

- *Te-ai smintit?,* l-am certat în şoaptă. *Cine dracu' a mai văzut miliţian cu barbă?!*

Eram tînăr, încă nu-mi creştea barba, aş fi putut trece drept miliţian, dar Victor n-ar fi avut nici cea mai mică şansă. Pînă la urmă şi-a acoperit cu mîna jumătatea de jos a feţei şi mi-a făcut semn că rămîne în spatele meu, însă chiar atunci a lătrat un cîine şi s-a deschis uşa.

- *Bună seara, tovarăşi,* a răsunat vocea brigadierului silvic, care ne privea suspicios din tindă, în special pe Victor.

- *Bună seara, tovarăşe,* i-am răspuns. *Ne-ai dat telefon ca să ne ceri ajutorul şi uite, am ajuns.*

l-am zîmbit, însă pădurarul încremenise şi nu mai

sufla o vorbă, era de parcă-şi înghiţise limba. Se prinsese, lepădătura! Am strigat parola şi restul ortacilor au aterizat lîngă noi. Fireşte c-am schimbat placa:

- Pînă aici ţi-a fost! îţi place să torni, a? Te-am auzit cînd vorbeai cu miliţienii la telefon!

- Nu spus eu! Nu spus eu!, se văicărea, dar el fusese, l-am recunoscut după voce.

Şi ăsta era neamţ, vorbea foarte stricat româna. L-am împins cu ţeava pistolului în interiorul cantonului. Am intrat cu toţii, numai lancu Baderca a rămas de pază. în odaie am găsit-o şi pe soţia pădurarului, care plîngea în hohote şi se dădea de ceasul morţii:

- Iertare! Iertare! Eu aşteptfatu meu să vină de la Reşiţa, iertare!

N-aveam noi treabă cu fata lor. Nici n-am apucat să mă obişnuiesc cu lumina lămpii, că lancu ne-a dat de veste că auzise un zgomot în pădure. Iniţial am crezut că o fi fost vreo sălbăticiune sau că i s-a părut. La scurt timp însă, o rafală de mitralieră a spulberat geamurile, împroşcînd camera cu zeci de gloanţe. Securiştii şi miliţienii încercau să înconjoare cantonul, era limpede. M-am aruncat pe duşumea, alături de mine s-a prăbuşit şi Caraibot. Deşi fusese rănit în braţ a deschis totuşi focul în direcţia ferestrei. Era un haos de nedescris, gloanţele ne şuierau pe la urechi. Neatinşi, nemţii se tăvăleau, scînceau şi zbierau înspăimîntaţi, nemaiştiind cui să ceară îndurare.

Nu fără mari riscuri şi dificultăţi, fiindcă automatele răpăiau în permanenţă, am reuşit totuşi să ne retragem şi-am sărit gardul pe rînd, aruncînd grenade şi menţinînd un tir puternic. Regrupaţi

în desişuri, am observat că lipsea Nelu, rana nu-i permisese să iasă. Nu ne puteam abandona fratele de arme, aşa că ne-am întors, tîrîn- du-ne pe coate şi genunchi pînă la gard, unde ne-am făcut rapid planul. Atunci nu se mai trăgea, securiştii stăteau cu capul la cutie, în timp ce doi ortaci au aruncat din nou cu grenade, ca să-i ţină la distanţă, ştiind că exploziile îi îngrozeau, eu şi un alt camarad am sărit gardul, l-am apucat de subsuori pe Caraibot, care zăcea într-o baltă de sînge, în acelaşi loc unde se prăbuşise, l-am trecut gardul cu ajutorul celorlalţi şi ne-am refugiat în pădure printre gloanţe. Securiştii îşi reîncepuseră tirul.

Ne-am depărtat destul de rapid cu toate că trebuia să cărăm rănitul. Nelu avea dureri mari, sîngera abundent. A insistat să-l pansăm dar n-am putut face asta în condiţii de noapte şi fugă. Ar fi fost foarte riscant să ne oprim, să aprindem lanternele şi să scotocim prin raniţe, nu ştiam dacă trupa pornise în urmărirea noastră sau dacă erau şi alte efective comasate în zonă. I-am legat o cîrpă peste rană şi-am strîns-o cît am putut de tare ca să mai oprească sîngerarea, altă soluţie nu exista. Am mers întreaga noapte, cînd s-a crăpat de ziua ajunseserăm la Poiana Ciula, în apropierea Teregovei. Abia acolo i-am spălat rana, i-am pansat-o şi l-am îngrijit cu

medicamentele găsite de fiecare prin raniţe.

Atunci am văzut că sacul meu de merinde fusese ciuruit de gloanţe, nici nu băgasem de seamă. Unul străpunsese Noul Testament, pe care-l purtam întotdeauna cu mine. Răzbise pe partea cealaltă, dar nu m-a putut atinge şi asta numai datorită cărţii sfinte, care l-a încetinit şi i-a deviat traiectoria. Dacă n-aş fi avut-o, glonţul mi-ar fi perforat şoldul, cine ştie ce s-ar mai fi ales de mine. Coperţile groase şi numărul mare de pagini m-au salvat. Asta m-a cutremurat, măi băiatule!

Cînd le-am arătat-o, ortacii au prins a se-nchina. S-a lăsat o tăcere adîncă. Noul Testament a trecut din mînă-n mînă. Ce dovadă mai mare putea fi că Dumnezeu mă veghease şi-mi salvase viaţa? Şi acum mi se face pielea de găină. Temîndu-mă că o s-o pierd, la ceva vreme după incident i-am încredinţat cartea unui consătean din Titerleşti, Pătru Răducan, om de toată nădejdea. A păstrat-o cu grijă şi mi-a înapoiat-o peste ani de zile, cînd m-am eliberat din închisoare. De-atunci nu ne-am mai despărţit niciodată. în timp s-a deteriorat, coperţile nu mai există, că le-au atins multe mîini, s-au scurs mai bine de şaptezeci de ani de la noaptea aia, dar urma glonţului se vede foarte bine. O biblie împuşcată e dovada că Dumnezeu a fost, este şi rămîne alături de toţi cei care aleg să-I urmeze calea. în urmă cu ceva vreme mi-a cerut-o arhiepiscopul Timişoarei, loan Selejan, mitropolit al Banatului, însă i-am transmis că nu mă pot despărţi de ea cît încă sînt în viaţă. Chiar nu pot, a devenit o parte din mine.

Vezi tu, în timp ce regimul şi securiştii ne numeau „bandiţi", .terorişti" şi „duşmani ai poporului", noi purtam în raniţe biblii şi cărţi de rugăciune. Ţin minte că un ortac obişnuia să citească din .Visul Maicii Domnului". Ne gîndeam deseori că vulpile au vizuini şi păsările cerului au cuiburi, numai noi n-aveam unde să ne tragem sufletele. Ne regăseam în cuvintele Mîntuitorului. Desigur că în aceleaşi raniţe ţineam şi muniţiile, doar nu ne-am fi lăsat duşi ca mieii la abator. Acolo mai aveam faşe, medicamente, spirt, binoclu, lanternă, busolă şi alte lucruri de mare trebuinţă pe munte.

R.G.: Gruparea luase în calcul o trecere în Iugoslavia. Ce s-a întîmplat mai exact?

N.C.: Planul ăsta a fost pus la cale prin luna iulie. Situaţia externă rămăsese îngheţată, un război între Vest şi URSS părea din ce în ce

mai puţin probabil. Asta ar fi fost unica şansă ca să-i alungăm pe ruşi din ţară. Securitatea ne vina din ce în ce mai agresiv, înţelegeam prea bine că era numai o chestiune de timp pînă cînd fie vom muri în luptă, fie vom cădea prinşi unul după altul, vînduţi de iude şi atraşi în ambuscade. Ce puteam face în condiţiile astea? Laţul se strîngea din ce în ce mai primejdios. Intuind ce va urma, colonelul Uţă luase în calcul o trecere în Iugoslavia încă din '49.

Ne-am sfătuit şi am hotărît să ne deplasăm spre comuna Naidăş, care e chiar lîngă frontieră. Undeva aproape, Nera se varsă în Dunăre. Dacă existau condiţii

favorabile am fi trecut dincolo fără să stăm pe gînduri, cu toate că încă nu prea ştiam ce era de făcut după aia. Poate ne împuşcau grănicerii sîrbi, poate ajungeam prin puşcăriile şi lagărele lor sau ne trimiteau înapoi în schimbul unor vagoane cu sare. Riscurile erau numeroase. Chiar dacă am fi trecut cu bine, scăpînd de vigilenţa grănicerilor de pe ambele maluri, tot am fi întîmpinat probleme uriaşe, întrucît am fi străbătut o ţară comunistă necunoscută. Aveam nevoie de o călăuză, de oameni care să ne asigure una-alta, măcar strictul necesar. Bani s-au găsit, că susţinătorii ne-au ajutat cu diverse sume, dar o călăuză de încredere era foarte greu de aflat în anii ăia. Nu ne puteam lăsa vieţile în mîinile oricui. Şi-apoi ne trădaseră atîţia de-ai noştri, ce aşteptări am fi putut avea de la nişte sîrbi? Am stabilit să tatonăm terenul, să strîngem informaţii şi să riscăm o trecere numai dacă vor fi condiţii optime.

într-o noapte de iulie am părăsit pădurile Verendinului cu destinaţia Naidăş. Drumul era lung şi plin de primejdii, mai ales că ne-am deplasat în număr de 10. Nimeni nu voia să rateze o eventuală trecere. Singurul care nu a putut veni a fost Işfănuţ, care îşi trata rănile la un om de legătură. Aveam doi cai încărcaţi cu provizii. înaintea grupului, la o distanţă de 100-150 de metri, se strecurau unul sau
doi ortaci, care aveau rol de iscoade, urmînd ca restul să trecem prin locuri deja verificate. într-o zi s-a întîmplat să rămînem în urmă eu şi Dumitru Mutaşcu. Vorbeam de una, de alta, eram frînţi de oboseală. Eu călăream ca să

mă mai odihnesc puţin, dar stăteam cu ambele picioare pe-o parte, ca femeile, gata să sar dacă s-ar fi ivit o situaţie neaşteptată. Fus îşi ducea calul de dîrlogi, călărise pînă mai devreme. Victor Curescu era iscoadă în ziua aia. Nici el, nici ceilalţi ortaci nu dăduseră vreun semn de îngrijorare. Totul părea în regulă.

Iadul s-a dezlănţuit dintr-odată, pe cînd străbăteam o poiană lungă, lungă, aflată între versanţi pe alocuri dezgoliţi. Se tăiase masiv pădurea şi rezultase un defileu adînc. Am intrat în spaţiu deschis, bazîndu-ne pe faptul că Victor şi grupul trecuseră deja pe acolo cu numai cîteva minute înainte. Rafalele de pistoale-automate au izbucnit simultan de pe ambii versanţi. Caii au fost împuşcaţi mortal şi-abia ce-am apucat să sar din cădere, evitînd să rămîn prins sub leşul animalului. Norocul a făcut să mă prăvălesc într-o adîncitură, care, slavă Domnului, m-a ferit de gloanţe. Am deschis imediat focul, dar nu puteam să mişc prea mult la dreapta sau la stînga, că m-aş fi expus. Gloanţele muşcau pămîntul în apropiere sau vîjîiau pe deasupra. Şi Fus izbutise să se pună la adăpost, trăgea rafală după rafală. Cu toate astea situaţia devenise critică, eram izolaţi şi n-am fi putut rezista cine ştie cît. Securiştii beneficiau de o zdrobitoare superioritate numerică, ne-ar fi înconjurat în curînd. Pînă la urmă, salvarea a venit de la ceilalţi ortaci, care au auzit împuşcăturile şi au declanşat un atac violent, aruncînd grenade şi menţinînd un tir constant. Numai aşa am reuşit să ne retragem în pădure. Am fugit ca disperaţii printre gloanţe.

Restul drumului a durat mult, c-am fost forţaţi să facem opriri şi ocolişuri, înaintînd doar atunci cînd consideram că era cel mai
sigur. Ambuscada ne-a făcut să ducem la extrem toate precauţiile, în timpul acelei campanii l-am cunoscut pe moş Gheorghe Lazăr zis .Bogium", un român adevărat şi inimos din Şasea Montană, căruia îi păstrez cea mai luminoasă amintire. în ciuda riscurilor, moşul ne-a adăpostit la un sălaş de pe malul Nerei, ne-a omenit şi ne-a ajutat cu tot ce i-a stat în putinţă. I-am lăsat nişte bani ca să ne cumpere o parte din alimentele necesare pentru iarnă, că nu ştiam dacă vom ajunge în Iugoslavia şi nu puteam rămîne nepregătiţi.

Ca peste tot pe unde am trecut şi ţăranii din Bozovici ne-au ajutat cu hrană, muniţii, îmbrăcăminte şi informaţii. în zonă fuseseră împrăştiate posturi fixe care se înmulţeau pe măsură ce ne apropiam de frontieră. Am reuşit să le evităm numai mulţumită informaţiilor exacte primite de la săteni. Noi nu cunoşteam deloc regiunea. Pînă la urmă ne-am oprit aproape de malul Dunării, într-o pădure din împrejurimile Naidăşului. A fost mare lucru că ajunseserăm pînă acolo fără să fim simţiţi de Securitate. Din locul unde ne aflam se vedeau satele sîrbeşti. încă nu aveam un plan, ne frămîntau multe griji.

La un moment dat m-am îndepărtat de grup şi am mers pe lîngă liziera pădurii. S-a întîmplat să întîlnesc un ţăran cu o secure pe umăr care se ducea spre parcelele lui. Bărbatul s-a uitat ciudat la mine şi mi-a fost teamă că mă va raporta. Acolo orice faţă nouă stîrnea suspiciuni.

Am scos pistolul de la cingătoare, l-am somat să se oprească şi l-am adus la ceilalţi ortaci. Văzînd armele, a-nceput să se bîlbîie. Iniţial a crezut că eram partizani sîrbi. L-am liniştit, i-am zis că nu-i vom face rău şi ne-am cerut iertare pentru spaima pe care a tras-o, apoi l-am întrebat dacă ştia vreun loc pe unde am putea trece dincolo.

- întreaga frontieră e plină de mine, fraţilor, le-au băgat una lîngă alta. Paza e straşnică, nici iepurele nu-i chip să se-apropie fără să-l simtă grănicerii. Totuşi ar fi un loc pe unde e mai puţin periculos.

Ne-a indicat vadul din preajma unei mori, era undeva aproape de pădure. Oricît ar fi fost de tentant, chiar nu ne puteam arunca aşa, cu capul înainte. Poate că bărbatul era minat de cele mai bune intenţii, dar noi nu ştiam absolut nimic despre zonă, cum să te-ncrezi orbeşte în cuvintele primului apărut? Şi-apoi, în cazul meu era nevoie de o barcă, de o plută, de ceva care să mă ţină la suprafaţă, fiindcă eu şi apa sîntem două chestii paralele, nu ştiu să înot şi m-aş fi dus ca bolovanul la fund. Mai erau şi alţi ortaci care nu ştiau să înoate, situaţia asta adăugîndu-se celorlalte necunoscute, aşa că nu ne-am întins la vorbă. L-am rugat să nu dezvăluie nimănui că ne-a văzut, ne-am strîns mîinile şi ne-am despărţit pentru totdeauna.

După aia ne-am depărtat rapid de frontieră, riscurile erau uriaşe. O perioadă am rămas în zona Măcerişului şi a Lăpuşnicului Mare. Tot întîlnindu-ne cu sătenii din Măceriş, care ne ajutau cu de-ale gurii, aceştia ni s-au

plîns că le lipseau produse şi alimente de bază. La ţărani nu mai ajungeau uleiul, zahărul, tutunul, sarea, săpunul şi alte de-astea, produse strict necesare în orice gospodărie, întrucît le împărţeau între ei comuniştii locului. Magazinul sătesc fie era gol-go- luţ, fie era închis cu lanţ şi lacăt. Da, măi băiatule, asta au făcut comuniştii, i-au nenorocit pe oameni cu zile. Situaţia era identică în toate satele: lipsuri şi iar lipsuri. Cînd în sfîrşit se aducea marfa, comuniştii îşi trăgeau imediat partea lor, adică aproape toate produsele, în timp ce restul sătenilor erau nevoiţi să rabde sau să primească nişte raţii umilitoare. Se ajunsese pînă acolo că li se permitea să cumpere doar 100-200 grame de zahăr, cînd şi cînd. Rugaţi de oameni, ne-am hotărît să intervenim şi să le dăm o lecţie potăilor comuniste.

Ne-am pregătit planul cu de-amănuntul, luînd în calcul cîte şi mai cîte, că era ceva dificil să intrăm într-un sat ziua-n amiaza mare. Se putea întîmpla orice. Voiam să-l prindem pe gestionarul magazinului, un comunist cunoscut pentru turnătorie şi persecuţii, ca să-l forţăm să scoată produsele de unde le ţinea dosite. Ţăranii ne schiţaseră o hartă cît mai exactă a satului pentru că era prima oară cînd mergeam acolo. în ziua de 15 august am intrat în Măceriş, era de Sfînta Maria Mare. Ne-am grupat în echipe de cîte doi, zîmbitori şi cu armele la vedere, şi-am pornit-o la pas pe strada principală, printre case, păstrînd distanţe de 6-7 metri între noi. De pe cealaltă parte a drumului, făcîndu-se că nu ne cunoştea şi că s-ar fi deplasat întîmplător în aceeaşi direcţie, ne

călăuzea un tînăr de ispravă, care ne indica prin semne discrete pe unde să o luăm. Fiind zi de sărbătoare, lumea era ieşită la porţi. Mulţi nici nu-şi mai ascundeau bucuria stîrnită de apariţia noastră. Ne-mbrăţişau, chiuiau şi ne pupau pe amîndoi obrajii. Am găsit magazinul închis. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să tăiem firele de telefon, pentru a izola satul, apoi eu şi Victor Curescu am plecat în căutarea gestionarului. Ceilalţi ortaci s-au postat în diverse locuri. Unii s-au aşezat în imediata apropiere a primăriei, ca să ne asigurăm că nimeni nu va putea ajunge să anunţe autorităţile, iar alţii au rămas în faţa magazinului.

Acelaşi tînăr ne-a ghidat pînă la casa gestionarului, dar era dus la un vecin. L-am găsit şi l-am înhăţat, n-a comentat nimic. A trebuit să mergem din nou pînă la locuinţa lui ca să ia cheile magazinului. Tremura ca frunza, se pierduse cu firea. Ne-a rugat să-i dăm un răgaz de 2-3 minute ca să-şi schimbe hainele, Victor s-a dus cu el. Văzînd că nu mai ieşeau am dat să intru-n casă, dar chiar în clipa aia m-am trezit că gestionarul s-a aruncat prin geamul deschis, urlînd cît îl ţinea gura:

- Alertă! Alertă!

Victor a sărit imediat după. în aceeaşi secundă pe uşă s-a năpustit şi nevasta comunistului, zbierînd ca disperata:

- Ne iau şi ne omoară! Săriţi! Ne iau şi ne omoară!

Soţul apucase să răzbată în uliţă, dar acolo a dat nas în nas cu ortacul Gheorghe Balica, îmbrăcat în miliţian,

care l-a somat să se oprească.

- *Stau, tovarăşe!,* i-a zis ăla şi s-a oprit, crezînd că Balica era miliţian real.

I-am prins şi i-am imobilizat fără alte bătăi de cap, promiţîndu-le că-i vom lăsa în viaţă dacă vor colabora. Degeaba răcneau, scînceau şi se smuceau, nu avea cine să se alerteze de dragul lor şi nici cine să le sară-n ajutor, întregul sat îi ura, puţinii comunişti se pitiseră pe unde apucaseră, iar nouă puţin ne păsa de lacrimile lor. Aşa că s-au calmat şi ne-au urmat la magazin. într-adevăr, acolo ni s-a confirmat că ţineau dosite produse şi diverse unelte agricole. I-am chemat pe săteni şi le-am împărţit tot ce au vrut în cantităţi mai mult decît rezonabile. Oamenii au plătit cu banii jos iar gestionarul le-a scris chitanţe, că doar nu era nebun să refuze. Martor mi-e Dumnezeu de sus că noi n-am luat nimic-nimic, deşi am fi avut mare nevoie. Toate au fost oferite sătenilor. Ţin mine că, la final, lui Nistor Duicu îi mai rămăseseră vreo nouă-zece bascuri şi le-a împărţit unor copii care se jucau în colbul uliţei.

R.G.: Să ştiţi că eu chiar văd ce-mi relataţi. Va rămîne cu mine imaginea lui Nistor aplecîndu-se şi îndesind o bască pe creştetul unui ştrengar. Să mergem mai departe. Ce s-a întîmplat în iarna dintre 1951 şi 1952?

N.C.: în iarna aia am trecut prin perioade extrem de grele. Zăpada a căzut încă din octombrie şi am fost nevoiţi să rămînem ascunşi. De data asta am iernat toţi zece în acelaşi bordei. Ascunzătoarea era destul de

încăpătoare, am săpat-o în pădurile Steierdorfului. Efortul a fost istovitor – am muncit timp de cîteva săptămîni. La prima ninsoare am putut folosi bordeiul, dar încă mai aveam de lucru pînă să-l aducem la forma finală. Apoi s-au ivit tot felul de probleme. A viscolit fără încetare şi nu ne-am mai putut duce la sălaşul lui moş Bogium ca să luăm restul alimentelor. Am apucat să cărăm doar o mică parte. Fiind zece guri de hrănit pentru o perioadă de cel puţin patru luni, aveam nevoie de o cantitate considerabilă de provizii, însă moşul nu putuse să strîngă cine ştie ce de unul singur, iar ce strînsese a fost aşa, cu ţîrîita. Am mai adunat de la susţinători, însă tot n-am reuşit să ne asigurăm strictul necesar. în permanenţă stratul de zăpadă ajungea la 20-30 cm, nopţile se lăsa un ger cumplit. Făceam de pază cu schimbul în plantoane de cîte două ore fiecare, atît ziua, cît şi noaptea, astfel încît bordeiul să fie păzit în permanenţă. Santinela era postată la cîţiva metri înălţime, căţărată într-un copac bătrîn din preajmă. Ortacul rămînea mascat de crengi groase şi uscate, unele înfipte chiar de noi în scorburile şi crăpăturile trunchiului, dar asta nu s-ar fi observat nici de la doi-trei paşi. Uşa ascunzătorii rămînea mai tot timpul deschisă sau măcar puţin crăpată, sprijinită de un par, unul dintre partizani fiind atent să surprindă orice eventual semnal de alarmă din partea santinelei.

Se mai întîmpla să se ridice glasul, să se discute aprins sau să se rîdă cu poftă la vreo glumă, altfel nici nu s-ar fi putut, eram mulţi. Timpul trecea extrem de greu. Unii jucau cărţi sau domino, alţii îşi povesteau şi-şi

repovesteau vieţile. Au fost şi împrejurări cînd s-a iscat ceva gălăgie, noroc că trupele de Securitate nu s-au aflat prin
zonă. într-o zi eram de planton şi m-am enervat că ortacii continuau larma de minute bune. Vocile răzbăteau pînă departe. Atunci m-am gîndit să le joc o festă ca să-i văd cum ar reacţiona dacă ne-am confrunta cu un pericol real. Mi-am dat drumul din copac, m-am afundat cu zgomot în stratul gros de zăpadă, m-am rostogolit puţin mai încolo şi-am rămas nemişcat. Ăsta era semnalul că se apropia cineva. Ortacul de lîngă uşă mi-a sesizat mişcarea şi a dat alarma. Se lăsase o tăcere de mormînt. Nu ştiu dacă trecuseră două minute pînă cînd au început să iasă pe rînd, cu mare precauţie. Echipaţi şi gata de luptă, unii se aruncau la stînga, alţii la dreapta în jurul bordeiului, se camuflau imediat în zăpadă şi căutau să ocupe o poziţie cît mai avantajoasă pentru noi, deşi încă n-aveau nici cea mai vagă idee din ce parte venea primejdia. Asta presupunea planul de apărare stabilit încă de la bun început şi ortacii l-au respectat întru totul. Nu le-am zis atunci, pe loc, că-i păcălisem, mi-era teamă că după aia nu s-ar mai fi încrezut în semnalele mele. Le-am spus că văzusem ceva, nu ştiam exact ce, o mişcare, dar poate căzuse o creangă împovărată de gheaţă sau poate că doar mi se păruse. Şi-aşa a rămas, că mi se păruse, fiindcă nu au găsit urme în zăpadă care să susţină altceva. Totuşi, episodul i-a făcut să fie mult mai precauţi. Cînd le-am zis adevărul, nu mai reţin peste cît timp, s-au uitat unii la alţii şi-au izbucnit în rîs.

Marea problemă a fost lipsa alimentelor. Găteam cel mult o dată la trei zile şi fiecare îşi ţinea porţia în raniţă, gata s-o luăm oricînd din loc. Deşi raţiile erau foarte mici şi am tras de provizii cît de mult am putut, pe la sfîrşitul lui februarie ‘52 nu mai aveam nimic, riscam să murim de foame. Dacă ar fi fost vară, ne-am fi dus să vînăm prin- tr-un loc sigur şi îndepărtat sau ne-am fi potolit foamea cu ciuperci, fructe pădureţe, plante şi rădăcini comestibile, însă acum nu era posibil. Cu toate că eram slăbiţi într-un hal fără de hal, am părăsit
bordeiul şi ne-am strecurat, cu mari dificultăţi, spre sălaşul lui Lazăr Bogium, străbătînd distanţe considerabile pînă pe malurile Nerei. Stratul de zăpadă se menţinuse undeva la 20-30 cm. Sufla un vînt de-ţi îngheţau oasele-n tine, pădurea era mai dezgolită ca niciodată. Lăsam urme orice-am fi făcut, astea erau condiţiile, însă tot ne-am chinuit să ne inducem în eroare eventualii urmăritori. Răsfiraţi în şir indian, fiecare s-a străduit să calce pe urmele celui din faţă în timp ce ultimul ortac le brăzda cu un mănunchi de crengi, astfel încît să nu se ştie în ce direcţie ne deplasam. Ăsta nu a fost singurul şiretlic. La un moment dat ne-am despărţit în două grupuri, care au apucat-o la stînga şi la dreapta, reîntîlnindu-ne după cîţiva kilometri, pe o porţiune îngheţată şi măturată de vînturi. Pe-acolo am putut înainta fără să lăsăm multe urme, dar numai pentru scurt timp. A fost greu, greu de tot. Am plănuit ca în toamnă, la plecarea din bordei să-l pedepsim pe un turnător din Măceriş, Dîrleanu îl chema, ne făcuse multe probleme,

dar acum, puşi în situaţia asta, n-am mai avut timp de el, eram mult prea slăbiţi ca să mai mergem pînă acolo şi nici nu ne-am fi riscat să-l răpim fără să avem spatele acoperit, adică provizii şi un loc sigur în care să ne putem ascunde.

A durat ceva pînă cînd am ajuns la sălaşul de pe malul Nerei. Bogium s-a bucurat să ne vadă, ne-a îmbrăţişat şi ne-a poftit degrabă la masă. A făcut focul, ne-am uscat hainele. în timp ce ne-a astîmpă- rat foamea cu două ceaune mari de mămăligă, moşul ne-a povestit ce se mai întîmplase. Ca de obicei, veştile proaste nu mai conteneau. Degeaba îi lăsaserăm noi bani pentru alimente că nu cheltuise decît o mică parte din sumă, cînd cumpărase primele provizii, şi-apoi s-a trezit că-şi pierduseră valoarea peste noapte, după reforma monetară din ianuarie. Bătrînul ne-a arătat banii, spunea adevărul. Asta ne-a amărît şi mai mult. Nu era de ajuns că trăiserăm luni în şir într-o
groapă ca să scăpăm de gloanţele comuniştilor, acum aflam că ne băgaseră mina în buzunar fără să prindem de veste.

La sălaşul lui moş Bogium am rămas cîteva zile, ne-am odihnit şi ne-am refăcut cît de cît. în sfîrşit, se-ntrezăreau primele semne ale primăverii, un soare timid vestea apropierea dezgheţului. Am vrut să ne stabilim în pădurile din zona Teregova-Domaşnea, pe care le cunoşteam ca-n palmă, dar nu ne-am putut apropia. Era plin de trupe. Pînă la urmă ne-am îndreptat spre Borlovenii Noi, pădurile de acolo ni se păreau mai sigure.

Ne strecuram de pe o culme pe alta pentru că, fiind expuse la soare, zăpada se mai topise pe coamele dealurilor.

R.G.: La 4 martie 1952 va avea loc o ciocnire cu trupele de Securitate. Gheorghe Serăngău va fi grav rănit. Cum s-a întîmplat?

N.C.: Cînd am ajuns lîngă Borlovenii Noi ne-a prins o vreme cîinoasă, ploua mărunt şi se lăsase ceaţa. Ne-a posomorit amintirea morţii colonelului Uţă, nu eram deloc departe de locul unde fusese lovit, lancu Baderca se schimbase la faţă, privea în gol. Ne-a repovestit în cîteva cuvinte detaliile acelei dimineţi şi ne-a pierit cheful de vorbă. N-am rămas la primul sălaş găsit, era mult prea expus. Curînd am ales altul, ceva mai corespunzător, am făcut oleacă de foc, am mîncat ce mai aveam prin raniţe şi ne-am uscat hainele. După ce s-a lăsat întunericul eu şi Nistor Duicu am coborît în Borlovenii Noi, trebuia să luăm legătura cu sătenii care ne mai ajutaseră şi cu alte ocazii. Spre dimineaţă ne-am întors la sălaş încărcaţi cu provizii. Era 4 martie.

Acolo am aflat că abia ce trecuse un om cu un car pe lîngă sălaş. Nu-i văzuse şi nici nu-i auzise pe ortaci, de asta erau convinşi, dar dacă sesizase fumul ce se ridica prin acoperiş? în perioada asta a anului sălaşele încă erau părăsite, proprietarii fiind obligaţi să le

scoată uşile şi ferestrele. Situaţia ne-a îngrijorat, însă găsiserăm cu greu locul ăsta, n-aveam nici cel mai mic chef s-o luăm din loc, mai ales că eu şi Nistor eram frînţi

de oboseală. Ne-am pus ciorapii la uscat şi ne-am băgat la somn, plănuind să căutăm un alt sălaş peste o oră sau două, dar santinela – Baderca era de planton – a dat alarma după numai cîteva minute. Observase, la o oarecare distanţă, un bărbat îmbrăcat în uniformă, nu ştia încă dacă era miliţian, soldat sau pădurar.

Am sărit ca arşi. în timp ce ne echipam s-a deschis foc agresiv asupra sălaşului. A trebuit să ieşim şi să ocupăm poziţii de apărare, altfel riscam să cădem înconjuraţi. Securiştii mitraliau dintr-un ogaş adăpostit de copaci, aveau o poziţie foarte bună. Atunci l-au rănit pe Ghiţă Serăngău. într-un tîrziu, după mai multe încercări eşuate, am reuşit să-i alungăm de acolo, am aruncat cu grenade pînă cînd au luat-o la fugă şi i-am forţat să iasă în spaţiu deschis. Măi băiatule, i-am fi putut secera fără probleme pe cîţiva dintre ei, dracu’ i-ar fi luat, dar nu voiam să-i omorîm, scopul nostru era să-i speriem şi să-i ţinem la distanţă. Lovit de mai multe gloanţe în pulpa piciorului drept, Serăngău izbutise totuşi să se rostogolească pînă într-o adîn- citurâ. Văzînd că îl răniseră, securiştii şi-au direcţional tirul asupra lui, îl voiau prins, mort sau viu. Ne-am regrupat, că eram împrăşti- aţi în funcţie de poziţiile ocupate, i-am respins din nou, aruncînd grenade şi menţinînd rafalele de pistoale-automate, l-am recuperat pe Serăngău şi ne-am îndepărtat cît am putut de repede. Se lăsase o ceaţă groasă care ne-a ajutat enorm, de data asta vremea a fost în favoarea noastră.

I-am acordat curînd primele îngrijiri, cîte ceva am găsit prin raniţe, însă rănile erau grave, pierduse mult

sînge şi avea nevoie de medicamente. L-am cărat cu schimbul întreaga noapte, evitînd să
căutăm ajutor prin satele săseşti pentru că nu ştiam ce părere aveau localnicii despre comunism. Către dimineaţă am ajuns lingă Megica, satul de baştină al lui lancu Baderca. Ştiind bine locurile, el a venit cu ideea să-l ascundem pe Serăngău într-o criptă din cimitir. Zis şi făcut. Ar fi fost foarte puţin probabil să caute cineva acolo. Rămas în criptă ca să aibă grijă de Ghiţă, lancu era tare trist că ajunsese în apropierea casei în care se născuse şi nu se putea duce să-şi îmbrăţişeze familia.

Restul partizanilor ne-am împărţit în grupuri şi ne-am furişat spre satele din jur ca să contactăm oamenii de încredere şi să facem rost de medicamente. Eu am umblat cîteva zile cu Nistor Duicu, apoi ni s-a alăturat şi Ion Caraibot. Ne-am perindat pe la cîteva sălaşe, am trecut pe la moş Cîrnu şi pe la alţi susţinători, am adunat provizii şi informaţii. Pînă la urmă am traversat Valea Timişului şi am decis să rămînem peste noapte într-un sălaş din zonă. Acolo ne-a surprins un tînăr, proprietarul sălaşului, dar ne-am prins la vorbă şi am văzut că era de treabă, nu ne-a făcut probleme. Mai mult, ne-a promis că ne va aduce cîte ceva de-ale gurii, convenind să ne întîlnim a doua zi pe undeva prin apropierea Mănăstirii Piatra Scrisă. Dimineaţă am coborît pe lîngă buza pădurii, voiam să luăm alimentele şi să ne întoarcem la Megica. Eram tare îngrijoraţi de starea lui Serăngău. Fulguia.

Deodată am văzut doi soldaţi, abia am avut timp să ne rostogolim cîţiva metri la vale şi să ne acoperim cu resturi

de frunze putrezite. Ăia au urmat poteca şi au trecut pe lîngă noi, însă şi-a făcut apariţia şi un al treilea soldat, care s-a oprit chiar în locul de unde o luaserăm la vale. Nu trebuia să-l văd ca să ştiu că era acolo, în schimb nu ştiam cîţi erau în total şi ce învîrteau prin pădurile alea. N-am mai pierdut vremea, am deschis focul în aer ca să ne putem retrage. Nistor rămăsese undeva deasupra, s-a rostogolit peste mine şi am rupt-o la fugă
prin desişuri, renunţînd să mai mergem la Piatra Scrisă. Iniţial l-am rătăcit pe Caraibot, care alergase într-o altă direcţie, dar l-am regăsit curînd în casa lui Tudor Vlaşche, un susţinător din Armeniş. De la el am aflat că soldaţii ăia păzeau tunelul de la Armeniş şi plecaseră la furat de lemne în pădure. Cred că şi-au însuşit şi căciula lui Nistor, că-i căzuse în timp ce se rostogolise, fiindcă ne-am întors şi am căutat-o degeaba. La Armeniş ne-am despărţit de Caraibot, zicea că avea nişte drumuri de făcut. Eu şi Nistor ne-am întors în cimitirul din Megica, după ce am strîns provizii de la Constantin Baderca zis .Roşu", Dumitru Neagu şi Stana Cătană, susţinători din Mehadica. Ne-am bucurat să vedem că starea lui Serăngău se îmbunătăţise considerabil. în curînd avea să fie mutat din criptă şi se va ascunde pe la diverşi.

R.G.: Urma să fiţi trădat de Lenuţa Fiat din Luncaviţa. Cum s-a întîmplat?

N.C.: Caraibot era neam cu familia Fiat. Lenuţa şi Uleana, mama ei, ţineau de ceva vreme legătura cu partizanii. Filip Fiat, tatăl, nu ştia nimic despre treburile

astea. în tinereţe fusese prieten cu Dumitru Işfănuţ, însă nu se mai văzuseră de ceva ani. Se schimbaseră multe. Prin ‘48, Işfanuţ trecuse pe la un sălaş de-al lui împreună cu mai mulţi ortaci, Filip i-a omenit şi le-a dat oarece provizii, e-adevărat, numai că la final i-a rugat să nu-l mai caute niciodată, amintindu-le că era tatăl a şapte copii şi că nu voia să-şi nenorocească familia. L-au înţeles cum nu se putea mai bine, cine nu ar fi facut-o? Şi-au strîns mîinile, s-au despărţit şi nu l-au mai căutat niciodată. De atunci, Filip nu a mai ştiut nimic despre partizani cu toate că, peste ceva vreme, Lenuţa şi Uleana au început să ne ajute. Azi aşa, mîine aşa, prinsesem drag de Lenuţa. Eram tînăr, măi băiatule, şi nu există

tînăr care să nu aibă păcatele vîrstei... Ea avea vreo 18-19 ani, eu împlinisem 22 în februarie.

De ceva vreme nu mai reuşeam să dăm de Nelu Caraibot. Ultima oară l-am văzut la Armeniş, unde ne-am despărţit după episodul ăla cu soldaţii plecaţi la furat de lemne. L-am căutat şi am întrebat peste tot, însă nimeni nu-l mai văzuse. Eram îngrijoraţi.

R.G.: Gruparea încă nu aflase, dar Ion Caraibot era mort. îl împuş- caseră securiştii în noaptea de 6 spre 7 iunie, în zona numită „Tîlva înaltă”.

N.C.: Era mort săracul, aşa-i, de-aia nu l-am găsist oricît l-am căutat prin păduri şi pe la sălaşe. Luam în calcul ce era mai rău: moartea sau capturarea. Ştiindu-l neam cu familia Fiat, am coborît în Luncaviţa, în noaptea de dinaintea Rusaliilor, ca să o întreb pe Lenuţa dacă auzise

ceva de Nelu. Aveam semnul nostru: cînd ajungeam în zonă, aruncam o creangă verde în iesle şi fata înţelegea că voiam să mă adăpostesc. Mă urcam în podul grajdului şi mă băgăm în fîn, nu peste mult timp ajungea şi ea cu hrană şi informaţii. Tată-său nu prea şedea pe-acasă, că muncea la Reşiţa, căra cărbuni cu căruţa. De cele mai multe ori mamă-sa era la curent cu întîlnirile astea, situaţia nu o deranja cîtuşi de puţin. Nici Lenuţa şi nici familia nu ştiau nimic de Nelu, era ca şi cum îl înghiţise pămîntul. Şi chiar asta se întîmplase.

A doua zi pe la prînz, cînd încă eram în pod, am văzut printre bîrne că în curte a intrat un miliţian, care a întrebat-o pe fată unde era tată-său. Filip se dusese la un vecin, Lenuţa a mers şi l-a chemat, iar miliţianul i-a luat pe amîndoi la post. Cică urmau să dea o declaraţie scrisă. Mai auzisem de-astea, bănuiam că se pregăteau să-i aresteze. Nu putea exista alt motiv decît legătura familiei cu partizanii, înainte să plece, Filip şi-a schimbat hainele, aşa că fata a avut timp

să mă anunţe, dar văzusem şi auzisem totul, deja ştiam cum stătea treaba. Am instruit-o să nu spună nimic, mi-a promis asta, însă mi-a fost clar că va ceda dacă o supuneau bătăilor şi torturii. Cedaseră bărbaţi în toată firea, ce aşteptări să fi avut de la o copilă? După ce s-au dus am mai stat puţin. Uleana şi o vecină vorbeau la gard, nu voiam să fiu detectat, totuşi, la un moment dat m-am împiedicat de ceva şi le-am văzut că priveau insistent spre podul grajdului. Pînă la urmă, cînd am coborît am dat nas în nas cu Uleana.

Femeia nu se speriase de venirea miliţianului, asta m-a făcut să mai rămîn ca să văd ce se întîmpla. Am rugat-o să-mi dea o haină oricare pentru că purtam o pelerină de ploaie care ar fi atras atenţia. De-acum ieşise soarele. Mai apoi Uleana s-a dus prin centrul comunei ca să strîngă informaţii. Cînd s-a întors, mi-a confirmat cele mai negre temeri: miliţienii reţinuseră 12 persoane şi se pregăteau să le trimită la Securitatea Caransebeş pentru anchete. Duba era trasă în faţa postului de Miliţie. Lenuţa şi Filip fuseseră arestaţi. M-am grăbit spre munte şi am luat legătura cu ceilalţi ortaci. Pe-atunci fiecare umbla pe cont propriu. Eu mă ascundeam în zona Văii Almăjului. Timp de două săptămîni ne-am perpelit fără să aflăm nimic despre anchetele de la Caransebeş. N-am putut lua legătura cu Uleana sau cu altcineva din familia Fiat. în acelaşi timp îl tot căutam pe Caraibot, întîlnindu-ne cu diverşi oameni de legătură.

într-o zi am ajuns împreună cu Nistor Duicu şi Victor Curescu prin împrejurimile comunei Pîrlipăţ. încercam să obţinem informaţii despre mişcările trupelor de Securitate. Auzind larma cauzată de nişte oameni care lucrau la tăiat pădurea, mi-am lăsat raniţa şi pistolul-automat în grija ortacilor, am rupt un băţ, ca să par cioban, şi m-am dus pînă la ei, însă nu înainte de a mă asigura cum am ştiut mai bine: la spate îmi păstrasem un pistol băgat la centură, acoperit
de vesta lungă în buzunarele căreia îndesasem două grenade înfăşurate în batiste. Primii întîlniţi au fost nişte maramureşeni care mi-au zis că mai încolo se găsea şi un

grup de bănăţeni. Cu ei voiam să vorbesc. Le-am spus că-mi rătăcisem oile şi i-am întrebat dacă nu le văzuseră pe undeva. Acolo era şi un bărbat din Luncaviţa, cu el m-am băgat mai mult în vorbă. L-am descusut cum de ajunseseră tocmai prin părţile alea, că doar şi la Luncaviţa era destulă pădure, şi mi-a spus că în pădurile lor sînt partizani. Fuseseră strămutaţi cu munca pentru ca nu cumva să-i ajute în vreun fel. Se referea la noi fără să ştie că vorbea chiar cu unul dintre partizani. Pînă la urmă am adus vorba despre „ai lu' Mara", fiindcă aşa era cunoscută familia Fiat în Luncaviţa. I-am zis că eram prieten cu Nicolae, feciorul cel mic. îi ştia bine. Atunci mi-a spus nişte chestii de m-a luat durerea de cap. Sătenii arestaţi începuseră să revină pe la casele lor, dar era vorba numai despre cei care acceptaseră să colaboreze cu Securitatea. Filip şi Lenuţa se numărau printre ei. Am văzut negru în faţa ochilor, înainte de a le strînge mîinile şi a mă întoarce la ortaci, i-am rugat pe muncitori să-mi vîndă un pîrlău (ciubăr) după care urma să vin peste cîteva zile. Am scornit asta doar ca să nu bat la ochi.

în noaptea aia abia dacă am putut să aţipesc, apoi am avut un vis straşnic. Se făcea că Lenuţa mă vînduse şi că alergam printre gloanţe. Pădurea colcăia de securişti. Am sărit ca ars şi n-am mai avut stare. Cînd s-a crăpat de ziuă am decis, împreună cu Nistor şi Victor, să coborîm în Luncaviţa şi să aflăm direct de la Lenuţa şi Uleana ce se întîmplase la Caransebeş. Cunoşteau multe lucruri despre noi şi diverşi oameni de legătură, trebuia să ştim ce anume spuseseră în anchete. N-aveam timp de pierdut,

exista riscul ca unii săteni de nădejde să ajungă în puşcării şi lagăre. Erau două căi să ajungem la Luncaviţa: una destul de sigură, care însă dura două nopţi, pentru că făceam tot soiul de ocolişuri, şi alta mai dificilă, care o tăia direct prin zone abrupte şi care ar fi putut fi parcursă într-o singură noapte. Nistor şi Victor au ales prima variantă iar eu am pornit pe cea scurtă. Era sîmbătă seară cînd ne-am despărţit, convenind să ne întîlnim luni seara la sălaşul unui sătean de încredere, Ion Radu, care era situat în apropierea sălaşului familiei Fiat din punctul numit „Truschiu”.

Cunoşteam bine traseul şi am reuşit să ajung încă din cursul nopţii. Mă bîntuiau multe griji. M-am apropiat de sălaşul familiei Fiat cu două-trei ore înainte de a se lumina. Nu mi-a luat deloc mult să observ o serie de lucruri ciudate. Sălaşului îi lipsea fereastra dar avea uşa închisă, asta deşi toţi sătenii fuseseră obligaţi să le scoată din balamale. Şi totuşi, de ce să ţii uşa închisă dacă nu ai fereastră? Deasupra sălaşului era un pod cu fin în care mă mai adăpostisem în trecut. Uşa îi fusese scoasă din ţîţîni şi lăsată jos, pe de-a latul, acoperind astfel doar jumătate din intrare. Şi înăuntru şi afară era întuneric beznă, nu simţeam nici cea mai mică mişcare. Dar de ce ar fi lăsat cineva aşa uşa podului?

Ceva nu era deloc în regulă. Iniţial am băgat mîna în raniţă şi am cotrobăit după lanternă, însă s-a-ntîmplat să-mi agăţat mîneca de o capsă de dinamită cu fitil, lucru ce mi-a dat de furcă o vreme, pînă cînd am reuşit să o desprind şi să o lepăd prin iarbă. Apoi, gîndin- du-mă mai

bine, am renunţat să aprind lanterna. Semnele erau mult prea alarmante. în schimb, împiedicîndu-mă de un „păianjen”, mă refer la lemnul ăla ca o gheară de se pune în vîrful căpiţelor, ca să nu se-mprăştie finul, l-am luat şi am bătut cu el de cîteva ori în uşa podului, însă nu foarte tare, ci cît să-mi dau seama dacă surprind vreo mişcare. Nimic, aceeaşi linişte care parcă mă-nghiţea. Atunci am aruncat „păianjenul” prin golul uşii podului, aşa, ca o ultimă încercare. în clipa aia m-a luat cu frig, măi băiatule, că n-am mai
auzit zgomotul pricinuit de cădere, era ca şi cum lemnul ăla rămăsese suspendat în aer sau căzuse pe ceva foarte moale.

Mi-am pregătit pistolul-automat şi m-am învîrtit o perioadă prin jurul sălaşului. Să intru, să nu intru? Liniştea aia adîncă îmi părea rău prevestitoare. Trebuia să fie linişte, e-adevărat, numai că plutea ceva în aer. M-am adăpostit la numai cîţiva metri de intrare, în spatele unui cireş împovărat de roade, mi-am astîmpărat foamea şi m-am tot frămîntat ce să fac. Mă bătea gîndul să mă caţăr în cireş, însă am renunţat imediat la idee. Spre ziuă m-am retras la o distanţă ceva mai mare, după nişte lăstari de tei, şi tare bine am făcut. La un moment dat am auzit o bufnitură – un securist sărise din podul sălaşului. Avea în mînă o balalaikă cu 72 de gloanţe. S-a uşurat şi s-a întors căscînd în pod. Asta însemna că nu mă simţiseră. îţi dai seama ce proşti şi ce incompetenţi erau? Dormiseră fără probleme cînd lovisem în uşă, nici măcar santinelă nu aveau. Cred că „păianjenul” aterizase pe o porţiune

acoperită cu fin şi nu se prinseseră despre ce a fost vorba, în tot cazul, trădarea familiei Fiat era dincolo de orice tăgadă.

N-a trecut foarte mult, cam pe la ora 11.00 am văzut-o pe Lenuţa că venea spre sălaş. Acolo a întîmpinat-o un căpitan mai în vîrstă şi cu început de chelie. Au vorbit cîteva minute. Fata îl cunoştea bine, se vedea din modul în care se comporta. N-am apucat să-i ţin calea cînd s-a întors către sat, a trecut prea repede şi eram atent în multe direcţii. Noaptea de sîmbătă spre duminică am petrecut-o la sălaşul lui Ion Radu, unde pe seară urma să mă întîlnesc cu Nistor şi Victor. Dimineaţă m-am căţărat în cel mai înalt stejar pe care l-am găsit şi m-am uitat cu binoclul spre poteca ce ducea la sălaşul familiei Fiat, într-un tîrziu am reperat-o pe Lenuţa, mîna cinci-şase miei. Mi-a părut amărîtă, mergea fără pic de chef. M-am furişat în preajma potecii, am făcut un zgomot cît să mă vadă şi am început să vorbim
pe măsură ce ne deplasam în direcţia sălaşului, ea pe potecă, eu prin pădure. De la distanţă nimeni nu şi-ar fi putut da seama că fata vorbea cu cineva. Cel puţin aşa am crezut.

Ce mi-a spus m-a îngrozit. în primele zile de anchetă nu le zisese nimic, îl luase pe „nu ştiu” în braţe şi se ţinuse tare, deşi au bătut-o şi-au amenințat-o în permanenţă. Apoi trecuseră la chestii mai dure, i-au băgat degetele la tocul uşii şi-au tot apăsat. Nemaiputînd suporta durerile, le-a strigat:

- Lăsaţi-mă, că vă spun tot ce vreţi!

Şi aia a fost. A recunoscut că ne-a adăpostit la sălaş şi că ne-a ajutat cu diverse. Anchetatorul l-a băgat pe tată-său în birou şi a pus-o să repete. Filip a explodat, a lovit-o cu pumnii şi palmele, abia de-au scos-o securiştii din mîinile lui. Şi-a ridicat puţin cămaşa şi mi-a arătat vînătăile, fusese bătută ca vai de ea. Şantajaţi cu o condamnare la 5 ani de închisoare, tatăl şi fiica au semnat angajamente de colaborare cu Securitatea, Filip promiţînd că-i vor preda pe partizani la primul prilej ivit. în sălaş se aflau aproximativ 30 de securişti, tot 30 se găseau în casa familiei din Luncaviţa. De parcă situaţia n-ar fi fost şi-aşa îndeajuns de întunecată, tot de la Lenuţa am aflat şi despre moartea lui Caraibot. Unul dintre ofiţeri îi arătase o poză cu Nelu împuşcat, n-aveam dubii că aşa se-ntîmplase. Dragul de el nu s-a dat prins, luptase pînă la ultima suflare.

Fata era pur şi simplu disperată, taică-său continua să o bată şi să o pedepsească, nu ştia ce-i de făcut. I-am zis să se prefacă în continuare că-i ajuta pe securişti, dar să-mi spună tot ce se întîmpla. Mă durea sufletul cînd mă gîndeam la jurămîntul depus, mă temeam că ortacii nu se vor lăsa înduplecaţi şi vor decide să-i omoare pe amîndoi, însă speram că o voi scoate la capăt într-un fel sau altul. Ca

să o ajut să cîştige încrederea securiştilor, am învăţat-o să se ducă la sălaş şi să-l anunţe pe căpitanul ăla chelios că mă văzuse aici, lîngă potecă. Da, o trimiteam să mă

toarne. Ştiam că n-aveau cum să mă prindă. Urma să ţin sub supraveghere sălaşul, i-aş fi lăsat să se apropie şi-apoi o luam la fugă, după ce mi-aş fi descărcat încărcătorul în aer. Cunoşteam locurile, credeam că aveam spatele acoperit. Lenuţa a fost de acord.

Abia după ce plecase am sesizat, undeva departe, silueta unui bărbat. M-am uitat mai atent şi mi-am dat seama că era chiar Filip, ne urmărise fără să bag de seamă. îşi văzuse fiica oprindu-se de cîteva ori pe potecă şi pricepuse că vorbise cu cineva, însă eram convins că, rămînînd în umbra pădurii, nu apucase să-mi desluşească trăsăturile. Filip se grăbea spre sălaş. Mi-am pregătit pistolul-automat şi l-am urmat, furişîndu-mă printre copaci. Securiştii se împărţiseră în două grupuri, mi-a fost clar că se pregăteau să mă înconjoare. Curînd a revenit şi Lenuţa pe cărare. Era înspăimîntată, avea ochii plînşi. Mi-a zis să mergem puţin mai încolo ca să putem vorbi. Marele meu noroc a fost c-am văzut cu coada ochiului ceva alb care se apropia cu iuţeală şi m-am ferit chiar în ultima secundă, altfel aş fi căzut în mîinile lui Filip. Nu ştiu cum de reuşise să se strecoare fără să-l simt. Era înnebunit de furie. în acelaşi moment au început să tragă şi securiştii care-l urmaseră. Mi-am descărcat încărcătorul în timp ce goneam printre gloanţe, la fel ca în visul despre care ţi-am povestit. Pînă la urmă m-am refugiat într-un lan de grîu aflat în preajma lizierei, tîrîndu-mă cît am putut pe coate şi pe genunchi. Securiştii văzuseră cam pe unde dispărusem şi au tras două-trei rafale pe deasupra, dar niciunul nu a avut curaj să intre

după mine. M-am îndepărtat uşor, uşor şi am izbutit să-mi fac pierdută urma. Pe seară m-am întîlnit cu Nistor şi Victor, i-am pus în temă şi-am părăsit zona în cea mai mare grabă.

Supăraţi că le scăpasem printre degete, securiştii i-au luat pe Filip şi pe Lenuţa şi i-au ţinut arestaţi la Timişoara. Iar bătăi, iar umilinţe. Căpitanul ăla chelios insista că fata era înţeleasă cu mine, motivînd astfel eşecul capturării. Voia să le trimită dosarele în instanţă şi să-i arunce-n puşcărie. Au scăpat numai după ce Lenuţa i-a relatat maiorului Aurel Moiş ce-i zisesem eu, anume că bîntuisem nestingherit pe la sălaş în noaptea de sîmbătă spre duminică fără să întîmpin nici cea mai mică problemă. îngrămădiţi în podul cu fin, cei 30 de securişti ar fi putut să mă prindă cu uşurinţă dacă nu ar fi dormit în post ca nişte incompetenţi. Fata i-a spus şi despre avansurile pe care i le tot făcuseră securiştii de la sălaş. în condiţiile astea, Moiş i-a lăsat liberi şi le-a fixat pază, familia temîndu-se de pedeapsa partizanilor.

R.G.: Notoriu pentru brutalitate şi lipsă de scrupule, Aurel Moiş a fost unul dintre cei mai prolifici vînători de partizani. între 1949 şi 1953, maior la acea vreme, era locţiitor-şef al Securităţii Timişoara, fiindu-i direct subordonat colonelului Ambruş Coloman. Moiş va fi trecut în rezervă cu gradul de colonel şi va muri la Bucureşti în 1998, fără ca justiţia să-l tragă la răspundere pentru crimele pe care le-a patronat. Cu Moiş ne vom mai întîlni de-a lungul discuţiei noastre. Ce s-a întîmplat cu Lenuţa şi Filip? Care a fost decizia ortacilor?

N.C.: Abia mai tîrziu aveam să aflu ce se petrecuse cu adevărat în ziua aia, la sălaşul familiei Fiat. Ajungînd furios la puţin timp după ea, Filip o-ntrebase pe Lenuţa, în prezenţa securiştilor, cu cine vorbise pe potecă.

- *C-un domăşnean,* l-a încredinţat fata, care se pregătea să le spună ce o învăţasem, dar a lăsat-o baltă cînd l-a auzit.

Tată-său a-nceput s-o lovească.

- Ce domăşnean.fă? Era cineva înarmat! Trebuia să vii şi să anunţi imediat!

îţi dai seama că securiştii au sărit de fund în sus. Aşa s-a ajuns ca Filip să-i ia pe cîţiva şi să ocolească puţin prin pădure, ca să-mi cadă în spate, în timp ce pe Lenuţa au trimis-o la mine, sperînd că astfel nu voi băga de seamă că mă împresurau. Nu ajunsesem încă într-un loc din care să pot vedea sălaşul, aşa că nu ştiam nimic despre modul în care decurseseră lucrurile. Asta a fost capcana lor.

La ceva timp după aceea, grupul s-a reunit şi a discutat cazul. Potrivit jurămîntului, Filip şi Lenuţa urmau să moară. Chiar dacă eu fusesem cel trădat, deci eram cel mai în măsură să le cer moartea, aşa cum de altfel preciza şi legămîntul, am fost singurul dintre partizani care s-a opus uciderii lor. Le-am zis:

- Mă fraţilor, mă, spuneţi aici şi acum care dintre voi nu şi-a potolit foamea cu mîncarea gătită de Lenuţa şi de mamă-sa? Oare nu au spălat ele pansamentele cînd ai

noştri au fost răniţi? N-a venitfata asta cu Paşte la noi în pădure? Securiştii şi tată-său au bătut-o de-au rupt-o, fraţilor, de-aia m-a trădat. Pe mine nu m-au prins, nu-s de acord s-o pedepsim cu moartea. Nu vreau să-i iau omului ce nu-ipot da...

Apoi i-am luat pe fiecare la rînd şi le-am amintit de cazuri concrete cînd fuseseră ajutaţi de Lenuţa şi Uleana. Cîţiva m-au aprobat în tăcere, dar.cînd a fost să se voteze au zis la fel ca toţi ceilalţi:

- Ai dreptate Nicolae, e cum spui, ne-au ajutat şi-au fost alături de noi, da' uite că acum ne trimit la moarte şi ne bagă oamenii la puşcărie. Dacă nu-i pedepsim, turnătorii se-nmulţesc şi vom fi vînduţi de fiecare dată. Fie păţim ca Nelu Caraibot, fie ajungem în faţa plutonului de execuţie. Nu-i altă cale.

Imediat au scris nume pe bileţele, le-au amestecat într-o căciulă şi au tras la sorţi ca să vadă cine pleacă în misiunea de pedepsire. I-am anunţat de la bun început că nu voiam să iau parte la aşa ceva. Trecuseră cîteva săptămîni, Lenuţa şi Filip reveniseră în Luncaviţa, însă casa familiei era păzită în permanenţă. Sorţii au decis o echipă de cinci partizani – aceştia urmau fie să pîndească un moment propice pentru a-i împuşca de la distanţă, fie să găsească o conjunctură care să le permită să-i răpească şi să-i omoare undeva în pădure.

Ştiind că mă pricepeam, m-au trimis să le prind cinci cai de pe izlaz, ceea ce am şi făcut, deşi în sufletul meu se dezlănţuise o adevărată furtună. Mă simţeam vinovat de

ce urma să păţească Lenuţa, eram convins că n-aş mai fi putut trăi cu o aşa grozăvie pe suflet. Cînd au încălecat am mai încercat o dată să-i înduplec:

- *Nu-i omorîţi, mă! Aduceţi-i aici să stea cu noi!*

A fost ca şi cum nici nu m-ar fi auzit, au plecat în tăcere şi s-au făcut una cu desişurile. Rămas cu restul ortacilor, stăteam ca pe ghimpi. Mi-a luat în jur de o oră să-mi fac planul de acţiune. Le-am zis:

- Mă fraţilor, eu mă duc pînă pe Valea Cernei, c-am tot amînat să iau legătura cu nişte oameni de nădejde. Mă-ntorc cel tîrziu mîine seară, depinde cum o fi drumul.

Ortacii ştiau că aveam destule legături în zona aia, n-ar fi fost prima oară cînd aş fi făcut un astfel de drum. Curescu s-a oferit să mă însoţească dar am reuşit să scap de el, spunîndu-i că singur m-aş strecura mai rapid, ceea ce nu a bătut la ochi fiindcă era perfect adevărat. Şi-am luat-o din loc, dragul meu, numai că n-am plecat spre Valea Cernei. Mi-am prins un cal sprinten de picior, am aşteptat

să cadă întunericul şi-am apucat-o spre Luncaviţa, alegînd cel mai scurt drum posibil. Spre dimineaţă mă furişam prin livezile din preajma comunei. Fiind mulţi, cei cinci ortaci urmau să ajungă abia în cursul nopţii viitoare. Erau nevoiţi să facă o serie de ocolişuri pe care le cunoşteam prea bine. Mi-am legat calul de un prun, m-am aşezat în fund, am azvîrlit la nimereală două grenade, am aşteptat să se scurgă două-trei minute după explozii, şi-apoi am descărcat în aer tot încărcătorul pistolului-automat, aşa,

cu oarece întreruperi. După aia am încălecat şi am dispărut în pădure.

R.G.: l-aţi salvat viaţa Lenuţei.

N.C.: Da. Chiar dacă tată-său s-a dovedit un ticălos, fata nu era decît o simplă victimă a Securităţii. E drept, n-aş fi apăsat eu pe trăgaci, dar nu voiam să trăiesc cu păcatul uciderii ei. Am aruncat grenadele şi am deschis focul tocmai pentru a atrage atenţia Securităţii. îţi dai seama, în scurt timp Luncaviţa gemea de trupe. Ştiam că oamenii noştri de legătură îi vor informa pe ortaci că orice tentativă de apropiere era primejdioasă şi inutilă, iar asta îi va face să-şi modifice planurile. Altă soluţie nu exista.

Cei cinci camarazi au revenit abia peste o săptămînă, fără cai. îl contactaseră pe Ion Toacă, acar în halta Poarta, care le povestise că în noaptea de dinainte se declanşase „un atac puternic" pe lîngă „Turcii ăi morţi", aşa-i zice lumea unui deal din zonă. în realitate nu aruncasem grenadele lîngă dealul ăla, ci mult mai aproape de Luncaviţa. Din pricina numeroaselor trupe de Securitate, echipa a fost nevoită să se retragă, facînd aceleaşi ocolişuri prin pădurile Verendinului şi Valea Căţelei. Nimeni nu a bănuit implicarea mea. Ortacii erau tare nedumeriţi, o perioadă s-au tot întrebat cine au fost cei care deschiseseră focul.

R.G.: Pînă la urmă ce s-a întîmplat cu familia Fiat?

N.C.: îngrozit de explozii, nebănuind că tocmai le salvasem vieţile, Filip a alergat la maiorul Moiş şi s-a văicărit:

- Tovarăşe maior, salvaţi-ne, ne omoară bandiţii! Vă rog să ne scoateţi din comună!

Drept urmare, Securitatea a trimis două camioane şi a mutat întreaga familie tocmai în comuna Şag, undeva în judeţul Timiş. I-au instalat în casa unor nemţi deportaţi în Bărăgan. Sătenii au văzut că li s-a adus un nou vecin şi-au luat-o la descusut pe Lenuţa, care a fost prostuţă şi a divulgat adevăratul motiv al strămutării. Oamenii locului au înţeles cu cine aveau de-a face şi au început să le lase în gard bilete de ameninţare: *„Părăseşte comuna, trădătorule! îţi dăm foc!".* Filip lua mesajele şi i le prezenta lui Moiş. După vreun an, cam aşa, cînd situaţia risca să degenereze, familia a fost readusă la Luncaviţa şi ţinută în permanenţă sub paza miliţienilor. Am aflat imediat ce se întîmplase. în primăvara lui ‘53, cînd m-am apropiat de comună cu ortacul Gheorghe Stănescu, am simţit că venise momentul să fac ceva ce-mi pusesem în cap de multă vreme. L-am lăsat pe Gheorghe în buza pădurii şi m-am furişat pînă la gospodăria lui nea Tudor, unchiul Lenuţei. L-am găsit în timp ce se-ngrijea de vite. Cînd a dat cu ochii de mine a tresărit şi mi-a zis din prima:

- Ai milă, Nicolae, cruţă-ipe-ai lu’Mara! Lasă-i în viaţă!

- Stai fără frică, nea Tudore, l-am liniştit. *Noi nu sîntem criminali.*

Cînd a văzut că venisem cu gînduri de pace mi-a dat o roată mare de caş. Tot de la el am aflat că Filip era dus la Reşiţa şi că restul familiei se afla în gospodărie. Se

temeau de răzbunarea noastră, abia dacă ieşeau din ogradă. I-am dus caşul lui Gheorghe şi i-am zis:

- *Mă, eu o să-ncerc să vorbesc cu Lenuţa şi Uleana. Familia trebuie să înţeleagă că trăieşte doar fiindcă aşa vrem noi, nu pentru că o protejează Securitatea.*

Stănescu a protestat, mi-a reproşat că mă expuneam unui pericol inutil, ceea ce era adevărat, locuinţa fiind supravegheată în permanenţă. Am stabilit să mă aştepte undeva la lizieră şi m-a încredinţat că nu va pleca nici dacă va auzi împuşcături, pentru că ar fi fost posibil să fiu rănit şi să am nevoie de ajutor.

Se înnoptase de-a binelea dar încă nu era tîrziu, lămpile pîlpîiau ici-colo prin case. Aveam cu mine doar sacul de merinde şi pistolul, raniţa i-o lăsasem ortacului ca să nu mă incomodeze cînd mă strecu- ram. Am ajuns fără probleme în grădina unui vecin al familiei, m-am urcat pe gard şi am cercetat curtea cu atenţie. Trebuia să mă asigur că nu voi da nas în nas cu nişte miliţieni aflaţi la pîndă. Am sărit în ogradă şi am verificat poarta ca să aflu dacă toţi membri familiei intraseră în casă. Era încă deschisă, asta însemna că mai rămăsese cineva pe uliţă. M-am ascuns în spatele grajdului şi am aşteptat să vină toată lumea. Aveau un cîine mare, flocos, Novac îl chema, care a lătrat o singură dată, dar asta de bucurie, şi-apoi a prins să se gudure pe lîngă picioarele mele. Mă cunoştea bine, fusese păstrat de Filip şi în perioada petrecută la Şag. După cîteva minute am auzit zgomotul porţii şi paşi uşori prin curte. Acum erau cu toţii în casă. Tocmai mă apropiam cînd s-a deschis uşa şi în prag au răsărit doi

copii de 12-13 ani care voiau să-l dezlege pe Novac. Mi-au desluşit silueta şi-au rupt-o la fugă ţipînd:

- *Mamă! Mamă!*

în momentul ăla m-am repezit şi am intrat în casă dintr-un singur salt. Apariţia mea i-a îngrozit. Uleana izbucnise-n lacrimi,

Lenuţa se chircise într-un colţ şi se holba la mine. Ţineam pistolul ridicat şi-aveam părul vîlvoi, chiar nu arătam ca un om care căuta pacea. L-am lăsat jos imediat ce m-am lămurit că nu erau miliţieni în casă şi i-am liniştit cît am putut de repede:

- Nu mai plînge, mamă Uleană, că n-am venit să-ţi omor fata!

I-am anunţat că de-atunci puteau merge oriunde voiau, fie zi, fie noapte, fără nici cea mai mică grijă, pentru că gruparea renunţase la pedepsirea familiei. M-au îmbrăţişat, mi-au mulţumit şi tare s-au mai bucurat că nu pusesem la suflet. Ne-am aşezat la masă împreună cu Lenuţa şi am rămas pînă s-a luminat de ziuă, am vorbit cîte-n lună şi-n stele. Gheorghe plecase, mă aşteptase ore-n şir, a văzut că se crăpa de ziuă şi s-a afundat în pădure, dar urma să-l găsesc a doua zi. Stănescu era consătean de-al meu din Titerleşti, pe-atunci avea vreo 45 de ani. Cînd fugise în munţi, în ‘48, şi-a lăsat în sat soţia şi trei copii. La-nceput a preferat să rămînă în părţile Mehedinţiului iar apoi s-a alăturat partizanilor supravieţuitori din gruprea Uţă. Lenuţa trăieşte şi în ziua de azi.

R.G.: Scena împăcării cu familia Fiat a avut loc în primăvara anului 1953. Haideţi să revenim la firul iniţial. Ion Caraibot e omorît în iunie 1952, am vorbit despre asta. în lunile august şi septembrie ale aceluiaşi an, gruparea va primi o serie de lovituri puternice, riscînd lichidarea totală. Sînt ucişi Dumitru Işfănuţ şi Nistor Duicu. Victor Curescu e capturat, ulterior va fi condamnat la moarte şi executat. Cum s-a ajuns aici?

N.C.: 1952 s-a dovedit cel mai blestemat şi mai sîngeros an petrecut de mine pe munte. Hai să-ţi zic ce s-a întîmplat în lunile alea. Prin august mă întîlnisem cu tata. Arestat în 1949, fusese eliberat în

cursul lui 1950 şi după aia am ţinut legătura în permanenţă, ne ajuta cu tot ce-i stătea în puteri. La întîlnirea respectivă am fost numai eu, tata, Victor şi Gheorghe Stănescu, nimeni altcineva. Stabilisem cu bătrînul să ne reîntîlnim în 1 sau 2 septembrie la locul numit „Tavane" din Muntele Buza Oslii. Locul se afla nu departe de stîna
familiei mele. Urma să ne aducă mai multe provizii pentru apropiata iarnă, drumul era esenţial.

La 26 august mă aflam împreună cu Nistor, Victor şi Gheorghe pe undeva pe lingă Cornereva. Victor urma să plece în curînd la Verendin, satul lui natal, ca să ia nişte alimente şi haine de la socru- său, „Ţuruc" i se zicea, care ne mai ajutase şi înainte. L-am anunţat că nu voiam să-l însoţesc.

- *Mă Victore, sînt trupe multe în zona aia, ai auzit ce*

ne-a zis Finanţu. Şi-apoi, dacă vin cu tine, nu cred că mai pot ajunge la Buza Oslii pînă pe 1 -2 septembrie, doar ştii că am întîlnire cu tata.

„Finanţu" era porecla lui Nistor Cernescu, un vechi om de încredere. Abia ce ne avertizase că la Cerna Vîrf era plin de trupe. Pe de altă parte, drumul pînă la Tavane urma să fie lung şi istovitor, mi-ar fi luat cîteva zile.

- Bine, mă Nicolae, bine, da' vezi cum eşti? Eu am venit cu tine cînd te-ai întîlnit cu nea Ion, da' tu nu vrei să mergi acum cu mine... De ajuns, ajungi şi-acolo, stai tu liniştit, că mîine terminăm la Verendin şi ai tot timpul.

Parcă-l văd cum insista. L-am refuzat, voiam să mă asigur că nu voi rata întîlnirea cu tata. Gheorghe venea cu mine. Pînă la urmă Victor l-a luat cu el pe Nistor, ne-am strîns mîinile şi ne-am despărţit pentru totdeauna. Nu-i voi mai revedea niciodată. Trădaţi de Ţuruc,

Victor a căzut prins, iar Nistor a fost împuşcat în cap în timp ce se bărbierea. Nu a murit pe loc, agoniza plin de sînge. L-au dus cu o căruţă spre Caransebeş şi fie s-a prăpădit pînă să ajungă, fie la scurt timp după intervenţia chirurgicală, am auzit ambele variante. Cred, totuşi, că nu mai era viu cînd a ajuns la Caransebeş. Numai întîmplarea a făcut ca Nistor să fie în locul meu. Dumnezeu să-l odihnească.

R.G.: într-un interviu acordat lui Constantin Mărăscu, doamna Maria Cristescu, una dintre fiicele lui Nistor Duicu, relata că peste ani avea să afle unele detalii de la căruţaşul care îi transportase tatăl muribund. Reproduc

pasajul întocmai: *„Acum, încoa, după Revoluţie, am vorbit cu omul care l-o dus cu căruţa la Caransebeş. Şi mi-o zis că tot drumul, pînă o murit, ticu s-agîndit la noi şi s-a văitat: au, fecele mele, au.fecele mele"*[7].

N.C.: Odată intrat pe mîinile securiştilor, Victor ne-a trădat pe toţi. Eu şi Stănescu n-aveam nici cea mai vagă idee despre ce se întîm- plase la Verendin în dimineaţa zilei de 28 august. Eram departe-n munţi, ne îndreptam spre Buza Oslii. Neştiind că Nistor murise şi că Victor fusese arestat nu putem bănui nici că, printre multe altele, acesta le divulgase securiştilor locul în care urma să mă întîlnesc cu tata. Eram liniştiţi, din punctul nostru de vedere totul decurgea în conformitate cu planul. Ne gîndeam că vom lua proviziile şi ne vom revedea curînd cu ortacii. Toamna era cea mai activă perioadă pentru noi, întrucît prin septembrie şi octombrie construiam bordeiul sau doar îl finalizam, dacă începeam munca încă din cursul verii, cum se-ntîmpla deseori, şi aveam de făcut o sumedenie de pregătiri pentru iarnă.

La 31 august eu şi Gheorghe eram pe undeva în apropierea Vîrfului Godeanu, într-o pădure deasă de brad ce coboară pînă hăt departe, către Rîul de Mori. Noaptea ne-a prins pe Muntele Gropiţa, aşa că am tras la stînă lui Efta Bugărin zis „Pera", de loc din Apadia, o comună de lîngă Reşiţa. Făceam asta ori de cîte ori ajungeam în zonă. El şi ai lui erau de foarte mare încredere, ne-au ajutat şi ne-au adăpostit întotdeauna. Cîinii ne ştiau, n-au lătrat. Dimineaţă, pe la ora 10.00, încă eram la stînă,

7 Constantin Mărăscu, *Sfinţi fără aureolă,* voi. II, Editura Eubeea, Timişoara, 2020.

Bugărin plecase cu oile înainte să se lumineze. La un moment dat, unul dintre cei doi oameni rămaşi ne-a anunţat că ciobanul se apucase să strige din vale şi că tot dădea din mîini, fluturîndu-şi căciula, însă se afla la o distanţă mult prea mare ca să-i poată înţelege cuvintele. Am ieşit şi l-am văzut undeva în depărtare, mic, mic de tot. Nici noi n-am desluşit ce striga. îşi agita căciula deasupra capului, n-avea stare. Sigur se-ntîmpla ceva, dar ce anume?

Cînd mi-am aruncat ochii în partea cealaltă, spre culme, am văzut convoiul de soldaţi. Primele trupe intraseră deja în pădurea din faţă, coborau direct spre stînă, în timp ce restul încă se revărsau pe coastă fără să fi ajuns la final. Cîţiva soldaţi se uitau chiar în direcţia noastră. Nu eram echipaţi, sigur n-ar fi putut să ne deosebească de ciobani şi ajutoarele lor, alta era însă marea problemă: dintr-o clipă-n alta, trupele urmau să ajungă la liziera pădurii şi să iasă spre noi, nu ne mai puteam retrage în desişuri.

Am intrat imediat în stînă, ne-am pregătit armele, ne-am aruncat raniţele-n spate şi le-am strigat celor doi apadieni să dea sare la cai, comportîndu-se ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Aveau vreo doi-trei cai. Apoi, alipindu-ne de pereţi, am ieşit cît am putut de repede şi am intrat în pîrîul din spatele stînei. Era mic, ne-am îndepărtat cu mare greutate, folosindu-ne de adîncitura albiei, numai că
făgaşul se micşora pe măsură ce urcam şi nu ne mai proteja. Pînă la urmă am apucat să ne aruncăm după o

stîncă prăvălită. Nu ne reperase nimeni. Acolo nu existau copaci, toată porţiunea din spatele stînei era numai stîncă goală, ca un fel de pîlnie abruptă. Bolovă- nişurile sentindeau pînă departe spre culme. La foarte puţin timp după asta am auzit lătratul dinilor. Vreo 30-40 de securişti încercu- iseră stîna în timp ce grosul trupelor încă se revărsa din pădure. îi numesc securişti fiindcă asta erau: soldaţi ai trupelor de Securitate care aveau ordin să ne prindă vii sau morţi. M-am uitat prin binoclu şi am observat că şapte dintre ei, înarmaţi cu pistoale-automate, se apucaseră să urce în direcţia în care ne ascunseserăm, deşi mi-era clar că nu ne văzuseră cînd neam retras pe acolo. Şi se-apropiau, se-apropiau... nu ştiu cum Dumnezeu de plecaseră chiar către noi. Aproximez că stîncă despre care-ţi zic se găsea cam la 700, hai 800 de metri în spatele stînei, undeva pe povîrniş, şi că securiştii ajunseseră la vreo 40, maximum 50 de metri în urma noastră. Situaţia era critică. Dacă veniseră pînă acolo nu vedeam niciun motiv pentru care s-ar opri sau s-ar întoarce.

- Să tragi în plin, mă Gheorghe, la fel o să fac şi eu! Hai să nu murim ca proştii. Ăştia ne omoară, mă!, i-am şoptit ortacului.

Aşa-i, măi băiatule, în situaţii de-astea: mori, mori, dar să moară şi ei! îmi părea rău că n-aveam ZB ca Gheorghe. în perioada aia foloseam un pistol-automat Daimler-Puch care nu bătea cu precizie la distanţă. Eram ferm convinşi că va urma o ciocnire în foarte scurt timp, ceea ce însemna că, indiferent de rezultatul pe termen scurt, am

fi rămas în spaţiu deschis şi ar fi trebuit să gonim spre creastă cu puhoiul de securişti după noi. Era esenţial să-i lovim zdravăn pe-ăş- tia şapte, de moartea sau rănirea lor depindea să ne mai păstrăm cît

de cît o şansă de salvare. M-am alipit de stîncă şi mi-am pus degetul pe trăgaci, gata să deschid focul cu toate cele 32 de cartuşe în momentul în care grupul intra în raza de acoperire. Şi Gheorghe era pregătit, nu ne-am pierdut cu firea. Intenţionam să tragem în acelaşi timp.

Dar să vezi chestie. Chiar atunci, un ofiţer i-a strigat de cîteva ori pînă l-au auzit, că era ceva distanţă, şi-a fluturat cascheta şi i-a chemat înapoi la stînă. Nu ne venea să credem! Ăia au coborît, au stat ce-au mai stat pe-acolo şi s-au băgat cu toţii în pădure. Am rămas în spatele stîncii pînă cînd i-am văzut intraţi în desişuri, apoi am luat-o la pas pînă pe Vîrful Godeanu de unde am coborît pe celălalt versant, printre stîncărişuri şi prăpăstii. Un avion mic cu două rînduri de aripi s-a tot rotit pe deasupra povîrnişurilor împădurite, însă nu ne-au băgat de seamă. Mai potrivit ar fi fost un elicopter, dar pe-atunci n-aveau în dotare. în aceeaşi seară ne-am întors la stîna de pe Muntele Gropiţa, apadienii s-au bucurat să ne revadă teferi. Şi ne zice Efta Bugărin:

- Mă fraţilor, mă, am dat din căciulă şi-am strigat pin n-am mai putut: „Lazăreee, mă Lazăreee, minã mă caii de la stînă!", da voi tot n-auzeaţi... Număram soldaţii cum se scurgeau pe culme, fir-ar ei ai dracu, şi m-am oprit abia cînd am ajuns la o sută, da' tot veneau, mă fraţilor, tot veneau... Sigur aveţi voi vreo ascunzătoare prin pădurile

astea, că altfel nu scormoneau atît...

Eu şi Gheorghe fuseserăm „caii" care trebuiau duşi de la stînă, te-ai prins, nu se referise la ăia priponiţi. Lazăr îl chema pe unul dintre cei doi apadieni care rămăseseră cu noi în zorii zilei. Da, am săpat un bordei prin părţile alea, undeva pe sub Vîrful Godeanu, însă nu le-am confirmat, ci am negat cît am putut de credibil. Aveam încredere totală în oamenii ăştia, te asigur, dar ştiam că torturile

Securităţii puteau dezlega orice limbă. Fiindcă a doua zi era 1 septembrie şi plecau spre casă, urmînd să revină abia în primăvară, Efta mi-a propus să ne lase căldările lor ca să nu le mai care pînă la Apadia. Mai făcuseră aşa şi în alţi ani, le foloseam pe timpul iernii şi după aia le-ngropam pînă cînd reveneau ciobanii. De data asta l-am refuzat:

- Mă Efia, nu le putem lua. Nu se ştie dacă om mai trăi pînă-n primăvară, vezi şi tu cîţi umblă după noi.

Eram vînaţi din ce în ce mai agresiv, se putea întîmpla orice. Aşa-i viaţa partizanului, mereu pe muchie de cuţit. Efta ne-a dat multe alimente, ne-a încărcat cu brînză, mălai şi ouă. într-un tîrziu ne-am îmbrăţişat şi ne-am despărţit. Fiind 31 august, în aceeaşi noapte am pornit spre Tavane şi a trebuit să trecem din nou peste Vîrful Godeanu. Era senin, lumina lunii ne-a ajutat. A doua zi dimineaţă aveam întîlnire cu tata.

Am ajuns la Tavane încă din cursul nopţii. Era o linişte desă- vîrşită, totul părea în ordine. Am alunecat pe lîngă

buza pădurii şi ne-am băgat aşa, cam vreo cinci-şase metri în desişuri, plănuind să ne acoperim cu frunze şi să dormim două-trei ore. Eram frînţi. Parcurseserăm distanţe considerabile. înainte să ne ghemuim sub un fag bătrîn, Gheorghe a coborît într-o vîlcea ca să-şi astîmpere setea. Cînd a revenit mi-a arătat o cutie de conservă pe care o găsise lîngă izvor. Lucea în lumina lunii. Asta ne-a îngrijorat. Fusese deschisă de curînd, încă simţeam mirosul de fasole şi ciolan afumat. Despre cine să fi fost vorba? Pădurarii şi vînătorii nu prea obişnuiau să mănînce conserve, ciobanii cu atît mai puţin, iar de turişti nici n-auziserăm prin părţile astea. Evident că ne-am gîndit la trupele de Securitate, întrucît raţiile lor presupuneau şi alimente de genul ăsta, nu era

vreun secret. Ce puteam face? Poate că numai trecuseră pe acolo sau poate că totuşi o mîncase un pădurar. Alte semne îngrijorătoare cu excepţia cutiei de conservă n-am sesizat şi dacă au fost nu le-am putut vedea din pricina întunericului. Mai erau cîteva ore pînă la întîlnirea cu tata, care urma să aibă loc chiar acolo, ce sens ar mai fi avut să ne pornim pe mai ştiu eu unde şi să revenim cînd se crăpa de ziuă? Abia dacă ne mai tîram picioarele. Ne-am potolit foamea şi am aţipit imediat după aceea.

Cînd mi-am deschis ochii se luminase. Distingeam undeva departe lătrat de cîini şi clinchet de tălăngi. Zgomotele răzbăteau de dincolo de lizieră, dinspre stîna familiei. Ciobanii se porniseră la vale şi nu voiam să ne vadă, trebuia să rămînem precauţi pentru binele tuturor. Aveam înţelegere doar cu tata şi încă nu se făcuse timpul

să ne întîlnim. L-am scuturat pe Gheorghe şi i-am zis să ne băgăm mai în jos în pădure. încerca să se dezmeticească. Pădurea aia se ducea la vale cale de kilometri, întregul versant era acoperit de codrii uriaşi. în momentul în care m-am săltat în genunchi am văzut o caschetă. Tot atunci am auzit somaţia şi s-au dezlănţuit rafalele de pistoale-automate. Gloanţele muşcau pămîntul din jur. Vînduţi de Victor Curescu, în cursul nopţii nimeriserăm chiar între trei posturi fixe alcătuite fiecare din cîte cinci securişti. Eram aşteptaţi.

Cînd au început să tragă, m-am aruncat pe spate şi am deschis focul în aer ca să-i fac să bage capul la cutie. Gheorghe o zbughise la vale, n-am văzut în ce direcţie o apucase şi nici nu ştiam dacă scăpase cu viaţă. Poate că zăcea ciuruit sub un fag. Totul se petrecea cu iuţeală. Deodată mi s-a blocat pistolul-automat, ţinusem prea mult degetul pe trăgaci. Am băgat degrabă alt încărcător şi-am sărit din nou cu spatele spre vale, atent să nu mă secere următorii, care trăgeau din direcţia lizierei, însă atunci s-a-ntîmplat un lucru total neprevăzut.

Din saltul ăla mi-a fost dat să nimeresc chiar într-o îngemănare de fag, adică între două crengi groase ce ieşeau din aceeaşi tulpină, şi mă zbăteam fără să pot deschide focul şi fără să mă pot elibera, cu toate că-mi fixasem călcîiele în pămînt şi împingeam cu toată forţa. Mai disperat ca atunci nici că fusesem vreodată! Capul atîrnîndu-mi pe spate, am văzut cu groază cum un securist se apropia cu pistolul aţintit spre mine. Dacă-l vedeam din poziţia aia, înseamnă că nu era la mai mult de

doi-trei metri. Credeam că viaţa mea se isprăvise. Numai că în loc să apese pe trăgaci, ăla striga ca apucatul:

- *Stai aşa! Stai aşa!*

Normal că n-am stat. M-am eliberat cu o ultimă sforţare şi-am gonit-o la vale. îmi pierdusem o opincă. Raniţa o lăsasem în locul în care fuseserăm surprinşi. Eram plin de adrenalină. Gloanţele îmi şuierau pe la urechi, abia am reuşit să mă îndepărtez fără să fiu atins.

Peste ani urma să aflu că securistului ăluia i se blocase pistolul. De-aia strigase să stau locului, altfel mi-ar fi împrăştiat creierii fără să-i pese. Ce îţi spun este confirmat şi de rapoartele ulterioare ale Securităţii, deşi acolo sînt şi cîteva minciuni. De exemplu, se susţine că Dumitru Işfanuţ s-ar fi aflat la Tavane împreună cu mine şi Stănescu, lucru total fals, cu atît mai mult cu cît Sfîrloagă era deja mort în momentul ăla. Noi nu ştiam încă, vom vorbi la timpul potrivit despre uciderea lui, la fel cum nu ştiam nici despre moartea lui Nistor şi trădarea lui Victor. Securistul care a scris raportul minte şi atunci cînd susţine că ne-ar fi lăsat să ne apropiem înainte să someze şi să deschidă focul. în realitate, mă văzuse exact atunci cînd l-am văzut şi eu. Nici vorbă să mă deplasez spre ei. Lupta nu s-a desfăşurat aşa cum au prezentat-o.

R.G.: Voi prezenta o serie de pasaje din raportul amintit pentru a se înţelege mai bine la ce vă referiţi:

în dimineaţa zilei de 1 septembrie a.c., între orele 6.00-7.00,

> la distanţă de circa 20 de metri de postul de pîndă condus de sublocotenentul de securitate Varodi Emeric, au apărut bandiţii Ciurică Nicolae şi Stănescu Gheorghe, iar în urma lor, la circa 50 de metri, banditul Işfănuţ Dumitru.
> Primii doi bandiţi au fost lăsaţi să se apropie pînă la distanţa de 6-7 metri, apoi au fost somaţi şi s-a deschis foc asupra lor, însă pistoalele automate ale sergentului Prezaru Teodor şi sublocotenentului Varodi Emeric, făcînd dublă alimentare, au creat condi- ţiuni celor doi bandiţi să se retragă. Acţiunea deşi a continuat, din lipsa de operativitate şi orientare a sublocotenentului Varodi Emeric, bandiţii au reuşit să scape.
> în momentul de faţă au fost luate măsuri de exploatare a tuturor informaţiilor şi indiciilor reieşite din anchetarea banditului Victor Curescu, care oferă unele posibilităţi de a se ajunge la prinderea celorlalţi bandiţi[8].

De-a dreptul incredibilă incompetenţa securiştilor! Curescu le dăduse mură-n gură, organizaseră trei posturi fixe în jurul perimetrului în care ar fi trebuit să aibă loc întîlnirea şi tot n-au fost capabili să vă prindă. Practic, aţi intrat între posturi fără să bănuiţi primejdia şi aţi mai şi dormit acolo vreo două-trei ore. Ce s-a întîmplat după schimbul de focuri?

N.C.: Am alergat prin pădure-n jos cît m-au ţinut picioarele. în spate continua să se tragă de mama focului. Nu mai aveau pe cine

să împuşte dar aşa făceau securiştii, se speriau şi-o ţineau

8 CNSAS, *Bande, bandiţi şi eroi. Grupurile de rezistenţă şi Securitatea (1948-1968). Documente,* Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003.

langa ca să ne intimideze. Cînd m-am oprit să-mi trag sufletul, străbătusem deja o distanţă de vreo doi kilometri. împuşcăturile se tot auzeau. Ajunsesem în buza Poienii Ploştina, o poiană mare şi plină de ferigi atît de înalte că nu vedeai omul călare. Acolo gruparea săpase o ascunzătoare în care nu ţineam mare lucru, doar nişte mălai şi cartofi. Bănuind că eram aşteptat, n-am făcut pasul în spaţiu deschis, mă adăpostisem în spatele unui fag din buza luminişului şi mă frămîn- tam ce să fac. N-am avut timp să iau o decizie c-au şi început să răpăie pistoalele-automate. Curescu divulgase ascunzătoarea. M-am sprijinit de trunchi şi am deschis focul în direcţia din care se trăsese, apoi am dispărut în desişuri. Au mitraliat la nimereală, dar s-au potolit destul de repede în comparaţie cu ceilalţi.

Tot după Revoluţie am citit un raport în care unul dintre securiştii pitiţi în ferigi scria că i-aş fi observat şi că încercasem să mă ascund între doi fagi aflaţi la o distanţă de 50 de centimetri unul faţă de celălalt. Am rîs mult de tot. Păi ce, măsuraseră securiştii distanţa dintre fagi? Pe de altă parte, chiar nu-i simţisem, ei au deschis focul şi s-au dat de gol. Poate că m-ar fi prins dacă i-ar fi dus capul să mai aştepte. în poiana aia fuseseră organizate alte cinci posturi fixe a cîte cinci securişti fiecare. în raport scrie şi că partizanul asupra căruia s-a tras ar fi fost Dumitru Işfanuţ, nu eu, închipuie-ţi cît de proşti erau![9]

M-am îndepărtat cu iuţeală şi-am tot coborît pînă cînd

9 Constantin Mărăscu, *Sfinţi fără aureolă,* voi. II, Editura Eubeea, Timişoara, 2020.

am trecut de Izvorul Olanului. Abia acolo m-am simţit în oarece siguranţă, m-am adăpostit după un ciot de stîncă năpădit de muşchi şi-am încercat să aflu dacă mai trăia Gheorghe. Mă rugam să fi scăpat teafăr. Prima oară am imitat cîntecul huhurezului, chiar dacă eram
în puterea zilei, că nu ştiau securiştii de-astea, şi-apoi am ascultat cu atenţie. Niciun răspuns. Apoi am făcut ca ghionoaia. Tot nimic, îmi mai rămăsese un ultim semnal stabilit pentru astfel de situaţii cînd ne aflam la distanţe mult prea mari ca să funcţioneze altceva. Trebuia să trag două focuri de armă unul după altul. Am făcut-o, cu toate că riscam să-mi dezvălui poziţia. De-abia atunci mi-a răspuns Gheorghe. împuşcăturile lui au răsunat undeva foarte departe, s-au scurs cam două ore şi ceva pînă cînd a ajuns la mine. Pe măsură ce se-apropia, cînta ba ca huhurezul, ba ca ghionoaia, iar eu îi răspundeam în acelaşi fel, ghidîndu-1. Dincolo de bucuria revederii, primele lui cuvinte au fost ca un pumnal înfipt în inimă:

- Mă Nicolae, mă, vezi mă ce ne-a făcut nea Ion?

Stănescu era convins că tata ne trădase. Am simţit cum se prăbuşea cerul pe mine.

- Doar el, tu, eu şi Curescu ştiam de întîlnirea asta, mă Nicolae. Cine să ne vîndă dacă nu nea Ion?N-avea cine altcineva!

Gheorghe avea dreptate, era logic ce zicea. Disperat să scap cu viaţă nu mă gîndisem la asta. Semnele îl indicau pe tata, era indiscutabil că în spatele pîndei existase o turnătorie. Ştia toată lumea că era un om

respectabil, care ajutase organizaţia încă de la începuturi şi care preferase să zacă după gratii decît să colaboreze cu autorităţile, însă eram conştient că nimeni n-ar fi putut rezista la nesfîrşit supliciilor Securităţii. Tare m-o mai ars sufletul, măi băiatule, tare, tare... în cine să te mai încrezi pe lumea asta, dacă nu în cei de-un sînge cu tine, în cei care ţi-au dat viaţă?

R.G.: Şi aţi crezut că tatăl dumneavoastră v-a trădat la Securitate? Aţi trăit cu un astfel de coşmar?

N.C.: Să mă ierte Dumnezeu, dar aşa am crezut... Nu m-aş fi gîndit în veci că Victor Curescu căzuse prins la Verendin şi că turna fără oprire. Vor mai trece nişte zile pînă să înţelegem ce se petrecea cu adevărat. Iniţial am crezut că tata fusese arestat de curînd şi că scăpase informaţia în urma unor bătăi primite în beciurile Securităţii. Gîndul ăsta mă ardea ca un fier încins, nu-mi stătea mintea la nimic altceva. în realitate însă, tata nici măcar nu urcase la munte, avusese nişte treburi de rezolvat şi-l trimisese pe fratele meu Victor cu alimentele. Securiştii îl pescuiseră de la stîna familiei şi-l forţaseră să vină la Tavane, dincolo de lizieră, ca şi cum m-ar fi aşteptat. Voiau să mă facă să ies din pădure. Noroc că pe-atunci încă dormeam cu Gheorghe sub fag. Nu m-aş fi predat, sînt convins că m-ar fi ucis în faţa fratelui. Ulterior, Victor a auzit împuşcăturile şi a trecut prin momente de cruntă deznădejde. Credea că mă omorîseră. Securiştii îl vor elibera în seara aceleiaşi zile. Dacă în locul lui ar fi venit tata, care deja fusese arestat timp de un an, sînt sigur că l-ar fi luat din nou.

R.G.: Ce aţi făcut după ce l-aţi regăsit pe Stănescu?

N.C.: Fără să conştientizăm cît de mare era primejdia, în noaptea de 1 spre 2 septembrie am trecut printre primele două cercuri concentrice organizate cu scopul de a ne tăia retragerea. Ne vînau sute de securişti. Am apucat să aţipim iepureşte sub un fag, sleiţi de puteri, dar cînd s-a crăpat de ziuă ne-au reperat urmăritorii din cel de-al treilea cordon. Am fost hăituiţi cu rafale de mitralieră. Le-am răspuns pe măsură şi-am menţinut focul minute bune, reuşind să scăpăm neatinşi. A fost o minune că ne-am salvat. în cei patru ani de lupte în munţi am scăpat din opt încercuiri ale Securităţii. Desigur, n-am scăpat eu cît m-a salvat bunul Dumnezeu. Fără El aş fi fost nimic.

R.G.: Cînd şi cum aţi aflat despre grozăviile care se petrecuseră între timp?

N.C.: Curînd, destul de curînd. Fuseserăm forţaţi să ne lăsăm raniţele în pădurea de la Tavane, eram ca vai de noi. O opincă îmi sărise din picior cînd cu îngemănarea aia blestemată. Noaptea se lăsa un frig pătrunzător, aveam nevoie de haine groase şi provizii. Am stabilit să mergem la Sadova Nouă unde ştiam că se ascundea Işfanuţ, în grajdul lui Avram Rain zis „Roiu”. Erau prieteni vechi, luptaseră împreună pe Frontul de Est. Sfîrloagă îşi revenise cu greu după rana aia gravă căpătată în iunie ‘51, încă se resimţea. Obişnuiam să-l văd lunar. Avram fusese sanitar, a ştiut să-l îngrijească.

în vara lui ‘52, pe lîngă diverse alte lovituri îndrăzneţe, lui Işfa- nuţ şi lui Gheorghe Balica le ieşise o

figură tare frumoasă, şi azi mă bufneşte rîsul cînd îmi amintesc. S-au deghizat în ofiţeri de Miliţie, au coborît în comuna Bozovici şi i-au convocat de urgenţă la Consiliul Popular pe toţi vînătorii care erau membri ai PMR. Trebuiau să vină gata pregătiţi cu armele de acasă.

- *Vom organiza o poteră ca să-l prindem pe Sfîrloagă. încolonarea!,* le-a ordonat chiar Işfanuţ, proaspăt bărbierit şi îmbrăcat în uniformă de maior.

- *îl vom împuşca pe bandit!,* îi agita Balica, travestit în locotenent.

Şi-au plecat, măi băiatule, conduşi de Sfîrloagă ca să-l omoare pe Sfîrloagă, închipuie-ţi chestia asta! Pe drum îl înjurau în gura mare, spuneau că abia aşteptau să-l găurească. Işfanuţ zîmbea şi le dădea apă la moară, ba chiar le promitea recompense babane dacă ar fi reuşit să-l omoare.

- *Trăiască partidul!,* zbierau ăia.

Cînd, ce să vezi? Surpriză de proporţii pentru lingăi: nu departe de hotarul comunei îi aşteptau restul partizanilor. I-au dezarmat, le-au tras cîte-un şut în cur şi i-au pus să se bată între ei, spre hazul tuturor. într-un final şi-a făcut apariţia Miliţia călare, însă ortacii au dispărut în pădure.

R.G.: Să revenim la primele zile ale lui septembrie şi la modul în care aţi aflat despre moartea camarazilor. Cum s-a întîmplat?

N.C.: în drum spre Sadova Nouă ne-am oprit şi lîngă Cornereva, la sălaşul lui Nistor Cernescu zis „Finanţu”, bunul meu prieten. Era plecat cu treabă, dar am dat de nevastă-sa, care ne-a spus despre nenorocirea de la Verendin. Ne-am îngrozit! Atunci am realizat că Victor Curescu ne trădase, nu tata. în timp ce ascultam înmărmuriţi, femeia ne-a povestit că în urmă cu numai două zile securiştii percheziţionaseră sălaşul în care ne aflam. îl aduseseră şi pe Curescu, care nu era încătuşat şi purta haine de securist. Cînd a dat cu ochii de el, mai să cadă din picioare! Pînă la urmă, după ce a privit-o insistent şi cu părere de rău, Victor i-a făcut un semn discret, a lăsat să-i cadă o bucăţică de hîrtie şi a acoperit-o cu talpa pînă cînd s-a putut apropia muierea lui Finanţu, care a izbutit s-o ridice în timp ce se făcea că-şi lega nojiţele opincilor. Mi-a înmînat-o, mesajul îmi era destinat: *„Nicolae, să nu mai mergi niciodată pe drumurile pe care mergeam împreună. Dar nu-ţifie frică, eu n-am să spun nimic din ceea ce ştiu!”*

Mi-am dat seama că încerca să mai dreagă cîte ceva, dar răul fusese deja făcut. Spusese despre întîlnirea de la Tavane şi dezvăluise ascunzătoarea din poiana cu ferigi, a fost o adevărată minune că turnătoriile lui nu ne costaseră viaţa. Totuşi am încercat să-l înţeleg, ţinusem la Victor şi mă durea cumplit că ajunsese în situaţia asta. îmi dădeam seama cît de dificil trebuie să-i fi fost să facă rost de hîrtie

şi să-mi trimită un astfel de mesaj în cursul percheziţiei.

Cred că securiştii l-ar fi împuşcat pe loc dacă l-ar fi surprins.

Soţia lui Finanţu ne-a dat haine şi ceva alimente, apoi ne-am continuat drumul către Sadova Nouă, măcinaţi de cele mai întunecate gînduri. Neştiind nimic despre moartea lui Sfirloagă, nu ne-a pus în temă şi cu grozăvia asta. Credeam că-l vom găsi teafăr, că va afla de la noi cele petrecute la Verendin şi la Buza Oslii şi că vom decide împreună un plan de acţiune. Aveam mare nevoie de luciditatea şi de îndrumarea lui, era cel mai experimentat dintre noi. A durat mai mult ca de obicei să ajungem în preajma satului, mă simţeam de parcă mi se turnase plumb în picioare. Pînă la urmă am întîlnit doi localnici cu un car cu fin şi ne-am băgat în vorbă ca să-i tragem de limbă despre ce se mai întîmplase în zonă. Evident, nu ţineam armele sau alte echipamente la vedere. Şi-atunci am aflat: trădat de Avram şi încercuit de securişti, Işfănuţ, băgat într-o ascunzătoare săpată în grajd, a refuzat să se predea, a deschis focul cu pistolul-automat şi sfirşise spulberat de o grenadă aruncată peste el în groapă. Se întîmplase recent, în urmă cu numai două-trei zile. întregul sat vuia.

Vestea ne-a izbit ca o măciucă în moalele capului. Ne holbam unul la celălalt şi nu ne mai ieşeau cuvintele din gură. Ne-am cutremurat ca niciodată înainte. Oamenii ăia îşi dăduseră seama că eram partizani, au văzut deznădejdea întipărită pe feţele noastre. Ne-au salutat şi s-au grăbit s-o ia din loc. Eram disperaţi, disperaţi... am dat cu pumnii în pămînt şi l-am căinat pe Işfănuţ... Abia

ce-i pierduse- răm pe Nelu Caraibot şi Nistor Duicu, acum ne lovea şi năpasta asta. Moartea lor era moartea noastră. Asta ne păştea pe fiecare dintre noi.

Şi după aia, măi băiatule, ne-a apucat o lehamite îngrozitoare, nici nu ne mai păsa dacă trăiam sau muream. Abia ne-am tîrît, că ăla nu mai semăna a mers, pînă la sălaşul lui Avram de lîngă Sadova
Nouă, unde era şi grajdul în care fusese ucis Işfanuţ. Judecind la rece, asta a fost o imprudenţă majoră, dar ţi-am spus, chiar nu ne mai păsa dacă trăiam sau muream. Cînd am intrat în cuină, cu pistolul-auto- mat în poziţie de tragere, am rămas blocat cîteva secunde. Ciorapii de lină ai lui Işfanuţ atîrnau pe un par şi încă picurau, fuseseră recent spălaţi. I-am recunoscut imediat, aveau o dungă verde în partea de sus. Imaginea ciorapilor ălora m-a bîntuit întreaga viaţă, i-am visat deseori. Am zăcut acolo cîteva zile fără să ştim încotro s-o mai apucăm. în apropiere se căsca groapa în care fusese spulberat Sfîrloagă, încă-i puteam adulmeca moartea. Eram la pămînt cu moralul, nici de vorbă nu ne mai ardea. Eram pieriţi. Ce-i drept, o vreme ne-am gîndit să coborîm în sat după trădător, să-l răpim şi să-l omorîm, însă dezgustul a fost prea mare. Dacă Avram ar fi venit la sălaş, l-am fi împuşcat fără să stăm la discuţii. Nu a venit, nu a venit nimeni, însă dacă ne-ar fi simţit securiştii sînt convins că am fi sfîrşit ca Işfănuţ. Sălaşul nu era aşa expus, se afla undeva la marginea pădurii. Oamenii pe care i-am întîlnit la hotarul satului n-au spus nimic despre prezenţa noastră. într-una din zile, cînd făcea cîţiva paşi prin

spatele grajdului, Gheorghe a găsit o armă aruncată la vedere, apoi a mai dibuit una. Nu aveau muniţie, dar le-am curăţat şi am constatat că erau în stare de funcţionare. Le rătăciseră criminalii lui Işfanuţ? Le aruncase vreun sătean, ca să nu fie depistate la o percheziţie? Nu ştiu. Cam după o săptămînă am plecat de la sălaş, ne mai limpeziserăm gîndurile. Cele două arme au ajuns la nişte susţinători, noi aveam destule.

Rămîn încă multe necunoscute legate de moartea lui Işfanuţ. în primul rînd, nu ştim ziua exactă. Rapoartele Securităţii mint şi se contrazic ca la balamuc, susţin ba că ar fi fost ucis la 29 septembrie, ceea ce e imposibil, ba că asta s-ar fi petrecut abia în 1953, ceea ce e
halucinant de-a dreptul. E clar că l-au omorît undeva între 28 august şi 4, hai 5 septembrie 1952, fiindcă în perioada aia am ajuns noi la Sadova Nouă. Cum altfel ne-ar fi zis localnicii despre asta, dacă aşa ceva nu s-ar fi întîmplat deja? Era vorba despre Işfanuţ, fratele nostru drag, n-aş fi putut uita detaliile astea. Şi-apoi, încă nu e clar dacă Securitatea l-a înhăţat şi l-a prelucrat pe Avram pornind de la turnătoriile lui Curescu sau dacă asta s-a întîmplat prin intermediul unor alte trădări. Cert e însă că ştia la fel de bine ca mine unde se ascundea Sfîrloagă iar perioada uciderii acestuia coincide cu perioada în care Victor începuse să toarne. Disperat, făcea totul ca să evite plutonul de execuţie. în fine, pe la sfîrşitul lui septembrie mai eram doar şase partizani în grupare: eu, Dumitru Mutaşcu, Gheorghe Stănescu, Gheorghe Balica, Iancu Baderca şi Gheorghe Serăngău, care încă se resimţea

după rănile căpătate în ciocnirea de la Borlovenii Noi.

Anul a fost blestemat pînă la capăt. Din pricina turnătoriilor lui Victor, care i-a pus în temă pe securişti despre oamenii noştri de pe Valea Almăjului, în special din Lăpuşnicu Mare, Balica urma să fie prins viu în cursul nopţii de 9 spre 10 noiembrie, iar nu mult după aceea, la 11 decembrie, Baderca a avut aceeaşi soartă. Ambii au căzut prin trădarea gazdelor, dar începutul l-a constituit trădarea lui Curescu, să nu uităm asta. Tot în *52 s-a stins şi săraca mama. A coborît în pămînt împovărată de griji, neştiind ce o să se aleagă de mine şi de restul familiei. Nu i-am aprins o luminare la sicriu şi nici n-am putut să o conduc pe ultimul drum, a fost cumplit.

Vînaţi în permanenţă, eram din ce în ce mai puţini şi mai izolaţi, în primăvara lui ‘52, prin mai, cînd nici nu bănuiam ce tăvălug ne va lovi în august-septembrie, Nistor, Victor şi cu mine am plănuit să luăm legătura cu Liviu Vuc şi cu ortacii din jurul lui, care acţionau în zona de est a Banatului, dar am lăsat-o baltă. Erau prea multe trupe de Securitate în regiune. Prin *48, Vuc trimisese un emisar la colonelul Uţă, care la rîndul lui i l-a trimis pe Nistor cu un răspuns. Atunci se hotărîse o colaborare între grupări, numai că Uţă avea să moară curînd şi nu a mai avut timp să-l întîlnească pe Vuc în carne şi oase. Apoi legăturile au rămas sporadice. Şi Vuc urma să fie capturat în decembrie 1952.

R.G.: Mă bucur că aţi adus vorba şi despre gruparea constituită în jurul medicului Liviu Vuc, figură de un dramatism accentuat. Pentru uzul cititorilor voi sintetiza

o serie de informaţii prezentate de istoricul şi cercetătorul Dorin Dobrincu[10].

Liviu Emilian Vuc (apare ortografiat şi sub formele „Vucu", „Wuc" sau „Wuk") s-a născut fie la 12 ianuarie 1903, fie la 19 ianuarie 1913, potrivit altor date, în comuna Zorlenţu Mare, judeţul Caraş-Severin. Provenea dintr-o familie înstărită, ambii părinţi erau funcţionari. A urmat liceul la Lugoj pentru ca mai apoi, începînd cu 1929, să studieze Medicina la Nancy şi Strasbourg. în 1932 se transferă la Universitatea din Cluj, iar în 1935 se alătură Mişcării Legionare, fiind ales preşedinte al Societăţii Studenţilor în Medicină. Din această poziţie a organizat o grevă în urma căreia va fi exmatriculat timp de un an. în 1938 îşi susţine teza de doctorat, ulterior e încorporat şi trimis la Institutul de Medicină Militară. A participat la luptele de pe Frontul de Răsărit ca medic militar cu grad de locotenent. în primăvara anului 1942, în timpul încleştărilor din Peninsula Kerci, e rănit la genunchi de o şchijă, fapt care va atrage după sine, în 1943, lăsarea la vatră. Rămas infirm, Vuc va lucra ca medic în cîteva comune bănăţene, pînă la urmă revenind în Zorlenţu Mare unde a continuat să practice medicina.

Se înscrie în PNŢ şi e foarte activ în timpul campaniei ce prefaţează alegerile parlamentare din noiembrie 1946, scrutin fraudat masiv de comunişti. După 14 iulie 1947, momentul înscenării de la Tămădău, cînd PNŢ e destructurat cu brutalitate, Vuc se va alătura organizaţiei legionare clandestine din zona Reşiţa. Cînd şi aceasta e

10 Dorin Dobrincu, „Grupul bănăţean de rezistenţă Liviu Vuc-Ioan Beg (1948-1958)", în *Memoria,* nr. 54, 1/2006, pp. 52-61.

lichidată, medicul dispare de la domiciliu, conştient că altfel va fi arestat şi aruncat în puşcărie. O perioadă activează alături de grupul Chera (ortografiat şi „Kera”), care însă va fi destructurat destul de repede.

în iarna dintre 1948 şi 1949, Vuc devine liderul unui grup de fugari. Primii i se alătură preotul Anton Atnagea (uneori ortografiat .Hatnagea”) şi fiul său Virgil, ambii legionari, apoi loan Beg şi Ştefan Drăgan, în octombrie 1950. Cu toţii sînt din Zorlenţu Mare. în cursul anului 1951 îi urmează şi losif Hlobil (ortografiat şi „Hlbbel”) din satul Scăiuş, dezertor din armată. Izverna-Zorlenţu Mare era zona predilectă de activitate a grupării. Se pare că prin intermediul lui Hlobil, într-o perioadă în care acesta încă nu luase definitiv calea pădurii, gruparea lui Vuc l-a contactat pe Uţă, răspunsul favorabil al colonelului fiind întors de Nistor Duicu şi Gheorghe Cristescu.

Infirm şi bolnav de inimă, viaţa de proscris a fost extrem de dificilă pentru Vuc. în pofida riscurilor, a coborît deseori în sate şi i-a ajutat pe ţărani, nu şi-a lepădat menirea de medic. Depistat în podul unui susţinător din Sălbăgelu Vechi, în toamna anului 1952, în cursul unei percheziţii, Vuc reuşeşte totuşi să scape, însă va fi capturat curînd, în noaptea de 5 spre 6 decembrie, în locuinţa iubitei sale, împreună cu mai mulţi susţinători e judecat într-un lot compozit din care fac parte şi trei partizani din gruparea Uţă: Baderca, Balica şi Curescu, urmînd să fie condamnaţi la moarte. Sentinţele celorlaţi au fost deosebit de dure, dar măcar au evitat plutonul de execuţie.

Vuc şi Ion Cioca vor fi condamnaţi la muncă silnică pe viaţă, iar Ştefan Drăgan va primi 25 de ani de temniţă grea. La puşcărie ajung şi preotul Atnagea cu fiul său.

De loc din Zorlenţu Mare, neafiliat politic, Cioca fusese unul dintre cei mai importanţi susţinători ai grupării Vuc. Pe lîngă hrană, îmbrăcăminte şi informaţii, îi îndemnase pe partizani să-şi construiască un adăpost în apropierea sălaşului său. Posesor al unei arme Mauser, le asigurase paza, dîndu-le de veste dacă apăreau trupe sau orice alte pericole. în august 1952 i-a avertizat că se apropiau mai multe camioane cu soldaţi, ortacii reuşind să dispară. în primăvara şi vara anului 1952, cînd dumneavoastră, domnule Ciurică, Nistor Duicu şi Victor Curescu intenţionaţi să luaţi legătura cu Vuc, gruparea acestuia era alcătuită din patru ortaci.

Nu se ştie dacă Vuc doar a simulat nebunia, în anchetele de la Securitatea Caransebeş şi Securitatea Timişoara, pentru a mai domoli torturile, sau dacă supliciile i-au declanşat afecţiunea psihică de care va suferi întreaga viaţă, însă acest din urmă scenariu e cel mai plauzibil. Mărturiile unui deţinut care l-a întîlnit în penitenciarul Aiud amintesc ura de moarte pe care o manifesta faţă de orice gardian sau uniformă, ură cauzată tocmai de torturile îndurate. Nu de puţine ori, colegii de suferinţă erau nevoiţi să-l tempereze, fiindu-le teamă că atitudinea sa va cauza şi sancţionarea lor. Alte mărturii susţin că avea minţile rătăcite, ceea ce poate reprezenta un argument că nu jucase teatru în anchete. Eliberat în 1964, la decret, scurta sa viaţă urma să fie împărţită între

etape de luciditate, cînd îşi va consulta pacienţii, trăind retras, şi episoade în care boala prelua controlul, cînd se izola total şi destrăma ţesături. S-a prăpădit fie în cursul anului 67, fie în 1969, nu ştim mai nimic despre ultima sa perioadă şi despre împrejurările morţii.

După ce Vuc şi alţii ajung în puşcării, în libertate mai rămîn doar loan Beg şi losif Hlobil. în urma unei ciocniri cu trupele de Miliţie, la 8 mai 1953, cei doi împuşcă mortal un miliţian, îl rănesc grav pe un altul şi reuşesc să fugă. Urmează o trădare dramatică. Securiştii o racolează pe soţia lui loan, Floarea, care le dezvăluie că cea mai importantă susţinătoare a partizanului este Floarea Dincea, nepoata lui de soră, arestată discret, schingiuită şi zdrobită la Securitatea Timişoara, fiind pusă în libertate după ce se angajează să-l vîndă pe loan. Drept urmare, la 20 august 1953, sub pretextul că le-ar aduce provizii, îi cheamă pe cei doi ortaci la un sălaş înconjurat de trupe. Femeia primise şi un flacon cu narcotice pe care ar fi trebuit să-l toarne în mîncarea „bandiţilor", însă lucrurile se precipită şi nu mai are timp să-şi ducă planul la final. loan îi simte pe securişti, deschide focul şi aruncă mai multe grenade, izbutind să spargă împresurarea şi să dispară, cu toate că e rănit la picior. în schimbul de focuri e rănit şi un plutonier de Miliţie. La rîndu-i grav rănit, Hlobil cade capturat. Va da dovadă de o tărie de-a dreptul neverosimilă: nu le va spune nimic securiştilor, deşi va fi torturat timp de şase luni pînă cînd va muri în chinuri.

loan Beg a fost arestat abia la 17 decembrie 1958, prin trădare. Securitatea angrenase numeroase forţe în

vînarea lui, la un moment dat fiind ajutată şi de Liviu Vuc, care nu mai era în deplinătatea facultăţilor mintale. Totuşi această colaborare l-a salvat de pedeapsa capitală în timp ce foştii săi camarazi urmau să sfirşească la zid. La 11 iunie 1959, loan e condamnat la moarte împreună cu Nicolae loan Cioaca, Gheorghe Drăgan şi Martin M. Bugarin zis „Labău". Vor fi executaţi la 29 septembrie 1959 în penitenciarul Arad.

Să revenim la discuţia iniţială. Ce s-a mai întîmplat în cursul anului 1952?

N.C.: Curescu turnase foarte multe. Prin octombrie *52, eu şi Stănescu ne porniserăm spre un bordei pregătit pentru iarnă. Acolo am depozitat carnea a vreo zece berbecuţi, preparată cum ştiu muntenii, brînză, mălai, cartofi şi nişte ouă, urmînd să mai facem cîteva drumuri. Consideram ascunzătoarea extrem de sigură, am săpat-o cu mari, mari greutăţi, pe undeva pe sub Vîrful Godeanu, într-o zonă greu accesibilă, printre prăpăstii şi creste abrupte. Ca să nu dea de ea vreun pădurar sau vînător, fiindcă doar aşa ceva ar fi umblat pe acolo, ne-am căznit să o camuflăm printr-o metodă ingenioasă. Am săpat ore-n şir la rădăcina celui mai înalt şi mai gros brad din perimetru, pînă cînd l-am prăvălit la vale peste alţi brazi, care s-au frînt de la jumătate şi s-au prăbuşit în lanţ chiar deasupra bordeiului. Erau şi nişte stînci în imediata apropiere, camuflajul funcţiona perfect. Deşi în alte situaţii obişnuiam să lăsăm paznici, aici n-am crezut că se impunea. Prin vălmăşagul ăla de trunchiuri, crengi şi rădăcini nu s-ar fi aventurat nimeni întreg la cap.

Ei bine, în octombrie *52, chiar cînd ne pregăteam să ne strecu- răm pe sub brazii prăvăliţi, ajungînd la o distanţă de numai 10, hai, 15 metri de bordei, m-a săgetat o durere îngrozitoare de stomac. Măi fratele meu, aveam nişte crampe într-atît de puternice încît mă tăvăleam, abia dacă mai puteam respira. După vreo trei-patru minute, simţind că durerea se mai domolise, m-am ridicat şi-am dat să păşesc către bordei, însă crampele m-au apucat din nou, obligîndu-mă să mă opresc. Ori de cîte ori încercam să mă ridic, mă simţeam de parcă un cuţit îmi răscolea măruntaiele. Exasperat că nu-mi găseam locul, m-am trîntit cu burta pe pămîntul răcoros. Asta a fost salvarea noastră.

Pe cînd stăteam aşa, s-a întîmplat să-mi alipesc urechea de pămînt. Atunci am desluşit un zgomot metalic – un sunet ca de
căldare lovită – ce răzbătea chiar din direcţia adăpostului. în clipa aia durerea mi-a dispărut ca prin minune, era de parcă nici n-o simţisem. M-am săltat în capul oaselor, m-am retras vreo 50-60 de metri şi m-am căţărat pe o cracă de unde am cercetat zona cu binoclul. în scurt timp am văzut un soldat ieşind din bordei, legăna una din căldările noastre. Eram aşteptaţi, Curescu le spusese totul.

- Mă Gheorghe, hai să ne apropiem şi să aruncăm cîteva grenade peste ei. îi putem lichida pe toţi!

Eram plini de furie, ne bazaserăm pe adăpostul ăsta şi voiam să le-o plătim pentru tot anul, însă ne-am gîndit mai bine şi ne-am dat seama că era în interesul nostru să-i lăsăm pe securişti să ne aştepte acolo pînă la Paştele

Cailor, că altfel ne-am fi trezit cu ei pe cap prin alte locuri. Am plecat în linişte şi ne-am săpat o altă ascunzătoare. Trupa respectivă a rămas în bordei pînă-n ianuarie anul viitor, închi- puie-ţi ce geruri au tras, dar asta urma să aflu peste mulţi ani.

R.G.: Cum aţi aflat?

N.C.: După ‘90, cînd s-au pus bazele AFDPR Caraş-Severin, printre vicepreşedinţii filialei era şi unul pe care-l chema Gheorghe Duţă. Tot avea drumuri prin Teregova şi obişnuia să-mi calce pragul. Cu prilejul unei vizite a stat mai mult decît de obicei, l-am pus la masă şi ne-am luat cu nişte păhărele de rachie. Tare-i mai plăcea să bea. Am vorbit de una, de alta, pînă la momentul în care, cam beat, mi-a aruncat-o:

- Mă Ciurică, mă, de-ai ştii tu cît am umblat eu după tine prin munţi!

Am crezut că n-auzisem bine, însă a repetat cu aceleaşi cuvinte. Ştia ce spunea, nu bătea cîmpii. Eram uluit.

- Păi, n-ai fost deţinut politic?, l-am întrebat, simţind cum mă lua cu rece.

- Ba da! Dar stai să-ţi zic...

Şi mi-a spus, măi băiatule. Duţă ăsta fusese pe front o perioadă, după 23 august căzuse prizonier la ruşi. S-a înrolat în Divizia „Tudor Vladimirescu” şi a revenit în ţară cu toţi trădătorii, călare pe tancurile sovietice. La-nceput l-au angajat în Jandarmerie, apoi a fost promovat la

Miliţie şi Securitate. Ăştia din Divizia „Tudor Vladimirescu" ajunseseră cadre de bază pentru regim. în *52 Duţă devenise căpitan de Securitate, nu de puţine ori se-ntîmplase să comande trupe care ne vînau pe mine şi pe ceilalţi ortaci. Alteori doar participase la diversele pînde eşuate, motiv pentru care încă îşi bălăcărea foştii colegi.

- Mă Ciurică, dacă m-ar fi ascultat pe mine, n-ai fi scăpat cu viaţă la TruschiulEu le zisesem să te luăm altfel, m-a asigurat, proptindu-şi un deget în piept în timp ce mă aţintea cu ochii tulburi.

Aşadar fusese şi în sălaşul familiei Fiat. I-am mai umplut un păhărel şi l-am lăsat să vorbească, voiam să aflu cît mai multe. Mi se pusese un nod în gît.

- Bă, da'ce informaţi eraţi! Pe Anastasia Benghia aţi luat-o chiar la două zile după ce i-am ridicat paza. Sigur v-a zis careva!

Aici greşea, nu ne spusese nimeni. Ţi-am relatat că Işfanuţ tot insistase pe lîngă mine s-o luăm şi pînă la urmă s-a dus cu Gheorghe Balica. N-am vrut să mă încarc cu păcate. Staşia murise în ziua aia fiindcă abia atunci ajunseseră ortacii prin împrejurimile Domaşnei, nu-i anunţase nimeni.

- Şi-atunci aţi avut mare noroc, tu şi Stănescu, în toamna şi-n iarna lui '52, că n-aţi mai venit la bordeiul ăla de sub Vîrful Godeanu. V-am aşteptatpînă-n ianuarie, ce ne-au mai clănţănit dinţii...

Am zîmbit. Carevasăzică, planul funcţionase. „Foarte bine, fir-aţi ai dracu' de criminali, măcar aţi văzut şi voi cum e să stai iarna în bordei!", mi-am zis, numai că apoi am început să regret că nu am aruncat grenade peste ei.

Şi a urmat lovitura de teatru: împleticindu-şi limba, Duţă mi-a povestit cu de-amănuntul cum îi condusese pe securiştii care-l omorîseră pe Nistor şi-l capturaseră pe Victor, fraţii mei de arme. Cu toate că abia m-am abţinut să nu-i sar la beregată, i-am sorbit fiecare cuvînt. Vorbea despre lucruri care m-au bîntuit întreaga viaţă, în ziua de 27 august 1952, înştiinţat că urma să plece după Nistor şi Victor, Duţă a telefonat la Caransebeş şi a cerut să i se trimită „35 de perechi de tenişi".

- *Ce perechi de tenişi?!,* l-am întrebat.

- *Atîţi ostaşi aveam în subordine. Ne-am încălţat cu tenişi ca să nu facem zgomot.*

Mă luase durerea de cap. Fostului căpitan de Securitate îi sclipeau ochii, se lăuda de parcă crimele ar fi fost fapte glorioase, iar criminalii nişte eroi. Călăuziţi de trădătorul Ţuruc, care avea numele conspirativ „Corbu", încălţaţi în tenişi şi proşti cum îi ştim, adică proşti de bubuiau, securiştii n-au reuşit să-i vadă din prima pe Nistor şi Victor. Duţă i-a făcut semne lui Ţuruc, iar ăsta a trebuit să se apropie şi să le arate cu degetul. Ortacii erau într-o parte mai retrasă a gospodăriei.

- *Nu-i depistasem din pricina unui lăstăriş de mesteceni. Acum erau în bătaia armelor,* a şuierat Duţă.

Rînjetul lui mi-a provocat o permanentă stare de

vomă. Porcii au tras în plin, fără somaţie. Nistor se bărbierea, a fost nimerit în cap şi nu a mai putut riposta, s-a prăbuşit într-o baltă de sînge. Neatins de gloanţe, dîndu-şi seama că nu avea şanse de scăpare, Victor şi-a ridicat mîinile.

- Ştii ce nu-nţeleg, mă Ciurică? Curescu a colaborat bine cu noi, v-a trădat pe toţi şi ne-a dus la ascunzători. De ce l-au condamnat la moarte?, m-a întrebat.

R.G.: Şi mie îmi stă pe buze aceeaşi întrebare. Curescu a fost una dintre cele mai dramatice figuri ale grupării. A spus totul şi a pierdut totul. De ce nu a propus Securitatea o altă condamnare în cazul lui?

N.C.: Scos din sistem la puţin timp după incidentele despre care vorbim, Gheorghe Duţă nu fusese la curent cu evoluţiile din anchetă. Eu am aflat detaliile de-a lungul anilor, îţi spun ce i-am zis şi lui. Pornind de la turnătoriile lui Curescu, în noiembrie-decembrie ‘52 securiştii au reuşit să-i aresteze pe Gheorghe Balica şi lancu Baderca. Amîndoi au fost băgaţi în anchetă, bătuţi, torturaţi şi confruntaţi cu Victor. Cînd ei spuneau „nu”, ăla le zicea „ba da”, scuipîndu-le în faţă situaţii, locuri şi nume de susţinători. Securiştii erau foarte bucuroşi în conjuncturi de-astea. Fireşte, Victor nu spunea nimic din ce făcuse el.

în urmă cu ceva timp o împuşcase pe o comunistă din Verendin. Maria Munteanu o chema, dar tot satul o ştia de „Baroasa a lu’ Baros” sau de „Barosania”. Asta întocmea liste cu sătenii apoi veneau securiştii şi-i luau, îi aruncau în arest, la bătăi şi schingiuiri,

iar unii ajungeau la puşcărie. Distrusese multe vieţi, oamenii ni se tot plîngeau şi ne cereau să o pedepsim. Fiind verendinean, Victor s-a ocupat de problemă. Ştia că Barosania obişnuia să ia apă de la un ştiubei din marginea satului, într-o zi a pîndit-o şi a împuşcat-o cu ZB-ul. Aia a picat latră. Ştiam cu toţii treaba asta. După ce a fost prins şi umbla cu securiştii la percheziţii, Victor le-a spus că Dumitru Mutaşcu o ucisese. Şi Fus era tot verendinean. Pînă la urmă a venit momentul confruntării cu lancu Baderca. Cînd Victor i-a repetat în faţă cum îl împuşcase pe securistul ăla infiltrat în vara lui ‘48, la ordinul lui Uţă, ceea ce însemna că va susţine asta şi la proces, trimiţîndu-l în faţa plutonului de execuţie, lancu s-a-nfuriat şi i-a răspuns cu aceeaşi monedă:

- Păi ce, Victore, tu n-ai omorît-ope Barosania?

Atunci au aflat securiştii. De-asta l-au condamnat şi pe Victor la moarte, deşi colaborase foarte bine. Umbla cu ei îmbrăcat în uniformă, nu-l ţineau în lanţuri. Dacă nu era tărăşenia cu Barosania cred c-ar fi scăpat cu viaţă. După ce le-a fost respins recursul, Baderca, Balica şi Curescu au fost executaţi la 13 august 1953, la Caransebeş. Comandantul plutonului de execuţie a fost locote- nent-majorul Carol Bartoş, care în ‘54, cînd mă va ancheta pe mine, devenise căpitan şi era şeful anchetei de la Timişoara.

R.G.: Ce v-a mai spus Gheorghe Duţă?

N.C.: Prin ‘53 sau puţin mai tîrziu, Duţă călcase pe bec,

fusese arestat chiar de tovarăşii lui şi ajunsese la închisoare. Insista că i se impusese să divorţeze de soţia nemţoaică şi că a fost dat afară din Securitate după ce refuzase, motiv pentru care, de supărare, ar fi scris şi împrăştiat nişte manifeste împotriva regimului. Uite cine

devenise anticomunist, să te cruceşti, nu alta! N-am crezut o iotă din povestea cu soţia, sînt convins că-l dăduseră afară fiindcă îşi schimbau cadrele, se-ntîmpla des în anii ăia, iar Duţă nu era vreo lumină, asta-i cert. Nici manifeste nu cred să fi împrăştiat vreodată, că avea o fire laşă şi pricepea ce l-ar fi aşteptat dacă-l prindeau. Cine ştie ce făcuse de l-au arestat şi l-au băgat la puşcărie. Asta a fost tot ce mi-a zis.

R.G.: Ce urmări au avut dezvăluirile?

N.C.: în primul rînd, i-am luat răchia din faţă şi i-am arătat uşa, străduindu-mă totuşi să nu fac vreun gest necugetat. Se cherchelise bine, văzuse că mă schimbasem la faţă şi a luat-o din loc fără să mai comenteze. Atîta-i trebuia! Mi se urcase sîngele-n cap, tremuram de furie. Imediat l-am contactat pe Pătru Duicu, mezinul familiei, şi i-am spus că-l aflasem pe criminalul lui Nistor. Era inadmisibil ca un astfel de om să fie tolerat în cadrul filialei AFDPR Caraş-Seve- rin şi cu atît mai puţin în funcţia de vicepreşedinte. Ce ruşine, măi băiatule, ce ruşine! Ne-am strîns cîţiva, am făcut o scrisoare şi i-am cerut demisia de urgenţă. închipuie-ţi că a fost într-atît de obraznic încît să protesteze şi să ne răspundă tot în scris, elogiindu-şi cariera de fost securist. L-am dat afară pe uşa

din dos fără să mai stăm la discuţii, doar avea mîinile mînjite cu sîngele lui Nistor. I-am păstrat răspunsul cu semnătura dedesubt, acolo recunoştea cu mîndrie tot ceea ce îmi spusese cu prilejul vizitei. Duţă e mort de mulţi ani.

R.G.: Nu vreau să depăşim anul 1952 fără să vorbim puţin şi despre Nae Trocan. L-aţi cunoscut, nu?

N.C.: Da, era mehedinţean de-al meu. L-am cunoscut bine şi pe Nicu Vulcănescu, vărul lui, care urma să moară la Malu în luptă cu

securiştii. Dragul meu, Nae Trocan a fost un român cum nu cred că se mai nasc în zilele noastre. Era unul dintre cei mai iscusiţi partizani. Ne-am întîlnit de multe ori, dar nu a vrut să vină cu noi pentru că nu-i plăcea departe-n munţi, prefera să rămînă ascuns iepureşte pe la sălaşe şi gospodării retrase. Militar de carieră, Trocan era eficient în luptă, nu s-ar fi pierdut cu firea indiferent de situaţie. Pînă la urmă l-a vîndut un învăţător cu nume predestinat – Boulescu. La Securitatea Craiova pe Nae l-a anchetat căpitanul Toma Popescu, care avea să mă ancheteze şi pe mine în ‘54. Era şeful anchetelor, urma să fie avansat la gradul de colonel. Cînd am ajuns acolo, colonelul Ion Crăciun era comandantul Securităţii Craiova. La puşcărie l-am cunoscut şi pe nea Aurică Albu, moşul în casa căruia căzuse arestat Nae. După ce ne-am eliberat l-am vizitat în cîteva rînduri, era sărac şi tare necăjit.

R.G.: Nicolae Trocan s-a născut la 17 martie 1923 în satul mehedin- ţean Peşteana, în apropiere de Zegujani. Os de

stirpe boierească din Valea Motrului, Nae a fost al treilea dintre cei cinci copii ai familiei. La finalul celui de-Al Doilea Război Mondial, ofiţerul de aviaţie Nicolae Trocan era, încă din 1944, paraşutist al Flotilei 1 Pantelimon din Bucureşti. în anii ce au urmat, pe fundalul instaurării agresive a comunismului, familia sa, înstărită şi respectată, întîmpină probleme din ce în ce mai mari care vor culmina, în 1947, cu arestarea mamei după o ceartă cu nişte comunişti din sat. înştiinţat de rude, Nae răbufneşte şi o eliberează cu forţa, dînd buzna înarmat în postul de Miliţie.

Refuză să-şi predea arma şi se refugiază în pădure. Ştie prea bine că dacă s-ar întoarce ar fi condamnat la ani grei de puşcărie politică. Vor urma şase ani de rezistenţă la cel mai înalt nivel de-a lungul cărora va fi vînat în permanenţă de Securitate şi Miliţie. Va
lichida securişti şi miliţieni, va trece prin încleştări sîngeroase şi vor muri martiri lîngă el.

Iniţial, în clandestinitate îl însoţeşte vărul său din Şovarna, Nicu Vulcănescu. Pentru ceva timp se adăpostesc în buza pădurii Zegu- jani, în gospodăria unui localnic, unde li se alătură şi Popescu Sever, fratele gazdei. Trădaţi de un notar, trupele de Securitate înconjoară casa iar Sever moare în schimbul de focuri. Trocan şi Vulcănescu ripostează, scăpînd teferi. O nouă ciocnire se va consuma la Ilovăţ, unde cei doi sînt din nou înconjuraţi în urma unei trădări. Partizanii împuşcă mortal un miliţian şi-l rănesc grav pe altul, reuşind să spargă împresurarea.

Urmează dramatica încleştare de la Malu, lîngă Noapteşa, unde securiştii îl ucid pe Vulcănescu. Nae scapă neatins, parcă nu prind gloanţele în carnea lui – va scăpa şi mai tîrziu, cînd e încercuit în casa familiei Ursoniu, după ce-l împuşcă mortal pe comandantul plutonului. Fiica lui Ursoniu e găsită spînzurată în pădurea din apropiere. Fie a fost vorba de o sinucidere, pentru a scăpa de chinurile anchetei, fie au omorît-o securiştii, înfuriaţi că Nae se făcuse nevăzut. în tot cazul, Securitatea răspîndeşte zvonul că partizanul ar fi criminalul. Iată ce s-a întîmplat în casa familiei Ursoniu:

> în ziua de 9 martie 1951, orele 6, trupe de Miliţie s-au deplasat la conacul lui Nicolae Ursoniu, zis Ţeicu, din comuna Şovarna. [...] Căutînd prin conac, miliţienii găsesc locul unde „banditul" era ascuns într-o groapă şi acoperit cu scînduri. Este momentul în care Trocan deschide focul şi îl împuşcă mortal pe şeful postului de Miliţie din Ilovăţ, plutonierul Gruia Dumitru. Imediat după, profitînd de o pauză pe care plutonierul Lilia Marin din cadrul Miliţiei Regionale Gorj o face, pentru a schimba pistoalele, Nae îl împuşcă şi pe acesta, rănindu-l la mîna dreaptă.
>
> Plutonierul Lilia aruncă o grenadă în groapă, dar aceasta nu face explozie. Cînd se retrage, observă că toţi ceilalţi miliţieni fugiseră. Partizanul Nicolae Trocan profită de moment, iese din ascunzătoare, ia pistolul automat şi cele două încărcătoare ale miliţianului mort şi se retrage în pădure.
>
> Raportul Securităţii notează sec, fără a furniza detalii suplimentare, că în timp ce se întîmplau toate acestea, „numita Elena Urso- niu, concubina banditului, reuşeşte să

se spînzure de craca unui dud cu brăcirile ca să nu mai fie anchetată". Cît a fost sinucidere, cît a fost crimă în această întîmplare, documentele nu ne permit să aflăm.[1]"

Fiindcă l-au ajutat pe Nae, mulţi ţărani înfundă beciurile Securităţii. Partizanul se afla în strînse legături cu organizaţia Mişcarea Română de Rezistenţă, iniţiată de învăţătorul Dumitru Totir, muncitorul Dumitru Năsărîmbă şi avocatul Gheorghe Florescu. Totir şi Florescu aveau vechi convingeri naţional-ţărăniste în timp ce Năsărîmbă era social-democrat.

Nae scapă şi din alte împresurări ale Securităţii, intrînd astfel în legendă – apare şi dispare ca prin minune, se deghizează în babă, în cioban sau miliţian şi umblă ziua-n amiaza mare, se strecoară printre securişti, uneori chiar îi induce în eroare, ia masa la restaurant şi le lasă bilete sub farfurie. Nu e deloc de mirare că pe capul lui se pune o recompensă considerabilă: 100 000 lei, o adevărată avere pentru anii aceia. Va fi arestat în 1952, în Valea Perilor, după şase ani de rezistenţă. în acelaşi moment sînt arestaţi Totir şi Năsărîmbă. Ţi se pune un nod în gît cînd citeşti demna declaraţie pe care Nae Trocan şi-a asumat-o chiar după arestare:

" *Mişcarea Română de Rezistenţă din Mehedinţi (1949-1952). Documente şi interviuri, Fundaţia Academia Civică, Bucureşti, 2018.*

Subsemnatul Nicolae M. Trocan, cu domiciliul în trecut în comuna Zegujani, judeţul Mehedinţi, astăzi nestabil în regiunea Gorj, fiind major conştient de urmările ce vor decurge şi în deplinătatea facultăţilor mintale, declar:

Sînt anticomunist, sînt pentru credinţa în Dumnezeu, ţară şi neam, monarhie pînă în măduva oaselor, că am fost român, sînt român şi vreau să mor român, că sînt împotriva tuturor străinilor, fie de orice neam ar fi, care prin dictat doresc să pună sistemele lor sociale, politice şi culturale în dauna poporului nostru, a originilor noastre, a obiceiurilor noastre. Şi, mai pe scurt, sînt trup şi suflet din trupul şi sufletul ţării mele.

Aceasta-mi este declaraţia pe care o semnez.

Vă rog să ataşaţi atît scrisoarea, cît şi declaraţiile în original, dacă se poate, dosarului meu de la Curtea Marţială Craiova. Am această satisfacţie, domnule şef, că oricare ar fi rezultatul cu mine, am ajutat şi eu, fie chiar cu o pietricică, la clădirea edificiului România Democrată, în înţelesul adevărat al cuvîntului meu de mîine.

Fie ca generaţiile viitoare să ia pildă de suferinţele noastre, de beneficiile noastre de care mă simt şi mai mîndru[11].

Condamnat la moarte de Tribunalul Militar Craiova, Nae a fost executat la 20 iulie 1953, trupul său fiind aruncat într-o groapă necunoscută. Avea 32 de ani. Una dintre surorile lui mai mici a sperat toată viaţa că nu murise şi că plecase cumva peste graniţă, aşa cum fusese amăgită şi Mărioara, soţia lui Spiru Blănaru.

Acum haideţi să revenim la cronologia noastră, domnule Ciurică. Ce s-a întîmplat în iarna dintre 1952 şi 1953? Care a fost parcursul grupării în anul ce urma?

N.C.: După ce am aflat că Victor trădase locaţia bordeiului de sub Vîrful Godeanu, eu şi Stănescu am fost

11 *Ibidem.*

nevoiţi să ne construim altul. De data asta am iernat la Pietrele Albe, în Munţii Mehedinţiului. Ne-am retras prin părţile noastre şi am fost ajutaţi de consătenii din Titerleşti, care s-au dovedit foarte săritori, în special Pătru Răducan, cunoscut drept „Pătru a lu' Troc", şi Ion Crăciun zis „Mîndroi". Ei şi neamurile noastre ne-au ajutat cu de-ale gurii şi îmbrăcăminte. Nu s-au întîmplat incidente cu autorităţile în lunile petrecute la Pietrele Albe. Am fost extrem de precauţi. Dumitru Mutaşcu şi Gheorghe Serăngău au iernat într-un alt adăpost, undeva prin Munţii Semeni- cului. Noi patru eram ultimii supravieţuitori ai grupării.

în martie '53 am ieşit din adăpost, am revenit în zona muntoasă a Banatului şi am coborît lîngă Cornereva, la sălaşul lui Finanţu. Nu mică mi-a fost surprinderea cînd am văzut că a tresărit, privindu-mă ca pe un strigoi. Credea că murisem în septembrie '52, în ambuscada de la Tavane! Vezi tu, eu şi Gheorghe trecuserăm pe la sălaşul lui imediat după ce am revenit de la Buza Oslii, cînd nevastă-sa ne-a pus în temă cu nenorocirea petrecută la Verendin, dar noi nu i-am spus femeii de unde veneam şi nici ce păţiserăm acolo. Informaţiile astea le feream de urechile altora. Pe Finanţu nu l-am găsit atunci, era dus cu nişte treburi şi s-a nimerit să treacă prin zona în care securiştii veniţi de la Buza Oslii se urcau în mocăniţă. Cu ei l-a văzut şi pe frate-meu Victor, acolo urmau să-l elibereze. Trupele aveau doi cai luaţi de la stînă, iar pe unul dintre ei se afla un om culcat cu burta pe şa, atîrnînd de-o parte şi de alta ca şi cum ar fi fost mort. Deşi era la

distanţă şi nu i-a desluşit faţa respectivului, văzîndu-l pe frate-meu, Finanţu a crezut că fusesem împuşcat şi că ăia îmi transportau cadavrul. N-am nici cea mai vagă idee cine o fi fost omul acela, dacă trăia ori ba. Evenimentele precipitîndu-se, nevasta lui Finanţu urma să
creadă că ne văzuse la sălaş cu puţine ore înaintea morţii mele, şi nu după întoarcerea noastră de la Buza Oslii, aşa cum se-ntîmplase în realitate. Ăsta-i motivul pentru care se împrăştiase zvonul că murisem. Cînd dădeau cu ochii de mine, susţinătorii mai întîi tresăreau şi rămîneau blocaţi cîteva secunde, apoi alergau să mă-mbrăţişeze. Atunci mi-am dat seama că mă iubeau mulţi bănăţeni. Chiar dacă rămăseserăm numai patru partizani din vechea grupare, oamenii tot îşi legau speranţele de noi şi ne apreciau pentru că nu concepeam să ne plecăm capetele în faţa comuniştilor.

Singura care nu crezuse că murisem a fost nora lui Finanţu. Fata se dusese la un călugăr prezicător de la Mănăstirea Bogîltin, care nu doar că i-a zis că eram în viaţă, alături de un camarad, dar a asigurat-o şi că mă voi întoarce într-o zi cu însemnătate. Cînd ajunsesem la sălaş era 25 martie, sărbătoarea Blagoveştenilor.

De-a lungul verii am rămas cu Gheorghe. Cel mai mult am stat în masivul Godeanu şi prin pădurile de pe Muntele Olanu. Ne mutam de la Rîul Şes pînă pe povîrnişurile Vîrfului Ţarcu, cam asta era zona de bază. Dacă noi am preferat părţile Mehedinţiului, Dumitru Mutaşcu şi Gheorghe Serăngău au rămas mai mult în regiunea Semenicului. Desigur, menţineam legătura şi ne

reuneam atunci cînd era necesar sau se ivea o conjunctură favorabilă. Una peste alta, 1953 nu s-a dovedit un an rău, în sensul că niciun ortac nu a mai fost ucis, arestat sau rănit. însă au continuat arestările printre susţinători, asta era inevitabil. Din primăvara lui ‘53 am început să folosim mai mult ZB-urile. Cam rămăseserăm fără muniţie, iar cartuşele de ZB încă se găseau prin gospodăriile muntenilor, că foloseau acelaşi tip de armă pentru vînătoare şi braconaj.

Rămaşi atît de puţini, am fost nevoiţi să facem un pas în spate şi am evitat ciocnirile cu Securitatea, diminuînd pe cît posibil
drumurile în zone primejdioase, însă orice am fi făcut tot cu securea deasupra capului trăiam. Poterele ne-au fost în permanenţă pe urme, Securitatea comasase trupe importante în munţi. Nu conta că mai eram doar patru, ne voiau prinşi morţi sau vii şi pentru asta cheltuiau resurse în neştire: bani, benzină, oameni, timp. Se puseseră recompense de 100 000 de lei pe capetele noastre.

Chiar şi-aşa, securiştii nu ştiau ce-i muntele şi nu înţelegeau pădurea, în echipe de cîte doi le scăpăm uşor printre degete. Ei erau obişnuiţi să ne prindă prin trădare în casa cuiva sau pe la sălaşe, singuri şi de capul lor n-ar fi reuşit mare brînză. Au fost situaţii cînd ne-am îngropat în frunze şi i-am lăsat să treacă pe lîngă noi. I-am auzit de la o poştă, mergeau prin pădure ca pe bulevard. Alteori ne-am furişat pe timp de ploaie printre securişti culcaţi în poziţie de tragere şi acoperiţi cu foi de cort. Doar ţevile armelor ieşeau de sub ele. Nu ne-au auzit, ploaia răpăia

pe foile de cort. Preferam să ne deplasăm cînd ploua, atunci era cel mai sigur să mergem prin pădure, chiar dacă ne udam pînă la piele. Totul picura, zgomotele erau înghiţite de ploaie. în perioadele de caniculă era cel mai periculos, la fiecare pas trosneşte cîte ceva. Dacă nu ştiai să mergi prin pădure riscai să fii auzit de la distanţe apreciabile. Era de ajuns să te simtă vreun pădurar şi securiştii nu întîrziau prea mult.

Pe munte am învăţat o droaie de lucruri utile. Pădurea are legile ei. Cînd auzeam de vale cîntecul huhurezului ştiam că în numai cîteva ore se va porni ploaia, iar dacă răsuna undeva spre culme era clar că o să urmeze o perioadă călduroasă. Niciodată nu a fost altfel. E deşteaptă foc pasărea asta de noapte, are un cap de zici că-i pisică. Cînd se apropia ploaia vedeam cum melcii prindeau să se urce pe scoarţa netedă a fagilor şi rămîneau prinşi ca nişte ventuze, ore sau zile-n şir, iar în momentul în care se apucau să coboare ştiam
că vremea se va îndrepta în curînd. Şi-aşa era, ieşea soarele. La fel salamandrele şi broaştele de pădure, pe care abia dacă le surprinzi din cînd în cînd, fiindcă-s tare sperioase, ieşeau din ascunzători doar atunci cînd simţeau venirea ploii şi dispăreau cu două-trei ore înainte de potolirea ei. Am observat că ori de cîte ori urmau vijelii cu trăsnete, cerbii şi căprioarele se refugiau într-o rîpă retrasă, aşa ne-am învăţat să ne îndepărtăm şi noi de zonele cu arbori mari şi să ne punem din timp la adăpost. în toată perioada în care am rămas pe munte am vînat extrem de rar şi asta numai atunci cînd nu ne-am putut

procura hrana altfel, întrucît împuşcăturile ne-ar fi divulgat locaţia. S-a nimerit de multe ori să văd lupul şi porcul mistreţ de la o distanţă de numai doi-trei metri. De drept, munţii erau ai lor, nu ai mei. Nu sălbăticiunile pădurilor îmi displăceau mie, ci lighioanele de securişti, cele mai perfide animale cu două picioare. Cu toate astea, s-a întîmplat să împuşc mortal o ursoaică.

R.G.: Povestiţi-mi.

N.C.: Te asigur că asta nu-i o poveste vînătorească. Era prin august 1952. Coborîsem în Baia de Aramă cu o scrisoare pentru maiorul Costache Ionescu, unul dintre cei mai informaţi şi mai vechi oameni de legătură ai grupării. El mi-a dat vestea cea rea: la Baia de Aramă urmau să ajungă cîteva camioane pline cu trupe de Securitate, care pregăteau razii şi scotociri în direcţia Vîrfului Godeanu. Chiar pe Godeanu mă aşteptau ortacii! Nu era vreme de pierdut, am apucat-o spre munte. Ploaia m-a prins pe seară, în buza pădurii Vîrtoape. M-am ghemuit sub un fag bătrîn, m-am acoperit cu pelerina de ploaie şi am aşteptat să se crape de ziuă, că-i dificil să mergi noaptea prin codru. îmi rămînea destul timp să-mi avertizez camarazii.

Dimineaţă nu mai ploua. Rămăsese înnorat şi încă picura de pe frunze. Coboram printr-o vîlcea din zona Rîul Caprei. Era frunza udă pe jos, înaintam fără să fac pic de zgomot. Singurele sunete erau cele iscate de stropii care se prelingeau de pe crengi. Mă-ncălzisem. Mi-am scos pelerina şi am pus-o peste ZB, că deja năduşeam, şi am

avut grijă să-mi păstrez la îndemînă un pistol băgat la centură. Tot coborînd am dat peste un fag gros prăvălit de-a curmezişul vîlcelei. Dacă l-aş fi ocolit pe la vîrf sau pe la rădăcini poate că ar fi fost mai bine, nu ştiu. Tînăr fiind, mi-am fixat piciorul pe scoarţa trunchiului ca să mă salt şi să sar dincolo. Exact în clipa aia, din partea cealaltă a pus ursoaica laba, voia să facă acelaşi lucru. Am dat nas în bot, cum s-ar zice.

Nu mă simţise, surpriza a fost reciprocă. Pesemne că o derutase zgomotul înşelător al picăturilor prelinse de pe frunze. Nu m-am pierdut cu firea. în momentul în care ursoaica şi-a ridicat labele pe fag, mi-am scos pistolul de la spate şi-am tras – poc! Dragul meu, mi s-a părut că-abia dacă pocnise, parcă aş fi aruncat cu o prişcopală! Disperat, am sărit vreun metru şi ceva în spate, am lepădat pistolul într-o parte şi pelerina în cealaltă, reuşind astfel să deschid focul cu ZB-ul. Ursoaica sărise fagul spre mine. Nu s-a repezit, se ridicase pe picioarele din spate şi se-apropia uşor, uşor. Eram disperat. încerca să mă apuce cu ghearele, mormăia cuprinsă de furie. Am tras patru cartuşe unul după altul, dar degeaba, ajunsese cu ghearele lingă ţeavă şi mai că o apucase. Nu ştiu cum, al cincilea parcă a fost paloş vrăjit, nu glonţ! Dintr-odată, ursoaica s-a prăbuşit cu botul însîngerat şi maţele pe-afară. îi gîlgîia sîngele pe gură.

Nu-mi venea să cred că scăpasem cu viaţă, tremuram din toate încheieturile. Mi-am reîncărcat rapid ZB-ul şi i-am dezvelit colţii cu ţeava. Erau galbeni, stricaţi. Se sfîrşea vara şi încă nu năpîrlise pe

spinare, mi-a fost clar că era bătrînă. Mă privea cu ochii şiroind de lacrimi, nu se mai putea mişca. Da, măi băiatule, şi urşii plîng, am văzut cu ochii mei! Apoi am sesizat trei ursuleţi, unul se căznea să se caţere într-un fag. Nu-nţelegeau ce se-ntîmplase. Tare mi-a mai părut rău de ei, le omorîsem mama fiindcă nu a existat o altă soluţie. Mi-am recuperat pistolul şi-apoi m-am îndepărtat în cea mai mare grabă. Trăsesem şase focuri de armă, dacă securiştii s-ar fi aflat prin zonă ar fi pus ghearele pe mine mai abitir decît sărmana ursoaică.

După aia a fost cît pe ce să mă înec. Plouase zdravăn, Cerna se revărsase peste maluri şi n-am putut trece pe oriunde. Rareori am mai văzut-o atît de năzuroasă. Podurile şi podeţele erau păzite de Securitate şi Miliţie, se organizaseră posturi fixe. Ca să nu mă vadă nimeni, am fost nevoit să încerc o traversare printr-un loc retras, unde era Cerna mai largă. Purtam opinci noi de cauciuc şi-alunecam pe mîzga de pe pietre. Pînă la urmă, ajunsesem de mă cumpăneam cu apa aşa, pînă pe la bărbie. Mai că-mi venea să dau drumul la armă, însă degeaba aş fi facut-o, că la fel de uşor m-aş fi dus la fund. Nu ştiu să înot. Inevitabil, pînă la urmă m-a luat puhoiul, m-a scufundat oleacă şi m-a tîrît cale de cîţiva metri. Am înghiţit ceva apă şi m-am izbit de bolovani, însă am reuşit să ies la liman, nu fără efort, şi să ajung la ceilalţi ortaci în timp util. Păţanii, dragul meu, păţanii...

R.G.: Iarna dintre 1953 şi 1954 aţi petrecut-o tot cu Gheorghe Stănescu, într-un adăpost din pădurea Vîrtoape. Dumitru Mutaşcu, Maria Vlădescu şi Gheorghe

Serăngău au iernat din nou pe undeva prin Semenic. N-au fost incidente cu Securitatea. Nu la mult timp după ce veţi ieşi din ascunzătoare, dumneavoastră şi Stănescu aţi fost arestaţi prin trădare în noaptea de 21 spre 22 aprilie. Cum s-a întîmplat?

N.C.: Asta s-a petrecut în Săptămîna Mare, în anul ăla Paştile căzeau în 25 aprilie. încă era destul de frig. Pe 21, în Miercurea Mare, am traversat munţii spre Banat şi ne-am furişat în Cornereva pînă la casa lui Toma Duicu zis „Roman", om de încredere care ne ajutase de multe ori.

R.G.: Ce grad de rudenie avea cu fraţii Duicu?

N.C.: Toma era verişorul lor. De-alde Duicu or fost destui prin Cornereva. Ştiu că Nistor se născuse în Cornereva şi de mic a trăit la Domaşnea.

R.G.: Continuaţi.

N.C.: în anumite porţiuni ale Cornerevei ne puteam strecura cu uşurinţă, o mai facuserăm de multe ori. Spre deosebire de Teregova, Domaşnea sau Verendin, ca să dau numai cîteva exemple, la Cornereva casele erau depărtate unele de altele, una aici, alta hăt departe, la cîteva sute de metri, s-ar fi putut întîmpla să te şi mănînce lupii între gospodării. Uliţele strîmbe şi întunecate ne ofereau multe posibilităţi de retragere. Livezile coborau pînă aproape de case. Cornereva a fost întotdeauna o comună mare, acum a ajuns să cuprindă 40 de sate.

Toma s-a bucurat să ne vadă, ne-a îmbrăţişat şi ne-a sărutat pe amîndoi obrajii. Totul părea în regulă. I-am

cerut hainele pe care i le lăsasem în păstrare încă de anul trecut, că ale mele tare se ponosiseră şi nu voiam să mă prindă Paştele în halul ăsta. Aveam la el o pereche de pantaloni din dimie neagră, o pălărie nouă cu panglică tricoloră, fixată lîngă o monedă de 100 de lei cu chipul Regelui Mihai şi un mînecar, aşa-i zic bănăţenii, făcut de Finanţu, adică un cojoc. Am mîncat şi ne-am întins ceva la vorbă, trecuse de miezul nopţii cînd am plecat de la Toma. Marea mea greşeală a fost că i-am zis unde

ne duceam. Aveam încredere în el, nici prin cap nu mi-a trecut că ne va vinde. Am tras tot în Cornereva, în casa lui Ilie Urdăreanu, unde am mai rămas de multe ori. Toma îl cunoştea bine, ba chiar l-am rugat să treacă a doua zi şi să ne aducă de-ale gurii, ştiind că moşul o ducea tare greu. Ne-a făgăduit că vine, ne-am strîns mîinile şi ne-am despărţit.

Moş Ilie şi baba Stana ştiau că venim. Am intrat în casă, ne-am instalat în aceeaşi odaie şi am adormit imediat, eram frînţi de oboseală. încă nu se luminase de ziuă cînd m-am trezit, simţind că ceva îmi apăsa puternic pe piept. Era patul unui pistol-automat. în clipa aia am văzut cum şapte-opt securişti s-au năpustit asupra noastră. Nici eu, nici Stănescu nu i-am simţit, căzuse prins la fel ca mine. Am văzut negru, mi-am dat seama că viaţa mea se terminase. Armele rămăseseră la îndemînă, ca întotdeauna, dar nu a fost chip să ripostăm. Securiştii erau bucuroşi, chiuiau şi se felicitau. Ne-au pus cătuşele şi ne-au legat fedeleş. Au percheziţionat degrabă întreaga gospodărie, însă n-au găsit nimic ilegal. Moş Ilie şi

bătrîna erau disperaţi, mă durea sufletul de-mi venea să urlu, mă-nvinovăţeam pentru năpasta pe care-am adus-o pe capul acestor oameni inimoşi. Fuseseră arestaţi şi urmau să ajungă la închisoare, vai de bătrîneţile lor. Trăiam groaza de care mă temusem cel mai mult. La momentul ăla n-aveam nici cea mai mică bănuială că Toma Duicu era trădătorul, se va mai scurge ceva timp pînă cînd voi afla. Eram confuz, mă tot întrebam ce iudă ne vînduse.

Se luminase bine cînd ne-au scos din casă şi ne-au dus la camioanele parcate undeva prin apropiere. Eram înconjuraţi de securişti. La un moment dat l-am remarcat pe Ştefan Belcotă, un vecin de-al lui Ilie Urdăreanu. Ieşise în livada din spatele casei şi se făcea că dădea cu sapa în jurul prunilor, lăsîndu-şi pălăria pe-o ureche ca să poată vedea ce se întîmpla. Nu-l cunoşteam personal. îl văzusem de nenumărate ori pe cînd mă furişam spre gospodăria bătrînilor, el nu mă văzuse niciodată, însă Ilie mă avertizase să-l evit fiindcă era informator al Securităţii şi-i turnase pe mulţi din sat. Oare de ce ieşise informatorul Belcotă în livadă la o oră ca asta, cu noaptea-n cap, pe frig şi în Joia Patimilor? Nu cumva ne văzuse venind la Urdăreanu şi ne turnase? Era plauzibil. Şi ofiţerului care conducea trupa i s-a părut dubioasă prezenţa lui Belcotă.

- *Cine-i ăla, mă?Il cunoşti?,* m-a descusut.

- *Da. E omul meu de legătură,* l-am încredinţat.

- *Aaaa... Ia vino bă încoace!*

Ştiindu-se nevinovat, Belcotă s-a apropiat cu sapa pe umăr.

- *Lasă bă sapa aia,futu-ţi sapa mă-tii!*

îţi dai seama că s-a speriat.

- *îl cunoştipă-sta?,* ofiţerul m-a arătat cu degetul.

- *Nu l-am văzut niciodată-n viaţa mea.*

- *Ahaaa, deci nu-lştii... Ei, las'că ţi-l aminteşti tu!*

Acolo pe loc l-au apucat de mîini, l-au legat şi l-au luat cu noi. începuse să scîncească, nu înţelegea ce se petrece. Asta nu mi s-a părut deloc ciudat, întrucît nu era obligatoriu ca securiştii din echipa respectivă să-l ştie musai pe turnător, se putea întîmpla ca doar să fie trimişi într-un loc sau altul în baza informaţiilor furnizate de el, au fost cazuri şi cazuri.

Pe mine şi pe Stănescu ne-au băgat în maşini diferite, vom trece prin cazne similare şi ne vom revedea abia la proces. Ne-au dus cu

nişte camioane Molotov. Securiştii m-au pus să mă-ntind pe burtă cît eram de lung, peste au azvîrlit un cojoc şi s-au aşezat cîţi or încăput cu fundul pe spinarea mea. Cînd dădeam prin gropane se lăsau cu toată greutatea, am crezut că-mi vor rupe spatele. De parcă asta n-a fost de ajuns, la ieşirea din Cornereva spre Poiana Ruscăi au început să tragă în aer şi să chiuie, apoi s-au apucat să ragă cîntece despre gloria comunismului. Prima oprire am făcut-o la Securitatea Caransebeş.

- *Dâ-tejos, banditule!,* mi-a strigat un ofiţer aflat în

curte.

Aveam mîinile încătuşate iar oblonul maşinii era destul de înalt.

- *Mă-n-auzi, dâ-tejos!*

Ăla voia să mă vadă prăbuşindu-mă în cap, mi-a fost clar. O soluţie era să le cer ajutorul securiştilor care încă se mai aflau în cutia camionului, dar n-aş fi facut-o nici mort. Rînjeau, aşteptau să vadă ce voi face. Mi-am luat un scurt elan, mi-am fixat piciorul drept pe marginea oblonului, l-am încordat cît am putut, reuşind să-l ridic şi pe cel stîng odată cu întregul corp, şi-apoi am sărit în curte, aterizînd fără nici cea mai mică problemă. Eram tînăr, aveam o condiţie fizică foarte bună.

- Ia uitaţi-l p-ăsta cum zboară! Puneţi-i lanţuri la picioare!, a zbierat ofiţerul.

Pe urmă mi-a părut rău că n-am căzut, măcar nu mă puneau în lanţuri. N-am rămas mult la Caransebeş, numai cîteva minute, după care am trecut pe la Securitatea din Lugoj, şi-apoi ne-am îndreptat spre destinaţia finală a primei părţi a anchetei: Securitatea Timişoara. După cîteva luni urmau să mă trimită la Securitatea din Craiova, fiindcă sînt oltean şi ţineam de ei. întreaga anchetă va dura aproximativ o jumătate de an. Pe cei de la Timişoara îi interesau numai

acţiunile din Banat ale grupării, la Craiova urmînd să fie anchetate cele ce avuseseră loc în zona montană a Mehedinţiului. în mai bine de patru ani se întîmplaseră

destule.

Ajuns la Securitatea Timişoara, mi-au scos lanţurile şi m-au băgat în biroul maiorului Aurel Moiş, care conducea acel abator uman. Era îmbrăcat în civil, purta un costum elegant. Părea calculat în orice mişcare. încăperea era spaţioasă şi plină de securişti cu grade babane. Se holbau la mine ca la o lighioană a codrilor, parcă devenisem exponat de muzeu. Nu le-am evitat privirile, nu-mi era frică de ei. Să ştii că frica securiştilor de partizani era mult mai mare ca frica partizanilor faţă de ei. Noi aveam un crez, luptam cu inimile. în birou veniseră şi securiştii care participaseră la misiune, era caz de niscai avansări. Rînd pe rînd, au raportat cum ne prinseseră pe mine şi pe Gheorghe. Am ascultat cu cea mai mare atenţie, dar n-au spus nimic despre identitatea turnătorului. Unul s-a lăudat că, după ce m-a legat, mă lovise cu patul armei în piept, moment în care îl întrebasem:

- De ce nu m-ai lovit şi cînd aveam mîinile libere?

- Chiar aşa, de ce l-ai mai lovit, dacă era deja încătuşat?, l-a întrebat Moiş.

Ăla s-a bîlbîit şi a amuţit. Desigur că Moiş voia să-mi pară simpatic şi cumva favorabil, crezînd că pînă la urmă mă vor zdrobi şi mă vor aduce în situaţia de a colabora cu ei, fie prin tortură, fie aşa, cu vorbe ticluite şi viclene. S-a înşelat amarnic. După ceva timp, am rămas doar cu el în birou şi m-a invitat să mă aşez într-un fotoliu, care a fost cît pe ce să se prăvălească pe spate cu tot cu mine.

- Mă Ciurică, mă, tu eşti obişnuit să te caţeri pe stînci şi-n copaci, nu să stai locului în fotoliu!

Maiorul rîdea cu toată gura, dar asta nu l-a oprit să se schimbe la faţă cu iuţeală şi să mă anunţe că riscam inclusiv plutonul de execuţie dacă mă-ncăpăţînam să nu colaborez. I-am promis că voi colabora şi că voi da dovadă de toată sinceritatea, ce altceva îi puteam spune? Evident că urma să procedez tot ca mine. Nu m-am lăsat nimicit. Dovadă stau toate înscrisurile din dosarul meu de la CNSAS. Securiştii urmau să ceară condamnarea la moarte deşi nu avusesem morţi la activ, aşa cum au fost în cazurile ortacilor executaţi.

La ieşirea din birou un caraliu mi-au pus ochelari de tablă, înainte să-mi dau seama despre ce era vorba, i-am zis că n-aveam nevoie de aşa ceva, că am ochii buni, iar ăla mi-a răspuns că tocmai de-aia mi-i punea. M-au împins pe coridoare şi pe scări pînă în arestul din subsol. Aşa m-au scos şi m-au adus pe durata întregii anchete, cu ochelarii ăia negri. Făceau pe dracu-n patru să aluneci, să te-mpiedici sau să te dea cu capul de pereţi. Le plăcea să te pună în situaţii cît mai umilitoare, dar nu înţelegeau că asta era degradant pentru ei, nu pentru noi, victimele.

La cîteva zile după arestare m-au dus într-o odaie, mi-au aranjat muniţia pe măsuţa de lîngă, era vorba despre cartuşele găsite în sacul de merinde, şi m-au fotografiat înarmat pînă-n dinţi. De umărul stîng atîrnau ZB-ul şi sacul de merinde, în mîna dreaptă ţineam un revolver în timp ce la cingătoare aveam îndesat un pistol de mici dimensiuni – „pistoale de buzunar”, aşa le ziceam. Purtam

opinci din cauciuc şi hainele noi luate de la Toma Duicu. După ‘89 am găsit fotografia în dosarul de la CNSAS.

R.G.: Am văzut-o şi eu, apoi am tot revăzut-o. M-a frapat zîmbetul care vă lumina chipul. Seninătatea aceea anulează orice zdrobire. Tînărul din fotografie nu e un învins. E vorba tot despre o ipostază hieratică a partizanului anticomunist.
N.C.: Păi, doar nu era să mă pierd cu firea în faţa porcilor ălora. De ce să-mi arăt amărăciunea? Mi-era de-ajuns pustiul din mine.

R.G.: în timpul anchetelor de la Timişoara aţi stat singur în celulă? **N.C.:** Nu mereu. în prima celulă în care am stat am găsit un tip plin de vînătăi. Tot încerca să mi se bage pe sub piele, mă-ntreba diverse chestii despre dosar. Fireşte, era un informator adus ca să mă tragă de limbă. Cinstită fie-i memoria, colonelul Uţă ne învăţase ce să facem dacă ajungeam într-o situaţie ca asta: fie ignoram năpîrca, fie îi spuneam numai ce voiam să ajungă la anchetatori. Am ales cea de-a doua variantă, păstrînd oarece aparenţe de naivitate. Nu mi-a luat mult să-mi dau seama că individul nici măcar nu fusese bătut, era machiat. îl scoteau să toarne după ce ieşeam la anchetă, ca să nu văd că-l luau. Chiar şi-aşa mi-ar fi fost imposibil să nu mă prind, fiindcă îmi punea aceleaşi întrebări ca anchetatorii. După o perioadă s-a dat de gol, recunoscînd că nici nu fusese arestat: era ofiţer de Securitate şi cu asta se ocupa. Nu i-am purtat pică, am apreciat că măcar

le-a zis ălora exact ce-i spuneam fără să bage nimic de la el. Erau perioade şi perioade, uneori rămîneam singur în celulă.

R.G.: Cum a decurs ancheta?

N.C.: Bătăi animalice, tortură şi presiuni pe toată linia. Aşa îşi făceau securiştii dosarele. Tratamentul a fost identic la Timişoara şi la Craiova. Partizanilor li se rezervau cele mai crunte chinuri pentru că au tras cu arma în securişti. Am trecut prin aceleaşi cazne ca fraţii mei de arme, cu menţiunea că cei mai mulţi dintre ei sfîrşiseră sau aveau s-o sfîrşească la zid, în faţa plutonului de execuţie. Dragii de ei... acolo a fost singurul loc în care nu i-am urmat, deşi la proces securiştii vor cere condamnarea mea la moarte, dincolo de faptul că

m-au ameninţat în permanenţă cu asta. în arestul Securităţii Timişoara circula zvonul, împrăştiat, sînt convins, tot de securişti, ca să ne frăgezească pentru anchete, că după ce vom fi storşi de informaţii urma să fim duşi în pădure şi împuşcaţi.

Cel mai mult m-au bătut la tălpi şi la fund. Pentru asta mă puneau la „morişcă", adică îmi legau mîinile peste genunchi, stînd ghemuit, şi-apoi băgau un par pe la încheieturile picioarelor şi mîinilor, pe care-l fixau între două mese, eu atîrnînd la mijloc. După aia începeau să mă izbească la tălpi şi la fund în mod alternativ, cu toată forţa. De cîteva ori m-au bătut atît de mult şi-au dat cu atîta sete că am leşinat, dar nu, n-am scăpat nici aşa de bătaie, că aruncau o găleată cu apă peste mine şi o luau

de la capăt. Mă înjurau în permanenţă. într-un tîrziu trăgeau parul ăla şi te lăsau să cazi pe podea. Zăceai acolo ca o bucată de carne vie. Nu le-am spus niciodată nimic din ce-i interesa. Bătaia la tălpi mă nenorocea pentru cîteva zile, abia dacă mă mai tîram pe genunchi şi coate. Mi se umflau picioarele în ultimul hal, nu mai puteam călca şi nici nu mă puteam încălţa. Cînd izbeau te săgeta pînă-n creştetul capului. Simţeam că o să-mi bubuie capul cu totul. Celulele erau strimte, cît să încapă două-trei paturi de fier. Prin pereţii mereu umezi răzbăteau urletele şi plînsetele torturaţilor. Adolescenţi, femei şi bătrîni de-a valma. îmi amintesc cum stăteau lipiţi de ziduri, frînţi şi căleaţi în picioare, cu ochii vineţi, injectaţi, cu umeri dislocaţi şi coaste rupte. Mîncarea era împuţită şi foarte puţină, în primele două-trei zile nici nu m-am putut apropia de gamelă.

în cea de-a şaptea zi am bătut în uşa celulei şi i-am spus caraliului să-i anunţe pe anchetatorii mei, Nicolae Ardeleanu şi Carol Bartoş, că aveam o informaţie importantă pentru ei. Ajuns în birou, i-am minţit că în toamna lui ‘53 îl întîlnisem pe fugarul Ion Banda zis „Meilescu” şi că acesta mi-ar fi dezvăluit că urma să ierneze în zona
Cracu Vînătorului, într-un bordei săpat în pădurea numită „Dosu Lacului”. Le-am zis că nu ştiam cu exactitate unde era adăpostul, dar m-am oferit să-i ajut să-l găsească. Banda mi-era prieten şi camarad de arme, normal că nu l-aş fi trădat nici în ruptul capului. Scopul meu era să-i fac pe securişti să mă ducă în munţi, sperînd că în cea de-a

zecea, a unsprezecea sau a douăsprezecea zi să fiu aşteptat de Dumitru Mutaşcu şi de Gheorghe Serăngău pe Cheile Corcoaiei. Speram să mai fie în libertate şi să-şi respecte făgăduiala.

R.G.: Adică să vă împuşte pe podeţul acela dintre stînei, pe care i l-aţi arătat colonelului Uţă încă din 1948.

N.C.: Da, la puntea aia voiam să ajung. Păi, ce rost mai avea viaţa fără libertate? Asta era unica soluţie ca să scap de chinuri, fiindcă de mîna mea nu voiam să mor, mi-era de ajuns iadul de aici. Fiecare ortac îşi alesese un loc în care să moară de mîna prietenilor. Şi Stănescu a încercat să-şi păcălească anchetatorii ca să-l ducă pe munte, dar nu a izbutit. Nici mie nu mi-a fost uşor. Anchetatorii apreciaseră informaţia, la fel şi Moiş, însă nimeni nu mi-a mai zis nimic în următoarele două zile. Atunci am insistat, am bătut din nou în uşa celulei. De data asta le-am spus că degeaba mai mergeam dacă nu ne grăbeam, pentru că eram la sfîrşitul lui aprilie, iar Banda urma să iasă curînd din ascunzătoare şi să nu mai revină acolo niciodată, din motive de siguranţă. Pînă la urmă au început să facă pregătirile, numai că Moiş alesese un traseu care nu trecea prin Cheile Corcoaiei, or eu chiar acolo voiam să ajung. Mai mulţi securişti se strînseseră în jurul unei hărţi militare detaliate. Maiorul îşi plimba degetul de la un punct la altul. Am cerut voie să intervin şi i-am făcut să-şi schimbe planul pe ultima sută de metri, insistînd că, dacă am fi urcat pe unde voiau ei, Banda ne-ar fi văzut prin binoclu. Moiş a acceptat să facem ca mine,

însă m-a săgetat cu privirea şi m-a avertizat că va fi vai de pielea mea dacă ne întoarcem fără rezultate. Doar benzina costa o avere. Din convoi au făcut parte patru maşini de teren tip GAZ pline cu trupe. Aveau şi cîţiva cîini dresaţi. La Caransebeş un maior de Miliţie m-a surprins plăcut, cumpărîndu-mi o bere. Mi-a zis:

- Bea-o, mă băiatule, că nu se ştie cînd o să mai vezi alta.

Aia a fost prima bere din viaţa mea. Nu mi-a plăcut gustul, nici acum nu-mi place, însă am băut-o din politeţe, i-am apreciat gestul. Eram îmbrăcat în uniformă de miliţian. înainte să urcăm la pas spre Culmea Cernei, pe care urma să o coborîm de partea cealaltă, pentru a traversa Cerna, securiştii mi-au încătuşat mîinile la spate şi mi-au pus lanţuri la picioare. De cătuşe au legat o curea solidă pe care o ţinea în mînă unul dintre vlăjgani, de parcă ar fi ieşit la plimbare cu un animal de casă. E-adevărat, lanţurile nu erau dintre cele grele şi le lăsaseră mai largi, îmi permiteau să păşesc, dar nu puteam încerca nimic altceva. Mi-ar fi fost imposibil să evadez. Pentru că turnase tot ce voiau, pe Curescu îl duseseră în munţi fără cătuşe şi lanţuri.

Cînd s-a lăsat întunericul i-am condus intenţionat pe povîrnişuri împădurite, urcuşul fiind istovitor. îi auzeam cum drăcuiau şi blestemau de mama focului, închipuie-ţi că nici lanterne nu-şi luaseră. Erau cîini surzi la vînătoare, vorba aia. înainte să ajungem la pod am văzut în vale luminile din Cerna Sat, care pe atunci era alcătuit

mai degrabă din sălaşe risipite decît din gospodării propriu-zise. Nu cu mult înainte să ajungem la podeţ a răsunat o împuşcătură, undeva nu foarte departe. în momentul ăla vreo zece securişti au sărit în jurul meu şi s-au pus în poziţii de tragere. Degeaba mi-a bubuit inima-n timpane şi mi se făcuse pielea de găină, trăsese un miliţian de la postul din Cerna Sat. Atunci a fost cît pe ce să ratăm din nou

podeţul, întrucît maiorul care conducea trupa voia să mergem direct în sat, ca să-l pedepsească pe respectivul. Pînă la urmă a lăsat-o pe mai tîrziu şi-am ajuns, în sfîrşit, în locul unde doream. Nu m-a aşteptat nimeni, am fost tare dezamăgit. Cerna se bulucea în bezna de sub noi, izbindu-se de stînci dinţate. Nu mi-ar fi fost deloc greu să mă arunc de pe pod, trăgînd şi unul sau doi securişti după mine, dar am alungat gîndul sinuciderii, oricît de tentant ar fi fost. Poate că Mutaşcu şi Serăngău nici nu aflaseră că fusesem arestat, nu-i mai întîlnisem de ceva timp. în spatele meu, securiştii erau răsfiraţi cale de un kilometru şi jumătate, o ambuscadă i-ar fi înjumătăţit.

Noaptea aia a fost groaznică, m-am simţit mai singur şi mai abandonat ca niciodată. Am rămas la postul de Miliţie din Cerna Sat. Ţin minte că maiorul l-a identificat pe miliţianul care trăsese cu arma şi i-a ars o palmă de a căzut din picioare. A doua zi dimineaţă ne-am îndreptat spre Dosu Lacului. Eram negru de supărare, ştiam prea bine că mă vor rupe cu bătaia cînd ne vom întoarce la Timişoara. Douăzeci de securişti au rămas să mă păzească în timp ce restul au scotocit două hectare de

pădure pentru următoarele trei ore. Pot să-mi închipui ce-o fi fost la gura lor. Evident că nu au găsit nimic. Niciun partizan nu s-ar fi ascuns vreodată acolo. Zona era mult prea expusă, ţăranii veneau cu vacile la păscut. Maiorul mi-a aruncat o privire urîtă. Totuşi, un miliţian dintr-o ultimă echipă de căutare a anunţat că depistase o scobitură ce ar fi putut însemna că Banda intenţionase să-şi sape o ascunzătoare. Poate că după aia găsise un loc mai bun, într-o altă zonă. Vorbea prostii. Convins că dăduse peste o scurmătură de mistreţ, m-am grăbit să-l aprob, sperînd că .descoperirea" va mai atenua din chinurile ce mă aşteptau.

în noaptea aia am coborît şi am rămas în Caransebeş. A doua zi era 1 mai, cădea într-o duminică. în drum spre Timişoara am oprit
la Recaş, unde locuia mama sau soacra maiorului, nu mai reţin exact. Femeia era la biserică, a venit într-un suflet. Ofiţerul s-a întors cu un pachet plin cu prăjituri, rachiu şi ceva hrană rece, cum primeşti cînd pleci de la neamuri. Mi-a oferit şi mie puţină tărie, am băut-o din politeţe, şi ne-a servit pe toţi din maşină cu cîte o prăjitură. Ce m-a impresionat a fost că după aia mi-a oferit mie pachetul ca să-l iau pe arest, ştiind prea bine ce foame înduram. I-am mulţumit, însă i-am explicat că nu mi s-ar fi permis să-l păstrez. Nimeni n-avea drept de pachet sau alte înlesniri. M-a asigurat că va vorbi cu gardienii şi aşa s-a întîmplat, mi-au lăsat prăjiturile. După eliberarea din închisoare am tot încercat să dau de ofiţerul ăsta şi să-i mulţumesc pentru omenie, dar nu am reuşit să aflu nimic despre el,

nici măcar numele nu i-l ştiu. Nu era cu mult mai mare decît mine, poate că totuşi mai trăieşte. Dumnezeu să-l aibă în grijă oriunde s-ar afla, aici sau dincolo. Erau atît de rare dovezile de omenie printre securişti şi miliţieni încît nu i-aş fi putut uita gestul.

în următoarea dimineaţă au reînceput bătăile şi torturile. Moiş era extrem de nemulţumit, suspecta pe bună dreptate că-i duceam cu vorba. Din cauza mea, aproape 100 de securişti şi miliţieni umbla- seră degeaba sute de kilometri, timp de trei zile, convinşi că-l vînau pe Banda.

R.G.: Începînd cu martie-aprilie 1947, Ion Banda a fost susţinător şi om de legătură al partizanilor din grupările Duicu şi Uţă, faci- litînd întîlnirea ce a dus la unirea celor două facţiuni sub comanda colonelului, pentru ca mai apoi, începînd cu 21 august 1948, să devină fugar cu arma în mînă, ceea ce înseamnă că, pînă în 1962, cînd avea să fie ucis, a rezistat în munte nu mai puţin de 14 ani. E vorba de o reuşită remarcabilă. în 1962 la Jilava a avut loc şi ultima execuţie oficială a unui partizan – colonelul Gheorghe Arsenescu.
Autorităţile nu l-au putut prinde pe Banda. Potrivit fiului său – Ion Banda jr. –, luptătorul a fost împuşcat mişeleşte de doi localnici din Cornereva: Dumitru Surdulescu şi Nică Ciontu, ambii colaboratori ai Securităţii.

Convenţional, se consideră că ultimii partizani ai organizaţiei Uţă au fost ucişi sau arestaţi în primăvara şi în toamna anului 1954, însă acest calcul nu-l ia în considerare şi pe Ion Banda, care iată că avea să reziste

de unul singur în munte încă 8 ani[12]. Putem să ne închipuim cît de greu i-a fost să îşi asigure alimentele (deseori hrănindu-se doar cu ciuperci, fructe pădureţe şi diverse rădăcini, ocazional vîna) şi cît de cumplite îi vor fi fost iernile petrecute în ascunzători subpămîntene, în cea mai desăvîrşită singurătate. *„Tata o fost un om aspru”,* îşi amintea Banda jr[14]. Din moment ce Banda seniorul s-a numărat printre primii oameni de legătură şi apoi printre primii partizani ai colonelului, rămînînd afiliat ortacilor supravieţuitori cît timp au fost activi, îndelungata rezistenţă a acestui ţăran din Rusca aruncă o altă lumină asupra istoriei grupării Uţă a cărei extensie mirabilă a fost. Probabil că Ion Banda e partizanul care a rezistat cel mai mult în munte.

Să revenim la anchetarea dumneavoastră. Curînd va fi arestat şi Gheorghe Serăngău, l-aţi întîlnit la Securitatea Timişoara?

N.C.: L-au capturat spre toamnă. L-am văzut o singură dată în arestul de la Timişoara. în ziua aia fusesem scos la o scurtă plimbare. Cum auzisem în ce cameră îl ţineau, într-un moment de neatenţie al gardienilor am ridicat uşor vizeta şi l-am văzut. Era îmbrăcat cum îl ştiam şi purta lanţuri grele la picioare. îl condamnaseră la moarte.

[13] Mişcarea de rezistenţă anticomunistă din România. Banatul montan. Mărturii, volumul I, Editura Argonaut, Cluj-Napoca.

Avea ochii abătuţi, îngropaţi în cearcăne. Am căutat să-l încurajez în două-trei vorbe dar n-am putut să-i spun cine

12 *Ibidem*

ştie ce. întreaga scenă a durat numai cîteva secunde. îi reţin chipul posomorit, ochii goi de orice speranţă. Peste ceva timp am auzit că-l executaseră.

R.G.: La 22 noiembrie 1954, Dumitru Mutaşcu va fi găsit împuşcat în pădurea de lîngă Văliug. Cine credeţi că l-a omorît? Circumstanţele sînt învăluite în mister.

N.C.: Fie l-au împuşcat nişte localnici vînduţi Securităţii, cum se va întîmpla şi în cazul lui Banda, fie l-au ucis securiştii şi l-au lăsat acolo ca să nu se mai complice, deşi ăştia cam obişnuiau să-şi anunţe isprava şi să coboare cadavrele. Nu cunoaştem conjunctura. Şi un pădurar aflat mînă-n mînă cu autorităţile ar fi putut face asta. Ce-i drept, s-a tot zvonit că pe Fus l-au omorît doi duşmani mai vechi, comunişti de prin părţile locului, însă n-am reuşit să aflu informaţii concrete. Mai degrabă despre aşa ceva a fost vorba. Vînzătorii primeau recompense în bani, puşti de vînătoare şi diverse alte înlesniri. Mitru Mutaşcu fusese unul dintre cei mai versaţi şi mai eficienţi partizani ai grupării. După ce el şi lancu Baderca s-au prăpădit nu a mai rămas nimeni în viaţă care să fi văzut cu ochii lui cum murise colonelul Uţă. Tot ce se ştie în prezent de la ei doi s-a aflat şi-apoi a fost transmis de la unii la alţii. în toamna lui 1954 au arestat-o şi pe Maria Vlădescu zisă „Boboanţa", partenera lui Fus. A făcut cîţiva ani de puşcărie, după eliberare a revenit la Verendin şi s-a măritat.

R.G.: Ce s-a mai întîmplat în anchetă? Cum a rămas cu Belcotă?

N.C.: îl ţineau arestat. Anchetatorii intraseră la oarece bănuieli fiindcă aflaseră că Belcotă era, în realitate, informator al Securităţii.

- *Mă Ciurică, nu-i ăsta Belcotă de care ne spui tu,* zicea Carol Bartoş. *Mai sînt de-al de Belcotă în Cornereva.*

- *Domnilor, ăsta e omul meu, vă zic adevărul,* o ţineam langa.

- *Cum nepoţi dovedi? El spune că nu te-a văzut niciodată.*

Şi-atunci am început să le descriu cum arăta Ştefan Belcotă. Le-am zis că o mînă îi atîrna paradită, că avea dantura albă şi alte chestii de-astea pe care le observasem pe cînd mă furişam spre casa lui Urdăreanu şi-l vedeam prin livadă, uneori de la numai cîţiva metri distanţă, deşi el nu mă văzuse niciodată. Dantura i-o remarcasem în dimineaţa arestării, se apropiase şi mi-a sărit în ochi. M-au crezut cînd au auzit de infirmitatea de la mînă. După aia l-au adus pe Belcotă şi l-au pus faţă-n faţă cu mine. Venise împreună cu anchetatorul lui, care l-a întrebat, arătînd-mă cu degetul:

- *îl cunoşti?*

Disperat şi vizibil boţit de bătăile încasate, Belcotă s-a aruncat în genunchi în faţa anchetatorului, strigînd:

- *Domnu' căpitan, de vă mint, să dea Dumnezeu să nu mai calc iarbă verde! Trăsneşte-mă Hsuse Hristoase şi voi sfinţi arhangheli Mihail şi Gavril, dacă l-am văzut în viaţa*

mea pe acest om!

în clipa aia, unul dintre anchetatori a pus mîna pe telefonul de pe birou şi a zis, maimuţărindu-se:

- Al dracu'să fiu eu dacă ăsta e un telefon! Trăsneşte-mă Hsuse Hristoase şi voi sfinţi arhangheli Mihail şi Gavril, dacă acesta este un telefon! Vezi, mă Belcotă, că nu m-a trăsnit nimeni? Las' că spui tu!

După care mă întreabă:

- Ce ţi-a dat?

- Domnule căpitan, de regulă mi-a dat informaţii. îmi spunea cînd ţi unde apăreau trupele de Securitate. Mi-a dat ţi alimente.

- Ce alimente?

- Hrană rece.

M-am ferit să-i zic anchetatorului că Belcotă îmi dăduse hrană caldă, ca să nu o bag şi pe nevastă-sa în chestia asta. Eu aveam ce-aveam cu el, fiind convins că mă turnase. Şi-apoi, era informator dovedit al Securităţii, doar n-ar fi fost să-i dau în primire pe oamenii care mă ajutaseră. Aşa ceva n-aş fi făcut nici cu preţul vieţii.

- Ce ţi-a mai dat?

- Niţte cartuţe.

- Deci ţi muniţie! Bă Belcotă, bă, i-ai dat cartuţe ca să ne împuţte!

Ăla nega cu vocea înecată-n plîns.

- Las' că spui tu!

Şi ce să vezi, pînă la finalul anchetei de la Timişoara, Belcotă nu doar că a recunoscut că mă ajutase în repetate rînduri cu mîncare, informaţii şi cartuşe, dar le-a şi luat-o înainte anchetatorilor, mărturisind din proprie iniţiativă că mi-ar fi oferit şi suma de 100 de lei. L-au bătut de l-au zvîntat. Şi pe mine m-au rupt cu bătăile, m-au pus la „morişcă" şi m-au chinuit ca vai de sufletul meu, însă nu mi-am schimbat declaraţiile şi nici nu am indicat alţi susţinători. Anchetatorii mi-au pus în repetate rînduri în faţă o listă cu 60-70 de nume ale unor ţărani bănăţeni, bineînţeles că în frunte se afla Nistor Cernescu zis „Finanţu", şi-au tot insistat să recunosc că mă ajutaseră

de-a lungul celor patru ani de clandestinitate. Asta ar fi însemnat să-i bag pe toţi în puşcărie. Pe Finanţu l-am iubit ca pe ochii din cap, cum aş fi putut să-i fac aşa ceva? La toţi ceilalţi ţineam nespus, erau fraţii mei şi credeam în aceeaşi cauză, numai mulţumită lor rămăsesem viu şi liber atîta vreme. Cum m-aş mai fi suportat pe faţa pămîntului dacă le-aş fi fost iudă? Decît să-i trădez, mai bine muream. Cum să uit ce sacrificii făcuseră oamenii ăştia, ani şi ani de zile, şi ce riscuri îngrozitoare îşi asumaseră? Numai faptul că l-am băgat la înaintare pe Belcotă m-a ajutat să capăt timp şi să-i protejez pe ceilalţi.

Se va scurge ceva vreme pînă cînd voi afla că Toma fusese trădătorul. Anchetatorii m-au întrebat şi despre

legăturile cu el, însă l-am protejat mereu, crezîndu-l om de toată încrederea. Ăia ştiau prea bine situaţia şi insistau să le explic de unde îmi procurasem îmbrăcămintea cea nouă. Chiar dacă m-au bătut pînă la leşin, am ţinut-o pe-a mea: pălăria o găsisem într-o livadă, atîrnată de creanga unui prun, o uitase cineva acolo, iar restul hainelor le furasem de prin curţile oamenilor.

- *Care curţi, care oameni?,* insista anchetatorul.

- *Nu mai reţin, era noapte şi nu cunoşteam zona.*

Din nou bătaie, din nou leşin şi găleţi cu apă. Bătaie şi iar bătaie.

R.G.: Aţi aflat de ce v-a trădat Toma Duicu taman atunci? Vă ajuta de mult timp.

N.C.: Furase nişte lemne în ‘53 şi se alesese cu dosar penal. în Corne- reva era unul Ion Armaş – cel mai mare turnător din comună, un fel de şeful turnătorilor – şi ăsta a venit la Toma, zicîndu-i că găsise pe cineva care putea să-i îngroape dosarul. Ajutorul venea la marele fix. I-a dat un număr de telefon şi l-a îndrumat să-l întîlnească pe

omul de la capătul firului. Respectivul era colonel de Securitate, ştia foarte bine ce învîrtea Toma, cine fuseseră verii lui şi în ce relaţii se afla cu mine şi Stănescu. Dispariţia dosarului a fost condiţionată de vinderea noastră. în fine, Toma e mort de mult, a tras şi s-a chinuit ca vai de el. Ţi-am mai zis: Dumnezeu nu dă cu parul, dar dă!

Hai să-ţi spun cum s-a terminat chestia cu Belcotă.

Fac un salt în timp, în perioada de după condamnarea mea, ca să înţelegi mai bine ce s-a întîmplat. Cînd am aflat că Toma era vînzătorul, fusesem judecat şi eram deja în puşcărie. Scăpasem de pedeapsa capitală. Apoi m-au dus martor în procesul lui Belcotă de la Timişoara. Pe mine mă judecaseră la Craiova. Atunci m-am hotărît să-mi schimb declaraţiile la tribunal şi să-l cruţ. Asta era foarte riscant pentru că securiştii puteau solicita oricînd o întoarcere a dosarului cu scopul de a obţine condamnarea mea la moarte. Mă temeam de asta.

Cînd cu procesul, eram la Jilava, mi-au pus lanţuri la picioare, m-au aruncat într-o dubă şi m-au trimis la Timişoara, la penitenciarul Popa Şapcă. M-au introdus singur într-o celulă şi m-au lăsat în lanţuri timp de patru zile, abia în ultima m-au dus la tribunal. Pe lîngă Belcotă, în sală erau gazdele mele de unde fusesem arestat şi Nistor Ciornescu, acesta din urmă fiind un sătean de toată încrederea pe care Securitatea îl suspecta pe bună dreptate că se aflase în legătură cu mine, dar despre care eu nu am spus niciodată nimic în anchete. Miliţienii mă băgaseră în sală cu lanţurile la picioare, pînă şi preşedintele de şedinţă şi-a ridicat o sprinceană cînd m-a văzut. Treaba nu era normală, unde să fi fugit? Preşedintele m-a întrebat:

- Ce legături ai avut cu numitul Belcotă Ştefan?

Cu toate riscurile, i-am spus adevărul:

- Belcotă n-are nici cea mai mică vină în problema mea. Am profitat de ocazie ca să-l bag în puşcărie, fiindcă

ştiam că e agentul Securităţii.

Avocatul lui a dat să se scoale şi să ia cuvîntul, însă preşedintele nu i-a permis. Nu mai era cazul. Belcotă a plecat acasă imediat după aceea.

Apoi m-a luat la întrebări avocatul lui Ilie Urdăreanu, fosta gazdă. Citise declaraţiile mele de la dosar şi a vrut neapărat să fiu audiat. Preşedintele de şedinţă m-a întrebat cum ajunsesem în casa familiei Urdăreanu în noaptea arestării. I-am răspuns:

- în noaptea de 22 spre 23 aprilie ploua cu găleata. Disperat să-mi găsesc un adăpost, am văzut lumina unei case şi am bătut la uşă. Mi-a deschis o bătrînă, care, văzîndu-mă înarmat, s-a speriat şi mi-a trîntit uşa în nas. Atunci am năvălit în casă şi am ameninţat-o că, dacă mă va denunţa, va călca pe urmele Anastasiei Benghia.

Am insistat cu minciunile astea şi în anchete şi la proces tocmai pentru a uşura năpasta căzută pe Urdăreni. Ce, mai ştiau securiştii dacă atunci plouase sau nu? Preşedintele m-a pus să repet cele abia declarate, în special partea referitoare la ameninţarea cu moartea, că asta însemna trimiterea la Staşia, şi-apoi a întrebat-o pe baba Stana:

- Aşa a fost?

- Aşa a fost! A intrat peste noi în casă şi ne-a ameninţat că ne omoară!

Ilie şi Stana aveau să primească minimul pedepsei, fiind condamnaţi la 5 ani de închisoare deşi fapta de

favorizare a partizanilor era încadrată de la 5 la 15 ani. Moşul a ajuns la Gherla, iar bătrîna la Mislea. Au supravieţuit, s-au eliberat în aceeaşi zi şi au revenit acasă cu acelaşi tren, au coborît în haltă şi au mers unul în spatele celuilalt, la o oarecare distanţă, fără să prindă de veste. S-au remarcat abia cînd ajunseseră în preajma porţii. Le-a fost foarte greu. Feciorul o apucase pe căi greşite, iar cele două fete nu se descurcaseră cu treburile gospodăriei. Ce a fost distrus, distrus a rămas.

La proces s-a tranşat şi cazul lui Nistor Ciornescu. Omul era suspectat de Securitate, îl arestaseră şi-l terorizau, dar eu nu spusesem nimic despre el în anchetă. în schimb, neştiind situaţia, Ciornescu bănuia că l-aş fi turnat. Şi mă-ntreabă preşedintele:

- îl cunoşti pe Ciornescu Nistor? Ce legături ai avut cu el?

I-am răspuns printr-o întrebare:

- Am scris eu vreodată în vreo declaraţie ceva, orice, despre Ciornescu Nistor?

Omul era în boxa acuzaţilor şi m-a auzit, am spus asta anume ca să înţeleagă că nu-l turnasem. îmi fusese ca un părinte, nu l-aş fi vîndut nici mort. Pînă la urmă nu a scăpat de condamnare, problemele lui porniseră de la alţii. Cînd s-a eliberat mi-a mulţumit pentru devotament. Am fost foarte apropiaţi, o murit săracul. Păstrez legătura cu nepoţii lui.

R.G.: Ancheta a durat aproximativ şase luni. Jumătate s-a

desfăşurat la Securitatea Timişoara, jumătate la Securitatea Craiova. Spuneţi, vă rog, cîteva cuvinte despre perioada petrecută în Bănie.

N.C.: Cînd te băgau în dubă nu ştiai unde te transferau. Ajuns la destinaţie, m-au introdus în biroul colonelului Ion Crăciun, comandantul Securităţii Craiova, care m-a întrebat:

- *Banditule, ştii unde eşti?*

- *Nu, să trăiţi!*

- *Aici e Craiova, băăă!*

Acolo s-a reluat ancheta de la zero, de data asta îi interesau oamenii de legătură din zona muntoasă a Mehedinţiului. Alte bătăi, alte torturi. în special voiau să mă facă să-i torn pe învăţătorii Mitu şi Gheorghiţă Predescu, vechi susţinători. Printre ţinte se găsea şi Pătru Răducan, prietenul meu drag, dar astea sînt numai cîteva exemple, vizaţi fiind mulţi aţi consăteni din Titerleşti, oameni pe care îi ştiam încă din copilărie. N-am suflat o vorbă despre nimeni de încredere, deşi torturile au fost îngrozitoare. M-au înţepat cu ace încinse şi m-au lovit cu bulane umplute cu nisip umed, care lăsau dîre de carne vie, te demolau cu totul. La fel ca ăia de la Timişoara, anchetatorii de la Craiova îmi repetau că ştiau totul, dar că trebuia să recunosc, să mă autoacuz. Am refuzat categoric.

La Craiova l-am acuzat pe informatorul Ion Bengescu zis .Untură", reuşind astfel să evit o apropiere de fraţii Predescu, de Răducanu şi alţi susţinători. Titerleştean,

Untură era fratele decedatului Romulus Bengescu, ăla de-l turnase pe Vasile Luţă. Untură avea apucături similare. Securiştii l-au umflat şi pe ăsta, la fel ca pe Belcotă. Degeaba a negat că m-ar fi ajutat în vreun fel şi în zadar le-a explicat ălora, jurîndu-se cu cerul şi cu pămîntul, că nu ar fi avut cum să aibă legături cu partizanii care i-au ucis fratele. Anchetatorul Toma Popescu i-a tăiat-o din scurt:

- *Tu eşti tu,frate-tu afostfrate-tu. Sînteţi cazuri diferite.*

înfuriat la culme, Untură a insistat că n-aveam pic de credibilitate, că nu eram decît un „bandit" care cine ştie ce crezuse că va ajunge. I-am răspuns doar atît:

- *Ce-am crezut că voi ajunge, am să ajung,* apoi am ţinut-o pe-a mea: Untură mă ajutase cu haine, informaţii şi îmbrăcăminte, nimeni altcineva.

- *Las' că spui tu!,* îl ameninţa anchetatorul.

Şi a spus. La fel de nevinovat ca Belcotă, Untură a recunoscut toate acuzaţiile. Lecţiile primite de la colonelul Uţă şi-au dovedit din nou eficienţa. Am dat două nume de informatori ai Securităţii, nu mai mulţi, ca să nu mă-ncurc în minciuni, reuşind astfel să evit căderea oamenilor noştri. Pînă la urmă, la insistenţele lui tata, l-am cruţat şi pe Untură. Am spus adevărul cînd am fost chemat la procesul lui şi l-au eliberat. Iertarea e creştinească. La fel de adevărat e că Untură nu merita să ajungă deţinut politic. Unul ca el ar fi fost o ruşine pentru noi toţi.

La Craiova am mai încercat un tertip. Pe la finalul anchetei, cînd voiau să mă frîngă cu orice chip şi mă supuneau celor mai cumplite chinuri, am înscenat o tentativă de sinucidere. Celula se afla la demisol. M-am dezbrăcat de indispensabili, i-am legat de unica gratie a ferestruicii, am făcut un laţ din craci şi am pîndit cel mai potrivit moment ca să mi-l atîrn de gît. Găsisem un ciob de oglindă pe drumul pînă la baie, cu ajutorul lui îl puteam spiona prin vizetă pe gardianul care stătea pe scaun undeva în capătul coridorului. Mă ajuta că auzeam scîrţîitul scaunului cînd se aşeza sau se ridica.

Mi-am dat seama că o pornise spre celula mea, mi-am vîrît capul printre crăcii indispensabililor şi, exact în momentul în care a ridicat clapeta vizetei, mi-am îndoit genunchii cu putere şi m-am lăsat în vine, dînd senzaţia că tocmai ce mă spînzurasem. în realitate nici n-aş fi putut s-o fac, pentru că aveam 1.80 înălţime şi picioarele atingeau lejer cimentul. Gardianul a dat buzna în celulă şi m-a tras

cu forţă de la perete, urlînd după ajutor, timp în care îmi dădeam ochii peste cap şi mă prefăceam că mă-năbuşeam. Prostălăul avea să-mi amintească zilnic cum îmi salvase el viaţa, se va lăuda cu asta în tot arestul, însă nimeni nu s-a ostenit să observe că distanţa nici nu mi-ar fi permis să mă spînzur. După incident am fost scos la anchetă şi descusut cu privire la motiv. Nu mai suportam bătăile şi torturile, le-am zis. Voiam s-o termin cu viaţa.

A mers, am fost credibil. Au lăsat-o mai moale cu bătaia, însă au dat ordin să fiu încătuşat în permanenţă cu

mîinile la spate ca să nu mai încerc să mă sinucid. Gardienii mă supravegheau cu atenţie sporită şi deschideau vizeta mai des ca înainte, atrăgîndu-mi atenţia să nu fac ceva necugetat pe tura lor. Mai mult, m-am trezit că-şi mutaseră scaunul chiar lîngă uşa celulei mele. I-am lăsat să se bucure că îmi salvau viaţa şi am căutat soluţii ca să scap de încătuşarea mîini- lor la spate. E dureros şi foarte incomod să stai aşa cîteva minute sau ore, darămite zi şi noapte. M-am aşezat în fund, m-am împins cît am putut cu picioarele în perete, în timp ce am tras cu braţele în faţă pînă cînd, după multe sforţări, mi-am introdus bazinul şi restul corpului printre cătuşe, izbutind astfel să-mi aduc mîinile în faţă. Eram tînăr şi flexibil, la asta se adăuga şi faptul că slăbisem galopant în perioada anchetelor.

Cînd a sesizat, gardianul a năvălit peste mine şi m-a luat la bătaie. Cică să-i spun pe loc cine îmi schimbase cătuşele din spate în faţă. I-am amintit că stătuse în toată vremea asta pe scaunul de lîngă uşa celulei, cine ar fi putut să intre şi să facă un lucru ca ăsta? A fost de acord cu mine, dar era imposibil să scap cu una, cu două. Chemase mai mulţi gardieni, voiau să facă raport. Se minunau de situaţie. Atunci m-am gîndit să-mi bat joc de ei şi le-am zis, în şoaptă, ca şi cum le-aş fi dezvăluit un mare secret, că aveam iarba fiarelor. Aşa
reuşisem. Unde? Unde? îşi căscaseră ochii şi se-ngrămădeau în jurul meu. Le-am arătat o crestătură de la un deget pe care o aveam din copilărie. I-am lămurit că acolo băgasem nişte iarba fiarelor şi i-am încredinţat că

puteam deschide orice lacăte sau încuietori. Se holbau la deget ca la o baghetă magică. Pînă la urmă, cel mai isteţ s-a dus şi a adunat mai multe cătuşe şi lacăte.

- Deschide-le şip-astea, bă banditule!

Am lăsat-o baltă şi le-am spus adevărul. Fireşte că nu m-au crezut, brutele voiau să mă ia la bătaie, dar s-au convins cînd am repetat mişcarea de faţă cu ei. Măcar atunci mi-au permis să port cătuşele în faţă.

R.G.: Mi-aţi vorbit despre procesele la care aţi participat în calitate de martor. Spuneţi-mi cum a decurs procesul dumneavoastră.

N.C.: Procesul lotului meu a început la 12 noiembrie 1954. Am fost judecat la Craiova de un tribunal militar. Cînd m-au băgat în dubă l-am revăzut pe Gheorghe Stănescu. Era şi tata acolo, asta m-a ars pe inimă. îl arestaseră din nou după ce m-au capturat. Pînă atunci îl crezusem în libertate. Întîlnirea m-a răvăşit. îl chinuiseră ca vai de el, dar refuzase orice fel de colaborare. La fel ca mine, tata nu a turnat niciodată pe nimeni, a preferat gratiile şi curăţenia sufletească. Am apucat să schimbăm cîteva vorbe, cu toate că în dubă se aflau şi gardieni. Acolo am stabilit cu Gheorghe ce şi cum să zicem, tot acolo m-a rugat tata să-l cruţ pe Untură. Şi Gheorghe rămăsese de piatră în timpul anchetelor, securiştii n-au reuşit să scoată nimic de la el.

Locotenentul-major Andrei Dumitru era preşedintele completului de judecată. Şedinţa a început cu o luare de

cuvînt a procurorului militar Sabin Augustin, care a cerut ca eu şi Stănescu să fim

condamnaţi la moarte. Cît timp a vorbit s-a legănat ca unii dintre copiii de la orfelinat. Spusese numai minciuni şi prostii, arunca în cîrca noastră toate omorurile şi acţiunile grupării, de la înfiinţare şi pînă în primăvara lui ‘54. M-a luat cu rece, în anii ăia te condamnau cu uşurinţă la moarte. Securiştii voiau să ne plătească refuzul colaborării. Acuzaţiile şi presupunerile lor erau mult mai importante decît absenţa dovezilor.

Avocatul mi-a fost repartizat din oficiu, Galiţescu îl chema. Spre cinstea lui, s-a zbătut să mă apere cît a putut de bine. Era lucru greu pe vremea aia să ai parte de unul ca el, cei mai mulţi avocaţi fie tăceau de la un capăt la altul al procesului, fie se prefăceau că te ajută. Galiţescu a solicitat amînarea procesului, explicînd că abia în acel moment vedea dosarul şi nu avusese timp să-l parcurgă. Preşedintele de şedinţă şi-a bătut joc de el:

- *Te mai ajutăm noi dacă nu te descurci.*

Apoi, căscînd plictisit, i-a acordat *„cinci minute de studiu",* chiar aşa s-a exprimat. Ăluia i se părea absolut în regulă ca viaţa şi moartea unor oameni să depindă de o apărare înjghebată în felul ăsta. Galiţescu a punctat că nu mă făceam vinovat de vreun omor şi a insistat că pedeapsa capitală nu putea avea un temei legal.

M-au lăsat să vorbesc doar două-trei minute, măcar am negat acuzaţiile. Aveam conştiinţa curată, nu luasem viaţa nimănui. Preşedintele m-a întrebat şi despre

legăturile cu Ion Bengescu, atunci i-am spus că era nevinovat şi că tot ce urmărisem a fost să înfund un informator al Securităţii. Avocatul lui Untură nici nu a mai fost lăsat să ia cuvîntul, îl apărasem eu.

Am rămas spectator o perioadă. Se dezbătea speţa învăţătorului Ilie Samfirescu. Pe-ăsta îl acuzase Gheorghe Stănescu, în acelaşi

fel în care eu îi acuzasem pe Belcotă şi Untură. Tare bine l-a ales! Samfirescu era unul dintre cei mai scîrboşi turnători, un comunist care îi prigonise ani la rîndul familia, iar pe el îl raportase încă de la începutul fugii în munţi. Avînd în vedere că Stănescu rămăsese o perioadă îndelungată prin pădurile din preajma Titerleştiului, învăţătorul îi cauzase multe probleme. Ce mi-a fost dat să văd şi să aud mi-a întors stomacul pe dos. Fălos de nu-şi mai încăpea în piele, Samfirescu s-a apucat să înşire numele a vreo 10-11 ofiţeri de Securitate pe care-i informase de-a lungul anilor cu privire la unele acţiuni ale partizanilor. Şi-a arătat chipul de iudă fără nici cea mai mică jenă. Ţinea morţiş să probeze că era colaborator vechi şi un comunist de bază, cum ar fi putut să-i ajute pe „bandiţi", „criminali" şi „terorişti"? Cînd vărsa de-astea ne arăta cu degetul. Crede-mă, ar fi fost greu să găseşti o mai mare împuţiciune a pămîntului. Cîrpa aia era o ruşine pentru orice ţăran cu inima curată, pentru orice român adevărat. Urîndu-l cu pasiune şi dorind să-l bage la puşcărie, Stănescu şi-a menţinut declaraţiile:

- *Samfirescu mi-a dat hrană, îmbrăcăminte şi informaţii.*

Ca să verifice laudele informatorului, preşedintele a dispus audierea securiştilor enumeraţi, fapt ce a prelungit procesul cu două zile. Asta ne-a prins bine, am mai avut timp să şuşotim şi ne-am potrivit declaraţiile. Dovadă a modului mizerabil în care îşi tratau informatorii, securiştii nu au încercat să-l salveze de puşcărie pe Samfirescu. Am avut senzaţia că-i enervase citarea lor acolo. Era adevărat, dăduse multe informaţii, uneori nu mai scăpau de el, dar la faţa locului nu se verificase nimic, nu găsiseră nici măcar o foaie de ceapă de pe urma partizanilor. Din pricina asta ajunseseră să-l suspecteze: fie se băga în seamă cu tot soiul de născociri şi exagerări, în speranţa că va căpăta beneficii, fie în spatele zelului se ascundea un joc dublu, nefiind exclus să ţină legătura cu „bandiţii". Auzindu-i, lui Samfirescu i-a pierit rînjetul.

Cînd se vor anunţa sentinţele, Untură Bengescu va pleca acasă, iar Samfirescu va fi condamnat la 12 ani de închisoare. Era disperat. Totuşi, Securitatea nu şi-a lăsat turnătorul să se ducă la puşcărie, probabil că iniţial i s-a dat numai o lecţie de neuitat, aşa, în speranţa că va deveni eficient pe viitor. Samfirescu a fost singurul condamnat căruia i s-a dat cîştig de cauză la recurs, fiind pus în libertate. Aşa ceva nu ar fi fost posibil fără implicarea directă a securiştilor. Aveau nevoie de cîrpele lor.

M-a întristat teribil condamnarea lui moş Ilie Miuţescu. în anchetele de la Craiova am fost întrebat dacă avusesem legături cu el şi negasem cu încrîncenare. Nu ştiam că îl arestaseră. Iată ce se întîmplase de fapt.

Cutreierînd prin pădure, moşneagul dăduse peste un adăpost de-al nostru abandonat. Din vorbă-n vorbă, i-a scăpat asta într-o discuţie la care asistau mai mulţi săteni, dar el o spusese ca un fapt divers, nu ca să toarne pe cineva. Era un bătrîn necăjit, nici măcar nu-şi dădea seama de implicaţii. Un vecin l-a turnat la Securitate şi lucrurile au degenerat rapid. A fost acuzat de favorizarea partizanilor. Moşul ne ajutase cu nişte lucruri, e-adevărat, însă eu nu am recunoscut nimic. Tot încercînd să mă zdrobească, m-au confruntat cu el. Se vedea că-l chinuiseră, îl supuseseră unor chestii extreme pentru vîrsta lui. Am insistat că nu-l întîlnisem niciodată în viaţa mea, dar moşneagul, care provenea dintr-o zonă unde uneori ,c"-ul se pronunţă „s", o ţinea pe-a lui:

- Cum, măi Surică, să mă uiţi tu pe mine? Nu mai ştii cînd şedeai cu puşca între pisioareşi vorbeam noi amîndoi?

M-au bătut de m-au căpiat, dar am continuat să neg că l-aş fi văzut vreodată, darămite să fi vorbit cu el. Nea Ilie era tare confuz şi nu pricepea că făceam asta în primul rînd pentru a-l proteja, fiindcă pe mine nimeni şi nimic nu m-ar mai fi scăpat de condamnare, încă riscam să ajung în faţa plutonului de execuţie. Recunoscînd întîlnirea cu mine şi faptul că mă ajutase cu una-alta, moşul a fost introdus în lot şi nu a mai putut evita condamnarea. Ne-am revăzut peste ani, după eliberare, cînd l-am întrebat de ce le spusese adevărul securiştilor.

- Păi, cum aş fi putut să mint, măi Surică? Sînt om

bătrîn.

Sărmanul moşneag a spus adevărul, necrezînd că s-ar fi făcut vinovat de ceva, iar asta l-a trimis direct la puşcărie. Nu i-a turnat şi pe alţii, cu toate că ar fi putut s-o facă, mai ştia cîte ceva.

Am aflat sentinţele cam la vreo douăzeci de zile după proces. Eu şi Stănescu am fost condamnaţi la 25 de ani de temniţă grea la care se mai adăugau alţi 10 de degradare civică. Abia atunci am răsuflat uşuraţi, măcar scăpaserăm de glonţ. Au fost momente în care am crezut că pînă acolo ne-a fost. Familiilor li s-a confiscat întreaga avere. Pe tata l-au condamnat la 6 ani de închisoare, îi va executa în integralitate.

R.G.: Dumneavoastră veţi executa 10 ani de închisoare politică pînă în 1964, la decret. Cum v-aţi început detenţia?

N.C.: Fiind oltean, iniţial m-au trimis la penitenciarul Craiova. Gardienii erau brute arogante, ca peste tot. Clădirea avea formă de potcoavă şi data de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea. Fiecare nou venit era anunţat că ajunsese în „Alcatrazul României”. Noi îl numeam „ Alcapraz”. Caraliii se lăudau cu cele nouă porţi prin care, e-adevărat, ar fi fost de-a dreptul imposibil să răzbeşti. Acestora li se

adăugau sîrma ghimpată, zidurile înalte, cîinii dresaţi şi santinelele instruite să tragă în plin. Şi securiştii de acolo dezvoltaseră pandalii similare, la anchete mi se atrăsese

atenţia că Securitatea Craiova era .Bastilia României". Cînd auzeai tîmpeniile astea abia te abţineai să nu izbucneşti în rîs.

După o jumătate de an petrecută în anchete, oarecum mă familiarizasem cu regimul detenţiei, întrucît programul de penitenciar nu era cu mult diferit faţă de cel din arest, unica schimbare notabilă fiind aceea că nu mai eram scos la interogatorii şi schingiuiri programate, însă condiţiile mizerabile reprezentau tot atîtea forme de tortură şi umilire. Bătaia era o practică zilnică în puşcăriile şi lagărele patriei. Foamea nu m-a părăsit niciodată în cei 10 ani petrecuţi în spatele gratiilor. Nu a existat nici măcar o noapte, una singură, în care să mă culc sătul. Abia dacă ne mai tîram. Alternau zeama chioară cu porţiile infime de arpacaş. în zeamă găseam coji de cartofi pline de pămînt sau farîme de morcov acru, uneori fluturi de varză şi alte insecte. Bucăţica de pîine sau aşa-zisul „turtoi" se terminau imediat. Turtoiul era o bucată de mălai copt de mărimea unui pachet de ţigări. Carne n-am prea văzut, iar cînd se întîmpla minunea asta era vorba de cele mai scîrboase resturi, deseori semialterate, rezultate de la abatoarele din zonă: zgîrciuri, pieliţe cu păr, buze, fragmente de copite şi alte chestii de-astea. în loc să le arunce ni le aduceau nouă. Eram pieriţi de foame. Scularea se dădea la 6.00, stingerea la 22.00. Pe parcursul întregii zile nu ni se permitea să ne întindem pe paturile de fier, eram nevoiţi să stăm în picioare sau doar aşezaţi pe margine. Nu toate paturile aveau saltele cu paie, oricum zdrenţuite, împuţite

şi aproape goale, aşa că uneori trebuia să te culci direct pe scheletul metalic. Eram supravegheaţi cu regularitate prin vizete, orice abatere de la regulament atrăgea sancţiuni imediate.

La Craiova am rămas numai două luni. Penitenciarul nu avea mulţi deţinuţi în perioada aia, aşa că m-au băgat de unul singur în celulă. Orele parcă nici nu treceau. Mi-a fost greu să mă obişnuiesc cu singurătatea. Mă năpădeau cele mai întunecate gînduri, însă ceva din mine îmi spunea că pînă la urmă nu voi rămîne foarte mult în puşcărie, în tot cazul nu 25 de ani.

într-o zi un gardian m-a strigat prin vizetă, mi-a spus să-mi iau sarsanaua, adică traista cu bruma de lucruri, m-a băgat într-o dubă în care se mai aflau cîţiva deţinuţi şi ne-au dus la gara din Craiova, aflată cam la un kilometru de închisoare. Ne-au revărsat prin apropiere, nu în gara propriu-zisă, că nu voiau să ne vadă lume. Eu şi alţi cîţiva aveam lanţuri groase cu bile de fier la picioare, acest tratament fiind alocat osîndiţilor cu cele mai mari condamnări. Ne-au pus să traversăm vreo două-trei linii către vagonul-dubă, ceea ce s-a dovedit dificil. Lanţurile ni se agăţau de bălării şi de bolovanii terasamentului, eram forţaţi să facem paşi cît mai mici. Zornăiam la fiece mişcare. Caraliii ne minau ca pe animale, se răsteau şi ne înjurau cum le venea la gură. Cîţiva oameni se opriseră şi ne priveau cu gurile căscate. Li se citea în ochi că dezaprobau tratamentul inuman la care eram supuşi. Lanţurile chiar nu erau necesare, cum şi unde să fugim? O femeie şi-a făcut semnul crucii.

Atunci cînd băteau sau scoteau niturile lanţurilor, gardienii loveau cît puteau de tare cu ciocanul, chiar dacă asta te putea schilodi pe viaţă. Era vorba de sadism, parcă se hrăneau cu suferinţele noastre. Uneori s-au încăpăţînat să mă buşească direct peste oase, după care m-au privit rînjind. Nu m-am văicărit, nu le-am dat satisfacţia asta, deşi durerea a fost groaznică şi am şchiopătat cîteva zile. Te lăsau aşa, umflat şi năclăit de sînge, cu rana carne vie. Abia mă tîram. Lanţurile se frecau în permanenţă de rană. Am auzit de căzu-
rile unor deţinuţi care au rămăs cu infirmităţi în urma loviturilor de ciocan.

Să revin la vagonul-dubă. Pentru drum, de la penitenciar ni se dăduseră felii de slănină împachetate în hîrtie de sac. Era rîncedă şi foarte sărată, după ce o mîncam sufeream îngrozitor de sete. Indiferent de locurile spre care am fost transportat de-a lungul anilor şi indiferent de distanţele parcurse, uneori considerabile, deţinuţilor nu le-a fost asigurat niciodată necesarul de apă. Gardienilor nu le păsa. Ne strigau prin uşă să răbdăm pînă la următoarea haltă, care putea fi la o distanţă de cîteva minute sau de cîteva ore, pentru că trenurile abia dacă se tîrau pe şine. De multe ori eram traşi pe linii secundare sau aşteptam în cîmp să treacă alte garnituri. Fie caniculă, fie ger, ăsta era unicul tratament posibil. Drumurile se prelungeau ore sau zile-n şir. Dacă într-adevăr ne aduceau apă, pentru că s-a întîmplat să uite sau pur şi simplu să ne lase aşa cu bună ştiinţă, în halte ne aduceau o singură cană lungă de tablă

pentru toţi, care nu ne astîmpăra setea, ci doar o mai amăgea pentru o perioadă. Dar ce-ţi zic eu de apă? în vagoanele-dubă pînă şi aerul era un lux, uneori ne îngrămădeau atît de mulţi, încît exista riscul să murim asfixiaţi. Transferurile erau un calvar indiferent de modul în care se făceau.

Feliile de slănină primite la Craiova păreau mai mari ca de obicei, deţinuţii cu vechime bănuiau că ne aştepta un drum îndelungat. Destinaţia finală a fost Jilava. Nu ar fi trebuit ca drumul să dureze foarte mult, însă tot am ajuns abia a doua zi. La intrarea în Fortul 13 am fost percheziţionat ca niciodată înainte. Iniţial ne-au scotocit cu de-amănuntul prin sarsanale, deşi n-am fi putut ascunde nimic acolo, se convinseseră şi ăia de la Craiova, apoi ne-au luat pe rînd şi ne-au făcut percheziţie corporală. Procedura era puţin spus umilitoare. E de ajuns să-ţi spun că niciun orificiu nu scăpa de vigilenţa caralii-
lor, li se citea bucuria în ochi cînd te puneau în cele mai absurde şi degradante ipostaze. în lumea deţinuţilor politici, gardienii de la Jilava erau proverbiali pentru cruzime şi prostie.

R.G.: Jilava ca atare a fost un etalon al cruzimii. Tot, dar absolut tot ce se afla acolo avea scopul de a distruge, de a mutila şi de a ucide. Jilava a reprezentat un epicentru al genocidului comunist.

N.C.: Aşa-i, la Jilava a fost iadul pe pămînt. Prima senzaţie a fost că intram într-un cavou gigantic.

Pretutindeni se căscau hrube şi coridoare boltite. Duhnea în ultimul hal, totul era umed, inclusiv aerul. Puteai adulmeca moartea. Cînd caraliii m-au împins în prima cameră în care am stat, ţin minte că m-a izbit un damf fierbinte de împuţiciune. Acolo erau îngrămădiţi nu mai puţin de 110 deţinuţi într-un spaţiu în care, în condiţii oarecum normale, ar fi încăput doar 40, hai 50. Nu existau ferestre, aveam aer cît să rămînem în viaţă. Cînd se deschidea uşa la „program" era de parcă îl prindeam pe Dumnezeu de picior. Nu ştiam de era zi sau noapte. Printre oropsiţi se numărau mulţi bătrîni şi bolnavi, închipuie-ţi cum boleau acolo...

A fost şocant să trec de la singurătatea din penitenciarul Craiova la această permanentă aglomerare de trupuri şi miasme. S-a întîmplat mult prea brusc. întreaga cameră forfotea, nu exista pic de intimitate. într-un colţ era hîrdăul de lemn pentru necesităţi, care nu doar că duhnea de te desfiinţa, dar se mai şi revărsa zilnic peste noi în cameră, rezultînd un soi de noroi alcătuit din urină şi jeg. Cel care îşi făcea nevoile se băga în spatele unei rogojine. O mîzgă lipicioasă acoperea totul. în colţul celălalt se afla hîrdăul cu apă, care evident că nu a fost niciodată suficientă pentru atîtea guri. Mulţi deţinuţi dormeau pe cimentul de sub priciuri, la „Şerpărie". Nopţile erau un chin permanent. Din pricina îngrămădelii de pe priciuri, care erau

suprapuse pe două sau trei nivele, ne întorceam dintr-odată cu toţii de pe o parte pe alta, la un anumit interval

de timp. Dacă nu o făceai mecanic, te împingea valul uman. Pereţii erau în permanenţă umezi, la fel pardoseala de ciment. Oamenii se îmbolnăveau pe capete.

în hrubele Reduitului aveam să văd situaţii şi mai şocante decît cea întîlnită la început. De exemplu, îmi amintesc de o cameră lungă şi boltită, fără ferestre, de fapt, o porţiune de tunel izolată în care am fost îngrămădiţi 200 de osîndiţi, deşi în condiţii normale acolo ar fi încăput cel mult 40. Jilava a fost un hău al inumanităţii. închisoare de tranzit, era mereu suprapopulată, mulţi fiind aduşi pentru procese sau suplimente de anchetă, însă mi-e cît se poate de clar că îngrămădirile astea reprezentau o formă premeditată de zdrobire psihică şi fizică. M-am înţeles bine cu toţi deţinuţii, ne ajutam cum puteam. Cînd auzeau că fusesem partizan şi că aveam o condamnare de 25 de ani mă primeau cu respect şi încredere.

în camerele Reduitului ploua cu ploşniţe la propriu, nu-i vreo metaforă. Se desprindeau de pe tavan şi simţeai cum îţi picau pe creştet, pe faţă, pe umeri... Mişunau pretutindeni, parcă era crescătorie. Plini de ciupituri, cu toţii ne scărpinam şi ne foiam în permanenţă. Orice am fi făcut, nu puteam scăpa de ele. Erau înnebunite după sîngele nostru.

Orice scoatere la „program”, de exemplu, frecarea pardoselilor, ieşirea la aşa-zisa „plimbare” sau ducerea şi revărsarea hîrdăului cu fecale, se solda cu urmări din cele mai dureroase. Asta pentru că gardienii aveau o plăcere dementă să te lovească unde nimereau, fără nici cel mai

mic motiv. Administraţia încuraja tratamentul ăsta, cică era o „tradiţie”. Caraliii se mîndreau şi se lăudau cu bătăile, parcă ar fi concurat între ei. Te trezeai izbit cu bulanul în cap, pe spinare sau unde nimereau, nu le păsa că îţi spărgeau arcada, că îţi rupeau
coastele, că îţi dislocau umărul sau că te umpleau de vînătăi. Nici cînd ţîşnea sîngele nu se opreau. Am văzut bătrîni bolnavi bătuţi cu sălbăticie. Dacă aşa te băteau cînd nu greşeai cu nimic, doar pentru amuzamentul lor, îţi dai seama cum te băteau dacă te prindeau că încălcai regulamentul. Atmosfera era apăsătoare, simţeai cum te strivea.

La Jilava am rămas numai cîteva luni, apoi m-au trimis la Timişoara ca să depun mărturie în procesul lui Belcotă şi al gazdelor mele, în zilele petrecute la Popa Şapcă, în celula nr. 23, am aflat de moartea lui Dumitru Mutaşcu. Vestea m-a cutremurat.

R.G.: După proces aţi fost transferat în lagărul de la Baia Sprie. Cum a fost în minele de plumb şi cupru?

N.C.: Lunile petrecute la Baia Sprie au reprezentat cea mai odioasă perioadă a detenţiei. Comandantul era Szabo Zoltan, un monstru de un sadism ieşit din comun. Nu-i păsa cîtuşi de puţin că deţinuţii se prăpădeau pe capete în cele mai criminale condiţii. Acolo era moarte curată, măi băiatule. Ne coborau în minele de plumb şi pînă la 400 de metri adîncime. în galeriile alea chiar că trăiai iadul pe viu. Trudeam în mod uzual la temperaturi de peste 40 de grade, cu cizmele băltind de apa acidulată care se scurgea neîncetat pe roca pereţilor. Apa asta

blestemată ne producea răni cumplite, plăgi ce rămîneau carne vie zile-n şir. Nu-ţi mai spun de iritaţiile şi de ciupercile picioarelor, care ulterior nu s-au dovedit deloc banale, aşa cum păruseră acolo, în comparaţie cu alte probleme de sănătate, fiindcă mulţi supravieţuitori n-au mai scăpat de ele şi au fost nevoiţi să le trateze întreaga viaţă. Degeaba stăteam doar în chiloţi şi cizme, năduşeam prin toţi porii. Mă lua cu ameţeală, aveam nişte dureri de cap îngrozitoare.

într-o zi l-am întîlnit pe Doru Blaj Viorel, fost profesor de istorie care se numărase printre primii deţinuţi politici aduşi la Baia Sprie. Parcă vedeam o fantomă. Nu prea înţelegeam ce voia să zică, îşi pierduse toţi dinţii, avea ochii înfundaţi în orbite şi obrajii scofîlciţi. Devenise un mort viu. M-a-nspăimîntat gîndul că poate priveam într-o oglindă. Aşa aş fi ajuns dacă aş fi continuat să cobor în mină.

La fel ca bietul Doru Blaj Viorel arătau toţi cei aproximativ 500 de osîndiţi care veniseră cu primele grupuri. Oameni distruşi fizic şi psihic, umbre aflate în apropierea morţii. Bine, acolo noi toţi trăiam în imediata apropiere a morţii. Oricînd s-ar fi putut produce un accident cu zeci de victime. Deseori apăreau copturi şi galeriile se prăbuşeau peste deţinuţi, am văzut multe nenorociri de genul ăsta. Se desprindeau bucăţi uriaşe de rocă, zdrobeau totul în jur. Alteori se produceau explozii din pricina acumulărilor de gaze, existînd şi riscul exploziilor întîrziate, mai cu seamă atunci cînd perforatorul dădea de un strat dur şi scînteile provocau

detonarea explozibilului. Se întîmplau tot soiul de accidente. Unii au căzut în rostogoale, adică în puţurile care făceau legătura între orizonturi, cîteva avînd adîncimi de peste 30 de metri. Acolo le-au rămas ciolanele.

Au murit mulţi ca vai de ei, chinuiţi şi zdrobiţi în beznă, bunul Dumnezeu să-i odihnească alături de cei drepţi! Nu e adevărat că morţii ar fi fost aruncaţi în puţurile părăsite, ulterior am auzit zvonul ăsta. în lagăr se ştia că toate cadavrele care puteau fi recuperate erau arse la un crematoriu înjghebat undeva aproape. La un moment dat, deţinuţii începuseră să vorbească şi despre un mic cimitir, dar urmele acestuia s-au pierdut încă din anii dezafectării minelor. Amplasat într-o poiană din apropierea Munţilor Gutîi, lagărul avea 11-12 bараci lungi. Totul a fost ras de pe faţa pămîntului, oricum materialele erau de cea mai proastă calitate. Dacă nici măcar locaţia
lagărului nu poate fi identificată fără oarece dificultăţi, cine să-şi mai amintească, în zilele noastre, de un cimitir pitit în pădure? Nici măcar nu era vorba de un cimitir în adevăratul sens al cuvîntului, ci de gropi comune sau individuale. Morminte fără cruce.

Mulţi dintre supravieţuitorii accidentelor au rămas invalizi pe viaţă. Am văzut oameni fără mîini şi picioare, oameni parţial storciţi sub roci uriaşe, paralizaţi sau cu fracturi din cele mai grave. Urletele lor îmi mai răsună uneori în urechi. Cine ştie cîţi or fi murit la scurt timp după aceea sau peste ani de chinuri, din pricina urmărilor pricinuite de acele accidente?

De-a dreptul halucinant e că pe răniţi îi puneau în lanţuri înainte să-i transporte la spitalul din Baia Sprie. Asta spune totul despre cît de criminală era administraţia. închipuie-ţi că încătuşau braţe rupte sau că agăţau lanţuri de picioare pe jumătate zdrobite, în timp ce deţinutul agoniza sau zăcea inconştient, fiecare secundă fiind vitală pentru supravieţuire. în orice caz, chinurile astea total inutile consumau minute bune din timpul preţios al victimei, care trecea prin dureri groaznice şi ar fi trebuit să fie dusă de urgenţă la spital. Păi, în loc să te grăbeşti să-i salvezi viaţa, tu te-apuci să-l pui în lanţuri? Cum şi cînd ar fi putut evada un astfel de om? Pentru numele lui Dumnezeu, numai nişte monştri însetaţi de sînge ar fi putut fi în halul ăsta de inumani! Şi-apoi urmau alte şi alte suplicii. Indiferent de starea în care se aflau, conştienţi sau nu, muribunzi sau pe cale de însănătoşire, deţinuţii erau legaţi de pat şi păziţi cu străşnicie de miliţieni înarmaţi, pe întreaga durată a spitalizării.

Cînd ieşeai din tură după 12 ore de muncă, uneori 13, nici poftă de mîncare nu mai aveai, te prăbuşeai pur şi simplu. Mîncarea era oricum puţină şi mizerabilă, deşi în primele săptămîni ni s-a dat o idee mai multă ca să prindem forţă. Numai tîrnăcopul, perforatorul
şi barosul cîntăreau cîte 15 kilograme fiecare. Destul de curînd ne-au redus drastic raţiile, condiţionînd sporirea lor de îndeplinirea unor norme mari, aproape imposibil de realizat în condiţiile alea. Eu lucram în echipă cu un deţinut din împrejurimile Teregovei, împreună trebuia să împingem nu mai puţin de 12 tone de minereu pe zi, cu

vagonetele, pe o distanţă de 500 de metri. Pînă la urmă norma a fost mărită la 14-16 tone. E drept, vagonetele erau încărcate cu ajutorul unui utilaj cu aer comprimat, nu le încărcăm manual, noi doar le împingeam pe şine pînă la un alt utilaj cu aer comprimat, care le descărca. Deşi poate nu pare, asta era cam cea mai uşoară muncă din minele alea. Cea mai grea era cea a perforatorilor, care se nenoroceau spărgînd roca, riscînd să piară oricînd în urma unei copturi sau a unei explozii. Lucrau la adîncimi mari, în abataje puţin aerisite. Văzîndu-mă tînăr şi prinzînd drag de mine, deţinuţii cu vechime s-au milostivit şi m-au ajutat să evit genul ăsta de cazne, spunîndu-mi că le era totuna, pentru ei oricum nu mai exista speranţă.

Am făcut tot ce am putut ca să muncesc cît mai puţin şi cît mai anapoda. Cînd am văzut condiţiile de lucru m-am înfiorat, în primele zile am refuzat să cobor în galerii. E motivul pentru care am ajuns deseori la Neagra. Adevărul e că am stat mai mult timp la Neagra decît în mină, măcar acolo nu erau peste 40 de grade şi puteam respira. în prima zi a fost de ajuns să văd halul fără de hal în care arătau deţinuţii ca să îmi dau seama ce munci zdrobitoare erau forţaţi să presteze. Apoi, cînd am început să cobor în mină, m-am încăpăţînat să nu îmi fac niciodată norma. Colegul de echipă a fost de acord. Păi, de ce să-mi risc viaţa şi să-mi nenorocesc sănătatea, ca să le dau plumb comuniştilor? Să facă gloanţe şi să tragă în cei ca mine? Era greu să ne verifice pe toţi, doar nu stăteau să cîntărească minereul adus de fiecare echipă în

parte.

Stăteam de pază cu schimbul în tunel, astfel încît unul dintre noi să se mai poată întinde pe cîte-o scîndură ca să-şi odihnească oasele. Odată, colegul mi-a dat de veste că se apropia maistrul, moment în care ne-am apucat să muncim cu drag şi spor. Ăla s-a uitat undeva pe şine, a clătinat dezaprobator din cap şi m-a întrebat:

- *No, Ciurico, cîţi vagonet ai dus?*

Era ungur.

- *Nu mai ştiu, dar cred că vreo 30.*
- *Nu frumos să minte!*

Am ţinut-o pe-a mea, ce era să zic, însă mi-a tăiat-o din nou, făcîndu-mi semn să mă duc pînă la el. Mi-a arătat o aşchie pe care o pusese pe una din şine încă de la începutul turei noastre, ceea ce însemna că nu duseserăm nici măcar un singur vagonet cu minereu. Evident că m-a băgat la Neagra cîteva zile.

Altădată, fiindcă nu i-a plăcut cum l-am privit, un sergent ungur m-a oprit şi mi-a amintit că, potrivit regulamentului, în faţa lui trebuia să iau poziţia de drepţi şi să-l salut cu *„Să trăiţi, domnule sergent!”.* La cît de amărît eram, numai de ăsta şi de impresiile lui n-aveam chef. I-am răspuns:

- Poziţie de drepţi iau soldaţii dumitale, eu sînt deţinut politic, dacă nu ştiaţi.

Individul s-a-ntunecat la faţă, mi-a făcut raport şi m-a sancţionat cu 7 zile de Neagra. Nu-i venea să creadă că-i

răspunsesem. Asta era o mare sfidare pentru „domnii cadre”. M-a întrebat cum mă cheamă şi mi-a cerut cartela de masă. Întrucît nu-mi făceam norma, nici măcar nu aveam o cartelă, mîncam pe cartela unui coleg care lucra la bucătărie. îţi dai seama că nu i-am dat-o, l-aş fi băgat la belea.

Cum Szabo Zoltan nu era în lagăr, timp de cîteva zile, pînă cînd a revenit, eu şi un alt deţinut, Voicu îl chema, am refuzat să ne ducem la Neagra, anunţînd că ne vom plînge comandantului. în prima şi a doua zi după incident, un ofiţer de serviciu m-a strigat să mă duc să execut pedeapsa, dar nu l-am băgat în seamă şi m-am făcut că nu l-am auzit. Cînd s-a întors Zoltan, primul care a intrat în birou a fost Voicu şi s-a ales cu o înăsprire a pedepsei de la 3 la 7 zile. Mie mi-a majorat-o la 10, imediat ce a auzit că aveam o condamnare de 25 de ani. Era furios, ţipa şi gesticula.

Nervos, odată ieşit din birou nu m-am dus spre Neagra, aşa cum mi se indicase, ci m-am îndreptat către baraca în care stăteam. N-aveam de gînd să mă mai supun de bună voie. Soldatul din prepeleac m-a văzut şi i-a strigat altuia, care a alergat şi m-a apucat de braţ. Cînd l-am împins, peste mine s-au aruncat încă trei miliţieni. Pînă la urmă au încercat să mă ia pe sus. Tot zbătîndu-mă, i-am tras fără să vreau un picior în piept unuia dintre ei. Lovitura a fost destul de puternică, îi plesnise vestonul la piept şi-i săriseră vreo doi nasturi. Nasturii ca nasturii, da-i sărise şi cascheta din cap. Era plin de spume, m-a înjurat de mamă şi de toţi dumnezeii. Să loveşti un

gardian era o faptă de o gravitate extremă. M-au imobilizat, m-au dus în baracă şi m-au rupt cu bătaia. Pur şi simplu m-au călcat în picioare, nu se mai îndurau să se oprească. Nu mai zic de ameninţările cu moartea, în starea aia am fost aruncat la Neagra, plin de sînge şi de vînătăi. Eram vai de viaţa mea, mă durea întregul corp.

După cîteva ore, ofiţerul de serviciu m-a înştiinţat că la cele 10 zile iniţiale se adăugau alte 10 pentru lovire şi încă 10 pentru insultă, adică 30 per-total. Atunci am început să-i înjur cum îmi venea la gură, fără nici cel mai mic ocoliş, în timp ce izbeam cu pumnii şi picioarele în uşă. încercam s-o fac pe nebunul, sperînd
că astfel voi scăpa de Neagra şi de munca în mină. N-am reuşit să-i păcălesc. Omul nebun e nebun tot timpul, or eu mă scîrbeam şi o lăsam baltă cu dileala. Am renunţat repede şi am încercat să caut o soluţie salvatoare.

Neagra era o celulă sufocantă de numai 2 metri pătraţi. Pe timpul zilei trebuia să stau în permanenţă în picioare. Noaptea, gardianul de serviciu introducea o scîndură pe care mă întindeam. O perioadă m-am gîndit să simulez tuberculoza sau o altă afecţiune pulmonară, însă n-aveam nici cea mai vagă idee despre simptome şi mi-era că medicul mă va trăda, ceea ce ar fi presupus noi bătăi dar şi o majorare a pedepsei.

Disperat, după vreo 12 zile de Neagra am hotărît să mimez că aş fi bolnav de epilepsie. Am făcut asta într-o dimineaţă devreme, pentru că în timpul zilei mă ţineau cu mîinile legate iar noaptea nu ar mai fi avut efectul

scontat. Mi-am tras un pumn în gură, dar n-am lovit destul de puternic, că nu-mi dăduse borşul. Mi-am mai tras unul, de data asta cu toată forţa, şi-am simţit cum îmi venea sîngele pe gură. L-am prelins pe bărbie, mi-am mînjit hainele şi m-am întins cît eram de lung, ca şi cum m-aş fi prăvălit în urma unei crize fulgerătoare. Loveam sacadat cu piciorul în tineta de tablă care se izbea de uşă, provocînd zgomot. Cînd gardianul s-a grăbit să deschidă vizeta am început să tremur din tot corpul, cu spume însîngerate pe la gură, dîndu-mi ochii peste cap. Ăla a-nceput să urle:

- *Să vină doctorul! Să vină doctorul!*

L-au adus pe medicul Georgescu. Şi el era deţinut, însă nu-l cunoşteam, mi-era că mă dădea de gol. Totuşi a fost mai bine că nu venise medicul oficial, care nu era deţinut. Georgescu mi-a tras două-trei palme, strîngîndu-mi un pic degetul mic de la mina stingă.

- *Moare? Moare?,* se interesa gardianul.

- *Nu moare, o să-şi revină peste vreo cinci minute.*

Auzind asta, m-am mai prefăcut două-trei minute şi-apoi am lăsat-o din ce în ce mai moale cu tremuriciul, ca şi cum s-ar fi sfîrşit criza. Aşa am obţinut diagnosticul de epileptic, care nu doar că a pus punct supliciului îndurat la Neagra, dar a şi făcut posibil, după o perioadă, transferul meu de la Baia Sprie.

Paradoxal, tot în acest lagăr al groazei am trăit şi cel mai înălţător moment din întreaga perioadă a detenţiei.

Mă refer la noaptea de înviere a Paştilor din 1955. S-a întîmplat să lucrez în schimbul de noapte. Cînd am coborît în galerii ni s-a transmis din om în om ca pînă la miezul nopţii să ne adunăm, toţi cei 400 care eram în acel schimb, tocmai la abatajul 12, în măruntaiele pămîntului. Acolo galeria se lărgea şi semăna cu o sală. Ne-am făurit clopote din bucăţile de metal desprinse de pe frezele pentru rocă, pe care le-am înşirat de-a lungul unei funii. Lovite cu o tijă metalică, dangătul lor, amplificat de ecoul hăuitor al galeriilor, ne-a cutremurat pînă în cele mai ascunse unghere ale sufletelor. Clopotele adîncurilor, acompaniate de cînte- cul sfredelelor de perforat, care adînceau vibraţiile ecoului, au dat semnalul pentru începerea slujbei. în mijloc se înălţa o cruce uriaşă confecţionată din traverse de lemn. Preoţii au început să cînte slujba pe mai multe voci, atmosfera era divină. Vinul pentru împărtăşanie provenea din marmelada lăsată la fermentat – în unele dimineţi ni se dădea cîte o bucăţică. Dintr-odată a răsunat chemarea preoţilor:

- *Veniţi de luaţi lumină!*

După ce ne-am aprins opaiţele am îngenuncheat cu toţii şi am cîntat *„Hristos a înviat din morţi...*". Am făcut asta din nou şi din

nou, răsuna întreaga mină. Adevărat îţi spun, nici dacă aş fi fost în libertate n-aş fi sărbătorit un Paşte mai frumos! Adîncimea trăirii era irepetabilă. Cu toţii speram să înviem dincolo de gratii la fel cum Domnul nostru Hristos

biruise moartea. Da, măi băiatule, fiindcă puşcăria politică era un fel de moarte, o trecere prin iad.

Ştiam că vor urma represalii. Printre noi se aflau destui ciripitori de-ai administraţiei, dar nimeni nu a îndrăznit să facă sau să spună ceva aiurea. La ieşirea din mină însă, ne-am trezit că ne aşteptau întreaga conducere a lagărului şi o grămadă de caralii puşi pe harţă. Flancat de locotenentul politic Guleran şi de alţi doi colaboratori apropiaţi, locotenenţii Cioară şi Pintea, Szabo Zoltan a zbierat:

- Preoţii să treacă în partea dreaptă şi să rămînă acolo. Nu vă eschivaţi, bandiţilor, că vă iau după dosare!

Am fost uluit să aflu că la slujbă participaseră 48 de preoţi. Cei mai mulţi erau greco-catolici. Niciunul nu a încercat să evite pedeapsa, niciunul nu şi-a plecat capul. Erau demni, cu părul vîlvoi şi bărbile albe. Priveam nişte sfinţi... parcă-i văd şi acum... Comandantul a ordonat să fie aruncaţi cu toţii la Neagra, dar abia după aia şi-a dat seama că în beciuri nu exista spaţiu pentru un număr atît de mare de osîndiţi. Iniţial am sperat că lucrurile vor rămîne aşa, dar am fost naivi. Zoltan a dat dispoziţie să fie golită o baracă în care i-a băgat pe toţi cei 48 de preoţi în regim de Neagra. Adică le scoseseră şi paturile, urmînd să li se dea cîte o singură porţie de hrană o dată la trei zile. îi puseseră în lanţuri.

Atunci a izbucnit greva, care s-a intensificat cu repeziciune după ce primele două schimburi au refuzat să intre în mină. în pofida permanentelor ameninţări şi

presiuni, niciun deţinut nu a coborît în galerii timp de şapte zile, reluarea muncii fiind condiţionată de

eliberarea preoţilor. Szabo Zoltan s-a încăpăţînat să-i chinuie în toată această perioadă şi a cedat abia la finalul celei de-a şaptea zile. Preoţii nu s-au plîns şi nu s-au lăsat zdrobiţi. S-au rugat şi au suferit în tăcere pentru credinţă.

Mineritul e o meserie extrem de grea, presupune rezistenţă şi forţă fizică. Mulţi dintre deţinuţi erau intelectuali, le-a fost foarte dificil să facă faţă. Fiind oameni instruiţi, înţelegeau imediat cum mergeau treburile, numai că fizic nu puteau ţine pasul. Acolo te îmbolnăveai repede şi-apoi începeai să te usuci pînă cînd fie dispăreai cu totul, fie cădeai din picioare. Asta dacă nu te făcea carne tocată vreo stîncă desprinsă din tavan. în permanenţă aveam gurile uscate şi pline de praf, îţi dai seama ce ajungea în plămîni. Prăbuşirile de galerii se produceau atît în minele de plumb, cît şi în cele de cupru, pretutindeni exista riscul să mori strivit sau să te accidentezi din pricina rocilor tăioase care se prăvăleau din tavan.

La-nceput ne-au adus cinci mineri civili care ne-au învăţat cum să folosim diversele utilaje şi unelte specifice. Le spuseseră că eram criminali primejdioşi, ne priveau cu suspiciune şi vorbeau doar strictul necesar. Cu trecerea timpului şi-au dat seama că fuseseră minţiţi şi s-au comportat respectuos, ajutîndu-ne cu tot ce puteau. La Baia Sprie se găsea şi inginerul Ion Bujoiu, fost ministru al Minelor şi Petrolului în perioada interbelică. Odinioară

profesor reputat al Politehnicii şi unul dintre marii industriaşi ai ţării, îl aduseseră bătrîn şi vai de el ca să ne înveţe tainele mineritului. De la dînsul am învăţat cele mai multe lucruri. Sărmanul venea după ani grei de puşcărie. Ştiind prea bine la ce eram supuşi în mediul ăla criminal, îi dădeau lacrimile cînd ne vedea coborînd în galerii. îi păstrez o amintire luminoasă. Urma să moară în primăvara lui ‘56 la penitenciarul Văcăreşti, măcinat de boli. La rîndul lor deţinuţi, inginerul Alexandru Balş şi geologul Gheorghe Marinescu fuseseră transferaţi la Baia Sprie cu aceleaşi obiective didactice.

Administraţia avea o reţea de turnători bine închegată, asta se întîmpla în toate puşcăriile şi lagărele. Cei mai prolifici erau Dumitru Steanţă, condamnat în lotul „Sumanelor Negre”, şi Ion Petrescu, fost căpitan de Jandarmerie. De regulă erau luaţi deoparte şi li se făcea morală pînă cînd îi cuprindea remuşcarea şi-şi cereau iertare, uneori printre hohote de plîns, dar în scurt timp reveneau la aceleaşi apucături. Tot prăbuşindu-se, au rămas în mocirlă. Erau irecuperabili. Cînd omul e în halul ăsta de stricat, n-ai ce să-i faci, îl ignori şi te fereşti de el ca de dracu’. Turnători erau şi Iuri Kleng, Başotă, Cojocaru şi Alexandru Rogojeanu, fost căpitan.

Cele mai multe prietenii le-am legat cu olteni şi severineni, îmi pare rău că nu-mi mai amintesc decît cîteva nume: Ion lacob, Nicu Bunei, Matală, Marinaş Pascu, Tomescu şi Petre Panduru. Dumnezeu să-i aibă în grijă oriunde s-ar afla, pe lumea asta sau pe ailaltă. Cu toţii erau băieţi de cea mai mare încredere, ne ajutam cu

orice puteam şi ne susţineam cînd începeau certurile cu administraţia, indiferent de consecinţe. Acolo am cunoscut şi nişte partizani de prin zona Munţilor Făgăraş, care mi-au povestit cum aşteptaseră degeaba o noapte întreagă nişte avioane britanice sau americane, pe o culme retrasă, în speranţa că le vor paraşuta lăzi cu armament şi alte lucruri necesare luptei în clandestinitate.

Per-total eram cam 800 de nefericiţi îngrămădiţi în 11-12 barăci. Mai toţi aveam condamnări foarte mari, fie pe viaţă, fie între 20 şi 30 ani de temniţă grea. Din pricina istovirii permanente şi a hranei insuficiente, ajunseserăm schelete ambulante, abia dacă ne mai tîram. înaintea intrării în subteran eram forţaţi să rămînem încolonaţi perioade îndelungate, într-un fel de ţarc, indiferent dacă era caniculă,
dacă ploua sau dacă viscolea, pînă cînd binevoia să-şi facă apariţia Szabo Zoltan, care se apuca să ne ţină discursuri interminabile şi agramate despre necesitatea depăşirii normelor. La răstimpuri se răţoia, ne înjura şi ne ameninţa. Gardienii erau într-atît de proşti că ne numărau de vreo două-trei ori în fiecare dimineaţă pînă să ieşim la socoteală. Nici să numere nu erau în stare.

Acolo am aflat cum fusese ucis preotul Gheorghe Şerban. Se întîmplase în preajma Paştilor. Întrucît avea o vîrstă înaintată şi era bolnav de inimă, părintele a refuzat să coboare în mină. Regulamentul permitea asta deţinuţilor care sufereau de anumite afecţiuni. Szabo Zoltan l-a fiert ceva pînă cînd şi-a dat acordul. După aia,

tot ca să-l chinuie, l-a trimis să aranjeze pietrişul pe cărări. încărca şi împingea o roabă de colo-colo. Asta pînă în momentul în care soldatul Traian Faur i-a ordonat să aducă pietriş dintr-un loc mai apropiat de gard şi-apoi l-a împuşcat, insistînd că preotul ar fi încercat să evadeze. Soldatul din prepeleac văzuse că Faur se pregătea să tragă şi a apucat să-i strige:

- *Nu trage! Nu trage!*

Nimeni şi nimic nu l-ar mai fi putut opri pe criminal. Părintele Şerban zăcea într-o baltă de sînge. Omorul fusese ordonat chiar de Szabo Zoltan. Ofiţerul politic Alexandru nu a trebuit decît să identifice o slugă cu suflet de vierme şi a găsit-o repede în persoana acestui Traian Faur, de loc din comuna bihoreană Ţinea. Soldatul nu ştia de aranjament, el a strigat fiindcă văzuse că preotul nu avea nici cea mai mică intenţie să evadeze. Aşa ceva ar fi fost imposibil, mai ales că era grav bolnav. Nimeni nu l-a luat în seamă pe soldat, era de parcă numai deţinuţii îl auziseră. Faur a fost recompensat cu 15 zile de permisie la propunerea aceluiaşi ofiţer politic care îl recrutase

pentru crimă. Deţinuţii s-au revoltat imediat, declanşind greva şi refuzînd să intre în subteran pînă cînd nu a fost trimis un procuror. Ala s-a plimbat pe-acolo, a-ntrebat una-alta, prefacîndu-se că l-ar fi interesat aflarea adevărului, apoi a plecat şi nimeni nu a mai auzit despre vreo urmare.

Mi s-a povestit şi despre o grevă care izbucnise în ziua de 7 noiembrie 1954, nu cu mult timp înaintea

transferului meu la Baia Sprie. Deţinuţii se revărsau compact din zona barăcilor spre ţarcul impropriu numit „cantină”. Era ora prînzului. Nu reţin din ce motiv, un gardian ungur a început să-i împingă şi să-i lovească pe cei din primele rînduri, zbierînd ca apucatul:

- *Porcilor, înapoi!! înapoi, porcilor!*

Şi-atunci au răbufnit cu toţii, măi băiatule. Revolta s-a întins cu iuţeală. Deţinuţii s-au întors la barăci şi au anunţat declanşarea grevei. Printre lideri s-au făcut remarcaţi ţăranul bănăţean Serafim, tînărul Ovidiu Borcea, doctorul Sergiu Marcoci, Paul Lăzărescu, doctorul Veselovski şi fratele său, studentul medicinist Pavel Mihailovici, inginerul Costache, studentul Ion Soare şi puştiul Matei Tudor, originar din Severin, elev în vîrstă de numai 16 ani. Toţi aceştia, împreună cu alţi deţinuţi de ispravă, cam 20, aveau să fie puşi în lanţuri şi băgaţi la Neagra pentru 7 zile. Greva s-a stins cu greu, comandantul şi ofiţerii politici depunînd multe eforturi în sensul ăsta. Ca să nu scadă prea mult producţia, pentru că „domnii cadre” căpătau beneficii de pe urma îndeplinirii normelor, dar şi cu scopul de a ne sparge greva, Szabo Zoltan i-a trimis în subteran pe toţi turnătorii şi pe toţi deţinuţii care lucrau în clădirile administraţiei. S-au supus ca nişte cîrpe. Pe cîţiva i-am enumerat atunci cînd am vorbit despre turnători. Erau o mare ruşine pentru noi toţi.

R.G.: La Baia Sprie veţi sta doar cîteva luni, dar asta numai mulţumită diagnosticului de „epileptic”. Aţi fost

transferat la Gherla, unde veţi rămîne mai bine de 7 ani.

N.C.: La Gherla am devenit omul de acum, în sensul că acolo mi-am dezvoltat personalitatea, am avut o intensă viaţă interioară şi mi-am putut cimenta convingerile. Nevoit să iau calea munţilor la o vîrstă cînd alţi adolescenţi urmau facultatea sau învăţau o meserie, îmi neglijasem şcolarizarea. Aşa a fost să fie, deşi îmi plăcuse cartea. Eram conştient de lipsurile mele şi învăţam cu cea mai mare poftă, absorbeam cît mai multe informaţii. Au dreptate foştii deţinuţi politici cînd spun că, dincolo de cumplitul regim carceral, Gherla a fost şi o universitate de prestigiu. Da, dragul meu, fiindcă în perioada aia închisoarea era plină de intelectuali şcoliţi pe-afară, de foşti profesori universitari şi de somităţi în toate domeniile. Acolo erau elitele României. Dacă n-aş fi ajuns în puşcărie, nu aş fi avut şansa să-i cunosc pe aceşti oameni minunaţi şi să învăţ de la ei. Luminau în beznă. Nu-şi pierduseră şi nici nu-şi abandonaseră harul, erau foarte deschişi către tineri. Distrusă de comunişti, care au făcut praf şi pulbere întregul sistem educaţional, şcoala adevărată se mutase în puşcării.

O perioadă am învăţat germană cu profesorul Mircea Vaida, fiul lui Alexandru Vaida-Voievod. A avut o răbdare de fier cu mine, mai ales în privinţa pronunţiei. M-a luat de la zero, singurele chestii pe care le ştiam în limba germană erau denumirile unor arme. Lecţiile de engleză mi-au părut mult mai uşoare, le ţinea generalul de aviaţie Marin Anton, luptător în ambele războaie mondiale.

Condusese Aviaţia Română în operaţiunile din Basarabia şi Bucovina de Nord.

R.G.: După 23 august 1944, generalul Marin Anton a condus apărarea Bucureştiului în faţa atacurilor trupelor germane. Drept mulţu-

mire, comuniştii l-au arestat în 1948 şi l-au condamnat la 25 de ani de închisoare. Va fi eliberat în 1964, la decret, după 16 ani de temniţă. A lăsat posterităţii două lucrări memorialistice, *Aripi în furtună* şi *Sub cupola de azur,* ambele scrise înainte de 1989.

N.C.: Puşcăriile erau pline cu eroii Armatei Regale, aceştia numă- rîndu-se printre deţinuţii cu cele mai aspre condamnări, deşi ofiţerii superiori şi soldaţii în genere nu prea aveau orientări politice. Desigur, erau monarhişti, anticomunişti pînă-n măduva oaselor şi luptaseră împotriva ruşilor. Răzbunarea Kremlinului a fost îngrozitoare, cei mai mulţi urmau să piară în Siberia sau în iadul de acasă. Comuniştii veniţi pe tancuri şi comisarii sovietici s-au îngrijit de asta.

La Gherla m-am împrietenit cu subofiţerul Spiridon Coşeru, de loc din Prundu Bîrgăului. Era de o moralitate desăvîrşită. O perioadă activase ca tanchist într-o subunitate cantonată la marginea localităţii natale. Revoltaţi de crimele şi blestemăţiile comuniştilor, 30 de tanchişti, printre care şi Coşeru, puseseră la cale o lovitură de mari proporţii, totul la iniţiativa locotenentului Mărgineanu. închipuie-ţi că plănuiau să elibereze, în aceeaşi noapte, închisorile Gherla şi Aiud. Cu tancurile!

Cum s-a întîmplat în atîtea alte cazuri, printre ei s-a nimerit şi un trădător. Au fost arestaţi la grămadă şi trecuţi prin cele mai sălbatice schingiuiri, fiind condamnaţi la cîte 25 de ani de zeghe. Excepţie a făcut Mărgineanu, pe care l-au condamnat la moarte.

Cînd a început revolta frontieriştilor, la 14 iunie 1958, Coşeru a fost cel care s-a dus la fereastră, a desprins oblonul şi l-a aruncat în curtea închisorii. Camera noastră se afla chiar lîngă camera 86, cea a frontieriştilor. Cînd a izbucnit cearta cu gardienii, la noi se lăsase o tăcere apăsătoare. Auzeam zgomotele puternice ale obloanelor căzute în curte şi strigătele fraţilor de suferinţă. Camera 86 era cea mai mare din toată Gherla, avea multe ferestre. Acolo erau îngrămădiţi peste 100 de frontierişti. Chiar în momentul ăla de încremenire, fără să spună nimic, Coşeru s-a îndreptat cu paşi hotărîţi spre fereastră şi a aruncat oblonul. Nu toţi din cameră au participat la revoltă, însă cei mai mulţi ne-am anunţat explicit solidaritatea. Protestele s-au întins în mai multe sectoare, în special în camerele unde se mai aflau frontierişti. La 86 s-au baricadat cu paturile metalice şi au reuşit să reziste două zile, timp în care s-au bulucit la ferestre şi au strigat împotriva administraţiei şi a regimului comunist, chiar dacă gardienii au pus în funcţiune tunuri de apă cu presiune. în alte camere, unde nu s-au baricadat uşile, fiindcă greviştii nu erau majoritari, caraliii au reuşit să-i zdrobească mult mai repede. Au năvălit peste ei, au deschis focul şi i-au călcat în picioare. Pînă la urmă, cu toată îndîrjirea deţinuţilor,

aşa s-a întîmplat şi în camera 86. După ce au înlăturat paturile, miliţienii au tras cu muniţie de război. Zeci de frontierişti au fost răniţi, zăceau în bălţi de sînge. Gardienii îi loveau cu cizmele şi ciomegele. Nu li s-a acordat îngrijire medicală, au fost ţinuţi ore-n şir întinşi cu burţile pe ciment. Mă ia cu fiori cînd îmi amintesc excesele de cruzime pe care le-am văzut în perioada de după zdrobirea revoltei. Cei mai mulţi frontierişti erau tineri, studenţi şi elevi care iubeau libertatea mai mult decît viaţa, de aceea încercaseră să fugă din ţara-lagăr, în pofida riscurilor pe care le presupunea o astfel de acţiune.

Represiunea a fost îngrozitoare. Locotenentul Constantin Istrate şi fraţii Şomlea băteau de sărea sîngele pe pereţi. Liderii rebelilor au fost desfiguraţi în torturi şi aruncaţi la Neagra. Nu au scăpat doar cu atît – peste 20 dintre ei au fost judecaţi şi condamnaţi suplimentar cu pedepse între 5 şi 15 ani. Dacă gardienii nu ar fi făcut faţă situaţiei, fuseseră pregătite trupe de Armată care să intervină. Şi eu am primit multă bătaie la Gherla, de regulă mă puneau la „morişcă”, numită
şi „scînciob”, la fel ca în arestul Securităţii. La tălpi mă băteau cu ciomagul, iar peste fund mă plesneau cu vina de bou. Le simţeai ura pînă la singe.

După revoltă am fost sancţionat cu izolarea la Zarcă. într-o dimineaţă, cînd trebuia să strigăm raportul pentru gardianul de serviciu, l-am auzit pe deţinutul din carcera de lîngă mine:

- *Unu! Condamnat la moarte, dar Mărgineanu nu*

moare, bă!

Era chiar locotenentul Mărgineanu, cel care plănuise să elibereze cu tancurile Gherla şi Aiudul. Glasul lui emana îndîrjire, demnitate şi un curaj ieşit din comun. Mi se făcuse pielea de găină. Era de neînvins. Aşa plecau românii la moarte înainte vreme, sfidîndu-şi călăii pînă-n cea din urmă clipă. După ce s-a îndepărtat caraliul, l-am contactat prin Morse şi i-am transmis că auzisem despre el de la Spiridon Coşeru. Tare s-a mai bucurat, am comunicat ore-n şir. Mi-a relatat fapte de arme de pe front, eu i-am povestit despre luptele partizanilor din Banat şi Mehedinţi. Totul s-a rezumat la mesaje ciocănite în perete, nu ne-am văzut în carne şi oase. La scurt timp după aceea am fost scos din Zarcă şi nu am mai auzit niciodată nimic despre soarta lui Mărgineanu. Nici acum nu ştiu dacă a sfîrşit la zid sau dacă i-au comutat pedeapsa la închisoare pe viaţă.

Bătăi şi sancţiuni cu Neagra primeai pentru orice abatere de la regulament şi în special dacă erai prins că ciocăneai Morse. Pînă la urmă am învăţat alfabetul surdo-muţilor, ceea ce ne permitea să comunicăm fără zgomot, scoţînd mîinile pe lîngă obloanele ferestrelor, care în partea de sus erau uşor înclinate spre exterior. Chiar dacă uneori am stat şi în camere cu zeci de osîndiţi, la Gherla nu am mai trecut, slavă Domnului, prin aglomerările sufocante de la Jilava.

Gherla a fost singura puşcărie în care am avut chiuvetă în cameră. Apa nu era potabilă, o beam tot pe cea din hîrdău, însă ne puteam spăla cît de cît, clătindu-

ne şi zdrenţele. Regulamentul prevedea o baie săptămînală, dar niciodată nu s-a respectat asta. Dura şi două- trei săptămîni pînă să fim scoşi la duşuri. De cele mai multe ori întreaga acţiune era un calvar. Ne mînau cu bîtele pe coridoare, ca pe vite, ne băgau la duşuri şi după cel mult două-trei minute începeau să zbiere că gata, s-a terminat, să ieşim cît mai repede. Ne luau cu săpunul întins pe noi. Drumul pînă la duşuri şi înapoi era un nou pretext ca să fim bătuţi. Dacă baie nu făceai, cu siguranţă primeai bătaie, pe-asta nu o ratai pentru nimic în lume, indiferent de vîrstă şi de afecţiuni. Te izbeau cu ciomegele unde nimereau. La fel se întîmpla şi atunci cînd eram scoşi la aşa-zisa „plimbare”. Uneori ne puneau să trecem printre două rînduri de caralii care ne loveau cu orice le venea la mină. Odată ajunşi în curte ne învîrteam în cerc cu mîinile la spate şi cu ochii în pămînt. Totul dura cam şase-şapte minute, apoi bătăile se repetau pe drumul pînă la cameră.

într-o zi mi-a sărit în ochi faţa unui deţinut. Prea semăna cu medicul oficial al lagărului de la Baia Sprie, avea acelaşi mers, aceeaşi statură. El era, ajunsese la puşcărie! L-am întrebat motivul. Cică insistase să i se mărească salariul şi pînă la urmă s-a trezit cu un dosar fabricat. Probabil că minţea. O dădea din colţ în colţ, se vedea că sperase să nu fie recunoscut. La Baia Sprie nu arătase pic de compasiune pentru deţinuţi, le cauzase multe probleme. Mi-a stat pe limbă să-l întreb cum se simţea acum, cînd se-ntorsese roata, însă l-am lăsat în plata Domnului.

R.G.: Maior la acea vreme, Petrache Goiciu a fost comandantul Gherlei în perioada 1952-1959. Era notoriu pentru sadism, voi aminti doar că l-a zidit de viu – nu-i vreo metaforă, o exprimare
literară, ci purul adevăr – pe locotenentul de artilerie Nicolae „Nae" Cojocaru, într-un cotlon sufocant, unde l-a lăsat să putrezească timp de aproape 9 luni, în beznă şi-n propriile fecale, fiind hrănit mizerabil printr-o mică spărtură. Deţinutul va relata că unica „dotare" a sicriului de ciment, în care fusese băgat cu lanţuri la picioare, era un piron zdravăn, întrucît Goiciu spera ca pînă la urmă să se spînzure cu fîşii de zeghe, mai devreme sau mai tîrziu, cuprins de disperare. Numai că Nae Cojocaru – unul dintre ofiţerii luaţi prizonieri de ruşi după 23 august 1944 şi trecut, timp de 9 ani, prin lagărele siberiene – avea să-i strice socotelile şi să reziste, dînd dovadă de o tărie ieşită din comun. Cum vi-l amintiţi pe Goiciu?

N.C.: Era o brută însetată de sînge, asta-i indiscutabil. Simţea nevoia să bată cu mîinile lui, i se vedea plăcerea pe faţă. Pe unde a fost trimis a presărat teroare şi moarte. Astea erau specialităţile lui Goiciu. S-a făcut remarcat de cum am ajuns la Gherla, cînd toţi noii veniţi am fost încolonaţi în faţa clădirii administraţiei ca să ne vorbească. Printre ameninţări şi înjurături, trosc!, mai lovea cîte un deţinut, deşi omul abia-l vedea şi nu-i greşise cu nimic. Ne-a zis că nu va tolera abaterile şi ne-a încredinţat că acolo ne vor putrezi ciolanele dacă nu vom respecta întru totul regulamentul. Adevărul e că am stat mult la Neagra. Printre cei mai apropiaţi colaboratori ai

lui Goiciu se numărau locotenentul Aurel Mihalcea, care-i devenise ginere, fraţii Şomlea şi locotenentul Constantin Istrate. Cu toţii bestii între bestii, eu unul n-am văzut urme de umanitate la specimenele astea. Criminali fără scrupule. Nu de puţine ori Goiciu îşi revărsa otrava şi asupra subordonaţilor, pe care-i înjura şi-i umilea în văzul tuturor. Ăia acceptau să şteargă cu ei pe jos, doar erau lingăii lui.

în perioada lui Goiciu s-au înmulţit şi diversificat spaţiile destinate izolării. Te băgau la beci, în morgă sau în carcerele din Zarcă.

Morga era o cameră friguroasă, lipsită de ferestre. Acolo te aşteptau şi cîteva cadavre azvîrlite de-a valma. La Gherla se murea pe capete, deseori aveau loc execuţii. în beci era frigul de pe lume – săpat sub nivelul Someşului, apa se scurgea în permanenţă pe ziduri, deţinu- ţii fiind nevoiţi să rămînă ore-n şir cu picioarele în noroi, pînă la stingere, moment în care gardianul îţi arunca două scînduri ca să te-ntinzi pînă a doua zi dimineaţă, cînd ţi le lua. Umezeala aia intra în tine. Frigul era o constantă şi în Zarcă, desigur, unde, deşi am auzit de existenţa unor celule cu duşumea, n-am avut niciodată norocul să fiu băgat în ele, ci numai în carcere cu ciment pe jos.

De parcă toate hrubele astea n-ar fi fost suficiente, Goiciu ordonase construirea unor cuşti din lemn cu înălţimea de 2 m şi lăţimea de numai 40-50 cm, în care deţinuţii erau forţaţi să rămînă în poziţie de drepţi pe toată durata zilei. „Carcerele Morţii”, aşa li se zicea. Mulţi s-au prăpădit lăsaţi zile-n şir în sicriele alea. Goiciu

a atins o culme a terorii în lunile de după revolta frontieriştilor. Setea de răzbunare i-a fost adîncită şi de faptul că deţinuţii îl înjuraseră în gura mare de la ferestre, strigîndu-i în faţă adevărul, şi anume că era un criminal odios.

Prostia lui Goiciu era la fel de mare ca sadismul. Avea un tic verbal – cum îi spunea cineva ceva, orice, s-apuca să zică *„Şi eu, şi eu!''*, cu toate că nici nu-l asculta pe respectivul. într-o zi, un deţinut l-a abordat şi i-a mărturisit:

- *Domnu' comandant, vedeţi, eu sînt cam tembel din născare...*

- *Şi eu, şi eu!,* l-a asigurat Goiciu.

Ne-a bufnit rîsul pe toţi, măi băiatule. Unii rîdeam pe faţă, alţii pe-nfundate, iar unii se întorseseră cu spatele şi se ţineau de gură. Bucuria că rîdeam de el era mai mare decît frica de sancţiuni. Inevi-

tabil, deţinutul cu pricina a fost trimis la Neagra. încă rîdea cînd a plecat.

Am stat numai în regim de celulă de-a lungul întregii detenţii la Gherla. în primul an am rămas în camera 107. Aveam o condamnare mult prea mare ca să mi se permită să muncesc în fabrica închisorii. Probabil că Goiciu mi-ar fi dat aprobarea, dar era sub demnitatea mea să-i cer ceva. Nici măcar nu beneficia! de cine ştie ce înlesniri dacă te speteai muncind. E drept, mai vorbeai cu deţinuţi pe care nu-i puteai întîlni altfel, însă mîncarea rămînea la fel de proastă şi apărea o nouă presiune: cînd nu-ţi

realizai planul te trimiteau la Neagra sau pur şi simplu te luau la bătaie, iar normele alea erau destul de mari. La fabrică se confecţionau mături, perii de pir şi diverse alte obiecte din lemn, produsele fiind trimise direct în URSS. Nu m-a mirat deloc cînd am aflat că cea mai mare cerere era pentru rastele de arme.

Construită pe vremea Măriei Tereza, Gherla fusese gîndită ca o fortăreaţă. Cînd am ajuns acolo, ţin minte că ne-au dus cu o dubă pînă în faţa podului de la intrare, care odinioară traversa şanţul de apărare peste apa trasă din Someş. Atunci am avut o imagine de ansamblu a Gherlei. Era impresionantă. Niciodată în viaţa mea nu mai văzusem clădiri atît de mari, parcă te-nghiţeau. Pretutindeni ziduri masive, înalte de 4 metri, oriunde te uitai erau ferestre zăbrelite sau oblonite şi sîrme ghimpate ce se întindeau între foişoarele cu soldaţi înarmaţi. în anii ăia clădirea gălbenie a închisorii era cea mai înaltă din oraş. I se spunea „Casa Galbenă”. Am străbătut podul în lanţuri, ca vechii ocnaşi.

De cîteva ori s-a întîmplat să trec prin vechea capelă, care evident că fusese pîngărită şi transformată în sală de întruniri. Pereţii încă păstrau cîteva frînturi din pictura ortodoxă iniţială, ceea ce m-a făcut să cred că austro-ungarii pregătiseră închisoarea numai pentru
români. La Gherla mi-am adîncit relaţia cu Dumnezeu, m-am lăsat pătruns de trăirile spirituale. Dacă prin alte părţi au fost numai întunericul, bătăile şi teroarea, cu excepţia nopţii de înviere de la Baia Sprie, aici am văzut şi lumina ce te poartă spre mîntuire.

La un moment dat, întreaga puşcărie a-nceput să vuiască despre apariţia „îngerului speranţei". în cîteva rînduri am văzut-o şi eu pe fetiţa de numai 11-12 ani care locuia într-o casă de peste drum. Ne făcea semne discrete cu batista sau mîna. Ulterior a învăţat alfabetul Morse şi ne-a răspuns cu regularitate la mesaje, fie de la fereastra dormitorului ei, fie din alte locuri aflate în apropierea închisorii, cînd se ducea sau venea de la şcoală. Aşa am aflat unele informaţii proaspete despre situaţia de afară. Mai curajoasă decît marea majoritate a adulţilor, copila a luat legătura cu familiile unor deţinuţi, anunţîndu-le că feciorii, taţii sau soţii le erau încă în viaţă. Uneori a însoţit părinţi şi logodnice în micul cimitir catolic din faţa zidurilor, unde s-au prefăcut că îngrijeau mormintele, reuşind să fie văzuţi de cei iubiţi. Asta însemna enorm pentru noi toţi. îngerul ne-a insuflat speranţă şi putere de rezistenţă. Poate că bunătatea unui copil va salva lumea.

R.G.: „îngerul speranţei" era Gertrud, alintată „Grety" (Greti), fiica medicului veterinar Sebastian Bader. Familia nu ştia nimic despre activităţile ei. Trecător prin bolgia lui Goiciu, Paul Goma va dezvolta subiectul în *Gherla.* Deşi era doar o copilă, Gertrud a fost arestată şi condamnată la ani grei de zeghe pentru că a comunicat cu deţinuţii. Cel mai mult a rămas la penitenciarul Miercurea Ciuc, însă pentru scurt timp va trece şi prin „Casa Galbenă". în perioada de la Ciuc avea 16-17 ani, era cea mai tînără deţinută.

Să revenim. Mai demult mi-aţi arătat o amintire pe care o păstraţi de la Gherla: un fragment oval de os găsit

pe fundul gamelei, probabil
de cal, pe care un coleg de suferinţă v-a sculptat chipul din profil, pe revers fiind inscripţionat numele dumneavoastră şi anul naşterii. L-aţi transformat în medalion, aşa cum intenţionaţi?

N.C.: Da. M-am dus la un bijutier din Caransebeş, i-am dat doi galbeni şi l-a montat în aur. Mă gîndeam că o să-l poarte Maria, soţia, dar are deja o vîrstă şi nu e genul. I l-am făcut cadou băiatului cel mare, care îl va păstra în familie şi-l va da mai departe nepoţilor şi strănepoţilor. Fragmentul de os a fost rătăcit zeci de ani, îl crezusem pierdut pentru totdeauna. L-am regăsit abia cînd am demolat vechea casă din Teregova, ascuns pe undeva în zona fundaţiei. Nu mai reţin exact cînd l-am dosit acolo, dar sînt convins că am facut-o din pricina deselor percheziţii ale securiştilor. M-am temut că îl vor confisca. Osul a fost sculptat de un prieten inginer.

R.G.: Cum aţi fost eliberat?

N.C.: O anumită destindere a regimului carceral s-a simţit încă din vara-toamna lui ‘63. Pe la sfîrşitul anului ni s-au adus saltele şi cearşafuri pentru paturi, asta da surpriză! Nici cei mai vechi deţinuţi nu-şi aminteau să fi auzit că ar fi existat vreodată aşa ceva la Gherla. Se îmbunătăţise şi hrana, nu cine ştie ce, să nu crezi că ne săturam vreunul, dar porţiile erau mai mari şi parcă începuseră să semene a mîncare. Ne mira noua situaţie, bănuiam că ni se pregătea ceva, însă chiar nu ne aşteptam să fim eliberaţi. Cel mai mult ne-a contrariat

schimbarea de comportament a gardienilor, care nu ne mai numeau decît arareori „bandiţi” şi nici nu ne mai înjurau atît de frecvent. Dacă administraţia hotărîse asta, era clar că ordinul venise de undeva de sus.

în vara sau toamna lui *63 am fost scoşi în curtea mare toţi cei 5000 de deţinuţi şi ni s-a proiectat filmul de comedie *Un surîs în*

plină vară. Imaginile nici nu contau, nu cred că a fost cineva care să se uite la film. Trăiam o imensă bucurie că eram în sfîrşit împreună şi că puteam vorbi liniştiţi fără Morse sau alfabetul surdo-muţilor. Unii se revedeau schimbaţi şi îmbătrîniţi, cărunţi, după ani şi ani în care nu mai ştiuseră nimic despre soarta prietenilor şi cunoscuţilor. Foarte emoţionante erau reîntîlnirile dintre taţi şi fii sau ale altor rude. Filmul a fost urmat de un documentar propagandistic care-i înfiera pe legionari.

în toamna lui ‘63 au început să ne aducă ziare, în special *Scînteia.* Le devoram, în ciuda conţinutului puţin spus mizerabil, doar pentru că eram avizi să citim, să adulmecăm şi să atingem hîrtia de ziar. Unii nu mai făcuseră asta de 15-20 de ani. Nimeni nu credea minciunile comuniştilor, printre noi nu se mai găseau naivi. Cine a plecat capul şi a zis ca ei a facut-o din lichelism şi oportunism, nu din naivitate sau convingeri sincere.

îmi amintesc o scenă caraghioasă. Imediat după 22 noiembrie, toţi deţinuţii am fost adunaţi la parter pentru a ni se aduce la cunoştinţă, într-un cadru solemn spre

festiv, că fusese asasinat preşedintele Kennedy. Ofiţerii politici rînjeau şi se felicitau de parcă ei îl împuş- caseră. Spectacolul de grotă avea un singur scop: să ne spulbere şi ultimele speranţe că americanii ne-ar putea veni vreodată în ajutor, în realitate, speranţele astea muriseră încă din toamna lui *56, cînd lumea liberă a permis Rusiei să defileze cu şenilele peste trupurile studenţilor din Budapesta.

Tot pe la sfîrşitul lui ‘63 ne-au proiectat filmul propagandistic *Partea mea de vină.* Administraţia începuse să rostogolească minciuna că, într-un viitor nu tocmai îndepărtat, urma să fim reintegraţi în societate. Cine să creadă aşa gogomănie? în comunism duşmanii sînt pentru totdeauna, nu există reintegrare. Cînd ne-a prezentat filmul, un ofiţer politic ne-a încredinţat că glorioasele înfăptuiri ale regimului schimbaseră la faţă întreaga Românie:

- Dacă v-aţi întoarce mîine acasă, în oraşele şi-n satele voastre, nu le-aţi mai recunoaşte. Totul s-a modernizat, schimbările în bine sînt majore!

Printre altele, ne-a zis că unii deţinuţi de la Aiud fuseseră scoşi din penitenciar şi duşi cu maşinile în excursii pe şantiere, prin uzine şi cartiere recent construite, ca să se convingă cu ochii lor de adevărul măreţelor realizări. Şi la Gherla s-au întîmplat cîteva cazuri de-astea. Un tratament identic i s-a propus deţinutului Horia Bălan, originar din Turnu Severin, pe care îl cunoşteam foarte bine. Lucrase în Jandarmerie şi

era condamnat la 25 de ani de temniţă grea. Avea reputaţia unui anticomunist desăvîrşit, nu ne-am fi aşteptat să cedeze atît de uşor, mai cu seamă că pînă atunci se purtase ireproşabil. Imediat după ce s-a întors din excursia organizată de comandant şi de ofiţerii politici, Bălan şi-a schimbat comportamentul şi s-a apucat să laude în gura mare înfăptuirile regimului, pretîndu-se să susţină pe faţă toate măsurile administraţiei. Ne era ruşine de ruşinea pe care ar fi trebuit să o simtă, dar n-am văzut nici cel mai mic semn de remuşcare. Ofiţerii politici începuseră să ne arate ilustrate din diverse oraşe, insistînd că deveniseră de nerecunoscut. Aşa zicea şi Bălan, cică totul era modern şi prosper.

în primăvara lui ‘64 mai nimeni nu a crezut în zvonul eliberărilor pînă în momentul în care acestea au început efectiv. Un prieten, care a făcut parte din primele loturi ce plecau acasă, mi-a povestit cum primiseră vestea. într-o dimineaţă a intrat în cameră comandantul Alexandru, lucru ce se petrecea extrem de rar şi care, de obicei, avea consecinţe negative pentru deţinuţi. Luat prin surprindere, şeful de

cameră a sărit să-i dea raportul, aşa cum prevedea regulamentul, însă comandantul i-a tăiat-o din scurt şi le-a zis:

- *Bună dimineaţa, domnilor!*

Le zîmbea şi-şi ţinea o mină ascunsă la spate. Cuvîntul „domnilor” i-a blocat. Erau obişnuiţi cu „bandiţi”, cu cele

mai abjecte înjurături posibile şi, în cel mai bun caz, cu „bă", „mă" şi „tu". Nimeni nu li se mai adresase altfel de dinainte de arestare iar în cazul unora trecuseră 15 ani sau mai mulţi de cînd purtau zeghea. Iniţial au crezut că-şi bătea de joc de ei, mai ales că-i remarcaseră mîna păstrată la spate. Comandantul a continuat la fel de zîmbitor:

- în ziar a apărut un articol în favoarea dumneavoastră.

Abia atunci le-a arătat *Scînteia.* Nimeni nu s-a bucurat, nimeni nu şi-a manifestat curiozitatea. Şeful de cameră i-a răspuns:

- Poate în favoarea deţinuţilor de la dreptul comun, domnule comandant.

- Nu, nu, chiar despre politici e vorba. Vă asigur că e în favoarea dumneavoastră!

După aceea le-a indicat articolul despre decretul de graţiere şi i-a anunţat că, foarte curînd, va sosi o comisie care le va face formele de eliberare. Asta s-a întîmplat peste o zi sau două, lucrurile se precipitau. Abia atunci bucuria a cuprins întreaga închisoare.

Am fost eliberat în luna iulie, cu unul dintre ultimele loturi. Ajunsesem umbra tînărului de odinioară. închipuieţi că aveam doar 39 de kilograme la o înălţime de 1.80. împlinisem 33 de ani în februarie. Gardienii mi-au dat o salopetă largă şi scurtă la picioare care atîrna ca pe-un gard. Vechile mele haine putreziseră şi fuseseră roase

de şobolani. De-a lungul anilor, bocceaua cu îmbrăcăminte urma traseul deţinutului, fiind ţinută prin magazii infestate de insecte şi rozătoare. Nu puteam folosi nimic de acolo.

în timp ce reprezentanţii comisiei ne înmînau formele de eliberare, repetîndu-ne că trebuie să fim recunoscători regimului, gardienii ne dădeau cîte un pachet cu mîncare pentru drum, care consta într-o bucăţică de marmeladă şi pîine. Un student la medicină, lugo- janul Constantin Adam, condamnat pentru tentativă de trecere a frontierei, a refuzat pachetul chiar în faţa comisiei:

- *Ia marmelada şi mănînc-o dumneata! Eu vreau bilet pentru Bucureşti.*

- *Păi dumneata eşti din Lugoj, pînă acolo primeşti bilet.*

- *Domnule, eu mă duc direct la Bucureşti şi solicit audienţă la Gheorghe Gheorghiu-Dej. Dacă nu mă primeşte la facultate, voi trece din nou graniţa!*

- *O să te prindem şi-o să te băgăm din nou în puşcărie.*

- *Nu mă interesează, îmi asum orice risc! Nu voi rămîne într-o ţară în care nu sînt respectate nici cele mai elementare drepturi ale omului.*

Se-aprinsese Constantin, le-a stricat circul. I-am apreciat enorm atitudinea tranşantă şi curajul. Gardienii l-au împins afară din cameră şi mai că l-au eliberat cu forţa.

Nu-mi aduc aminte ca vreun gardian sau altcineva din corpul administrativ să-mi fi atras atenţia să nu vorbesc despre cele întîm- plate în anii detenţiei, aşa cum au fost atenţionaţi cei mai mulţi dintre deţinuţi! politici. Chiar dacă ar fi făcut-o, aş fi acţionat tot aşa cum credeam eu de cuviinţă, că doar nu era să-i ascult taman acum, după patru ani petrecuţi în munţi şi alţi zece de puşcărie.

M-am bucurat că mă eliberau în aceeaşi tranşă cu teregoveanul Iacob Cimpoca, am făcut drumul împreună. Evident, nu ne-au dus pe toţi în gara din Gherla, ci au preferat să ne descarce în pilcuri prin haltele din împrejurimi ca să ne vadă cît mai puţină lume. Deşi eram obligat ca în termen de maxim două zile să mă prezint la postul de Miliţie din Baia de Aramă pentru a-mi anunţa revenirea, fiindcă nu erai lăsat să umbli aşa, de capul tău, am hotărît să fac un ocoliş şi să mă duc mai întîi în Banat, la Rusca-Teregova. Aflasem că fratele Victor se însurase cu o drăguţă din sat, tot acolo locuia şi unchiul Dan. Dincolo de nerăbdarea de a-i revedea, ceva mă purta spre locurile unde riscasem moartea de atîtea şi atîtea ori. îmi lipsise enorm Banatul, la fel cum îmi lipsiseră pădurile şi munţii, cîntul păsărilor, cerul nesfîrşit, susurul pîraielor şi rouă dimineţii. Mă apropiasem sufleteşte de mulţi bănăţeni, lor le datoram că rămăsesem în viaţă. Am fost primit cu braţele deschise, unii crezuseră că sfîrşisem prin vreo groapă comună, aşa cum din nefericire s-a întîmplat cu majoritatea camarazilor mei de arme. Foştii susţinători mi-au mulţumit că nu-i trădasem în anchete iar eu le-am mulţumit din nou pentru toate cîte le

făcuseră pentru mine şi ceilalţi ortaci. Am avut timp să-mi vizitez destui prieteni, cu toţii insistînd să urmez exemplul lui nea Dan şi al lui Victor şi să mă stabilesc definitiv în Banat. Le-am promis că mă voi gîndi foarte serios la asta.

Două zile şi două nopţi am rămas la Victor, m-am pus la punct cu noutăţile şi-am stat la poveşti, abia după aia am luat din nou trenul şi m-am prezentat la postul de Miliţie din Baia de Aramă. Agentul care s-a ocupat de mine mi-a atras atenţia că depăşisem termenul, dar a spus-o numai aşa, că să-şi facă meseria. îl cunoştea pe tata, mi-a zis că-l întîlnise prin tîrg. Ca toate localităţile pe care le văzusem pe fereastra trenului, Baia de Aramă arăta în ultimul hal. Oamenii erau
mai posomoriţi şi mai prost îmbrăcaţi decît în trecut, în magazine nu găseai nimic, întregul oraş se zbatea într-o sărăcie groaznică. La urma urmei, uite că ofiţerul ăla politic avusese dreptate: comunismul făcuse de nerecunoscut locurile copilăriei mele.

Tata era mult mai îmbătrînit decît mi-aş fi închipuit, se eliberase de cîţiva ani. Tare m-a mai usturat sufletul să-l văd aşa. Puşcăria te usucă pe picioare. A izbucnit în lacrimi, şi-a făcut sfînta cruce şi m-a îmbrăţişat cît a putut de strîns. Amîndoi tremuram de emoţie. Familia nu ştiuse nimic despre mine în toţi anii ăştia. Se schimbaseră multe, surorile se măritaseră. Gospodăria îşi pierduse din vechea strălucire, se micşorase înfiorător. Pămînturile şi cele mai multe bunuri ne fuseseră confiscate, mai aveam doar cîteva animale. în locul utilajelor de altădată se

întindeau buruienile. Absenţa mamei adîncea dezolarea. M-am grăbit să-i aprind o luminare la mormînt, am îngenuncheat şi m-am rugat pentru odihna sufletului ei.

Timp de două zile eu şi tata ne-am povestit cele pătimite prin Securităţi şi puşcării. Chinurile lăsaseră urme adînci. Singura lui vină a fost că mi-era părinte şi că refuzase să mă trădeze. Orişicît l-au torturat şi l-au ameninţat, inclusiv cu trimiterea mea la zid, nu a spus nimic în anchete. Nimeni nu a făcut nici măcar o singură zi de închisoare din pricina lui.

în cea de-a treia zi ne-am dus la Baia de Aramă ca să-mi facă un costum. Nu mai aveam în ce să mă îmbrac. Parcă mă ardeau privirile pline de reproş ale femeii care mi-a luat măsurile. O intriga faptul că un vlăjgan trecut de 30 de ani venea la atelier împreună cu tată- său, care-i mai şi plătea hainele. Şi-a schimbat total atitudinea cînd mi-am lăsat pălăria deoparte şi mi-a putut vedea ţeasta rasă, plină de cicatrici. Înţelegînd de unde veneam, s-a înduioşat şi mi-a vorbit ca o mamă. La fel de calzi şi înţelegători au fost cei mai mulţi dintre
oamenii care îşi dădeau seama de situaţie. Inevitabil, am întîlnit şi destule lichele.

Cum la Titerleşti nu mai era posibilă viaţa de dinainte, simţeam din plin imboldul unui nou început. L-am anunţat pe tata că voiam să mă stabilesc în Banat. îmi propusesem să ajung cît mai curînd pe picioarele mele, numai la asta mă gîndeam. Nu l-a deranjat cîtuşi de puţin, m-a înţeles şi m-a susţinut. Peste alte cîteva zile am plecat la Rusca. Pînă cînd mi-am făcut un rost am locuit în casa

lui Victor.

R.G.: Povestiţi-mi despre nunta dumneavoastră. „Nunta partizanilor”, aşa au numit-o teregovenii.

N.C.: Cele mai arzătoare dorinţe ale lui tata erau să mă vadă aşezat la casa mea şi să apuce să-şi salte nepoţii în braţe. Pierdusem mai bine de 10 ani din viaţă, intenţionam să mă mişc repede şi să recuperez cît mai multe din cele ce-mi fuseseră răpite. Cîţiva teregoveni de ispravă, printre care şi Pavel Stoichescu, fost partizan şi vechi prieten, mi-au prezentat mai multe fete aflate la vîrsta măritişului. Singura care mi-a căzut cu tronc a fost Mărioara, fiica lui Gheorghe Berzescu. Atracţia a fost reciprocă. Frumoasă, isteaţă şi pricepută în ale gospodăriei, fata asta parcă fusese plămădită special pentru mine, ne înţelegeam doar din priviri. Abia împlinise 21 de ani. Berzescu s-a bucurat să mă aibă de ginere, auzise despre mine încă din perioada în care luptasem în munţi. Eram strîmtorat financiar dar nu-l deranja asta. Avea încredere că îmi voi reveni curînd, ceea ce s-a şi întîmplat.

într-o seară, însoţit de nevasta lui Pavel Stoichescu, m-am dus la casa familiei Berzescu. Eram aşteptaţi, scopul vizitei fiind unul foarte bine determinat: urma să o peţim pe Mărioara, aşa cum cere tradiţia noastră muntenească. Nici nu ne-am aşezat bine la masă, în faţa bucatelor şi a paharelor cu răchie, că am auzit strigăte la poartă.

Deşi nu-l invitase nimeni, în scurt timp şi-a făcut apariţia

Brăgaru, şeful postului de Miliţie din Teregova, cu o falcă-n tavan şi cu ailaltă în duşumea. Avea ochii injectaţi şi era rupt, rupt de beat, duhnea ca o damigeană. Porcul mi-a aruncat o căutătură plină de ură, m-a arătat cu degetul şi a-nceput să zbiere:

- *Ăsta-i un bandit, un criminal şi un puşcăriaş! Nu vă daţifata după aşa ceva, o să fie vai şi-amar de zilele ei!*

Primul impuls a fost să-l apuc de veston, să-l trîntesc de perete şi să-l iau la pumni. M-am stăpînit cu greu, un singur lucru m-a oprit: avînd în vedere cazierul meu, dacă-i spărgeam faţa mi-ar fi fost imposibil să evit o nouă arestare, or eu ardeam de nerăbdare să-mi întemeiez o familie şi să mă aşez la casa mea, nu s-o iau de la capăt cu anchetele, lagărele şi puşcăriile. I-am zis doar atît:

- *Bandit şi criminal n-am fost niciodată, am conştiinţa curată în faţa lui Dumnezeu. Mi-am executat condamnarea şi sînt un om liber, nu eşti tu în măsură să mă judeci. N-am de dat socoteală nimănui!*

Berzescu l-a alungat imediat, mai avea puţin şi-l lua la şuturi. A doua zi dimineaţă ne-am dus împreună la postul de Miliţie din Caransebeş, am obţinut o audienţă la comandant şi am reclamat comportamentul abuziv al lui Brăgaru. La urma urmei, un miliţian în stare avansată de ebrietate dăduse năvală peste noi în casă şi mă insultase fără nici cea mai mică justificare. La plecare mă ameninţase că nu-mi va face niciodată actele pentru Teregova, trebuia să rezolv situaţia. Deşi nu m-am

aşteptat, urmările au fost imediate. înfuriat de cele auzite, comandantul l-a convocat pe Brăgaru în birou şi l-a muştruluit de faţă cu noi pînă cînd i-au sărit fulgii, ordonîndu-i să îmi elibereze buletinul de identitate cu viză de flotant aplicată.

Văzînd că mă pricepeam să muşc, individul s-a ferit să-mi cauzeze alte probleme.

Nunta a avut loc în noiembrie ‘64, la trei luni şi ceva după eliberare. Naşi ne-au fost soţii Stoichescu, dragii de ei, alţi părinţi spirituali nici nu ne-am fi putut dori pe lumea asta. Ne-au rămas întotdeauna aproape şi ne-am înţeles în toate privinţele. Odinioară implicat în rezistenţa armată, naşul Pavel fusese condamnat la 20 de ani de închisoare. Şi familia Berzescu a avut strînse legături cu luptătorii din pădure. Cu mine pe post de ginerică a fost inevitabil ca oamenii locului să nu o numească „nunta partizanilor”, deşi cei mai mulţi dintre fraţii mei de arme erau morţi de peste un deceniu.

R.G.: Cum v-aţi cîştigat existenţa? Ofiţerii politici de la Gherla vă promiteau „reintegrarea socială”.

N.C.: Reintegrarea socială nu a existat şi nici n-ar fi fost posibilă. Duşmanii au rămas duşmani pentru totdeauna, în comunism nu există uitare sau reconciliere. Oricît am încercat, nu m-a angajat nimeni, se-ngrozeau numai cînd îmi auzeau numele. Pînă la urmă am fost nevoit să-mi încerc norocul pe cont propriu, ceea ce a fost foarte bine pentru întreaga familie. Aşa am ajuns tăbăcar şi cojocar.

La Gherla cunoscusem un tăbăcar cu experienţă care cît era ziulica de mare obişnuia să vorbească despre prelucrarea pieilor. De-a lungul anilor s-a întîmplat să acumulez un bagaj de informaţii, fără să-mi treacă prin cap că asta urma să fie viitoarea mea profesie. Bine, ştiam cîte ceva din punct de vedere teoretic, însă nu făcusem nimic în sensul ăsta. M-am înţeles cu Maria, care era croitoreasă şi m-a ajutat enorm, ne-am sfătuit cu întreaga familie, am primit susţinerea materială şi ne-am apucat de treabă.

La-nceput mi-a fost greu. Primele bucăţi de piele le-am stricat, a durat ceva pînă cînd am învăţat procedurile, tehnicile de cusut şi modul de folosire a substanţelor chimice. Răbdarea şi îndemînarea le capeţi cu trecerea timpului. E o muncă minuţioasă, pe lîngă faptul că substanţele sînt toxice şi e imposibil să nu-ţi afecteze sănătatea, oricîtă grijă ai avea. Cînd am văzut că din mîinile noastre începuseră să iasă haine şi că ne descurcam din ce în ce mai bine, am deschis un atelier de tăbăcărie şi cojocărie în cadrul cooperativei locale. A fost dificil, dar totuşi ni s-a dat permisiunea. Munceam cu forme legale şi la vedere. Atelierul funcţiona în incinta casei în care locuiam. Oamenii veneau cu bucăţi de piele neprelucrată şi plecau cu haine noi, aveam multe comenzi. Confecţionam orice fel de îmbrăcăminte din piele, inclusiv cojoace de-alea de li se zicea „alendeloane”, care erau la mare căutare. Cînd n-am mai făcut faţă numai eu şi Maria, o perioadă ne-am angajat

cîţiva ucenici, însă cel mai mult am lucrat numai noi doi, fiindcă ne-a fost greu să găsim mînă de lucru cinstită şi competentă. Ucenicii fie furau din materiale, fie stricau prea mult din ele. Cu banii strînşi ne-am cumpărat o bucată de teren şi în ceva ani am reuşit să ne construim o casă. în sfîrşit eram pe picioarele noastre.

Atelierul a funcţionat pînă la Revoluţie. Abia după aia am aflat, consultîndu-mi dosarul de la CNSAS, că Securitatea îmi supraveghease activitatea cu cea mai mare atenţie. Simţisem în permanenţă asta, acum aveam dovezile. Mulţi dintre clienţii care mi-au călcat pragul dăduseră zeci de note informative. în anii ‘60-‘80 atelierul duduia de comenzi, la noi veneau oameni din toate satele de munte, nu doar din Rusca şi Teregova. Am avut şi destui clienţi sîrbi care treceau graniţa numai ca să-şi facă haine la mine. Le conveneau preţul şi calitatea lucrăturii. A fost dureros să constat că printre turnători se numărau şi mulţi vecini, oameni la care ţineam. Asta mi-a întors stomacul pe dos. îi considerasem prieteni. Sînt convins că motivul principal a fost invidia, dincolo de banii pe care securiştii îi ofereau în schimbul delaţiunilor.

Atelierul funcţiona în conformitate cu prevederile legii, e-ade- vărat, însă în anii ăia era extrem de greu să-ţi procuri materia primă. Ţăranii abia dacă mai aveau animale, îţi dai seama că făceam rost de piei pe ascuns, la mica înţelegere, însă asta era ilegal. Păstram aparenţa legalităţii şi îmi vedeam de treabă, încercam să nu ies în evidenţă. Pentru Maria a fost greu o lungă perioadă, întrucît muncea la atelier, dar trebuia să vadă şi de copii,

de gospodărie.

R.G.: Şi copiii au venit repede. Aveţi doi băieţi realizaţi din toate punctele de vedere, aveţi nepoţi şi strănepoţi.

N.C.: Vezi tu, în perioada detenţiei visam cu ochii deschişi că voi avea doi feciori şi uite că doi mi-a dat Dumnezeu. Pe unul voiam să-l fac preot, iar pe celălalt medic veterinar. Ne-au umplut sufletele de fericire. Pe cel mare l-am botezat Nicolae Gheorghe, ca să ducă mai departe numele meu şi al bunicului din partea mamei. Mezinului i-am zis Ion, ca să-l cheme ca pe tata. Peste ani, cînd încă era minor, Securitatea avea să-i facă probleme lui Nicu. Porcii au încercat să lovească în copii, acolo unde mă durea cel mai rău.

R.G.: Ce s-a întîmplat?

N.C.: Nicu a terminat şcoala generală în Teregova şi a intrat printre primii la Liceul „Traian Doda" din Caransebeş. Era într-o clasă de matematică-fizică, îi mergea mintea brici la ştiinţele exacte, dar cu toate astea, fără să-l forţez în vreun fel, era hotărît ca după absolvire să se îndrepte spre Facultatea de Teologie. Şi el, şi eu credeam că avea har pentru preoţie. Toate bune şi frumoase pînă în clasa

a Xll-a, cînd, în apropierea vacanţei de iarnă, Nicu a fost protagonistul unei copilării ce ar fi putut avea consecinţe groaznice. Ajuns mai devreme în clasă, împreună cu alţi doi colegi, băiatului i s-a părut amuzant să-i oficieze o „slujbă" de sfeştanie sau de îngropăciune lui Nicolae

Ceauşescu. Tovarăşul îi privea senin şi dubios de tînăr din tabloul agăţat deasupra catedrei. Portretele lui atîrnau în toate clasele de studiu din ţară. Cînd i-a atins rama, ca şi cum l-ar fi stropit cu busuiocul înmuiat în agheasmă, s-a-ntîmplat ca tabloul să cadă şi să i se spargă geamul. Chiar atunci a intrat o colegă care a dat fuguţa la director şi i-a turnat.

Vai ce dramă, vuia liceul! Chemat de urgenţă, n-am putut să mă-nţeleg cu directorul, închipuie-ţi că deja anunţase Securitatea şi se pregătea să informeze Consiliul Judeţean de Partid. Era crizat, plin de o ură clocotitoare. îmi ştia trecutul de partizan şi puşcăriaş politic. Am încercat să-l potolesc, i-am explicat că faza cu tabloul nu fusese decît o copilărie, dar mi-a fost imposibil să port un dialog civilizat. Insinua că Nicu nu s-ar fi comportat aşa dacă nu l-aş fi încurajat:

- S-a comportat la fel ca dumneavoastră, aşa l-aţi educat! Ce, bandiţii nu scoteau ochii comuniştilor din tablouri şi nu distrugeau afişele de partid? Asta face şi el. Partidul va lua măsuri!

Cînd urla îşi clătina degetul arătător. De ce atîta ură? Nu s-ar fi mulţumit doar cu exmatricularea lui Nicu, îşi pusese-n cap să-i dea afară pe toţi trei. Voia să le distrugă vieţile. La scurt timp după episodul ăsta băieţii au fost chemaţi la Securitate. Mă luase cu rece. Salvarea a venit de la mama unuia dintre ceilalţi doi elevi, care s-a întîmplat să fie sora şefului Miliţiei din Caransebeş. S-a intervenit şi problema a fost îngropată. în urma păţaniei,

Nicu s-a reorientat spre

Facultatea de Medicină Veterinară. Cred că are mai mult har pentru asta decît pentru preoţie. Mi-a îndeplinit celălalt vis.

Examenul de admitere era dificil, mulţi candidaţi pe locuri. Dorind să-i asigur cea mai bună pregătire posibilă, am făcut sacrificii şi am aranjat să facă meditaţii cu profesorul universitar Moga din Timişoara. L-a primit după multe insistenţe, întrucît nu mai avea locuri în grupele pregătitoare. Ca să nu piardă timpul cu naveta, i-am închiriat băiatului o cameră în oraş. Dacă în primele săptămîni am primit cele mai optimiste veşti posibile, Moga asigurîndu-mă că Nicu se descurca de minune, dintr-o dată a-nceput să-mi spună că nu era bun de nimic şi că nu se prinsese mare lucru de el. Verdictul lui Moga era că nici nu ar mai fi avut sens să încerce la Medicină Veterinară fiindcă nu lua examenul.

M-au surprins cele auzite, schimbarea de atitudine era de la cer la pămînt, însă foarte curînd, cînd norocul mi l-a scos în cale pe seminaristul lui Moga, Ion Catană, am aflat şi adevăratul motiv pentru care o dăduse la întors, deşi îl plătisem bine şi-i vorbisem întotdeauna politicos. Nişte comunişti cu pile în organizaţiile de partid îi oferiseră bani ca să se asigure că odraslele lor vor intra la facultate în dauna altora, ceea ce însemna că Moga trebuia să facă de aşa natură încît să-i scoată din competiţie pe pretendenţii cu cele mai mari şanse. Comuniştii în cauză erau Ion Smultea zis „Crăciun”, Alexandru Stoichescu şi Antoniu Orbulescu. Catană a

verificat nivelul cunoştinţelor lui Nicu şi m-a asigurat că dacă păstrează ritmul nu va întîmpina probleme, apoi a acceptat să-l pregătească pe mai departe. Băiatul a luat examenul cu brio, a devenit medic militar şi acum are gradul de colonel. Norocul băieţilor a fost că şi-au făcut şcoala în anii ‘70, cînd copiilor de foşti „bandiţi” li se permitea să se ducă la liceu şi facultate.

R.G.: în a doua jumătate a anilor 1970, Securitatea v-a suspectat că v-aţi fi aflat în contact cu Radio Europa Liberă şi Vocea Americii. Ce s-a întîmplat mai exact?

N.C.: Despre asta am aflat cînd mi-am consultat dosarul de la CNSAS. în ‘76-‘78, la Teregova au venit un colonel şi doi maiori de Securitate. Totul s-a petrecut în cel mai mare secret, lucrau conspirativ. Pe colonel îl chemă Fota. Ţepeneag şi Pleşcaru erau maiorii. S-au dus direct la Gheorghe Stoichescu, doctorul stomatolog, acesta fiind secretarul organizaţiei de partid din comună. L-au pus în temă cu situaţia şi l-au instruit să mă supravegheze îndeaproape, punîndu-mi mai mulţi turnători pe urme. Din cercetări reieşise că exista cineva în Teregova sau prin împrejurimi care menţinea legătura cu Europa Liberă şi Vocea Americii. Cică ar fi sesizat ei nu ştiu ce fel de semnal.

Fireşte, n-aveam nici cea mai mică legătură cu asta. Ofiţerii au rămas timp de trei luni în casa lui Stoichescu, m-au filat şi au strîns informaţii despre familie, atelier, clienţi şi cunoscuţi. Nefiind vinovat, n-au găsit nimic care să mă incrimineze. Apoi, pentru alte cîteva luni au aranjat să se mute chiar într-o casă de lîngă gospodăria mea ca

să nu le scape nimic-nimic. îmi ascultau convorbirile telefonice. După vreo doi ani s-au lăsat păgubaşi, dar am rămas în colimatorul lor pînă în decembrie ‘89. Cînd am aflat tărăşenia, l-am acostat pe Stoichescu:

- Domnu’ doctor, nu cumva au venit trei ofiţeri de Securitate la matale în casă, prin ’76? Un colonel şi doi maiori. Nu cumva mă urmăreau pe mine?

S-a albit la faţă şi mi-a evitat privirea, dar tot a-ncercat s-o brodească:

- Au venit, măi nenicule, aşa-i. Da’ ce, nu ţi-am spus?

- Nu, nu mi-aţi spus!

- Eu parcă aşa ţin minte...

I-am zis:

- Vă rog, daţi-mi o declaraţie scrisă în care să relataţi cum a fost.

- Iţi dau, măi nenicule, îţi dau, da’ sînt sigur că ţi-am zis încă de-atunci, oi fi uitat tu...

- Aşa ceva nu se uită!

Pînă la urmă a scris-o. Cînd i-am propus să o şi legalizăm, a răbufnit:

- Ei, mai lasă-mă dracu’ că e bună şi-aşa!

Acces la dosar am avut abia în 2010, atunci am făcut o copie şi după dosarul lui tata. îi simţisem tot timpul pe urme, nu m-a mirat atenţia acordată, însă m-a îngrozit să văd că securiştii continuaseră să-l supravegheze şi pe el,

deşi trecuse de 90 de ani. Ce pericol ar mai fi putut reprezenta pentru regim?

După ce l-am analizat cu de-amănuntul, am dat de veste în toată Teregova că mi-am citit dosarul. Ăia care se ştiau cu musca pe căciulă au început să mă evite. Nu erau puţini. Unul nu a venit să spună *„lartă-mă, am fost prost şi am greşit”.* înscrisurile sînt detaliate pînă la absurd. Şi-acum, cînd se-ntîmplă să uit ce am făcut într-o zi sau alta, e de ajuns să deschid dosarul şi hop, fie îmi amintesc securiştii, fie turnătorii. Dosarul e ca un fel de jurnal pe care ţi-l scriu alţii.

Unele turnătorii m-au lovit ca o măciucă în moalele capului. încă mă doare sufletul că oameni pe care i-am preţuit şi i-am ajutat cum am ştiut mai bine s-au pretat la aşa abjecţii. Nu raportau doar atitudinea mea anticomunistă, ci şi o grămadă de fleacuri care nu puteau ajuta la nimic. închipuie-ţi că securiştii ştiau pînă şi ce mîncam. Cel mai vomitiv e că, în marea lor parte, delaţiunile au fost plătite.

Un caz care m-a întristat teribil a fost cel al lui Ilie Tătucu din Bolvaşniţa. Angajat ca inginer mecanic la fabrica din Topleţ, mi-a călcat pragul de nenumărate ori. îmi repara maşinile de cusut şi celelalte utilaje, iar pentru asta l-am plătit întotdeauna foarte bine, pe lîngă faptul că obişnuiam să-l pun la masă cu familia. Aveam încredere în el, îl consideram prieten şi nici prin cap nu mi-ar fi trecut că după aia se ducea acasă şi scria zeci de note informative. Ilie îşi exagera turnătoriile, parcă se străduia

să-mi facă probleme.

Cînd vine vorba de securişti şi comunişti, lupta nu se termină decît în momentul în care îţi dai ultima suflare. Rezistenţa are nevoie de consecvenţă, hotărîre şi smerenie, dar şi de combativitate asumată. Asta am învăţat de la colonelul Uţă şi de la ceilalţi fraţi de arme. Comuniştii ştiu doar de frică, nimic altceva nu-i pune cu botul pe labe. S-au travestit, e-adevărat, s-au împrăştiat prin toate partidele şi pretind că-s altceva, dar ei şi urmaşii lor au rămas la fel. România a ratat momentul desprinderii de comunism, mortul nu se mai întoarce de la groapă. Comuniştii zilelor noastre sînt mult mai periculoşi decît ăia din anii ’40-*50. Pe-atunci te arestau şi-ţi confiscau averea într-o singură noapte – uite că eu mă judec de 30 de ani cu statul român şi încă nu mi-am recuperat Muntele Olanu, ce să mai zic de restul proprietăţilor pe care ni le-au tîlhărit? Bătaia asta de joc e posibilă pentru că tot ei şi copiii lor trag manetele. De-aia arată România în halul în care arată.

R.G.: Ce aţi făcut în decembrie 1989 şi la începutul anilor 1990?

N.C.: La fel ca toţi bănăţenii conştienţi de gravitatea şi însemnătatea evenimentelor, după 16 decembrie, cînd a răbufnit revolta la

Timişoara, m-am aşteptat că situaţia va degenera şi că se va ajunge la vărsări de sînge. Comuniştii nu ştiu, nu vor şi nici nu pot face altceva. Crimele în masă sînt specialitatea

lor. Cînd în sfîrşit a izbucnit revolta la Bucureşti, întinzîndu-se rapid în marile oraşe, mi-am făcut sfînta cruce şi m-am lăsat inundat de o bucurie cum rar îmi mai fusese dat să trăiesc. Speram că vom scăpa de comunişti şi Securitate, visam la o abolire a republicii ilegale şi la o revenire a Regelui Mihai pe tronul său legitim, dar uite că nu a fost deloc aşa.

Începînd cu 22 decembrie, imediat după fuga lui Ceauşescu, adevărata Revoluţie a fost deturnată de gaşca lui Ion Iliescu. Atunci s-a pus în scenă diversiunea cu aşa-zişii „terorişti", deşi adevăra- ţii terorişti erau chiar ei. Aşa a fost posibilă baia de sînge cu largul concurs al Armatei. Mare blestem pe ţara asta să-şi tot ucidă copiii! în loc să fie judecaţi şi trimişi după gratii, criminalii au fost lăsaţi să ne conducă şi să se-ndoape din banul public laolaltă cu familiile şi anturajele. Ne-au rîs în nas ani şi ani de zile, încă o fac. Nimeni nu a plătit pentru tinerii morţi în stradă şi pentru mineriade, aşa cum nimeni nu a plătit pentru amplul genocid comunist pe care unii ba îl neagă, ba îl relativizează. Noi ca ţară nu vom putea merge mai departe pe un drum corect dacă nu ne vom asuma deschis această oroare. Cei mai buni dintre români au murit luptînd cu arma-n mînă împotriva Securităţii sau au fost asasinaţi în puşcării şi lagăre. Acele elite ar fi trebuit să conducă România şi să pregătească generaţiile viitoare.

Întrucît fusesem contactat de mai mulţi foşti deţinuţi politici am venit la Bucureşti în primele zile ale lui ianuarie 1990. Pretutindeni domneau degringolada,

naivitatea şi confuzia. M-a emoţionat puternic să-l reîntîlnesc pe venerabilul general Marin Anton, fostul meu profesor de engleză de la Gherla. Bătrîneţea nu-i ştirbise cu nimic din dîrzenie, păstra o sclipire tinerească în ochi. împreună
ne-am deplasat pînă la Televiziune, curioşi să vedem ce se-ntîmpla şi dornici să ajutăm, dacă era nevoie, cu orice ne-ar fi stat în puteri. Dacă nici noi nu ştiam ce însemna comunismul, apăi nimeni nu mai ştia. Acolo era un haos de nedescris, toată lumea îşi dădea impresii şi se băga în seamă cu toată lumea. întregul furnicar era controlat cu cea mai mare atenţie de Ion Iliescu şi de tovarăşii din CFSN. Am cerut să vorbim cu cineva şi ne-am pomenit în faţa prezentatorului George Marinescu, care a-nceput să ne interogheze mai abitir ca la Securitate. îşi dădea o importanţă ceva de speriat, avea nişte aere... Cum a auzit de partizani şi de puşcărie politică, ne-a întors spatele şi a cerut să ni se interzică accesul în instituţie. Panarama asta îi minţise toată viaţa pe români, la ordinele partidului şi ale Securităţii, iar în 1990 făcea acelaşi lucru. Ne-a fost clar că Televiziunea va fi folosită ca o bîtă pentru compromiterea şi zdrobirea oricărei opoziţii stradale sau politice. Aşa s-a întîmplat.

Apoi m-am dus la sediul PNŢCD din Piaţa Rosetti. în detenţie cunoscusem mulţi naţional-ţărănişti şi rămăsesem prieteni. Aveam stabilită o întîlnire cu domnul Corneliu Coposu. După ce am depănat amintiri de la zeghe, pomenindu-i pe unii şi pe alţii, Seniorul mi-a propus preşedinţia organizaţiei PNŢCD Caraş-Severin pe

care trebuia să o construiesc de la zero. Am acceptat, era o mare onoare. Coposu a fost un titan al ţării ăsteia.

La Bucureşti am rămas patru zile, am avut mai multe întîlniri, apoi m-am ocupat de formele juridice ale filialei, am procurat un sediu în Teregova şi m-am apucat să bat în lung şi-n lat satele bănăţene, apelînd la ajutorul vechilor prieteni şi al foştilor deţinuţi politici. Pe-atunci încă trăiau mulţi, vorbim de o zonă care se mîndreşte cu o îndelungată rezistenţă anticomunistă. Am mers din poartă în poartă, am vorbit cu oamenii şi le-am reamintit ce însemnase odinioară PNŢ.

Rezultatele nu au întîrziat să apară, numărul membrilor a crescut rapid şi organizaţia devenise o voce importantă în partid. De la Bucureşti primeam diverse instructaje şi materiale de propagandă, lucrurile păreau să meargă într-o direcţie optimistă. Speram că pînă la urmă i-am putea învinge pe comunişti, încă nu realizam cît de puternic rămăsese leviatanul.

în ‘92 am candidat pentru funcţia de consilier local la Teregova. M-au votat oamenii, am fost ales, dar după aia am realizat că eram legat de mîini şi de picioare fiindcă primarul şi viceprimarul proveneau de la FSN. Comuniştii şi-au asigurat majoritatea pentru întregul mandat. Dacă în sate opoziţia mai mişcase cît de cît, bătrînii amintindu-şi că votaseră cu ţărăniştii şi în ‘46, oraşele din Caraş-Severin au fost cîştigate de şleahta lui Iliescu, situaţia fiind similară în toată ţara. De exemplu, FSN defilase la Reşiţa. Şeful organizaţiei PNŢCD Reşiţa era un individ pe care îl chema Luminosu. Originar din satul

Cuptoare, se dădea nepot al unui comerciant ţărănist din Lugoj pe care îl chemase tot Luminosu şi sfîrşise executat lîngă Timişoara, în Pădurea Verde. Mai mult, respectivul se prezenta ca fost deţinut politic. La-nceput, oamenii l-au crezut, dar apoi, cînd s-a apucat să dea cu filiala de toate zidurile, demonstrînd că n-avea nicio legătură cu doctrina creştin-democrată, au apărut semne de întrebare. Pînă la urmă s-a aflat că minţea de îngheţau apele. Nu era nepotul ţărănistului Luminosu şi nici nu făcuse puşcărie politică, ci de drept comun, pentru că furase nişte lemne.

M-am retras din PNŢCD imediat după moartea lui Corneliu Coposu. Eram dezamăgit. Seniorul a fost imensa şansă ratată de noi toţi. Poate că lucrurile ar fi stat altfel dacă mai trăia cîţiva ani, nu ştiu, sau poate că înfrîngerile ar fi fost cel puţin la fel de usturătoare. Nu am avut şansa unui alt curs al istoriei. Securitatea infiltrase masiv partidul, dezastrul a fost iminent. Cînd am ieşit din politică trecusem de 60 de ani, mi-am zis că era timpul să-mi văd mai mult de familie şi sănătate.

R.G.: însă aţi rămas deschis pentru presă, istorici, cercetători şi în special pentru numeroşii tineri care vă bat la poartă. Poate că unii nu realizează cît de mult înseamnă asta, dar dumneavoastră ne daţi şansa rară de a ne uita în ochii istoriei. Şi nici nu mai aveam alţi partizani în ochii cărora să privim.

N.C.: Fac asta pentru că vreau să-mi mărturisesc fraţii de arme. E o datorie de conştiinţă pe care o voi îndeplini atîta timp cît îmi va permite sănătatea. Deseori le aprind lumînări şi-i pomenesc în rugăciuni, mi-amintesc cîte şi

mai cîte... Cu asta am rămas, dragul meu, cu amintirile, cu memoria luptei noastre. Sînt ultimul om în viaţă care i-a cunoscut pe toţi cei despre care ţi-am povestit. De-acum şi eu am ajuns pe buza gropii, neputinţele mă dor.

în primăvara lui 2002 m-am ocupat, din postura de preşedinte al AFDPR Caraş-Severin, de ridicarea unui monument din marmură albă dedicat memoriei partizanilor care au luptat în Banatul montan. L-am amplasat în centrul Teregovei. Acolo sînt enumeraţi cu toţii, începînd cu Ion Uţă. în 10 mai, peste 150 de persoane au participat la ceremonia de sfinţire şi dezvelire, evenimentul fiind urmat de un praznic organizat la Căminul Cultural. Dealurile, văile şi pădurile din jur sînt stropite cu sîngele partizanilor, la fel şi munţii. Cei mai mulţi încă zac în gropi necunoscute. în trecut am colaborat de cîteva ori cu IICCMER, în special cu istoricii Gheorghe Petrov şi Marius Oprea, care au reuşit să readucă la lumină rămăşiţele pămînteşti ale unor ortaci. Sper că îşi vor putea continua căutările, zona ascunde numeroase secrete.

R.G.: Regretaţi că nu aţi omorît securişti?

N.C.: Ani şi ani de zile am regretat asta. Pentru securişti, viaţa mea nu conta nici cît o ceapă degerată, m-ar fi omorît cu cea mai mare plăcere. Cînd a fost să cad încercuit, am tras în plin, niciun om întreg la cap nu ar fi făcut altfel. Mai bine să moară ei decît tu, ăsta-i singurul adevăr care funcţionează în situaţii de-astea. Că s-a nimerit să nu-i omor, asta se explică şi prin faptul că

principala grijă era să-i ţin la distanţă, ca să mă pun la adăpost şi să găsesc o soluţie de scăpare. De multe ori era noapte, n-aveam timp de pierdut, şi cînd deschizi focul îţi trădezi locaţia. Dacă aş fi fost prins la colţ, într-o situaţie-li- mită, te-asigur că n-aş fi ezitat cîtuşi de puţin să-i secer. îi uram de moarte, nici acum nu pot nutri alte sentimente faţă de ei. Nu-i voi ierta niciodată pe aceşti porci, mi-au ucis camarazii, m-au torturat, au vrut să mă condamne la zid şi mi-au distrus familia. Acum au pensii speciale, ne rîd în nas. Atunci cînd situaţia a cerut-o am tras să-i omor şi mi-am dorit să-i omor, însă nu s-a întîmplat. După ce maiorul Zoltan Kling ne-a scăpat printre degete lîngă Domaşnea, în noaptea aia ceţoasă, cîteva zile eu şi Işfănuţ am fost pachete de nervi, tare ne-am fi dorit să-l lichidăm. Peste ani însă, după arestare, i-am mulţumit lui Dumnezeu că m-a ferit de asta, fiindcă aş fi fost condamnat la moarte aşa cum s-a întîmplat cu toţi ortacii care omorîseră securişti şi comunişti. Nu mi-aş mai fi întemeiat o familie şi nici nu mi-aş fi săltat în braţe nepoţii şi strănepoţii. Nici mormînt nu aş fi avut.

R.G.: Dacă pentru securişti nu există iertare, pe turnători i-aţi iertat?

N.C.: Da, pe cei mai mulţi dintre ei, dar uite că unii se-ncăpăţînează să nu mă lase să-i iert. De urît, nu pot să-i urăsc, deşi au fost momente cînd i-am judecat cu asprime. Atîta cîtă e, ura mea e

destinată exclusiv securiştilor, mi-e imposibil altfel. Asta este, spun ceea ce simt, dacă nu am minţit sub comunism

ar fi culmea să mint în democraţie. în schimb, prin micimea şi slugărnicia lor, turnătorii nu-mi stîrnesc altceva decît milă şi scîrbă în doze cumva similare. Odată cu înaintarea în vîrstă mi-a mai trecut din focul încrîncenării, iertarea e creştinească, însă nu pot şi nici nu vreau să uit, asta-i o altă discuţie. Spre deosebire de securişti, cei mai mulţi dintre turnători au fost victime, s-au făcut presiuni uriaşe ca să ajungă la stadiul ăsta. Din păcate, unii s-au prăbuşit cu totul şi încă se lasă măcinaţi de lichelism.

R.G.: Luînd la pas satele bănăţene am remarcat, nu fără strîngere de inimă, că localnicii vorbesc despre partizanii anticomunişti de parcă ar fi vorba de nişte haiduci medievali. Mulţi tineri au o percepţie asemănătoare, care e falsă şi nedreaptă. Cum comentaţi?

N.C.: Pe mine mă deranjează enorm cînd cineva mă numeşte „haiduc”, asta s-a-ntîmplat de multe ori. Păi, ce treabă aveau partizanii anticomunişti cu haiducii? în definitiv, haiducii nu erau altceva decît nişte tîlhari la drumul mare, care ocazional împuşcau boieri, adică oameni cu bani, sau diverşi călători. Partizanii nu tîlhăreau, nu ucideau oameni nevinovaţi şi nici nu erau interesaţi de bani. Noi luptam împotriva dictaturii comuniste, ăsta era unicul crez. Dictatură care tîlhărea şi săvîrşea crime în masă. Iar dacă omoram pe cineva, îi omoram pe ăia care ne trădau şi ne trimiteau la zid. Lupta anticomunistă ne-a adunat şi ne-a făcut să mergem împreună la moarte. Asta a fost calea partizanului. Să ne

numeşti „haiduci” e ca şi cum ai da dreptate Securităţii care ne catalogase „bandiţi” şi „terorişti”.

Nici eu, nici camarazii mei nu am furat niciodată nimic. Oamenii ne ajutau şi-şi puneau speranţele în noi, ne apreciau că nu ne

plecam capul. Lupta noastră era şi lupta lor. Cineva trebuia să reziste. Cum ar fi fost să ne-ncalece Rusia şi comuniştii veniţi pe tancuri, fără ca nimeni să pună mîna pe armă? Cum ar fi fost să ne calce ăştia în picioare fără ca nimeni să moară pentru libertate, ca la un neam de laşi? Chiar dacă ne-a fost imposibil să învingem, lucru pe care l-am înţeles destul de repede, ne-am asigurat că România profundă nu va trece printr-o astfel de ruşine. Cei mai mulţi dintre ortacii mei au luptat împotriva ruşilor pe Frontul de Răsărit şi-apoi au luptat împotriva lor şi în România ocupată. Poate că pilda noastră va ajuta viitorimea.

Nici măcar un fir de pai n-am luat din bunul cuiva, martor mi-e Dumnezeu. Cînd trăgeam pe la sălaşele susţinătorilor aveam mare grijă să nu le cauzăm neajunsuri. îmi aduc aminte că, într-o seară ploioasă, aflaţi la un sălaş, un ortac a vrut să rupă o bucată de ulucă şi s-o arunce pe foc, moment în care toţi ceilalţi au sărit cu gura pe el, atrăgîndu-i atenţia să nu se atingă de munca omului. Au făcut asta deşi proprietarul nici măcar nu ar fi observat lipsa acelui ciot.

R.G.: Ce le transmiteţi tinerilor?

N.C.: în primul rînd, tinerii să pună mîna pe carte la

modul cel mai serios. Viaţa nu e o glumă sau o permanentă destrăbălare, se amăgeşte cine crede asta. Instruiţi-vă şi cultivaţi-vă. Mă-ngrozesc cînd aud cum au ajuns să vorbească unii adolescenţi, mai că te dor urechile.

în al doilea rînd, tinerii să citească volume de istorie recentă, măi fraţilor, că altfel riscă să uite cine sînt. Dar chiar asta se vrea, e motivul pentru care rezistenţa anticomunistă nu îşi găseşte un loc în manualele şcolare. Cred că mulţi s-ar plimba cu trotinetele dacă ne-ar invada ruşii. Vedeţi ce se-ntîmplă în Ucraina? Vedeţi

că Basarabia nu a fost readusă acasă? Sovietică sau nu, Rusia e răul pămîntului, mai devreme sau mai tîrziu va pofti din nou la sînge românesc.

în al treilea rînd, tare mi-aş dori ca tinerii să nu mai plece în halul ăsta peste hotare. Cei din generaţia mea am avut mult mai puţine şi tot am rămas să luptăm. Pînă la urmă ne-au zdrobit, e-ade- vărat, însă nu ne-au putut ucide idealurile. Lupta şi sacrificiul sînt singurele care contează.

(Teregova-Bucureşti, iunie-august 2022)

ARHIVĂ FOTO

Colonelul Ion Uţă *(sursa: Memorialul Sighet)*

Avocatul Spiru Blănaru *(sursa: Memorialul Sighet)*

în numele tatălui.
Deportat în Dobrogea la numai 3 ani, împreună cu întreaga familie, în octombrie 1949, după condamnarea şi executarea lui Spiru, viitorul inginer Corneliu Horescu-Blănaru avea să fie persecutat şi marginalizat ani în şir. Am avut onoarea de a-l intervieva la Timişoara, unde mi-a arătat şi un portret al tatălui, realizat, la ceva ani după Revoluţie, de un pictor din Severin, pe baza vechii fotografii.

De la stânga la dreapta: Dumitru Mutaşcu zis „Fus” şi
Dumitru Işfanuţ zis „Sfârloagă”; la mijloc, fiul său Ion, 1946.
(Sursa: domasnea.com)

Ion Duicu zis „Boieru” sau „Popa”, fiindcă uneori obişnuia să se deghizeze în

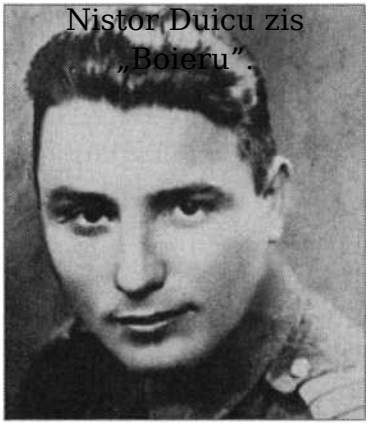

Nistor Duicu zis „Boieru”.

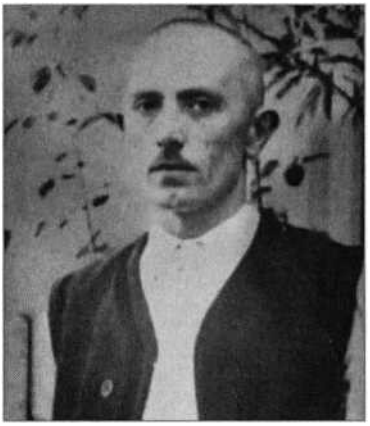

Ion Banda zis „Meilescu”, ultimul partizan ucis în munţii României, în 1962, după o rezistenţă

Nicolae „Nae” Trocan, fotografie realizată la Securitate. *(Sursa:*

Partizanul Nicolae Ciurică. Fotografie de reconstituire realizată în primăvara anului 1954, în incinta Securităţii Timişoara, la câteva zile după arestarea survenită în noaptea de 21 spre 22 aprilie.
(Sursa: ACNSAS)

în această clădire a funcţionat Securitatea Caransebeş la
finalul anilor 1940 şi în anii 1950. Aici au fost torturaţi
partizanii bănăţeni şi numeroşii lor susţinători, mulţi fiind
executaţi sumar în urma unor aşa-zise „evadări de sub
escortă”. *(Sursa: Dan-Nicolae Nicorescu)*

Penitenciarul Caransebeş *(Sursa: Dan-Nicolae Nicorescu)*

centrul comunei Teregova sub care au fost expuse şi
ele partizanilor Petru Anculia zis „Miloi” şi Gheorghe
unariu”. Monumentul le comemorează jertfa. *(Sursa: Răzvan*

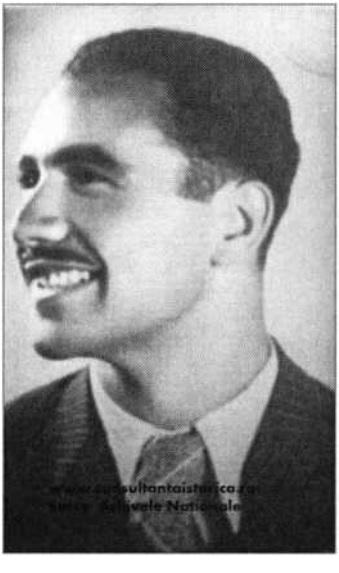

Maiorul Zoltan Kling, şeful Serviciului Judeţean al Securităţii Poporului Severin cu sediul la Lugoj, poziţie pe care a deţinut-o până în septembrie 1950. Vânător şi ucigaş de partizani, începând cu ianuarie 1949 se va număra printre şefii Comandamentului Unic Timiş, înfiinţat la Caransebeş, prin intermediul căruia Securitatea va coordona toate acţiunile menite să lichideze luptătorii anticomunişti din zona muntoasă a Banatului.

(Sursa: Arhivele Naţionale ale României)

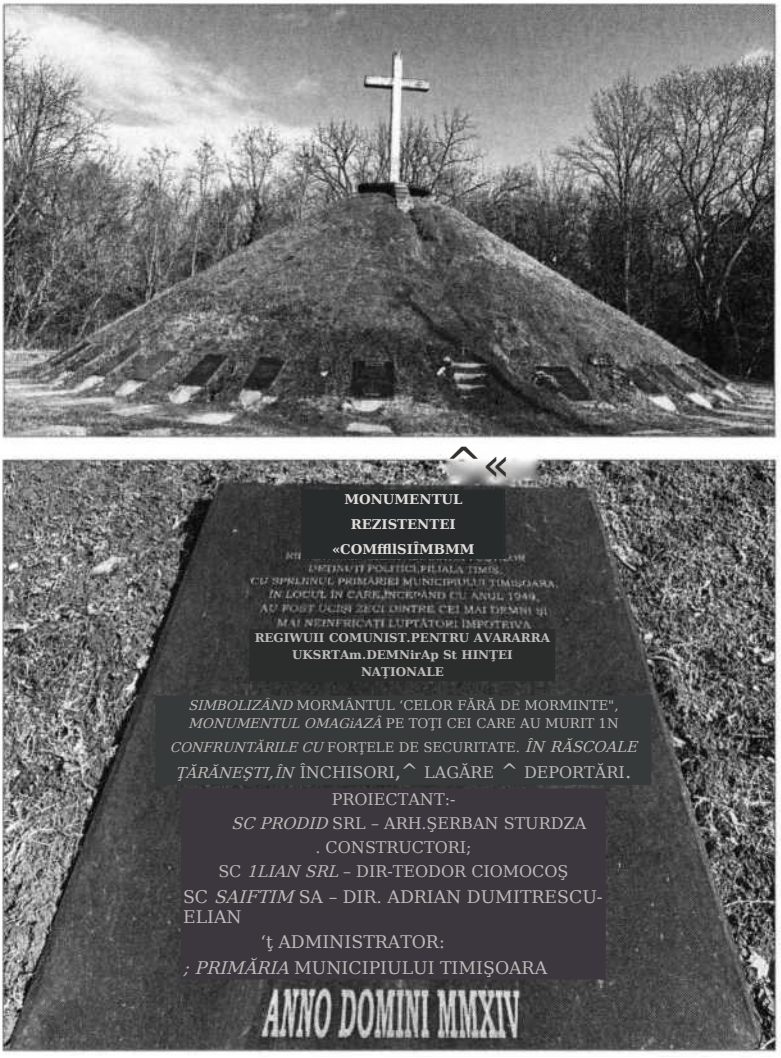
MONUMENTUL
REZISTENTEI
«COMfflISIÏMBMM
PETINUTI POLITICI PE LA TIMIŞ,
CU SPRIJINUL PRIMĂRIEI MUNICIPIULUI TIMIŞOARA,
IN LOCUL IN CARE,INCEPAND CU ANUL 1949,
AU FOST UCISI ZECI DINTRE CEI MAI TINERI ŞI
MAI NEINFRICATI LUPTĂTORI IMPOTRIVA
REGIWUII COMUNIST.PENTRU AVARARRA
UKSRTAm.DEMNirAp St HINŢEI
NAŢIONALE
SIMBOLIZÂND MORMÂNTUL 'CELOR FĂRĂ DE MORMINTE",
MONUMENTUL OMAGIAZĂ PE TOŢI CEI CARE AU MURIT 1N
CONFRUNTĂRILE CU FORŢELE DE SECURITATE. ÎN RĂSCOALE
ŢĂRĂNEŞTI,ÎN ÎNCHISORI,^ LAGĂRE ^ DEPORTĂRI.
PROIECTANT:-
SC PRODID SRL – ARH.ŞERBAN STURDZA
. CONSTRUCTORI;
SC 1LIAN SRL – DIR-TEODOR CIOMOCOŞ
SC SAIFTIM SA – DIR. ADRIAN DUMITRESCU-
ELIAN
'ţ ADMINISTRATOR:
; PRIMĂRIA MUNICIPIULUI TIMIŞOARA
ANNO DOMINI MMXIV

Memorialul Rezistenţei Anticomuniste de la Pădurea Verde. La finalul anilor 1940 şi în anii 1950, în pădurea de lângă Timişoara au fost executate mai multe loturi de partizani bănăţeni, rămăşiţele lor pământeşti nemaifiind recuperate nici până

în zilele noastre, *(sursa: Răzvan Gheorghe).*

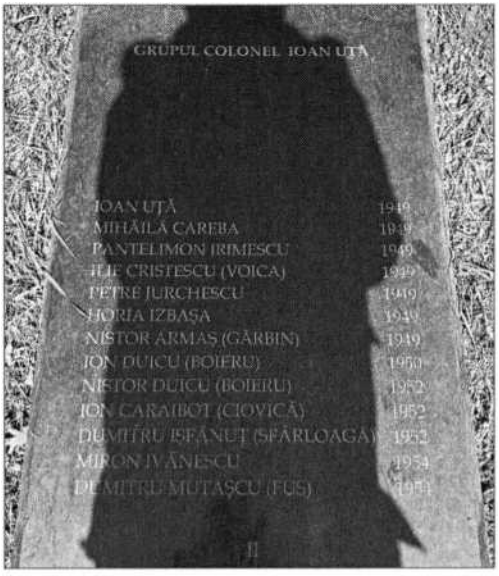

ȘI AICI CA PRETUTINDENI
IN TARA, IN VREMEA PUSTIRII
SOVIETICO - COMUNISTE,
AU FOST UCISI FII AI POPORULUI
ROMÂN, LUPTĂTORI PENTRU
APĂRAREA FIINȚEI NAȚIONALE.
CINSTIȚI-LE DĂRUIREA ȘI JERTFA
RODIND O IN MAINE

La intrarea în Memorialul de la Pădurea Verde, vizitatorii sunt
întâmpinaţi de următoarea inscripţie: „Şi aici ca pretutindeni
în ţară, în vremea pustiirii sovietico-comuniste, au fost ucişi fii
ai poporului român, luptători pentru apărarea fiinţei

naţionale.
Cinstiţi-le dăruirea şi jertfa rodind-o în mâine”.
(Sursa: Răzvan Gheorghe)

Aproape de năruire, în faţa fostului sediu al Securităţii Timişoara se găseşte un monument al Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici, a cărui inscripţie abia dacă mai poate fi descifrată: „în aceste clădiri a funcţionat sediul Securităţii comuniste unde au fost torturaţi şi daţi morţii fii ai poporului român care s-au împotrivit satanizării bolşevice”. *(Sursa: Răzvan Gheorghe)*

După Revoluţie, fostul sediu al Securităţii Timişoara a devenit
proprietatea unui clan de romi, care i-au scris pe frontispiciu,
chiar deasupra biroului odinioară ocupat de maiorul Aurel Moiş:
„Castelul Nicu Napoleon”. *(Sursa: Răzvan Gheorghe)*

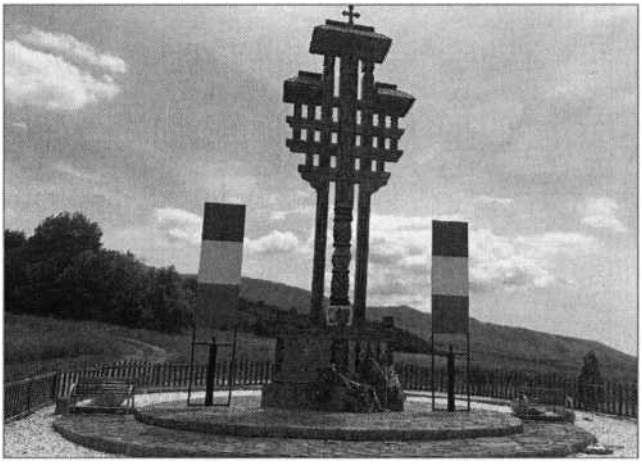

Troiţa de pe Dealul Domaşnei. Monumentul comemorează

jertfele partizanilor domăşneni şi teregoveni care au luptat la
Pietrele Albe şi nu numai. *(Sursa: Răzvan Gheorghe)*

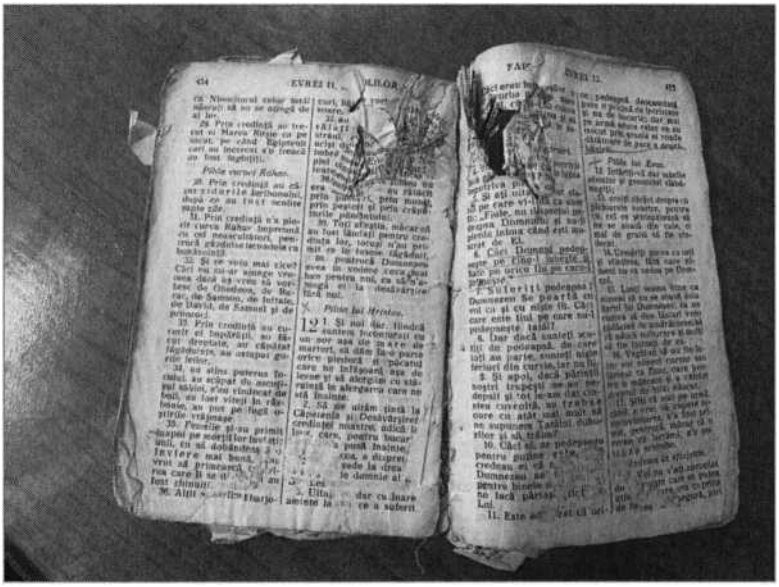

Noul Testament străpuns de gloanţe în iunie 1951, undeva în pădurile Văliugului, în cursul unei ciocniri cu trupele de Securitate. Cartea se găsea în sacul de merinde al partizanului Nicolae Ciurică, acesta fiind convins că i-a salvat viaţa, deviind milimetric traiectoria gloanţelor. *(Sursa: Răzvan Gheorghe)*

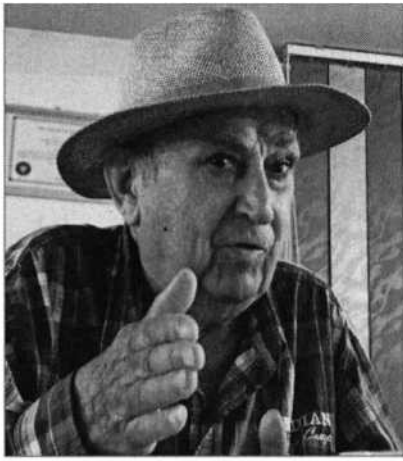

Fostul partizan şi deţinut politic Nicolae Ciurică,
în casa de la Teregova.
(Sursa: Răzvan Gheorghe)

La Teregova, în ospeţie la domnul Nicolae Ciurică.
(Sursa: Răzvan Gheorghe)